สัญญาเลขที่ RDG50S0018

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย
จัดทำฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์
เล่มที่ ๑

โดย

นางสาวสุนทรี สังข์อยุทธ์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

คำนำ

บทรายงานเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยท้องถิ่นในโครงการฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งจัดทำเป็น ๒ แบบ ด้วยวัตถุประสงค์การใช้งานที่ต่างกัน แบบที่ ๑ สำหรับแจกให้แก่บุคคลและหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ทั้งหมดมี ๓๒ เล่ม เล่มที่ ๑-๓๐ เป็นของตำบล ๓๐ ตำบล เรียงตามลำดับอักษร เล่มที่ ๓๑ เป็นของลุ่มคลองนางน้อยซึ่งรวมหลายตำบล และเล่มที่ ๓๒ ซึ่งเป็นเล่มสุดท้าย คือบทสรุปรวมของทุกตำบล ส่วนแบบที่ ๒ เป็นรวมเล่มทุกตำบลสำหรับให้บริการค้นคว้าอ้างอิง ซึ่งมีความยาวมากจึงต้องแบ่งเนื้อหาเป็น ๒ เล่ม

ผู้ที่ได้ยินคำว่า**ฐานข้อมูล** จากโครงการนี้ ในเบื้องต้นอาจจะจินตนาการถึงข้อมูลที่สามารถค้นหาด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพียงป้อนคำค้นที่ต้องการก็จะได้คำตอบหรือแหล่งคำตอบให้ค้นต่อ แต่เมื่อเปิดอ่านแล้วกลับพบว่าเป็นเพียงข้อความบนแผ่นกระดาษ

อย่างไรก็ตาม การออกแบบฐานข้อมูลรวมทั้งรายงานการวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาปรับปรุงครั้งแล้วครั้งเล่า พร้อมกับการเรียนรู้ระหว่างทางของคณะทำงาน จนในสุดก็ได้ฐานข้อมูลที่เชื่อว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสามารถพัฒนาไปสู่การให้บริการค้นคว้าผ่านระบบคอมพิวเตอร์ได้ไม่ยาก

ขอขอบคุณ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เจ้าของทุน ขอบคุณเจ้าของชุมชนทุกท่าน ทั้งผู้ให้ข้อมูล ผู้ประสานงาน และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ให้ความร่วมมือ สนับสนุน ตลอดจนร่วมกิจกรรมในเวทีต่าง ๆ จนเสร็จสิ้นโครงการ

หวังว่าบทรายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทุกท่านที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน โดยเฉพาะเจ้าของชุมชน ที่จะเขียนประวัติศาสตร์ด้วยมือของตนเอง

ทีมวิจัย

ธันวาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

บทที่ ๑	บทนำ	๑
บทที่ ๒	บริบทชุมชน	๕
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการ	๙
บทที่ ๔	ฐานข้อมูล	๒๖
	- ตำบลเกาะลิบง	๒๙
	- ตำบลนาเกลือ	๓๘
	- ตำบลกันตังใต้	๕๓
	- เทศบาลเมืองกันตัง	๗๖
	- ตำบลบางเป้า	๘๗
	- ตำบลบ่อน้ำร้อน	๑๐๒
	- ตำบลคลองลุ	๑๑๙
	- ตำบลย่านซื่อ	๑๒๗
	- ตำบลบางหมาก	๑๔๘
	- ตำบลโคกยาง	๑๕๙
	- ตำบลควนธานี	๑๗๓
	- ตำบลควนปริง	๑๙๕
	- ตำบลในลุ่มคลองนางน้อย	๒๐๙
	- ตำบลบางรัก	๒๓๒
	- ตำบลนาตาล่วง	๒๕๙
	- ตำบลหนองตรุด	๒๒๘
	- ตำบลนาท่ามใต้	๒๘๘
	- ตำบลนาท่ามเหนือ	๓๐๗
	- ตำบลเขาวิเศษ	๓๑๖
	- ตำบลท่าสะบ้า	๓๓๘
	- ตำบลลำภูรา	๓๕๑

- ตำบลปากคม ๓๗๐
- ตำบลทุ่งต่อ ๓๘๒
- ตำบลนาวง ๓๙๕
- ตำบลเขากอบ ๔๑๒
- ตำบลหนองช้างแล่น ๔๒๖
- ตำบลบางดี ๔๓๖
- ตำบลห้วยนาง ๔๕๑
- ตำบลควนเมา ๔๖๖
- ตำบลคลองปาง ๔๗๘
- ตำบลหนองบัว ๔๙๓
- เอกสารอ้างอิง ๕๐๗

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ ๕๑๗

ภาคผนวก ทีมวิจัย ๕๒๑

บทที่ ๑
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตรังเป็นเมืองท่าโบราณทางฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นปากประตูรับอารยธรรมและการค้าจากต่างแดนผ่านไปสู่อาณาจักรโบราณในภาคใต้และราชธานีของไทย แต่การศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองตรังมีน้อย และเป็นเรื่องราวที่เทียบเคียงไปกับยุคสมัยการปกครองของไทย เนื้อหามักแสดงถึงการเมืองการปกครองและกิจกรรมทางราชการ ส่วนเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นแทบจะไม่ปรากฏ ไม่สามารถมองเห็นรากเหง้าหรือตัวตนของชุมชนท้องถิ่นได้ ประวัติศาสตร์ในลักษณะเช่นนี้จึงไม่มีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ดีงามแก่สังคม ดังนั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนจึงควรมาจากบันทึกและศึกษาโดยมุมมองของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาประวัติศาสตร์ก็มีระเบียบวิธีเฉพาะ การให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความเป็นมาอย่างใดอย่างหนึ่งจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานต่าง ๆ มายืนยัน อาจเป็นเอกสาร คำบอกเล่า โบราณวัตถุ โบราณสถาน ตำนาน หรืออื่น ๆ เท่าที่จะหาได้ ปัจจุบันข้อมูลหลักฐานบางส่วนของชุมชนถูกลืมและลบเลือนไปตามกาลเวลา แม้บางส่วนยังคงกระจัดกระจายอยู่ตามชุมชน แต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร เพราะขาดการรวบรวมและเผยแพร่ ผู้ที่สนใจจะศึกษาโดยเฉพาะคนในชุมชนที่ต้องการค้นหารากเหง้าของตนเองจึงยากที่จะเริ่มต้นได้

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาสำรวจและรวบรวมรายการหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดตรังและจัดไว้ให้เป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังและคลองสาขาเป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาต่อไปในเชิงลึกเฉพาะพื้นที่ หรือใช้เป็นต้นแบบในการขยายขอบเขตการศึกษาสำรวจต่อไปในพื้นที่อื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสนใจศึกษารวบรวมประวัติศาสตร์ของชุมชนในจังหวัดตรังโดยคนในชุมชน

๒. เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับคนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา และนักวิชาการภายนอก ในการกำหนดแนวทางและประเด็นศึกษาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชุมชน

โจทย์วิจัย

การจัดทำฐานข้อมูลชุมชนจะนำไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนและคนภายนอกได้อย่างไร

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังในเขตจังหวัดตรัง ตั้งแต่เขตแดนทางทิศเหนือจนถึงปากน้ำ และคลองสาขาที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ตำบล ๓๐ ตำบล และพื้นที่ลุ่มคลองนางน้อย ๕ ตำบล ๑ ชุมชน

๑. ตำบลคลองปาง อำเภอรัษฎา

๒. ตำบลหนองบัว อำเภอรัษฎา

๓. ตำบลควนเมา อำเภอรัษฎา

๔. ตำบลห้วยนาง อำเภอห้วยยอด

๕. ตำบลหนองช้างแล่น อำเภอห้วยยอด

๖. ตำบลบางดี อำเภอห้วยยอด

๗. ตำบลนาวง อำเภอห้วยยอด

๘. ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด

๙. ตำบลทุ่งต่อ อำเภอห้วยยอด

๑๐. ตำบลปากคม อำเภอห้วยยอด

๑๑. ตำบลลำภูรา อำเภอห้วยยอด

๑๒. ตำบลท่าสะบ้า อำเภอวังวิเศษ

๑๓. ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ

๑๔. ตำบลนาท่ามเหนือ อำเภอเมืองตรัง

๑๕. ตำบลนาท่ามใต้ อำเภอเมืองตรัง

๑๖. ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง

๑๗. ตำบลหนองตรุด อำเภอเมืองตรัง

๑๘. ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง

๑๙. ลุ่มคลองนางน้อย รวมชุมชนและตำบลต่าง ๆ ดังนี้

ชุมชนควนขัน ชุมชนคลองน้ำเจ็ด เทศบาลนครตรัง

ตำบลนาโยงใต้ ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาพละ ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง

ตำบลนาโยงเหนือ อำเภอนาโยง

๒๐. ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง

๒๑. ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง

๒๒. ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง

๒๓. ตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง

๒๔. ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง

๒๕. ตำบลบางเป้า อำเภอกันตัง

๒๖. ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง

๒๗. ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง

๒๘. ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง

๒๙. ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง

๓๐. ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง

๓๑. เขตเทศบาลเมืองกันตัง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. ประชุมทีมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ และเตรียมความพร้อม

๒. ทีมวิจัยสำรวจเอกสาร และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร

๓. จัดเวทีเตรียมความพร้อมผู้ประสานงานชุมชนเป้าหมาย ๓๒ พื้นที่

๔. ประชุมทีมวิจัยวางแผนการสำรวจข้อมูล

๕. ดำเนินการสำรวจ รอบที่ ๑ ในพื้นที่ ๓๒ ตำบล โดยผู้ประสานงานชุมชนเป็นผู้ชี้บอกหรือนำทางในเบื้องต้น

๖. ทีมวิจัย และผู้รู้ในชุมชน ล่องแม่น้ำตรัง สำรวจร่องรอยประวัติศาสตร์ริมแม่น้ำ

๗. ทีมวิจัยประชุมทบทวนสรุปผลการทำงานระหว่างการสำรวจ ๒ ครั้ง

๘. ประชุมสรุปข้อมูลชุดที่ ๑ คัดเลือก ๑๒ พื้นที่ ที่มีหลักฐานสำคัญและมีบุคคลผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง

๙. สำรวจรอบที่ ๒ และร่วมกับผู้ประสานงานชุมชนจัดวงพูดคุยกลุ่มย่อยในชุมชน ๑๒ พื้นที่ อย่างน้อย ๑ ครั้ง

๑๐. ประชุมสรุปข้อมูลและกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้นเป็นเอกสาร และแผนที่บ่งชี้หลักฐานประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษา

๑๑. จัดเวทีนำเสนอเพื่อตรวจสอบข้อมูลและเสนอประเด็นศึกษาต่อเนื่อง โดยเชิญ ผู้ประสานงานชุมชน ๑๒ พื้นที่ ผู้รู้ ผู้สนใจ และนักวิชาการ รวม ๓๐ คน

๑๒. จัดเวทีนำเสนอและตรวจสอบข้อมูล โดยเชิญผู้ประสานงานชุมชน ๓๒ ชุมชน นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้สนใจ รวม ๑๐๐ คน

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑. ผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งคนในชุมชนและนักวิชาการมีข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการเลือกพื้นที่และประเด็นศึกษา

๒. ได้แนวทางและรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ศึกษาประวัติศาสตร์ในจังหวัดตรังที่สามารถนำไปออกแบบการจัดทำระบบสืบค้นทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อไปได้

๓. สามารถนำรูปแบบการศึกษาพื้นที่นำร่องไปขยายผลการศึกษาเต็มพื้นที่จังหวัดตรัง

๔. ศูนย์ประสานงาน สกว.ตรัง สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการสนับสนุนการวิจัยอื่น ๆ

๕. หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง มีเอกสารบริการเพิ่มขึ้น ทั้งเอกสารรายงานการวิจัย และเอกสารชั้นต้นระหว่างการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

กันยายน ๒๕๕๐ – พฤศจิกายน ๒๕๕๑

งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๘๐,๔๔๐บาท (สองแสนแปดหมื่นสี่ร้อยสี่สิบบาทถ้วน)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ฐานข้อมูล หมายถึง ข้อมูลจากโครงการฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่ประมวลเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูล และนำเสนอเป็นเอกสารสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ ตรวจสอบ หรืออ้างอิงได้สะดวกในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่มีการจัดข้อมูลเข้าระบบสืบค้นผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ตัวชี้ หมายถึง ข้อความที่เขียนในเครื่องหมายวงเล็บขีดเส้นใต้ บอกชื่อและตัวเลขของกลุ่มข้อมูล ชื่อหนังสือ ชื่อเอกสาร ซึ่งเป็นที่อยู่ของข้อมูลหรือรายละเอียดเกี่ยวกับคำหน้าวงเล็บ

บทที่ ๒
บริบทชุมชน

สภาพทั่วไป

ตรัง เป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางด้านชายฝั่งทะเลตะวันตก ซึ่งอยู่ติดกับทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ห่างจากกรุงเทพ ฯ ตามเส้นทางสายเพชรเกษม ๘๖๒ กิโลเมตร เนื้อที่ทั้งสิ้น ๔,๙๔๑,๔๓๙ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๓ ล้านไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๐ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตรัง อำเภอกันตัง อำเภอปะเหลียน อำเภอย่านตาขาว อำเภอห้วยยอด อำเภอสิเกา อำเภอวังวิเศษ อำเภอนาโยง อำเภอรัษฎา และอำเภอหาดสำราญ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และช่องแคบมะละกา มหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอควนขนุน อำเภอกงหรา อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง โดยมีเทือกเขาบรรทัดกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอคลองท่อม อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ และทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

ประชากรตามข้อมูลเดือนกันยายน ๒๕๕๑ มีจำนวน ๓๐๑,๗๓๘ คน

ทรัพยากรและเศรษฐกิจ

ทรัพยากรที่สำคัญของจังหวัดตรังจำแนกประเภท ได้ดังนี้

๑. **ยางพารา** เป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก ปลูกทั่วไปทุกอำเภอ โดยเฉพาะอำเภอปะเหลียนปลูกมากที่สุด

๒. **สัตว์น้ำ** จังหวัดตรังมีอาณาเขตติดต่อกับชายฝั่งทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ความยาวถึง ๑๑๙ กิโลเมตรจึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ทะเลนานาชนิด

๓. **แร่** แร่ธาตุสำคัญได้แก่ แร่ดีบุก ฟลูออไรด์ ถ่านหินและแบไรท์ มีมากที่อำเภอห้วยยอด

๔. **ปาล์มน้ำมัน** ปลูกมากที่อำเภอสิเกาและอำเภอวังวิเศษ ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดกระบี่

๕. **รังนก** มีตามเกาะต่าง ๆ ในเขตอำเภอกันตัง อำเภอปะเหลียน อำเภอสิเกา

เศรษฐกิจของจังหวัดตรังขึ้นอยู่กับการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา เศรษฐกิจของจังหวัดจึงขึ้นอยู่กับราคายางเป็นสำคัญ ในช่วงราคายางดีเศรษฐกิจก็สดใสแต่ถ้าราคายางตกต่ำเศรษฐกิจก็จะซบเซาเช่นกัน

อาชีพที่สำคัญที่ทำรายได้ให้จังหวัดตรังคือ

๑. **การกสิกรรม** พืชที่ปลูกได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล และพืชผัก

๒. การประมง จังหวัดมีท่าเรือประมงขนาดใหญ่ที่อำเภอกันตัง นอกจากนี้ยังมีประมงพื้นบ้านตลอดพื้นที่ชายฝั่งและเกาะ การประมงจึงเป็นอาชีพหนึ่งที่เป็นรายได้หลักของจังหวัดตรัง

๓. การอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงงานรมควันยาง โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม โรงงานผลิตอาหารทะเลแช่แข็ง และผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพารา เป็นต้น

๔. การพาณิชย์ ได้แก่ การค้าส่ง ค้าปลีก การค้ากับต่างประเทศ มีสินค้าจากผลิตผลทางการเกษตร เช่น ยางแผ่นรมควัน ยางแท่งทีทีอาร์ สัตว์น้ำทะเลและผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำทะเล ฯลฯ

แม่น้ำตรังต้นทางประวัติศาสตร์

จังหวัดตรังมีแม่น้ำสำคัญ ๒ สาย คือแม่น้ำตรัง กับแม่น้ำปะเหลียน แต่แม่น้ำปะเหลียนในอดีตอยู่ในเขตปกครองของเมืองพัทลุง ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของเมืองตรังจึงเริ่มต้นที่แม่น้ำตรัง

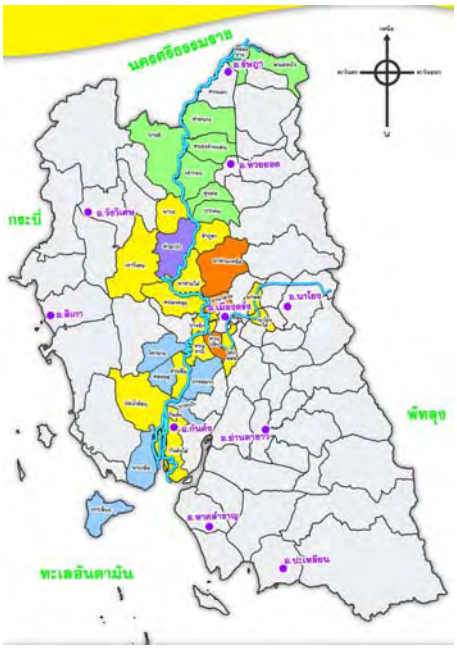

แม่น้ำตรัง มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงและเทือกเขาเขตจังหวัดกระบี่ มีความยาวประมาณ ๑๒๓ กิโลเมตร มีลำน้ำสำคัญ ๗ สายได้แก่คลองชี คลองท่าประดู่ คลองกะปาง คลองมวน คลองยางยวน คลองลำภูรา และคลองนางน้อย แม่น้ำตรังไหลผ่าน ๕ อำเภอในจังหวัดตรังคือ อำเภอรัษฎา อำเภอห้วยยอด อำเภอวังวิเศษ อำเภอเมืองตรัง และอำเภอกันตัง แล้วไหลลงทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ที่ปากน้ำกันตัง อำเภอกันตัง

ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน

ความเป็นมาของชุมชนคนตรัง เริ่มจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่เห็นได้จากหลักฐานทางโบราณคดี เช่น โครงกระดูกมนุษย์โบราณที่ถ้ำซาไก อำเภอปะเหลียน เครื่องมือหินตามถ้ำต่าง ๆ และที่ราบทั่วไป ภาพเขียนสีที่ถ้ำเขาแบนะ หาดฉางหลาง เป็นต้น

ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของจังหวัดตรัง น่าจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับอาณาจักรโบราณในภาคใต้ เช่น ตามพรลิงค์ ศรีวิชัย ซึ่งติดต่อกับต่างแดนมาช้านาน โดยเฉพาะกับอินเดีย ทั้งยังรวมไปถึงอาหรับและตะวันตก ในยุคนั้น**แม่น้ำตรัง**เป็นเส้นทางสำคัญสายหนึ่งของการข้ามคาบสมุทร ด้วยแม่น้ำตรังกว้างใหญ่ไปสุดต้นน้ำที่อำเภอทุ่งสง สามารถเดินทางต่อไปยังนครศรีธรรมราชและแม่น้ำตาปีได้ เมือง

ตรังจึงเป็นเมืองท่าต้นทางข้ามคาบสมุทร ที่เป็นประตูทางผ่านศาสนาและการค้าจากต่างแดน อ้างอิงได้จากโบราณวัตถุที่หลงเหลืออยู่ และตำนานท้องถิ่น

ถ้ำเขาสาย ถ้ำเขาขาว ถ้ำเขาปินะ อำเภอห้วยยอด และถ้ำเขาพระวิเศษ อำเภอวังวิเศษ เป็นแหล่งที่มีผู้พบพระพิมพ์ดินดิบ หรือที่เรียกกันว่า **พระผีทำ** เช่นเดียวกับที่พบในชุมชนโบราณอื่น ๆ ทางภาคใต้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ – ๑๘ แสดงถึงการเข้ามาของพุทธศาสนายุคแรก

ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช กล่าวถึงศึกแย่งพระทันตธาตุในอินเดีย จนมาถึงการสร้างและบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์ แสดงว่าเส้นทางการเข้ามาของพระบรมธาตุผ่าน**แม่น้ำตรัง** ก่อนเข้าสู่นครศรีธรรมราชและสุโขทัย

ตำนานเมืองพัทลุง กล่าวถึงนางเลือดขาวและพระกุมารอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์จากลังกามาสร้างวัดพระศรีสรรเพชญพุทธสิหิงค์ ใน**ลุ่มน้ำคลองนางน้อย**

ตำนานทั้งสองนี้ แสดงว่าเส้นทางของพุทธศาสนาเข้าสู่ภาคใต้ของไทยนั้นผ่านทาง**แม่น้ำตรัง** ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่เริ่มอาณาจักรโบราณในภาคใต้จนถึงสุโขทัย

ยุคประวัติศาสตร์การปกครองของไทย แบ่งสมัยตามลำดับที่ตั้งเมืองหลวง คือ สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ สมัยสุโขทัยไม่มีเอกสารที่ชัดเจนอันแสดงถึงฐานะของเมืองตรัง จึงประมวลได้เพียงจากตำนานข้างต้นดังกล่าวแล้ว

สมัยอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ท่าเรือเมืองตรังได้ต้อนรับโปรตุเกส ฝรั่งชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับไทย ซึ่งเดินทางผ่านเมืองตรัง ๒ ครั้ง ต่อมา พ.ศ. ๒๑๕๗ มี**จารึกเขาสามบาตร** หรือ เขาสระบาป ปัจจุบันอยู่ติด**แม่น้ำตรัง** ในเขตตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง

สมัยธนบุรี พระเจ้าตากสินปราบชุมนุมเจ้านครฯได้ เหลือเพียงเมืองท่าทองและเมืองตรังเป็นเมืองในกำกับของนครศรีธรรมราช

ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ที่ตั้งเมืองตรังส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณแม่น้ำตรัง เช่น ที่บ้านนาแขก ตำบลหนองตรุด ที่ตำบลควนธานี ที่เกาะลิบงซึ่งอยู่ตรงบริเวณปากแม่น้ำตรัง ที่ตำบลกันตัง และสุดท้ายที่ตำบลทับเที่ยง ซึ่งอยู่ห่างจาก**แม่น้ำตรัง**เพียงประมาณ ๓ กิโลเมตร และเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกับชุมชนท่าจีนริมแม่น้ำตรัง

ชุมชนริมแม่น้ำตรัง

ชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังในเขตจังหวัดตรัง ตั้งแต่เขตแดนทางทิศเหนือจนถึงปากน้ำ และคลองสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คลองกะปาง คลองชี คลองนางน้อย และคลองบางเตา รวมทั้งสิ้น ๓๐ ตำบล และอีก ๑ พื้นที่รวม ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอนาโยง อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอต่าง ๆ ตั้งแต่ทางเหนือสุดลงมา ดังนี้

๑. **อำเภอรัษฎา** เฉพาะฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตำบลคลองปาง ตำบลควนเมา ส่วนตำบลหนองบัว อยู่ในบริเวณคลองกะปาง

๒. **อำเภอห้วยยอด** ฝั่งตะวันออก มี ตำบลห้วยนาง ตำบลหนองช้างแล่น ตำบลเขากอบ ตำบลทุ่งต่อ ตำบลปากคม ตำบลลำภูรา ฝั่งตะวันตก ได้แก่ ตำบลบางดี ตำบลนาวง

๓. **อำเภอวังวิเศษ** เฉพาะฝั่งตะวันตก มีตำบลเดียวที่ติดแม่น้ำตรัง ได้แก่ ตำบลท่าสะบ้า ส่วนตำบลเขาวิเศษอยู่ในเขตลุ่มน้ำคลองชี

๔. **อำเภอเมืองตรัง** ฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตำบลนาท่ามเหนือ ตำบลนาท่ามใต้ ตำบลนาตาล่วง ตำบลควนปริง ส่วนตำบลหนองตรุดอยู่ทางฝั่งตะวันตกค่อนมาทางใต้เพราะเป็นบริเวณแม่น้ำหักโค้งมาทางตะวันออก และตำบลบางรักมีแม่น้ำไหลผ่านกลาง นอกจากนี้ยังมีตำบลและชุมชนในลุ่มน้ำคลองนางน้อย ได้แก่ ตำบลนาโยงใต้ ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลนาพละ ตำบลโคกหล่อ และชุมชนควนขัน ชุมชนคลองน้ำเจ็ด

๔. **อำเภอนาโยง** มีเฉพาะตำบลนาโยงเหนือในเขตลุ่มน้ำคลองนางน้อย

๕. **อำเภอกันตัง** ฝั่งตะวันออกได้แก่ ตำบลควนธานี ตำบลบางหมาก ตำบลบางเป้า ตำบลกันตังใต้ และเทศบาลเมืองกันตัง ฝั่งตะวันตก ได้แก่ ตำบลย่านซื่อ ตำบลโคกยาง ตำบลบ่อน้ำร้อน และตำบลนาเกลือ ส่วนตำบลคลองลุอยู่ในเขตลุ่มคลองบางเตา และตำบลเกาะลิบงอยู่ตรงบริเวณปากน้ำ

บทที่ ๓
กระบวนการ

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ ๑๒ กิจกรรมด้วยกัน ดังนี้

๑. ประชุมทีมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ และเตรียมความพร้อม

๒. ทีมวิจัยสำรวจเอกสาร และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร

๓. จัดเวทีเตรียมความพร้อมผู้ประสานงานชุมชนเป้าหมาย ๓๒ พื้นที่

๔. ประชุมทีมวิจัยวางแผนการสำรวจข้อมูล

๕. ดำเนินการสำรวจ รอบที่ ๑ ในพื้นที่ ๓๒ ตำบล โดยผู้ประสานงานชุมชนเป็นผู้ชี้บอกหรือนำทางในเบื้องต้น

๖. ทีมวิจัย และผู้รู้ในชุมชน ล่องแม่น้ำตรัง สำรวจร่องรอยประวัติศาสตร์ริมแม่น้ำ

๗. ทีมวิจัยประชุมทบทวนสรุปผลการทำงานระหว่างการสำรวจ ๒ ครั้ง

๘. ประชุมสรุปข้อมูลชุดที่ ๑ คัดเลือก ๑๒ พื้นที่ ที่มีหลักฐานสำคัญและมีบุคคลผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนของตนเอง

๙. สำรวจรอบที่ ๒ และร่วมกับผู้ประสานงานชุมชนจัดวงพูดคุยกลุ่มย่อยในชุมชน ๑๒ พื้นที่ อย่างน้อย ๑ ครั้ง

๑๐. ประชุมสรุปข้อมูลและกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้นเป็นเอกสาร และแผนที่บ่งชี้หลักฐานประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษา

๑๑. จัดเวทีนำเสนอเพื่อตรวจสอบข้อมูลและเสนอประเด็นศึกษาต่อเนื่อง โดยเชิญ ผู้ประสานงานชุมชน ๑๒ พื้นที่ ผู้รู้ ผู้สนใจ และนักวิชาการ รวม ๓๐ คน

๑๒. จัดเวทีนำเสนอและตรวจสอบข้อมูล โดยเชิญผู้ประสานงานชุมชน ๓๒ ชุมชน นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้สนใจ รวม ๑๐๐ คน

รายละเอียดของกิจกรรมมีดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

๑๖ กันยายน ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจสัญญาโครงการและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกทีมวิจัย

ผู้เข้าร่วมประชุม สมาชิกทีมวิจัย ๕ คน ที่ปรึกษา ๑ คน และผู้ประสานงาน สกว.ตรัง

เนื้อหาการประชุม

๑. โครงการนี้ไม่ได้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ แต่เป็นการศึกษาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ต่อไป

๒. แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ เป็น ๓ กลุ่ม

กลุ่มที่ ๑ ตำบลกันตัง และกันตังใต้ ๒ พื้นที่ - สุนทรี (หัวหน้าโครงการ)

กลุ่มที่ ๒ เขตทางใต้ขึ้นไปถึงคลองลำภูรา ๑๘ พื้นที่ - กุลยา อุษามาศ

กลุ่มที่ ๓ เขตทางเหนือตั้งแต่คลองลำภูราขึ้นไป ๑๓ พื้นที่ – วิทยา สุทิน

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร – สุนทรี อุษามาศ

๓. การติดต่อประสานงานเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนเป้าหมาย โดยหาผู้ประสานงานในพื้นที่ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถบ่งชี้แหล่งข้อมูล นำทาง และร่วมเก็บข้อมูล ถ้ามีเครือข่ายหรือพรรคพวกอยู่แล้วให้ติดต่อโดยตรง ถ้าไม่มีให้เริ่มต้นโดยไปติดต่อกับ อบต. โดยมีหนังสือชี้แจงโครงการไปด้วย

๔.ประเด็นที่ศึกษามีเพิ่มเติม ดังนี้

๔.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์ อาจต้องอาศัย GPS เป็นตัวช่วยศึกษาเรื่องของแผนที่โดยเฉพาะ

๔.๒ เรื่อง พิธีกรรม ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น เป็นประเด็นที่ต้องสืบถามจากผู้รู้หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนอย่างละเอียด เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับความเป็นมาของการตั้งชุมชน

๔.๓ หลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏ อาจต้องถามถึงการค้นพบ ขวานฟ้า เศษภาชนะพวกถ้วยชามเป็นพิเศษ เพื่อนำไปสู่การหาช่วงเวลาของการตั้งถิ่นฐาน

๔.๔ เรื่องเล่า หรือตำนาน ที่มีในชุมชน มีข้อเสนอว่า หากศึกษาไปได้ว่าชุมชนใดมีเพลงบอก หรือเพลงกล่อมเด็ก ให้ระบุเป็นเนื้อร้องเพิ่มเติมที่ใช้ในชุมชนด้วย

๔.๕ บุคคลหรือกลุ่มคนที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มแรก สามารถสืบค้นได้จาก หลุมฝังศพ พิธีกรรมเวลาไปวัด มีการสวดบังสุกุล หรือการเอ่ยชื่อบรรพบุรุษในงานเชงเม้ง เป็นต้น

๕. ในกิจกรรมที่ ๘ การเลือก ๑๒ พื้นที่ ต้องดูสิ่งสำคัญประการแรกคือมีคนสนใจให้ความร่วมมือ ประการที่ ๒ คือมีเรื่องราวน่าสนใจ ถ้ามีประการที่ ๒ แต่ไม่มีประการแรกก็เลือกไม่ได้

๖. โจทย์วิจัยที่ตั้งไว้ว่า “การจัดทำฐานข้อมูลชุมชนจะนำไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนและคนภายนอกได้อย่างไร” เป็นคำตอบที่จะได้รับหรือไม่ได้รับอย่างไรเมื่อถึงกิจกรรมที่ ๑๑

๗. อื่น ๆ

๗.๑ ในการลงพื้นที่เดือนกันยายน ให้ใช้เงินสำรองจ่ายจาก สกว.

๗.๒ กำหนดการคุยนัดหมายครั้งแรกระหว่างตัวแทนจาก ๓๒ พื้นที่ คือวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

๗.๓ อุปกรณ์ที่ใช้ในการอัดเสียง คือเครื่องอัดเสียงดิจิตอล ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลไว้เป็นเอกสารจดหมายเหตุต่อไป

กิจกรรมที่ ๒ สำรวจเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ตุลาคม ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่สำรวจ

๒. เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวางแผน และเป็นฐานตรวจสอบต่อไปกับข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่จริง

ผลการปฏิบัติงาน

๑. ข้อมูลจากหนังสือเล่มและเอกสารจดหมายเหตุ – สุนทรี ข้อมูลจากเว็บไซต์ – อุษามาศ

๒. ลงพื้นที่เพื่อประสานงานตามที่แบ่งความรับผิดชอบไว้แล้ว

๓. ประมวลข้อมูลเป็นแผนที่ เตรียมไว้ให้ผู้เข้าร่วมประชุมช่วยกันลงรายละเอียดในพื้นที่ของตน

ผลปรากฏว่าข้อมูลสภาพทั่วไปของแต่ละตำบลจากเว็บไซต์ไม่เพียงพอต่อการทำความรู้จักพื้นที่ก่อนลงสำรวจ ต้องให้ขอโดยตรงจาก อบต.ในวันที่ไปประสานงาน ที่สำคัญที่สุดคือ**แผนที่**ตำบล ได้มาไม่ครบ และไม่มีแหล่งข้อมูลให้ค้นได้ จึงใช้แผนที่ของกรมแผนที่ทหารเป็นหลัก แต่รายละเอียดไม่ลึกถึงเขตตำบล

กิจกรรมที่ ๓ ประชุมเตรียมความพร้อมตัวแทนชุมชนเป้าหมาย

๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเตรียมความพร้อม สร้างการรับรู้ ความเข้าใจแก่ตัวแทนชุมชนพื้นที่เป้าหมาย

๒. เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการ

ผู้เข้าร่วมประชุม

สมาชิกทีมวิจัย ๕ คน ตัวแทนชุมชน ๒๓ คน ที่ปรึกษา ๑ คน ผู้สังเกตการณ์เพื่อเตรียมการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ๓ คน และผู้ประสานงาน สกว.ตรัง

เนื้อหาการประชุม

๑. ผู้ประสานงาน สกว.แนะนำ สกว.

๒. หัวหน้าโครงการชี้แจงโครงการและแนะนำสมาชิกทีมวิจัย

๓. แบ่งกลุ่มสมาชิกตามสายน้ำ เป็น ๗ กลุ่ม และรวมตามกลุ่มในแผนที่ เพื่อลงข้อมูลชื่อสถานที่สำคัญในแผนที่ และส่งตัวแทนอธิบายในวงใหญ่ ผลปรากฏว่า ทุกคนร่วมมือกันอย่างดีและสนุกสนานกับการลงข้อมูลในแผนที่ แต่ละกลุ่มสามารถอธิบายสถานที่ต่าง ๆ ได้ พร้อมกับมีข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

๔. ประเด็นที่ต้องการศึกษาจากการลงสำรวจข้อมูลในพื้นที่

๑. **ชื่อสถานที่** หรือชื่อบ้านนามเมือง รวมทั้งสภาพพื้นที่ริมแม่น้ำเป็นอย่างไร

๒. **การตั้งถิ่นฐาน** อยากรู้ว่าตระกูลแรกๆ ที่มาตั้งบ้านเรือนคือใคร มาจากไหน ตั้งแต่เมื่อไหร่ ขยายตัวไปที่ไหนกันบ้าง เพื่อจะใช้คำนวณอายุของชุมชน

๓. **เหตุการณ์สำคัญ** มีอะไรบ้าง เช่น น้ำท่วม ทำถนน ขุดคลอง สงครามโลก

๔. **ร่องรอยของประวัติศาสตร์** มีอะไรบ้าง เช่น โบราณสถาน บางที่อาจพบร่องรอยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ภาพเขียน โครงกระดูก โบราณวัตถุ เช่น ขวานฟ้า เพราะเป็นจุดที่คนตั้งถิ่นฐาน

๕. **วัฒนธรรม** ทำมาหากินกันอย่างไร มีประเพณี การละเล่น อะไรบ้าง มีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน เพลง อะไรบ้าง

๗. **บุคคล** หมายถึงคนในชุมชนที่มีความรู้ คนที่เก็บเรื่องราวในอดีตแล้วเล่าต่อ ๆ กันมา หรือมีความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ เช่น งานช่าง พิธีกรรม กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนคนที่สนใจศึกษาเรื่องราวในชุมชนของตัวเอง

๘. คำถามสุดท้าย **ท่านมีความต้องการจะศึกษาเรื่องราวในชุมชนต่อไปหรือไม่**

กิจกรรมที่ ๔ ประชุมวางแผนการสำรวจ

๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อกำหนดประเด็นคำถามในการสำรวจ

๒. เพื่อกำหนดตารางเวลาและพื้นที่ในการสำรวจ

ผู้เข้าร่วมประชุม

สมาชิกทีมวิจัย ๔ คน ผู้ช่วยนักวิจัย ๓ คน

ผลการปฏิบัติงาน

๑. เพิ่มนักวิจัย ๓ คน **สำราญ** รับผิดชอบตำบลและชุมชนลุ่มคลองนางน้อย ได้แก่ โคกหล่อ ควนขัน นาโยงใต้ นาโยงเหนือ โดยมี **สุวณี** เป็นผู้ช่วยนักวิจัย ทีมนี้ขอเพิ่มตำบลนาพละ เพราะมีประเด็นเชื่อมโยงกัน **ธิดารัตน์** ให้ประกบคู่กับสุทินแทนวิทยาซึ่งจะไปเป็นอาจารย์ประจำที่ ม.วลัยลักษณ์

๒. พื้นที่สำรวจตามที่แบ่งความรับผิดชอบเดิม พื้นที่ละ ๑ วันโดยประมาณ ระยะเวลาให้เสร็จสิ้นในเดือนธันวาคม ๒๕๕๐

๓. ประเด็นสำรวจตามที่ชี้แจงในที่ประชุมวันก่อน

๔. หัวหน้าโครงการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับพื้นฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ภาพรวมของจังหวัดตรัง และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อผู้เก็บข้อมูลจะได้สามารถตั้งคำถามต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ ๕ ดำเนินการสำรวจ

๑๗ ตุลาคม-๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เห็นสภาพพื้นที่จริง

๒. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่บุคคลในชุมชนเป็นผู้บอกเล่า

ผลการสำรวจ

รายละเอียดอยู่ในเล่มที่ ๑-๓๑

ปัญหาและอุปสรรค

๑. การประสานงานในบางพื้นที่ไม่สะดวก หาคนสนใจยาก เข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล

๒. เวลาในการจัดเก็บข้อมูลและสำรวจเพียง ๑ วัน ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครอบคลุมครบถ้วน หลายเรื่องยังเป็นที่สงสัย แต่ไม่มีโอกาสตรวจสอบซ้ำ

สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น

๑. นักวิจัยได้ความรู้ใหม่ ประสบการณ์ใหม่ เกิดการเรียนรู้ระหว่างทาง

๒. ชุมชนหลายพื้นที่เกิดความตื่นตัว กระตือรือร้นในการให้ข้อมูล และต้องการให้มีการศึกษารวบรวมเรื่องราวของชุมชน

กิจกรรมที่ ๖ ล่องแม่น้ำสำรวจพื้นที่

๑๕, ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เห็นสภาพพื้นที่จริง

๒. เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพพื้นที่ริมแม่น้ำ

ผลการสำรวจ

๑. สำรวจเส้นทางกันตัง-เกาะเคี่ยม วันเดียวกับการจัดเวทีตรวจสอบตำบลกันตังใต้

๒. สำรวจเส้นทางกันตัง-พระม่วง ตำบลนาเกลือ

รายละเอียดอยู่ในเล่มที่ ๑ ตำบลกันตังใต้

หมายเหตุ

๑. ดำเนินการล่าช้ากว่ากำหนด

๒. จากเดิมสำรวจครั้งเดียวเรือ ๒ ลำ เปลี่ยนเป็น ๒ ครั้ง เรือลำเดียว เพื่อความสะดวกในการสื่อสารข้อมูลได้พร้อม ๆ กัน

กิจกรรมที่ ๗ ประชุมสรุปงาน

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อติดตามผลความคืบหน้าของงาน

๒. เพื่อให้ทราบปัญหาอุปสรรคและหาแนวทางแก้ไข

ผู้เข้าประชุม

ทีมวิจัย ๕ คน - สุนทรี กุลยา อุษามาศ วิทยา สุทิน อาสาสมัครจากพื้นที่ ๑ คน – ธิดารัตน์

อาสาสมัครจากพื้นที่อีก ๒ คน คือ สำราญ สุวณี ติดงานอื่น ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ จะประสานงานแจ้งให้ทราบภายหลัง

ผลการประชุม

๑. สรุปผลงานการลงพื้นที่

<u>พื้นที่สำรวจแล้ว</u> นาท่ามใต้ นาท่ามเหนือ หนองตรุด นาตาล่วง บางรัก ย่านซื่อ คลองลุ บางเป้า บางหมาก ควนธานี โคกยาง เกาะลิบง บ่อน้ำร้อน ลำภูรา ทุ่งต่อ บางดี นาวง ห้วยนาง ท่าสะบ้า เขาวิเศษ หนองบัว เขตเทศบาลเมืองกันตัง

<u>พื้นที่ยังไม่ได้สำรวจ</u> ควนปริง นาเกลือ คลองปาง หนองช้างแล่น เขากอบ ปากคม กันตังใต้

<u>พื้นที่ต้องสำรวจซ้ำ</u> ตามข้อเสนอของคณะทำงาน ควนธานี บางรัก นาตาล่วง ท่าสะบ้า หนองบัว - สำหรับหนองบัวให้พิจารณาข้อมูลที่ได้มาแล้วอีกครั้งหนึ่งว่าจำเป็นต้องสำรวจซ้ำหรือไม่

<u>พื้นที่รอรายงาน</u> โคกหล่อ ควนขัน นาโยง นาพละ เป็นพื้นที่รับผิดชอบของสำราญ จะหาเวลาคุยภายหลัง

รายละเอียดต่าง ๆ ให้เขียนในรายงานสำรวจตามวันที่ไปสำรวจ พร้อมกับหลักฐานการจ่ายเงินเบิกจ่ายเป็นวัน ๆ ไป

พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองกันตัง ใช้วิธีร่วมกับเทศบาลซึ่งกำลังดำเนินการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดแสดงในศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองกันตัง โดยจัดกิจกรรม ๒ ครั้ง

๑. ให้นักเรียนสำรวจข้อมูลในเขตเทศบาล (๒ ต.ค.)

๒.ประชุมครูโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตอำเภอกันตังเพื่อให้นักเรียนจัดทำข้อมูลประวัติการตั้งถิ่นฐานโดยเริ่มจากประวัติครอบครัว (๓๐ พ.ย.)

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

๑. นัดหมายแล้ว แต่เมื่อไปถึงพื้นที่ผู้ประสานงานติดธุระ ต้องนัดใหม่

๒. ผู้ประสานงานและผู้ให้ข้อมูลมักว่างในช่วงบ่าย มีเวลาน้อย ได้ข้อมูลไม่เต็มที่ ต้องลงซ้ำโดยไปพื้นที่ใกล้ ๆ กันในวันเดียวกัน

๓. กำหนดการเสร็จงานสำรวจรวมทั้งรายงานภายในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

กิจกรรมที่ ๘ ประชุมสรุปข้อมูล

มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อบกพร่อง

๒. เพื่อจัดระบบเรียบเรียงข้อมูล

๓. เพื่อคัดเลือกพื้นที่ที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ๑๒ พื้นที่

๔. เพื่อวางแผนสำรวจซ้ำรอบ ๒

การปฏิบัติงาน

๑. กุลยา สุทิน ถอดเทปสัมภาษณ์

๒. ทุกคนช่วยกันเรียบเรียงข้อมูลตำบลที่รับผิดชอบ

๓. สุนทรี อุษามาศ จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็น พิมพ์ รวมแล้วประมาณ ๓๐๐ หน้า

๔. ทุกคนอ่านทบทวนแก้ไข ตรวจสอบประเด็นที่สงสัย ตั้งคำถามเพิ่มเติม เพื่อจะนำไปหาคำตอบในการสำรวจซ้ำรอบสอง

๕. ประชุมคัดเลือก ๑๒ พื้นที่ ได้แก่

- กันตังใต้ เทศบาลเมืองกันตัง –สุนทรี
- ลุ่มคลองนางน้อย –สำราญ
- นาวง ลำภูรา เขาวิเศษ -สุทิน ธิดารัตน์
- บางรัก ควนธานี นาท่ามใต้ หนองตรุด ย่านซื่อ บ่อน้ำร้อน –กุลยา อุษามาศ

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ข้อมูลมีจำนวนมาก การจัดการข้อมูลต้องใช้เวลามาก จากเดิมที่วางไว้ให้มีการประชุมสรุปข้อมูล ๑ วัน ต้องใช้เวลาทำงานระยะยาว และใช้วิธีแบ่งงานไปทำล่วงหน้าก่อนประชุมเป็นระยะ ๆ ซึ่งต้องเพิ่มเวลาพบปะทบทวนร่วมกันถึง ๔ ครั้ง (๔ วัน) จึงจะได้ความชัดเจนในด้านข้อมูล

กิจกรรมที่ ๙ ดำเนินการสำรวจและจัดเวทีย่อยในพื้นที่

มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมของ ๑๒ พื้นที่

๒. เพื่อให้เห็นตัวบุคคลผู้สนใจจะดำเนินการต่อ

การปฏิบัติงาน

๑. ลงพื้นที่ประสานงาน นัดหมายบุคคล สถานที่ ส่งหนังสือเชิญ ในกรณีประสานแล้วต้องการหนังสือเป็นทางการ สำรวจ สอบถาม สัมภาษณ์ เพิ่มเติม

๒. จัดประชุมเตรียมความพร้อมนักวิจัยก่อนเวทีชุมชน และเตรียมเวทีแรก โดยมีผู้ประสานงานตำบลบางรักร่วมด้วย มีข้อตกลง ดังนี้

๒.๑ ทีมวิจัยทุกคนไปร่วมเวที ทุกคนสลับหน้าที่หมุนเวียนกันไป เสร็จเวทีแล้วถ้าเวลามีพอในวันนั้น ให้พูดคุยสรุปพอเห็นประเด็น

๒.๒ สถานที่จัดเวทีเลือกตามผู้ประสานงานในชุมชน และสะดวกแก่คนในชุมชน

๒.๓ ผู้เข้าร่วมเวทีขอให้มีคนใน อบต.ด้วย เพื่อความเข้าใจและการประสานงานต่อไป

๒.๔ การแบ่งหน้าที่ ให้เจ้าของพื้นที่ทำหน้าที่ผู้ดำเนินการในเวที มีผู้สรุปและซักถาม มีคนถ่ายภาพจดบันทึกและบันทึกเสียงควบคู่ไปด้วย

๒.๕ ถ้าจำเป็นต้องมีมีเอกสารประกอบก็เตรียมด้วย

๒.๖ ก่อนจัดเวทีทุกครั้ง ทบทวนข้อมูลที่ได้มาแล้ว เตรียมแผนที่ เตรียมประเด็นซักถาม กำหนดหน้าที่ ซักซ้อมผู้ดำเนินการในเวที

๓. การจัดเวที ลำดับดังนี้

ลำดับ	ตำบล	วันที่	สถานที่	จำนวนคน
๑	บางรัก	๒๒ มิ.ย.๒๕๕๑	วัดประสิทธิชัย	๒๖
๒	นาวง	๓๐ มิ.ย.๒๕๕๑	ที่ทำการ อบต.นาวง	๒๑
๓	ควนธานี	๗ ก.ค.๒๕๕๑	ที่ทำการ อบต.ควนธานี	๒๓
๔	ลุ่มคลองนางน้อย	๑๒ ก.ค.๒๕๕๑	วัดพระพุทธสิหิงค์	๒๒
๕	ลำภูรา	๑๓ ก.ค.๒๕๕๑	ร้านช่อลดา	๑๗
๖	ย่านซื่อ	๑๕ ก.ค.๒๕๕๑	โรงเรียนบ้านย่านซื่อ	๒๐
๗	เขาวิเศษ	๒๓ ก.ค.๒๕๕๑	ที่ทำการ อบต.เขาวิเศษ	๑๒
๘	หนองตรุด	๒๔ ก.ค.๒๕๕๑	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	๑๕
๙	นาท่ามใต้	๒ ส.ค.๒๕๕๑	โรงเรียนวัดศรีสุวรรณาราม	๘
๑๐	กันตังใต้	๑๕ ส.ค.๒๕๕๑	ที่ทำการ อบต.กันตังใต้	๒๖
๑๑	บ่อน้ำร้อน	๑๙ ส.ค.๒๕๕๑	โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา	๘+ ๒๘(นร.)

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ไม่สามารถจัดเวทีได้ครบตามที่กำหนด เนื่องจากเทศบาลเมืองกันตังเปลี่ยนแปลงผู้บริหารในการเลือกตั้งใหม่ ผู้ประสานงานไม่พร้อม ทีมวิจัยจึงงดเวทีพื้นที่นี้ และไม่จัดพื้นที่ทดแทน เพราะเป็นพื้นที่ที่เคยจัดกิจกรรมเวทีในช่วงสำรวจข้อมูลมาแล้วถึง ๒ ครั้ง คือเวทีนักเรียน กับเวทีครู โดยความ

ร่วมมือกับการเตรียมศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองกันตังของเทศบาล และมีเอกสารอ้างอิงค่อนข้างชัดเจน สามารถใช้ข้อมูลเท่าที่ได้มาประมวลรวมกับพื้นที่อื่น ๆ ได้

สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น

๑. แต่ละพื้นที่มีผู้สนใจเข้าร่วมเวทีมากกว่าที่กำหนด ผู้อาวุโสซึ่งทำหน้าที่ให้ข้อมูลมีความสุขและกระตือรือร้นอย่างเห็นได้ชัด

๒. กิจกรรมเกี่ยวกับแผนที่ ได้รับความร่วมมือดีมาก ใช้เป็นเครื่องมือให้เจ้าของพื้นที่แสดงออกได้เต็มที่ และสร้างการเรียนรู้แก่ทีมวิจัยที่จะได้เข้าใจพื้นที่มากขึ้น

๓. มีบุคคลในเวทีแสดงความประสงค์ที่จะให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนนั้นต่อไป

หมายเหตุ

รายละเอียดเวทีอยู่ในเล่มงานของแต่ละตำบล

กิจกรรมที่ ๑๐ ประชุมสรุปข้อมูล

สิงหาคม ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อกำหนดรูปแบบฐานข้อมูล

๒. เพื่อจัดทำแผนที่บ่งชี้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของแต่ละพื้นที่

การปฏิบัติงาน

๑. นำข้อมูลทุกพื้นที่ทั้งบันทึกการสำรวจและเวทีตรวจสอบมาศึกษาความเป็นไปได้ในการออกแบบฐานข้อมูล

ในการทำงานครั้งแรก คือกิจกรรมที่ ๘ ได้กำหนดให้แยกประเด็นข้อมูลเป็นกลุ่ม ๆ คร่าว ๆ เช่น ชื่อบ้านนามเมือง สถานที่สำคัญ การตั้งถิ่นฐาน การทำมาหากิน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ ประเพณี การละเล่น บุคคลสำคัญ บุคคลผู้เป็นแหล่งข้อมูลและมีข้อมูลอีกชุดหนึ่งเป็นสภาพทั่วไปที่ได้จากเอกสารเกี่ยวกับตำบลนั้น ๆ

จากการประเมินภาพรวมข้อมูลแล้วเห็นว่า การจะนำเสนอข้อมูลทั้งหมดลงในแผนที่เป็นไปได้ยาก เพราะข้อมูลมีปริมาณมาก การออกแบบฐานข้อมูลจึงควรเป็น**ข้อมูลเอกสาร** ที่จะต้องหาวิธีให้ผู้ใช้ข้อมูลในชุมชนเข้าถึงได้ง่ายด้วย **นับเป็นการปรับเปลี่ยนระหว่างทางด้านวิธีการ**

๒. จากการประชุมสรุปการเตรียมนำเสนอข้อมูล ๑๒ พื้นที่ที่เลือกไว้ ดังนี้

๒.๑ จัดทำเป็นเอกสารรายตำบล ทุกตำบลแบ่งกลุ่มข้อมูลเป็น ๘ ประเด็น ซึ่งปรับปรุงมาจากกิจกรรมที่ ๘ เหมือน ๆ กัน แล้วให้ทำเป็นเอกสารแจกตอนลงทะเบียนเฉพาะเจ้าของพื้นที่ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเติมเต็มข้อมูล

๒.๒ จัดทำเป็นสื่อผ่านทางคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เห็นภาพรวม โดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงการ หัวหน้าโครงการนำเสนอ ส่วนที่เป็นรายตำบล ให้ผู้รับผิดชอบแต่ละพื้นที่เป็นผู้นำเสนอ ส่วนการจัดทำสื่อเป็นงานจ้าง เพราะทีมวิจัยไม่ชำนาญการ

กิจกรรมที่ ๑๑ เวทีตรวจสอบข้อมูล ๑๒ พื้นที่

๓ กันยายน ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ประมวลจาก ๑๒ พื้นที่

๒. เพื่อร่วมกันตรวจสอบและเติมเต็มข้อมูล

๓. เพื่อกำหนดประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป

ผู้ร่วมเวที

ผู้แทนชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น ทีมวิจัย ที่ปรึกษา สกว.ตรัง สกว.ภาค สื่อมวลชน รวม ๕๐ คน

รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม วิทยากรประจำเวที

สถานที่จัดเวที

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง

การปฏิบัติงาน

๑. ก่อนการจัดเวที ๑ วัน ทีมวิจัยนำวิทยากรและคณะล่องเรือสำรวจแม่น้ำและชุมชนย่านซื่อเพื่อศึกษาเป็นกรณีตัวอย่าง และประชุมเตรียมการร่วมกับ รศ.ศรีศักร วิทยากรอีก ๑ ครั้ง

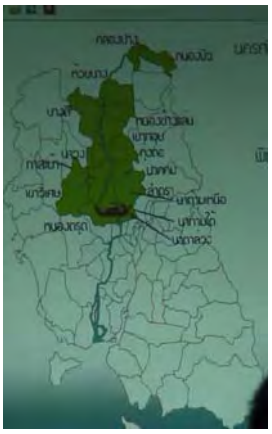

๒. ในวันจัดเวที ทีมวิจัยเสนอข้อมูลโดยใช้สื่อตามที่วางแผนไว้

๓. รศ.ศรีศักร วิทยากร ให้หลักคิดเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน ยกชุมชนย่านซื่อที่ไปสำรวจมาแล้วเป็นกรณีตัวอย่าง

๔. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวที ส่วนใหญ่จะเป็นความเห็นจากนักวิชาการและผู้สังเกตการณ์ที่เข้าร่วมเวทีมากกว่าตัวแทนชุมชน ต่างกับเวทีในพื้นที่ ซึ่งเจ้าของชุมชนแสดงออกอย่างเต็มที่ ทั้งข้อมูลและความคิดเห็น

สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น

๑. ทีมวิจัยได้จัดทำแผนที่เก่าของจังหวัดตรังจากเอกสารจดหมายเหตุจัดแสดงไว้บริเวณที่จัดเวที ปรากฏว่าได้รับความสนใจเป็นพิเศษ

๒. ตัวแทนพื้นที่มาครบทุกตำบล

กิจกรรมที่ ๑๑ เวทีนำเสนอและตรวจสอบข้อมูล

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ต่อชุมชน ๓๓ พื้นที่

๒.เพื่อสร้างความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

๓. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกัน

ผู้ร่วมเวที

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำเวที

- รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม นักวิชาการอาวุโส
- อาจารย์สถาพร ศรีสัจจัง สถาบันทักษิณคดีศึกษา

เป็นเวทีเปิดเนื่องจากเป็นการจัดงานร่วมกับ สกว.ตรัง และ สกว.ภาค ในชื่อ **วิถีชุมชนบนเส้นทางงานวิจัยท้องถิ่น** ในโอกาสครบ ๑๐ ปี สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้เข้าร่วมเวทีจึงมีหลากหลาย ทั้งนักวิชาการ ครูอาจารย์ ส่วนราชการ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้สนใจทั่วไป

ในเวทีเฉพาะโครงการฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ มีผู้เข้าร่วมเวทีประมาณ ๑๒๐ คน

ตัวแทนพื้นที่ที่เข้าร่วมเวที ได้แก่ ตำบลกันตังใต้ ควนธานี บางหมาก บางรัก เขาวิเศษ หนองตรุด นาวง

สถานที่จัดเวที

มหาวิทยาสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

การปฏิบัติงาน

๑. เตรียมงาน

๑.๑ จัดทำนิทรรศการ ๑๒ พื้นที่ และเอกสารประกอบการสัมมนา

๑.๒ จัดทำสื่อนำเสนอผ่านทางคอมพิวเตอร์ เนื้อหาแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ เป็นสรุปโครงการ ส่วนที่ ๒ เป็นฐานข้อมูล

๑.๓ ประสานงานผู้ดำเนินรายการ

๑.๔ จัดเตรียมตัวแทนชุมชนที่มีโครงการต่อเนื่องขึ้นนำเสนอบนเวที โดยนักวิจัยประจำพื้นที่เป็นผู้ดำเนินรายการ กำหนดไว้ ๒ พื้นที่ ได้แก่ ลำภูรา และลุ่มคลองนางน้อย

๒. ขั้นตอนดำเนินการ

๒.๑ ทีมวิจัยนำเสนอ

๒.๒ พื้นที่นำเสนอ

๒.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิตั้งข้อสังเกตและเสนอแนะ ดังนี้

รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาในลักษณะประวัติศาสตร์มีชีวิต เห็นตัวตนของคนในท้องถิ่น ต่างกับประวัติศาสตร์ชาติที่เขียนกันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้เน้นที่คน เพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่แท้จริงจะต้องมาจากความทรงจำของคนใน และเขียนโดยมุมมองของคนใน

ในการศึกษาประวัติศาสตร์มีการรับรู้เป็น ๓ มิติ หรือ ๓ ระดับ

ภูมิวัฒนธรรม เป็นการรับรู้ในขอบเขตกว้างขวาง เกี่ยวกับพื้นที่ลักษณะภูมิศาสตร์ ก่อให้เกิด**ชื่อบ้านนามเมือง**ที่สัมพันธ์กับการรับรู้และความเข้าใจของคนใน ชื่อบ้านนามเมืองจะสะท้อนถึงทรัพยากรและวิถีชีวิต

นิเวศวัฒนธรรม เป็นการรับรู้ในระดับกลาง เป็นเรื่องของผู้คนหลากหลายที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเมืองขึ้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน รวมถึงเรื่องทรัพยากร และความหลากหลายทางชีวภาพ

ชีวิตวัฒนธรรม เป็นการรับรู้ในระดับเล็กสุด ในชุมชนหนึ่ง ที่ทำให้แลเห็นคนและวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในชุมชน

วัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึงกิจกรรมของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งอื่น ๓ ลักษณะ ได้แก่ คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

งานวิจัยนี้ยังไปไม่ถึงชีวิตวัฒนธรรม ยังเป็นจุดเริ่มต้นที่เห็นเพียงข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อจะมาใช้เป็นฐานในการศึกษาต่อไป ถ้าทำได้จะเห็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต ทำให้รู้จักตนเอง รู้โคตรเหง้าเหล่าตระกูล มีหัวนอนปลายตีน เกิดพลัง สามารถใช้ต่อรองกับอำนาจภายนอกที่เข้ามาได้

ทีมวิจัยได้เริ่มต้นมาแล้ว ต่อไปต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ช่วยกันเป็นหัวหอก ผลักดันให้เกิดการศึกษารวบรวม ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจน

การเริ่มต้นที่ง่ายคือ **ดำบรรพ์** หรือสืบลำดับสายตระกูล เห็นความมีหัวนอนปลายตีน เห็นกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ตลอดจนคนนอกที่เข้ามา ซึ่งอาจพบว่ามีลักษณะของเขยเข้าบ้าน มาอยู่จนกลายเป็นกลุ่มเดียวกัน มีสำนึกท้องถิ่นร่วมกัน

อาจารย์สถาพร ศรีสัจจัง

งานวิจัยชุดนี้เป็นการศึกษาเรื่องเมืองตรัง ศึกษาเฉพาะแม่น้ำตรังยังไม่พอที่จะตอบคำถามของคำว่า**ตรัง** ยังมีแม่น้ำปะเหลียนซึ่งมีความสำคัญมากมาแต่โบราณ ควรจะได้มีการศึกษาด้วย

การทำฐานข้อมูล มี key word อยู่ ๓ คำ คือ

๑.คน ๒.ความสัมพันธ์ของคน ๓.ผลผลิตของคน

เห็นด้วยกับอาจารย์ศรีศักรว่า**ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องมาจากมุมมองของคนใน**

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

-เวลาในเวทีมีน้อย ผู้เข้าร่วมเวทีไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยน

-ตัวแทนพื้นที่มาร่วมเวทีน้อย หลังรายงานการวิจัยเสร็จแล้วจะส่งไปให้ทั้ง ๓๐ ตำบล และลุ่มคลองนางน้อยอีก ๑ พื้นที่ สอบถามความต้องการศึกษาค้นคว้าต่อมาพูดคุยกันใหม่ โดยใช้รายงานเป็นฐาน

สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้น

ได้เผยแพร่โครงการให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง

กิจกรรมเพิ่มเติม ๑ ประชุมหาแนวทางเชื่อมโยงสู่โครงการใหม่

๒๐ มกราคม ๒๕๕๒

วัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางเชื่อมโยงโครงการฐานข้อมูลชุมชนฯ กับโครงการใหม่

ผู้ร่วมเวที

ทีมวิจัย (สุนทรี อุษามาศ สำราญ) ที่ปรึกษา (อ.สมเจตนา)

สกว. (มานพ ขนิษฐา เจี๊ยบ) แขกรับเชิญ (อ.วิราว์)

ข้อสรุป

ทุนเดิม ฐานข้อมูลชุมชน ๓๒ พื้นที่ พร้อมใช้งานตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ได้รู้จักชุมชนเป็นเบื้องต้น

เรื่องใหม่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติฯ ตรัง (โดย อ.สุนทรี) ได้รับงบประมาณจาก อบจ.ตรัง ให้จัดทำโครงการศึกษาประวัติศาสตร์จังหวัดตรัง

ประเด็นคำถาม ทำอย่างไรให้ ๒ โครงการนี้เชื่อมต่อกัน

แนวทาง

๑. สำรวจความต้องการศึกษาประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชน โดยส่งเอกสารรายงานการวิจัยให้แต่ละพื้นที่ เชิญผู้สนใจศึกษาต่อตอบรับการเข้าร่วมประชุม

๒. กำหนดวันจัดประชุม ๒๑ ก.พ.๒๕๕๒ เพื่อดูท่าทีและความพร้อมของผู้สนใจศึกษา ถ้าเห็นว่าพร้อมจะทำโครงการใหม่ได้ ผู้ประสานงาน สกว.จะเข้าไปพัฒนาโครงการเอง ในกรณีที่มีผู้สนใจแต่ยังไม่ค่อยพร้อมให้ใช้กิจกรรมโครงการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นตัวกระตุ้น

๓. เปิดพื้นที่โครงการศึกษาประวัติศาสตร์จังหวัดตรังนอกเหนือจากโครงการฐานข้อมูลฯ ในอำเภอย่านตาขาว ปะเหลียน และหาดสำราญ โดย อ.วิราว์ เป็นผู้ประสานงาน

การเลือกเรื่องและพื้นที่

ประเด็นที่ใช้ในการศึกษาต่อไปเลือกได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ เช่น เรื่องสืบสายตระกูล เรื่องแผนที่ชุมชน เรื่องชื่อบ้านนามเมือง

พื้นที่เดิมที่มีผู้สนใจจะศึกษาต่อมาตลอด ได้แก่ ลุ่มคลองนางน้อย บางรัก ควนธานี กันตังใต้

พื้นที่ใหม่ ตำบลปะเหลียน ตำบลท่าพญา ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองเก่า

กิจกรรมเพิ่มเติม ๒ ประชุมสำรวจความพร้อมการจัดทำโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ของพื้นที่

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจความพร้อมการจัดทำโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ของพื้นที่

ผู้ร่วมเวที

ทีมวิจัย (สุนทรี กุลยา อุษามาศ สุทิน สำราญ) แขกรับเชิญ (อ.วิราว์)

สกว. (สมบูรณ์ มานพ ขนิษฐา เจี๊ยบ)

ตัวแทนพื้นที่ (กันตังใต้ กันตัง ควนธานี ลุ่มคลองนางน้อย บางรัก หนองตรุด เขาวิเศษ ทุ่งต่อ ควนเมา)

ประเด็นพูดคุยในเวที

๑. ทีมวิจัยทบทวนโครงการต่อที่ประชุม

๒. พื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคาดหวัง

๓. ตั้งคำถาม

๓.๑ เรามี**ใคร**ที่จะมาช่วยกันศึกษา อบต.เล็งไว้หรือยัง เป็นสถานศึกษาหรือชาวบ้านที่จะเป็นคนศึกษาด้วยตัวเอง (สกว. และหอจดหมายเหตุฯ จะเป็นฝ่ายหนุนช่วย)

๓.๒ ศึกษา**เรื่องอะไร** เพื่อจะเอาไป**ทำอะไร** เพื่ออะไร เกิดประโยชน์อย่างไร กับใคร

ข้อสรุป

๑. ตัวแทนพื้นที่มีคำตอบดังนี้

บางรัก มีทีมสภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ต้องการศึกษาเรื่องสายตระกูล เรื่องหินลับมีดผลิตภัณฑ์ชุมชน

ควนธานี มีทีมอยู่ในพื้นที่ ศึกษาเรื่องเมืองเก่า ศาลหลักเมือง เพื่อเป็นข้อมูลให้เยาวชน ได้เรียนรู้ต่อไป

กันตังใต้ ศึกษาเรื่องวิถีชีวิต มี อ.ปราณี โรงเรียนบ้านเกาะเคี่ยมสนใจ มีผู้อาวุโสที่เป็นผู้รู้พร้อมจะให้ข้อมูลอยู่หลายคน อบต.ยินดีสนับสนุน

ลุ่มคลองนางน้อย มีทีมเด็กรักษ์คลองนางน้อยทำกิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรมาก่อน ในชุมชน มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน และอบต. ยินดีสนับสนุน เรื่องที่น่าสนใจคือเรื่องพระพุทธสิหิงค์

หนองตรุด มีทีมเครือข่ายแม่น้ำตรัง ทำงานด้านอนุรักษ์ อยากศึกษาเรื่องฟื้นฟูแหล่งน้ำให้อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน

กันตัง มีศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ของเทศบาล อยากศึกษาเรื่องวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์กันตัง

เขาวิเศษ อบต. จะตั้งงบประมาณปีต่อไปสนับสนุนสถานศึกษาในพื้นที่ให้ศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เรื่องที่จะศึกษาต้องคุยกันก่อน

ทุ่งต่อ เป็นชุมชนที่คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ยังหาตัวผู้สนใจศึกษาไม่ได้ แต่มีคนให้ข้อมูล

ควนเมา สนใจเรื่องประวัติชุมชน ชื่อบ้าน สมุนไพร อบต.ยินดีสนับสนุน แต่คนศึกษายังไม่มี

ปะเหลียน เรื่องเมืองเก่าและความสัมพันธ์กับเมืองพัทลุง อ.วิราว์ จะเป็นหลักในการประสานคน ส่วนมุ่งไปที่ครูโรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่ให้มาร่วมศึกษา

๒. ข้อสรุปจาก สกว.

สมบูรณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ถ้าวางกันดี ๆ จะมีพลังมาก มีกระบวนการศึกษาเป็นขั้นตอน สามารถสร้างการเรียนรู้ สร้างสำนึก และช่วยร้อยคน ปลายทางถ้าเราทำได้จะช่วยหนุนเสริมชุมชนทางที่ดี ต้องชวนกันคุยให้ชัด คนเดียว ๓ คนไม่ได้ พลังมันน้อย ต้องชวนคนอื่นคุย ชวนคิด ใน สกว. ก็มีตัวช่วยเยอะ อย่าง อ.สุนทรี อ.สมเจตนา นอกจากนี้สกว.ก็สามารถเชื่อมนักวิชาการอย่าง อ.ศรีศักรมาหนุนคนท้องถิ่นได้ ทางหอจดหมายเหตุก็มีเอกสารที่สามารถเทียบกับข้อมูลจริงในพื้นที่

มานพ สกว.จะมีกรอบวิธีคิดคือ การพัฒนาโครงการต้องมีแกนคนช่วยคิดร่วมกัน นั่งคุยจนตกผลึกทางความคิด ออกเป็นเอกสาร ถ้าทุกพื้นที่เดินพร้อมกัน ๆ ก็มีช่วยกันดูโครงการ เป้าหมายคือ ให้เกิดการเรียนรู้จริงที่ตัวคนจริง เพราะฉะนั้นเราไม่ใช่ทำกิจกรรมเดียว แต่ทำกันเป็นปี ๆ เมื่อโครงการอนุมัติแล้ว สกว.ก็เข้าไปร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ เช่น ช่วยเรื่องเรียบเรียงรวบรวมกัน

ถ้าพื้นที่ไหน สนใจจะทำโครงการต่อ สกว. บอกมา โทรศัพท์มา จะลงไปช่วยทันที

บทที่ ๔
ฐานข้อมูล

รูปแบบฐานข้อมูล

ปัญหาประการหนึ่งของผู้ที่จะศึกษาเรื่องราวในชุมชน คือ**ไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นอย่างไร** ไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายในชุมชนเอง หรือบุคคลภายนอก

สำหรับบุคคลในชุมชนซึ่งดูเหมือนว่าจะรู้จักชุมชนของตนเองดีอยู่แล้ว น่าจะศึกษาได้ง่าย แต่ในความเป็นจริงก็ยังมีปัญหา เช่น รู้จักเพียงบางส่วน บอกได้เพียงบางเรื่อง มีอีกหลายเรื่องที่ยังไม่รู้จะหาได้ที่ไหน บางเรื่องต้องอาศัยข้อมูลทางราชการบ้าง ข้อมูลวิชาการบ้าง จะทำอย่างไร

ส่วนบุคคลภายนอก หรือนักวิชาการ อาจจะหาข้อมูลประเภทเอกสารทางวิชาการ หรือข้อมูลทางราชการได้ไม่ยาก แต่ข้อมูลสำคัญอีกมากก็อยู่ในพื้นที่ ถ้าไม่เคยรู้จักพื้นที่มาก่อน การลงไปหาแหล่งข้อมูลในพื้นที่ต้องใช้เวลาพอสมควร และไม่แน่ว่าจะได้ข้อมูลที่ตรงความต้องการ

ในงานวิจัยนี้มีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเป็นอันดับแรก รวบรวมแล้วจึงจะตรวจสอบ ทางหนึ่งคือตรวจสอบจากเอกสาร อีกทางหนึ่งคือตรวจสอบกับเวทีในชุมชน ในพื้นที่ซึ่งไม่ได้จัดเวทีก็อาจใช้วิธีตรวจสอบกับผู้รู้ในชุมชนโดยตรง บางส่วนที่ไม่สามารถตรวจสอบได้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและอื่น ๆ ในงานวิจัยนี้จึงได้ทำเป็นคำถามไว้เพื่อการศึกษาต่อ

ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมีจำนวนมาก แม้จะแยกเป็นรายพื้นที่แล้วก็ยังมีจำนวนไม่น้อย **จะทำอย่างไรให้ค้นหาสะดวก**

จากปัญหานี้นำไปสู่การจัดการข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ในแต่ละหมวดหมู่มีโครงสร้างสัมพันธ์กัน มีหัวเรื่องหลัก หัวเรื่องย่อย และเนื้อหารายละเอียดเป็นชั้น ๆ ที่สำคัญต้องจัดทำ**ตัวชี้**แหล่งข้อมูลควบคู่ไว้ด้วย เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงได้สะดวก วิธีการจัดการเช่นนี้คือจุดเริ่มต้นของการจัดทำ**ฐานข้อมูล**นั่นเอง

หากมีข้อมูลจำนวนมากขึ้น โครงสร้างซับซ้อนยิ่งขึ้น การค้นหาด้วยการอ่านจากเอกสารต้องเสียเวลามากขึ้น จึงมีการนำข้อมูลมาเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์แทน โดยมีคำแนะนำวิธีการสืบค้นควบคู่ไว้ คนทั่วไปรวมทั้งนักเรียน นักศึกษา นักวิจัย จำนวนไม่น้อยในปัจจุบันก็ใช้วิธีสืบค้นความรู้ต่าง ๆ โดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีผู้จัดทำระบบฐานข้อมูลเรื่องต่าง ๆ ไว้มากมาย

แต่ยังไม่มีฐานข้อมูลเฉพาะเรื่องประวัติศาสตร์ระดับชุมชนของจังหวัดตรังโดยตรง

ฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรังเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่จัดทำขึ้นนี้ จึงเป็นเสมือนบันไดขั้นแรกให้ผู้ที่ประสงค์จะศึกษาเรื่องราวของชุมชนได้ใช้เป็นฐานที่มั่น เป็นราวให้เกาะ เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวอื่น ๆ ของชุมชนต่อไป

ดังนั้น **งานวิจัยชุดนี้จึงยังไม่ใช่เนื้อหาที่เรียบเรียงเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชน**

แต่เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ๒ ประการ คือ

ประการแรก ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์และตรวจสอบ

ประการที่สอง ใช้เป็นช่องทางสำหรับติดตามค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

การจัดการกับข้อมูลเพื่อให้เป็นฐาน ได้แบ่งกลุ่มข้อมูลของแต่ละตำบลออกเป็น ๕ ชุด ได้แก่ แหล่งข้อมูลชุมชน เอกสาร สถานที่ การตั้งถิ่นฐาน และวัฒนธรรม แต่ละชุดมีชั้นของข้อมูลต่อเนื่องออกไปตามสมควร ฐานข้อมูลแต่ละชุดเขียนเป็นโครงสร้างง่าย ๆ และมีรายละเอียด ดังนี้

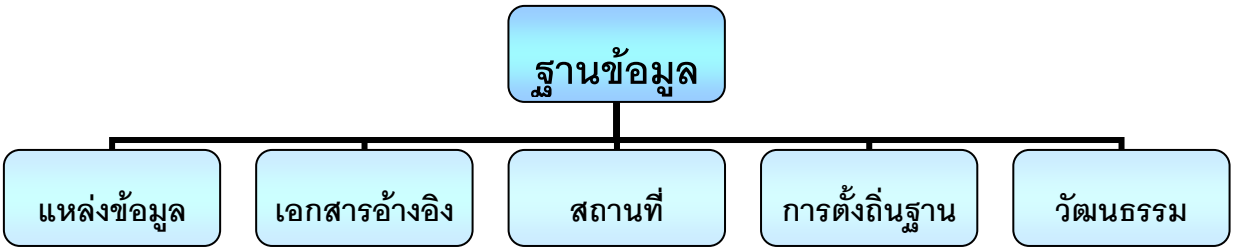

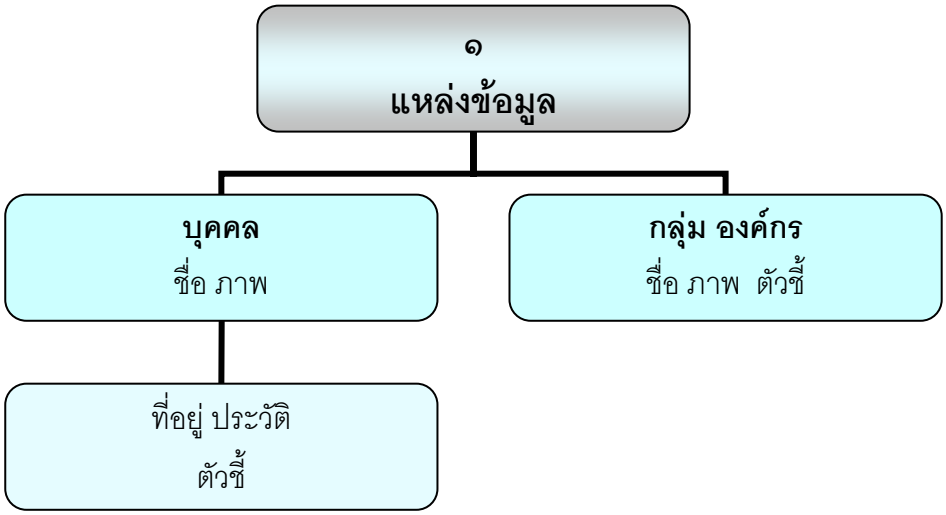

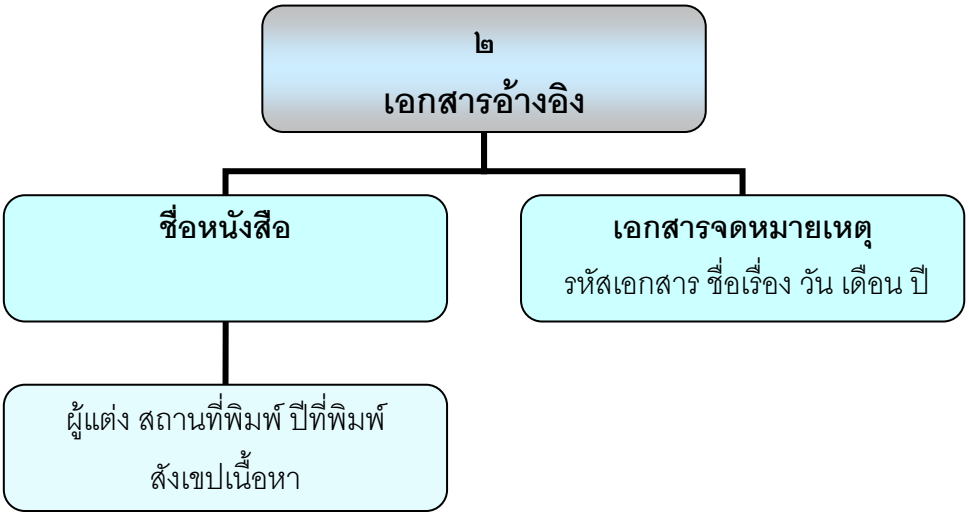

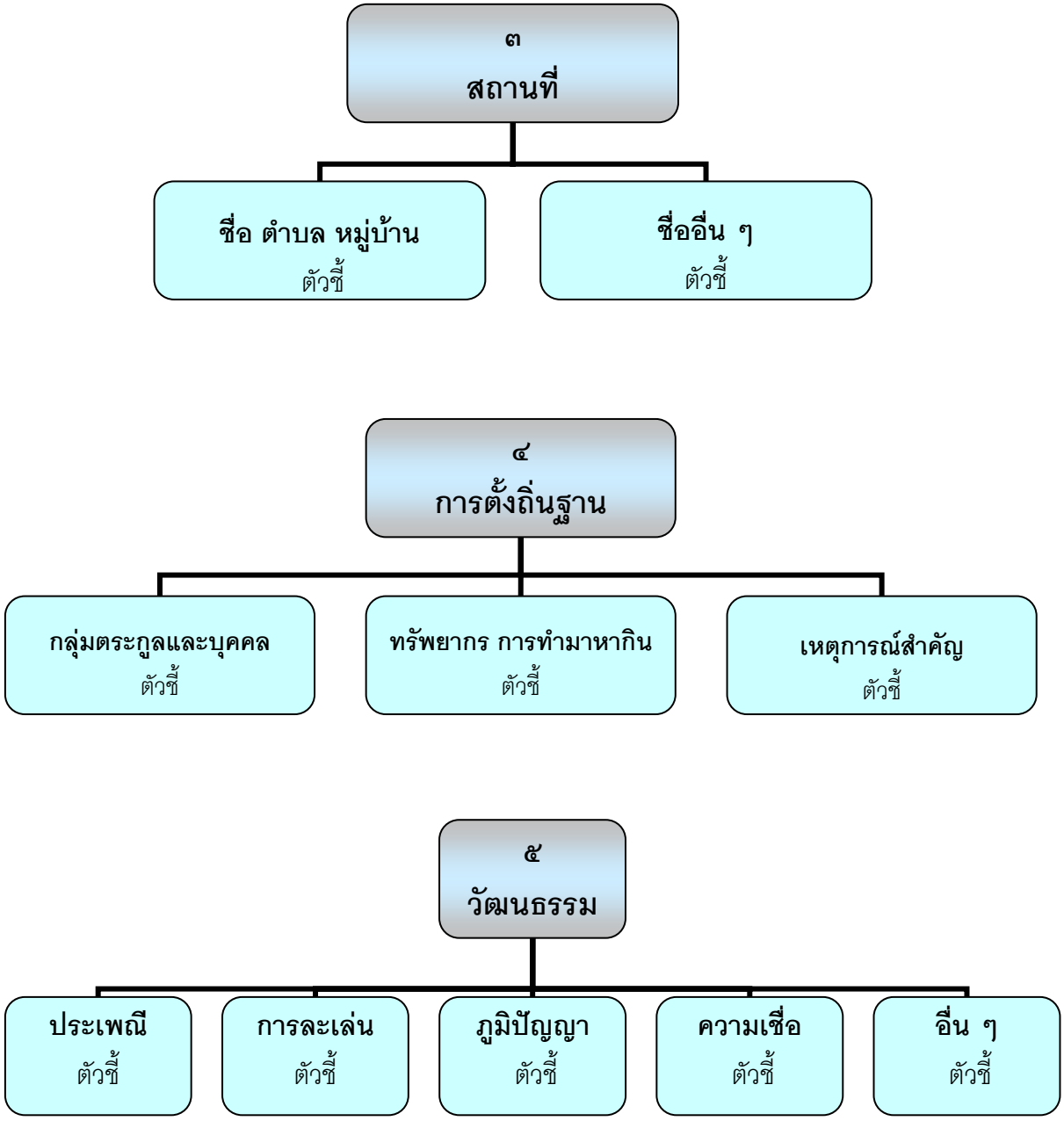

ข้อที่จำเป็นจะต้องชี้แจงก่อนการใช้งานฐานข้อมูลชุดนี้ คือ ข้อมูลที่มีอยู่ในแต่ละฐาน เป็นข้อมูลเพียงบางส่วนของตำบลนั้น ๆ มิใช่ข้อมูลที่สมบูรณ์หรือเต็มพร้อม ฐานข้อมูลนี้เป็นฐานที่ยังเปิดช่องให้เติมข้อมูลที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อไปได้ไม่มีการสิ้นสุด

นอกจากนี้ยังมี**กลุ่มข้อมูล**ที่ได้มาระหว่างการทำงานวิจัย คือข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์บุคคล และการจัดเวทีตรวจสอบเพิ่มเติม ข้อมูลเหล่านี้ได้เรียบเรียงภาษาพร้อมคำอธิบายเพิ่มเติม หากเป็นข้อมูลจากเวทีก็แยกประเด็นให้เข้าใจง่าย แล้วจัดไว้เป็นกลุ่มข้อมูลเพื่อจะอ้างอิงเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลข้างหน้าของแต่ละตำบล ยกเว้นฐานข้อมูลชุดที่ ๒ ซึ่งจะแยกไว้ตอนท้ายบท เป็นชุดเดียว เพราะเป็นเอกสารที่ใช้อ้างอิงร่วมกัน

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลเกาะลิบง

	ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายหมาดเส็น มะลิซะ	๑๑๒/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง อายุ ๕๖ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๓)

๒

นายเจ๊ะอัจ เจ๊ะหลง	๑๓๒/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง อายุ ๔๗ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๓

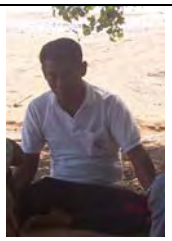 **นายหวังหมาด หวังบริสุทธิ์**	๙๙/๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะลิบง อำเภอ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ อายุ ๕๓ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง	๑ หมู่ที่ ๖ ถนนตรัง-หาดยาว ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลเกาะลิบง (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านโคกท้อน** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

หมู่ที่ ๒ **บ้านเกาะมุกด์** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านมดตะนอย คลองรั้งมด** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

หมู่ที่ ๔ **บ้านบาตูปูเต๊ะ กำปงบาตูปูเต๊ะ บูเก็จบาตูปูเต๊ะ** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

หมู่ที่ ๕ **บ้านหลังเขา** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านเจ้าไหม** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

หมู่ที่ ๗ **บ้านทรายแก้ว** (ดู ▶ สำรวจ ๓ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๘ **บ้านสุไหงบาตู** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

เกาะกวาง (ดู ▶ เอกสาร ๓)

คลองควานช้าง คลองเคียน คลองชาวน้ำ คลองต้นสน คลองโต๊ะคุณ คลองท่าเรียน คลองปอระ คลองพร้าว คลองลำใน (ดู ▶ เอกสาร ๓)

บ่อในคอก (ดู ▶ สำรวจ ๓)

บ้านมะพร้าว บ้านโต๊ะยุ้ย (ดู ▶ เอกสาร ๓)

โรงภาษี (ดู ▶ เอกสาร ๓)

แหลมเขาหนุ่ย แหลมทวด แหลมนายไชย แหลมมุดา (ดู ▶ เอกสาร ๓)

หน้าบ้าน (ดู ▶ สำรวจ ๓)

อ่าวคอ อ่าวต้นเคียน อ่าวโต๊ะแซะ อ่าวบาตูลูลู้ด (ดู ▶ เอกสาร ๓)

หมายเหตุ ยังมีชื่ออื่น ๆ ที่ควรรวบรวม เช่น เขาจอหน้อง ทุ่งจีน ทุ่งหัวคน บ่อน้ำจืดกลางทะเล โย้ด แหลมจูโหย ฯลฯ

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

ยังไม่มีข้อมูล

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

(ดู ▶ สำรวจ ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

การสร้างมัสยิดหลังใหม่ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลอยเคราะห์ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕.๒ การละเล่น

ตีโหยน (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕.๓ ภูมิปัญญา

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๔ ความเชื่อ

โต๊ะแหลมปันหยัง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

เดินทางออกจากตัวเมืองตรังประมาณ ๑๐ โมงเช้า โดยเดินทางไปกับทีมงานของ สกว. คือ คุณมานพ ช่วยอินทร์ และ เจี๊ยบ-จิระนันท์ สัจจะอักษรศรี เพื่อไปร่วมเวทีสาธารณะที่เกาะลิบง คณะที่เดินทางนอกจาก ฉันและ อ.กุลยา ที่ต้องไปดูสภาพพื้นที่ที่เกาะลิบงเพื่อประกอบงานวิจัยแล้ว ยังมีดีเจจอย-ไกลเวลา ธาระธนผล, พี่อ๊อด-สมชาย ขุนอินทร์ จากเคเบิ้ลทีวี ยังมี อ.วิริณีย์ วัฒนะ สอนในสาขาการจัดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขตการศึกษาตรัง และครอบครัว ซึ่งรออยู่ที่ท่าเรือหาดยาวร่วมเดินทางไปด้วย

ตอนขึ้นเรือ เจี๊ยบและฉันต้องดูแล อ.กุลยา เป็นพิเศษ เพราะอาการเจ็บที่ข้อมือของอาจารย์ยังไม่หายดี แต่เราทุกคนก็เดินทางด้วยความสนุกสนาน โดยเฉพาะลูกชายและลูกสาวของ อ.วิริณีย์ ซึ่งอยู่เพียงชั้นอนุบาล ก็รู้สึกตื่นเต้น และพูดแจ้ว ๆ ตลอดการเดินทาง ในขณะที่ฉันและเจี๊ยบถ่ายรูปบ้างเป็นระยะ แต่ก็มีแอบหลับบ้างเพราะลมทะเลที่พัดโชยมาทำให้อากาศเหมาะแก่การพักผ่อนมาก

เมื่อถึงเกาะ เราทั้งหมดต่อรถกระบะคันโกโรโกโส คล้ายจะหลุดเป็นส่วน ๆ แต่ยังใช้งานได้ดี ไปยัง “รีสอร์ทสองพี่น้อง” ซึ่งเป็นสถานที่จัดเวทีชาวบ้าน คณะเดินทางพักผ่อนตามอัธยาศัย ระหว่างนั้นคุณมานพให้ดูแผนที่เกาะลิบงที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง ส่วนบังแอน-อิสมาแอน เบ็ญสะอาด หัวหน้าทีมวิจัย นายสุวิทย์ แสวงวิทย์ ทีมวิจัย และ ซัน-นายรัตนศักดิ์ นันตสินธุ์ กำลังเตรียมงานอยู่

พวกเราทานอาหารเที่ยงที่รีสอร์ท อาหารจานเด็ดในวันนั้น คือ ปูต้ม ซึ่งเป็นอาหารโปรดของ อ.กุลยา ส่วนฉันไม่ค่อยถนัดเท่าไหร่ จึงเลือกกินปลาทอดและไข่เจียวเป็นหลัก ส่วนเจี๊ยบก็ทำหน้าที่เจ้าหน้าที่ สกว.ที่ดี ดูแลทุกคนให้รับประทานอาหารได้อย่างเต็มอิ่ม ถ้าไม่มีเจี๊ยบเราทุกคนคงทานอาหารกันอย่างลำบากและเดินหยิบของแต่ละอย่างวุ่นกว่านี้มาก

เวทีเริ่มช่วงบ่าย โดยมีชื่อเวทีว่า **การจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะลิบง** และมีโจทย์วิจัยว่า แนวทางการท่องเที่ยวชุมชนเกาะลิบงที่เหมาะสมและยั่งยืนควรเป็นอย่างไร ?

เวทีดำเนินไปโดยมีนายสุวิทย์ เป็นผู้ดำเนินรายการ สำหรับนายสุวิทย์นั้นเคยแต่งคำขวัญของเกาะลิบงไว้ว่า

เมืองพระยาลิบง ถิ่นดุหยง ดงเป้าฮื้อ เลื่องลือนกทะเล
เสน่ห์หาดเจ้าไหม จิตใจคนงดงาม ปะการังสีสวยสดงามงดเกาะกระดาน
อลังการถ้ำมรกต รวมทั้งหมดคือ “เกาะลิบง”

เวทีมีขั้นตอนคือให้คนจากส่วนต่าง ๆ มาพูดคุยแสดงทัศนคติที่มีต่อเกาะลิบง โดยเริ่มจากบังแอน แกนนำจัดงานเป็นผู้เริ่มเวที ซึ่งคนที่มาร่วมเวทีรวมถึงเด็ก ๆ นั่งฟังและติดตามเรื่องราวที่เสนอนั้นไปเรื่อย ๆ โดยที่ยังมีโอกาสแลกเปลี่ยนน้อย ถ้าชาวบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนมากกว่านี้ น่าจะเหมาะสมและนำไปสู่ทางที่การจัดการอย่างมีส่วนร่วมได้มาก

ฉันนั่งร่วมเวทีอยู่สักครู่ก่อนจะเห็นว่าด้านหลังมีชาวบ้านผู้ชายสี่ห้าคนนั่งจับกลุ่มถกเรื่องต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตกันอยู่ จึงขอเข้าไปร่วมฟังด้วย ส่วน อ.กุลยาตอนนี้กำลังฟังอย่างตั้งใจและเตรียมตัวที่จะพูดเสนอต่อเวทีในวันนั้นด้วย

สำรวจ ๒

ในวงเล็ก ๆ ได้ฟังเรื่องราวที่เกี่ยวกับลิบงจาก **นายหมาดเส็น มะลิซะ นายเจ๊ะอัจ เจ๊ะหลง** และ **นายหวังหมาด หวังบริสุทธิ์** เราพูดคุยกันอย่างสนุกสนานเพราะนายหมาดเส็นเปิดประเด็น **น้ำบ่อในคอก** หมายถึงน้ำที่อยู่ในบ่อของหมู่ที่ ๔ ซึ่งหากหญิงสาวที่ยังโสดได้กินน้ำในบ่อนี้จะทำให้ต้องแต่งงานกับคนบนเกาะลิบง วงคุยเลยครึกครื้นกันยกใหญ่

ก่อนที่เวทีใหญ่จะจบลง มีผู้ร่วมแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมจากที่ไม่ได้วางแผนไว้ตั้งแต่ต้น เป็นผู้หญิงสามคนจากกรุงเทพฯ ซึ่งมาเที่ยวที่เกาะลิบงเป็นประจำ ทั้งสามคนแสดงความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวที่นี่เรียบง่าย โดยเฉพาะการได้แลกเปลี่ยน พูดคุยกับชาวบ้านทำให้ทั้งสามคนประทับใจ และกลับมาเยือนเกาะลิบงไม่ขาด

หลังเวทีจบลง ดีเจจอยขอสัมภาษณ์ อ.กุลยา เป็นพิเศษในฐานะผู้มาร่วมกิจกรรมชาวบ้าน เพื่อออกรายการทางเคเบิ้ลทีวีของจังหวัดตรัง

เราเดินทางกลับในตอนบ่ายแก่ ๆ ขณะเดินทางไปรอรถกลับไปยังท่าเรือ เราทั้งหมดพบกับผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ นายองอาจ สารสิทธิ์ ซึ่งนำปลาอินทรีออกมาให้ดู ปลาตัวนี้มีความยาวเท่าลำตัวท่อนบนของผู้ใหญ่ หนักประมาณ ๑๗ กิโลกรัม

นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ยังจับปลาหมึกตัวใหญ่มาก ๆ ได้อีกด้วย คุณมานพขอซื้อปลาอินทรีแล้วนำมาแบ่งให้คนอื่น ๆ ได้นำปลาสด ๆ จากทะเลกลับไปลิ้มรสที่บ้านก่อนกลับเข้าตัวเมือง

ในเรือระหว่างเดินทางกลับ สังเกตว่าลูก ๆ ของ อ.วิริณีย์ กล้าที่จะเรียนรู้ความงามของน้ำทะเลและความแรงของคลื่นลมมากขึ้น เด็กทั้งสองคนขึ้นไปนั่งบริเวณหัวเรือ โดยมีแม่ และคุณมานพช่วยดูแลอยู่ไม่ห่าง

นี่คงเป็นการเรียนรู้จากของจริงที่หาไม่ได้จากในห้องเรียน!

เราทั้งคณะเดินทางกลับถึงตัวเมืองตรังอย่างปลอดภัย

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายหมาดเส็น มะลิซะ

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นายหมาดเส็น เล่าว่า เรือเป็นพาหนะสำคัญของเกาะ การค้าขายสมัยก่อนมีการขนส่งน้ำตาล ข้าวสาร บริเวณแหลมจุโหยเป็นจุดหลบลมระหว่างการเดินทาง

แต่ก่อนบริเวณหน้าหาดที่นั่งอยู่ในวันนั้น เรียกว่า**ทรายแก้ว** ที่เรียกกันมาอย่างนี้เพราะชาวบ้านเห็นว่าที่นี่มีหาดทรายที่สวยงามคล้ายความงามของแก้ว ตอนแรกขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๔ แต่ตอนนี้แยกออกมาเป็นหมู่ที่ ๗

นายหมาดเส็น ยังเล่าอีกว่า สมัยก่อนหนุ่มสาวที่จะจีบกัน ต้องใช้การขับร้องเป็นการเกี้ยวกัน พอขับร้องก็มีการจัดเป็นนางรำขึ้นมาร่วมกัน การขับแบบนี้เรียกว่า**ติโหยน** คล้ายขับเสภา เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติทางน้ำ ปลา เกาะ รวมไปถึงเรื่องราวของผู้ขับและการรักใคร่ชอบพอกันของหนุ่มสาว เครื่องดนตรีหลักคือ ไวโอลิน และซอ แต่ถ้าย้อนกลับไปแรก ๆ เครื่องดนตรีทั้งสองอย่างนี้ไม่มี เท่าที่นายหมาดเส็นเคยเห็นมา มีเพียงการใช้หม้อแกงในบ้านเรือน เป็นเครื่องเคาะจังหวะเพียงเท่านั้น

นายหมาดเส็น เล่าว่า มีอาชีพหากินทางทะเล และรู้ว่าที่เกาะเคี่ยมมีหอยปะอยู่มาก และจากเกาะเคี่ยมไปกันตังมีสภาพเป็นป่าชายเลนทั้งนั้น การเดินทางของนายหมาดเส็นไปมาระหว่างเกาะลิบงกับเกาะเคี่ยมเพราะ **ชาย** หรือปู่ของนายหมาดเส็นไปแต่งงานกับ**โต๊ะ** คือย่า ซึ่งเป็นคนที่เกาะเคี่ยม แล้วพ่อของนายหมาดเส็นก็มาแต่งงานกับแม่ซึ่งเป็นคนบนเกาะลิบง

แรก ๆ คนที่เข้ามาอยู่ที่ลิบง มีประมาณ ๔ ครัวเรือน ต่อมาภายหลังมีคนจากกระบี่ เดินทางเรือมาอยู่ที่นี่ นอกจากนี้คนจากพัทลุง และจากภาคอีสานก็ย้ายมาอยู่ด้วย

ที่หัวแหลมด้านขวามือจากหน้าหาดทรายแก้ว เรียกว่า**โต๊ะแหลมปันหยัง**เป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นงูใหญ่ มีการทำหลาหรือศาลไว้เป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีการบูชาด้วย

แต่ก่อนที่นี่มีการ**ลอยเคราะห์** หรือเรียกว่า**ลอยโต๊ะลาบาหลา** ซึ่งคำว่า บาหลา หมายถึง คนมีเคราะห์ โดยมักจะมีการพูดกันว่า “พระเจ้าลงบาหลามา” หมายถึง พระเจ้าลงเคราะห์มาให้ วิธีการในพิธีนี้คือต้องตัดผม ตัดเล็บ ใส่เงินลงไปในเรือที่ขุดขึ้นมาใหม่ มีใส่ไก่ปิ้ง ข้าวเหลือง ข้าวขาว ฯ ลงไปในลำเรือด้วย พิธีนี้จะจัดในราวเดือน ๑๒ โดยมีผู้ที่ว่าคาถาอาคมประกอบพิธี แต่ปัจจุบันพิธีกรรมนี้สูญหายไปแล้ว

นายหมาดเส็นจำได้ไม่แม่นนักว่าตอนที่พิธีกรรมหยุดไปตรงกับช่วงใด แต่น่าจะตรงกับช่วงที่เกิดความแตกแยกขึ้นในเกาะ ถึงขนาดมีการสร้างมัสยิดหลังใหม่ขึ้นมาเพื่อแบ่งแยกชุมชนออกเป็นสองชุมชนหลัก ซึ่งน่าจะประมาณ ๒๐ กว่าปีมาแล้ว

เดือน ๔ เดือน ๕ น้ำบนเกาะจะแห้ง ต้องไปอาบน้ำที่**บ่อในคอก** ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ ๔ เชื่อกันว่าคนแต่ก่อนทำมนต์ไว้เพื่อทำเสน่ห์ให้คนที่มาบนเกาะและมากินน้ำในบ่อนี้ต้องกลับมาที่นี่อีกครั้ง แต่ถ้าหญิงสาวคนใดที่ยังไม่แต่งงานหรือเป็นหม้ายถ้าได้กินน้ำที่นี่จะต้องแต่งงานกับชายคนใดคนหนึ่งบนเกาะ จุดที่บ่อนั้นอยู่ห่างจากมัสยิดลูกบนที่บ้านบาตูปูเต๊ะไม่มากนัก

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตอนนี้คือน้ำมันแพงมาก ที่มาเลเซียน้ำมันลิตรละ ๑๐ บาทเท่านั้น แต่คนไทยเราก็ทำอะไรไม่ได้ ได้แต่ยอมรับกับสภาพสังคมบ้านเรา

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารบรรยายสรุปตำบลเกาะลิบง)

ตำบลเกาะลิบง ได้ชื่อมาจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง คือ ต้นหลาโอน ซึ่งภาษามลายูเรียกว่าต้น**ลิบง** ซึ่งแต่เดิมเกาะนี้มีต้นไม้ชนิดนี้มาก

เขตการปกครองแบ่งออกเป็น ๘ ตำบล ประกอบด้วยเกาะ ๒ เกาะ ๕ หมู่บ้าน และที่อยู่ทางแผ่นดินใหญ่อีก ๓ หมู่บ้าน เป็นที่ราบค่อนข้างสูง อาณาเขตตำบลมีดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางสัก อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับทะเลอันดามัน

ชาวเกาะลิบงดั้งเดิมเป็นชาวมุสลิมที่อพยพจากประเทศมาเลเซีย ปัจจุบันมีจำนวนประชากรในเขต อบต. ๖,๗๑๙ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๑,๗๒๒ หลังคาเรือน อาชีพหลัก คือการทำประมง อาชีพเสริมคือ การทำสวนยางพารา การค้าขาย

เส้นทางการคมนาคม หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๘ เดินทางได้โดยทางรถยนต์และเรือยนต์ ไม่สะดวกในฤดูฝน หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๔ หมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๗ เดินทางจากท่าเรือบ้านเจ้าไหมไปยังท่าเรือบ้านพร้าว เกาะลิบง ภายในเกาะเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ ส่วนหมู่ที่ ๒ บ้านเกาะมุกด์ เดินทางเดินทางจากท่าเรือควนตุ้งกูไปยังท่าเรือบ้านเกาะมุกด์

ศาสนสถาน มีมัสยิดประจำหมู่บ้าน ๖ แห่ง

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๖)

ตำบลเกาะลิบง บนเกาะมีต้นลิบง (หลาวชะโอน) อยู่มาก

หมู่ที่ ๑ **บ้านโคกท้อน** มีต้นกระท้อนใหญ่ขึ้นอยู่บนโคก

หมู่ที่ ๒ **บ้านเกาะมุกด์** มีหอยมุกอยู่มากในบริเวณเกาะ

หมู่ที่ ๓ **บ้านมดตะนอย** เดิมชื่อบ้าน**บูโหล** ชาวบ้านเห็นมดตะนอยจำนวนมากจึงเรียกเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านมดตะนอย

หมู่ที่ ๔ **บ้านบาตูปูเต๊ะ** หมู่บ้านมีหินสวยงามอยู่มาก บาตูแปลว่า หิน ปูเต๊ะแปลว่า งาม มาจากภาษามลายู

หมู่ที่ ๕ **บ้านหลังเขา** ที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่หลังภูเขา

หมู่ที่ ๖ **บ้านเจ้าไหม** สำนวนที่ ๑ เจ้าไหมถูกสาปให้เป็นหิน สำนวนที่ ๒ เจ้าไหมมีอาคมสามารถสาปคนให้เป็นหิน

หมู่ที่ ๗ **บ้านทรายแก้ว** มีหาดทรายสวยงาม เดิมเรียก **หน้าบ้าน** เพราะอยู่ทางด้านหน้าของเกาะ (สมัยก่อนขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๔ แยกออกมาเป็นหมู่ที่ ๗ ในภายหลัง)

หมู่ที่ ๘ **บ้านสุไหงบาตู** ในลำคลองที่มีหินอยู่มาก บาตูแปลว่าหิน สุไหง แปลว่าคลอง มาจากภาษามลายู

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๒๑**)

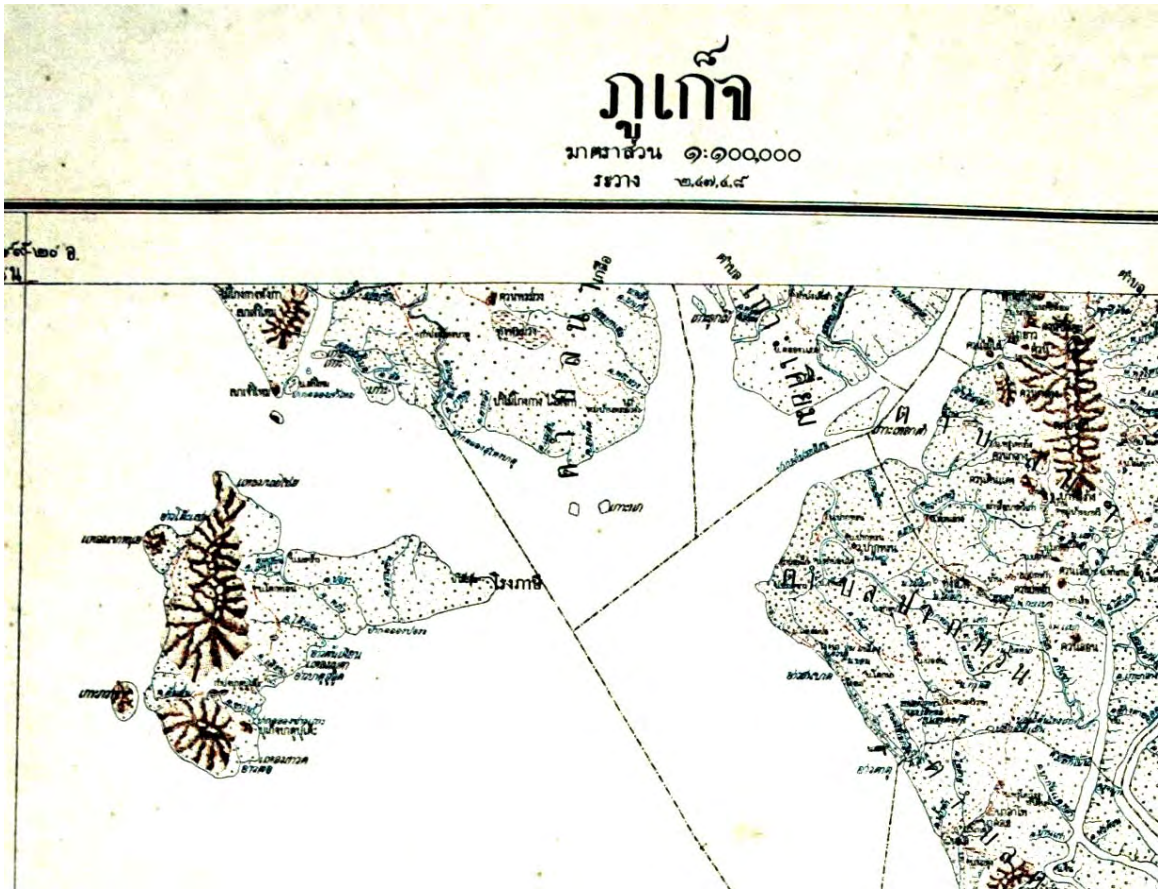

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลนาเกลือ

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายประเทือง ช่อเส้ง	๑๐๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านนาเกลือ อายุ ๔๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๒

 นายประมวล แซ่เหม่	๕๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๕๐๗

๓

 นายเปลื้อง โต๊ะหะ	๑๘๖ หมู่ที่ ๔ บ้านพระม่วง ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง โทร ๐๘๑ ๖๐๖ ๖๘๗๖ เกิด พ.ศ.๒๔๙๘ (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๔

 นายระรื่น ตุเส	หมู่ที่ ๔ บ้านพระม่วง ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง อายุ ๒๙ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ	๑๑๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง โทรศัพท์ ๐๗๕ ๒๐๗ ๘๐๙

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ **บ้านหาดทรายขาว** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านนาเกลือเหนือ** (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓)

หมู่ที่ ๓ **บ้านนาเกลือใต้** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านพระม่วง** (ดู ▶ สำรวจ ๔ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านท่าโต๊ะเมฆ** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านแหลมสะท้อน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

เกาะ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๒)

คลองกะเส็ม คลองแป๊ะซ้าย คลองลัด คลองสินโต๊ะ คลองทุ่งค่าย (ดู ▶ สำรวจ ๒)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

กูมุดา แดหวา สุเหร็น (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

ซ่อเส้ง นาเกลือ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

โต๊ะครูหนู โต๊ะครูเอียด (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

ทุ่งชนช้าง โรงเรียนบ้านนาเกลือเหนือ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ประมง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ป่าชุมชน (ดู ▶ สำรวจ ๔.๖)

การออกเรือ ธนาคารปู (ดู ▶ สำรวจ ๔.๔)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ยังไม่มีข้อมูล

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๒ การละเล่น

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๓ ภูมิปัญญา

ดูดาว การสังเกตธรรมชาติ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๓)

๕.๔ ความเชื่อ

วัตถุโบราณ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๒)

๕.๕ อื่น ๆ

ตำนานโต๊ะพระม่วง (ดู ▶ สำรวจ ๔)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๙, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๐ ฉันจำเป็นต้องไป ต.นาเกลือโดยบังเอิญ รู้สึกดีใจเพราะจะได้เก็บข้อมูลด้วย เหตุเพราะแม่ต้องการให้พาไปหาญาติคนหนึ่งซึ่งทำงานอยู่ใกล้ท่าเรือยิปซั่มในนาเกลือ

ระหว่างทางผ่านโคกยาง คลองลุ และบ่อน้ำร้อน ผ่านบ่อน้ำร้อนแล้วจึงเข้าเขตตำบลบางสัก จะเห็นตลาดบางสักอยู่ทางซ้ายมือ แต่คาดว่าวันนี้จะไม่มีตลาดนัด จึงเห็นแต่แผงว่าง ๆ อยู่ และผู้คนก็ไม่พลุกพล่านมากนัก จะมีก็แต่รถบรรทุกคันใหญ่ ๆ ชนิดมีพ่วง อยู่ข้างทาง ซึ่งน่าจะเข้าไปในตำบลนาเกลือเช่นเดียวกับพวกเรา

ทางเข้าไปบ้านนาเกลือมีป้ายบอกทางที่เด่นชัดด้วยตัวหนังสือสีดำบนพื้นขาวบอกทางไป *"หาดมดตะนอย"* เลี้ยวไปตามเส้นทางที่ราดยางแล้ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีหลุมขนาดใหญ่กว้างประมาณ ๑-๒ เมตร ขวางทางอยู่เป็นระยะ ๆ คงเกิดจากการที่รถบรรทุกของหนักเข้ามาตามเส้นทางนี้เป็นประจำ

ระหว่างมีสวนปาล์มที่น่าจะมีอายุมากแล้วอยู่หลายแห่ง บางช่วงสวนต่อเนื่องกันระยะทางยาวเป็นกิโลเมตร ความสูงของต้นปาล์มน่าจะอยู่ประมาณตึก ๒ ชั้น

ก่อนจะถึงทางเข้าไปรีสอร์ทมดตะนอย มีนากุ้งให้เห็น ทั้งที่รกร้างแล้วและยังทำอยู่ คาดว่าบริเวณนี้น่าจะเป็นรอยต่อระหว่างน้ำเค็มกับน้ำจืดที่กลายเป็นน้ำกร่อย จึงมีผู้ประกอบอาชีพที่เข้ากันได้กับสภาพพื้นที่

วันนั้น เราออกเดินทางเย็นมากแล้ว และเนื่องจากไม่เคยมาที่นี่จึงต้องถามทางเป็นระยะ ก่อนถึงชุมชนบ้านนาเกลือประมาณ ๕ กิโลเมตร มีทางแยกขวาเข้าไปบ้านพระม่วงและท่าโต๊ะเมฆ ซึ่งวันหลังคงมีโอกาสเข้าไปสำรวจข้อมูลอีกครั้ง

ขับรถตรงไปเรื่อย ๆ เส้นทางเริ่มแคบมากขึ้น ทางเป็นหลุมน้อยลงแต่การปูพื้นถนนยังไม่ค่อยดีนัก คงเป็นเพราะระยะทางที่ยิ่งไกลการพัฒนายิ่งไปถึงยากก็เป็นไปได้

ผ่านสำนักสงฆ์นาเกลือ ซึ่งอยู่ทางซ้ายมือไปได้ไม่ไกลนัก ถ้าตรงไปจะเข้าท่าเรือโรงงานยิบซั่ม แต่ถ้าเข้าหมู่บ้านก็ต้องเลี้ยวซ้าย หลังจากเลี้ยวซ้ายไปได้ไม่นานนัก จะเห็นป้ายบอกบ้านผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ นาเกลือ ถึงตรงนี้เราแวะโทรศัพท์ให้ญาติออกมาหาแม่ ส่วนฉันมีโอกาสเข้าไปถามประวัติเดิม ๆ ของหมู่บ้านจากหญิงชราที่อยู่ในบ้านผู้ใหญ่

น่าเสียดายที่หญิงคนนี้ไม่ได้มีพื้นเพอยู่ที่นี่ และไม่เคยมีใครเล่าประวัติศาสตร์ใด ๆ ให้ฟังเลย โชคยังดีที่ผู้ใหญ่บ้านกลับมาถึงบ้านพอดี

นายประเทือง ช่อเส้ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ เล่าความเป็นมาและสภาพของบ้านนาเกลือเท่าที่ทราบ และบอกให้อ่านทวนให้ฟังเมื่อสัมภาษณ์จบ เพราะผู้ใหญ่เองเกรงว่าข้อมูลที่ให้ไปจะไม่ได้ปะติดปะต่อเป็นเรื่องราว ซึ่งข้อมูลได้ถูกทบทวนแล้วชั้นหนึ่งหลังจากการพูดคุย

วันนั้นเดินทางกลับโดยยังไม่ได้ไปดูพื้นที่ริมน้ำเพราะเย็นมากแล้ว และเส้นทางค่อนข้างไกล

สำรวจ ๒

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐ ตรงกับวันพฤหัสบดี เป็นวันเก็บข้อมูลในตำบลนาเกลือ ซึ่งเป็นพื้นที่สุดท้าย วันนี้นักวิจัยครบทีมสองคนเช่นเดิม เราออกเดินทางประมาณ ๑๐ โมงครึ่ง ผ่านเส้นทางเดิมที่ฉันเคยมาแล้ว เมื่อถึงตลาด มีนัดขนาดใหญ่ มีสินค้ามากมาย แต่จากการกวาดตามองคร่าว ๆ มีผลไม้ขายมากกว่าอย่างอื่น

รถราที่จอดกันระเกะระกะทำให้ต้องขับรถหลบอย่างระมัดระวัง การเดินทางวันนี้ จุดหมายอยู่ที่บ้านพระม่วง ซึ่งเมื่อถึงทางแยกเราก็เลี้ยวขวาเข้าไปในหมู่บ้าน ขับไปประมาณ ๙ กิโลเมตรจะสุดทางที่ท่าเรือบ้านพระม่วง

ก่อนเดินทางมา เพื่อนคนหนึ่งที่เคยลงมาทำงานในพื้นที่บ้านพระม่วง เตือนว่า เส้นทางในบ้านพระม่วงแคบมาก ถ้าจะมาต้องมีเพื่อนร่วมเดินทางและเมื่อถึงแล้วจะต้องมีคนบอกทางเพื่อกลับรถ แต่เมื่อเดินทางมาดูด้วยตัวเองจึงได้รู้ว่าแม้เส้นทางจะแคบมาก แต่ไม่ได้ลำบากอย่างที่ถูกปรามไว้แต่แรก เพราะยังมีที่ว่างพอให้กลับรถได้อยู่บ้าง ที่สำคัญถนนก็ลาดคอนกรีต ขับค่อนข้างสะดวก

เดินถ่ายรูปริมน้ำ พบว่าท่าเรือที่เห็นนั้นได้รับงบประมาณสร้างมาหลายปีแล้ว สภาพด้านข้างของสะพานมีราวเหล็กที่ชำรุด และสะพานปูนที่ทอดลงทะเลก็แตกหักบางส่วนแล้ว นอกจากนี้ บริเวณซ้ายมือของท่ายังมีที่นั่งม้าหินอ่อนสีเทารูปตัวยูคว่ำอยู่ สามารถใช้เป็นที่พักผ่อนและรอลงเรือของคนในหมู่บ้านได้ทุกเมื่อ

ที่ท่าพระม่วง เราขอให้คนที่สร้างบ้านอยู่ริมท่าพระม่วงมาชี้จุดให้ดูว่าเกาะที่เห็นมีเกาะอะไรบ้าง ผู้ชายคนนั้นชื่อ **นายระรื่น ตุเส** อายุ ๒๙ ปี มาอยู่ที่บ้านพระม่วงได้ ๖ ปีแล้ว ตอนที่ไปถึงนายระรื่นและภรรยากำลังเอาปลาหลังเขียวตัวเล็ก ๆ ใส่ถุง เพื่อเอาไปขายถุงละ ๑๐ บาท นายระรื่นยังบอกอีกว่า ที่นี่มีเรือปั่นหมึกมาก การสังเกตเรือปั่นหมึกดูได้จากการที่เป็นเรือใหญ่ เสียงดังอือ ๆ มีกระโดงเรือและห้องพักเป็นสีฟ้า

ที่ท่าน้ำบ้านพระม่วง เราสองคนได้ถ่ายรูปแผนที่แสดงคลองสาขาและสภาพพื้นที่ริมทะเลหน้าบ้านพระม่วงด้วย ซึ่งจากแผนที่จะเห็นคลองสาขา เช่น **คลองกะเส็ม คลองแป๊ะซ้าย** และ **คลองลัด** ซึ่งคนแถวนั้นไม่ทราบว่าชื่อเหล่านี้มีที่มาอย่างไร

จากนั้นเราสองคนเข้าไปในหมู่บ้าน เพื่อไปพบ **ป๊ะเปลื้อง** ตามคำแนะนำของคนที่รู้จักพื้นที่มาก่อน แม้ว่าช่วงบ่าย ๆ เป็นเวลาพักผ่อนของชาวบ้าน แต่ป๊ะเปลื้องก็มานั่งพูดคุยกับเราสองคนอย่างเต็มใจ และถามถึงความต้องการเพื่อที่จะให้ข้อมูลได้ถูกต้อง

ขณะที่นั่งคุยสังเกตว่า ป๊ะเปลื้องเป็นคนที่เรียบเรียงประโยคและถ้อยคำได้ดีมาก เพราะฉะนั้นในการถอดเทปจึงแทบไม่ต้องเรียบเรียงภาษาใหม่ให้เสียเวลา หลังสัมภาษณ์ป๊ะเปลื้องพาไปดู **ศาลโต๊ะพระม่วง**

เราเดินทางกลับ และเข้าไปถ่ายรูปที่ท่าบ้านนาเกลือต่อ ก่อนที่ฝนจะโปรยปรายลงมาพอดี

ระหว่างทางผ่านตลาดบางสักอีกครั้ง เย็นนี้เราเห็นแม่ค้าขายอาหารทะเลสด ๆ เพิ่มมากขึ้นกว่าเมื่อเช้า แต่ก็ไม่ได้แวะเพราะเย็นมากแล้ว อีกอย่างหนึ่งคือตอนที่ออกจากนาเกลือ เราสองคนแวะซื้อปลาตัวเล็กตากแห้งระหว่างทาง ชาวบ้านที่ทำปลาบอกว่า ปลานี้เรียกว่า **ลูกเหฺมฺล**

เดินทางกลับโดยผ่านไปทางสะพานแก้มดำ แต่น่าเสียดายที่น้ำขึ้นทำให้ไม่ได้ลงไปดูซากเรือโบราณตามที่คนในตำบลควนธานีบอกเอาไว้

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายประเทือง ช่อเส้ง

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายประเทือง เล่าว่า ชื่อ**นาเกลือ** ได้ยินมาว่ามีคนมาทำนาเกลือบริเวณที่ตั้งปัจจุบัน เพราะเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ทะเล เหมาะแก่การทำเกลือซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริเวณกว้าง

บริเวณใกล้ ๆ ปากน้ำมีคลองอยู่ด้วย ซึ่งคลองที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำตรังที่หน้าบ้านนาเกลือชื่อ **คลองสินโต๊ะ** หรือบางคนออกเสียง สิงโต โดยคลองนี้จะขึ้นไปถึงหัวคลองของ**คลองทุ่งค่าย** (คลองทุ่งค่ายมาจากตำบลบางสัก)

เมื่อมีคนอยู่ในบ้านนาเกลือมากขึ้น จนถึงสมัยที่มีการขอนามสกุล จึงมีผู้ขอนามสกุล **นาเกลือ** ในเวลาต่อมา ส่วนนามสกุลของนายประเทือง ตั้งมาจากต้นตระกูลชื่อ **ช่อ** กับ **เส้ง** ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นชื่อของปู่และย่าของนายประเทือง **(ตรวจสอบอายุน่าจะเป็นทวด)**

บ้านนาเกลือหมู่ที่ ๒ มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายเกลี้ยง กาละทา ส่วนบุคคลที่มีชื่อเสียงและมีผู้เกรงใจมากมาตั้งแต่อดีต ชื่อ ริน ศรีประสิทธิ์ (พ.ศ.๒๕๕๐ อายุประมาณ ๘๐ ปี) ปัจจุบันมีบ้านอยู่ทั้งสิ้น ๑๖๓ หลังคาเรือน ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ

บริเวณบ้านนาเกลือนั้น มีน้ำเค็มขึ้นถึง การประกอบอาชีพสมัยก่อนคือการทำนาเกลือ ปัจจุบันไม่มีแล้ว อาชีพทำ**ประมง** โดยเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงส่วนใหญ่เป็นโพงพาง ซึ่งจะลงโพงพางเมื่อมี น้ำใหญ่ แล้วจะเก็บขึ้นเมื่อน้ำแห้ง และทำสวนยาง บริเวณที่มีสวนยางมากอยู่ทางทิศตะวันตกของปากน้ำหน้าบ้านนาเกลือ **(ตรวจสอบเรื่องการทำนาเกลือในสมัยก่อน)**

ท่าเรือหน้าบ้านนาเกลือ แต่เดิมเป็นสะพานไม้เคี่ยม ทอดออกไปในทะเลประมาณ ๒๐ เมตร คนนาเกลือจะไปลงที่ท่านี้เพื่อเดินทางทางเรือต่อไปกันตัง ซึ่งคนส่วนใหญ่ในชุมชนนี้จะมีเรือคิดเป็น ๗๐% ของครัวเรือนทั้งหมด และแม้ว่าสภาพจะติดทะเลแต่น้ำไม่เคยท่วมเพราะน้ำทะเลจะหนุนไปทางอื่น

นายประเทือง เล่าถึงโรงเรียนที่เคยอยู่ริมน้ำบ้านนาเกลือ ชื่อ **โรงเรียนบ้านนาเกลือเหนือ** เปิดสอนระดับประถม ๔ อาคารหลังเดิมทำด้วยไม้กั้นฝา พอทำกับปูนได้ใหม่ ๆ ก็พัง เนื่องจากน้ำเซาะตลิ่งจนทำให้อาคารเรียนเสียหาย จนต้องยุบไป ต่อมาจึงย้ายที่ตั้งไปอยู่ที่โรงเรียนนาเกลือในปัจจุบัน นายประเทืองจำได้ว่าเรียนจบก่อนที่ตลิ่งจะพัง ซึ่งตอนนั้นน่าจะอายุประมาณ ๗ ปี **(ตรวจสอบอายุเรียนจบ เพราะ ๗ ปี เด็กทั่วไปเพิ่งเข้าเรียน)**

ที่ตั้งโรงเรียนในปัจจุบัน แต่เดิมเรียกว่า**ทุ่งชนช้าง** ที่ชื่อนี้เพราะอยู่ติดกับทางสามแพรก ซึ่งแต่ก่อนมีช้างป่ามาชนกัน ส่วนโรงเรียนเมื่อแรกเริ่มสร้างมีถึงชั้นประถม ๗

สำนักสงฆ์ในหมู่ที่ ๒ บ้านนาเกลือนั้น แรกเริ่มสร้างเป็นอาคารหลังเล็ก ๆ ใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ ประมาณปีเศษ ๆ ที่ผ่านมา ผู้ใหญ่ประเทืองได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน จึงของบประมาณเพื่อสร้างเมรุเผาศพขึ้น

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

ชุมชนดั้งเดิมบ้านพระม่วง เป็นชุมชนที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีเรื่องเล่าเป็นตำนานและสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศในปัจจุบัน คือ**ตำนานโต๊ะพระม่วง**

เล่ากันมาว่า โต๊ะพระม่วงย้ายจากพัทลุงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านพระม่วง โต๊ะพระม่วงมีลูกชายคนหนึ่ง นามสมมติว่า มานพ (น่าจะหมายถึงการเรียกคนหนุ่มว่า มานพน้อย) ต่อมามีเรือสำเภามาจอดที่ท่าน้ำนี้ และได้พบกับลูกชายของโต๊ะพระม่วง เห็นว่าเด็กชายผู้นี้มีนิสัยดี รูปงาม ทำให้เจ้าของเรือพอใจและขอเป็นลูกบุญธรรม โต๊ะพระม่วงก็ยกให้ไป

จนกระทั่งเด็กชายผู้นี้โตเป็นหนุ่ม รู้สึกชอบพอกับลูกเจ้าของเรือ และแต่งงานกัน จนกระทั่งพ่อแม่บุญธรรมตายจากไป มานพหนุ่มก็นำเรือสำเภาล่องมาถึงบ้านพระม่วง เพื่อน ๆ ของโต๊ะพระม่วงเห็นและจำได้ว่าเป็นลูกชายของโต๊ะพระม่วงล่องเรือมา จึงไปบอกข่าว โต๊ะพระม่วงและเมียเห็นรูปลักษณ์ของลูกชายก็จำได้ รู้สึกดีใจมาก เตรียมหาอาหารมาต้อนรับ

ตอนนั้นลูกของโต๊ะพระม่วงมาชมปลาที่หัวเรือ เห็นพ่อและแม่ก็จำได้ พ่อแม่เรียกลูก เมียมานพหนุ่มได้ยิน ก็ถามว่าใครเรียก มานพจะบอกความจริงก็ไม่ได้ เพราะสภาพการแต่งกายของพ่อและแม่เดิมของตนเองไม่สมกับเขา ซึ่ง ตอนนั้นเป็นเจ้าพระยา จึงทำเป็นไม่รู้จัก

โต๊ะพระม่วงกับเมียถามว่า จำพ่อและแม่ของตัวเองไม่ได้หรือ มานพบอกว่า ไม่รู้จัก และไม่เคยมีพ่อแม่อยู่ที่นี่ สองตายายก็เสียใจมาก เพราะมานพถามว่า ยายจะมาขออะไร และต้องการสิ่งใด ด้วยความเสียใจของพ่อแม่ จึงพายเรือกลับเข้าฝั่ง

ความที่โกรธและน้อยใจอย่างบอกไม่ถูกที่ลูกเนรคุณ พ่อเลยแช่งว่าขอให้เกิดความฉิบหายขึ้นกับลูกชาย ให้ล่มจม ส่วนแม่ไม่ได้แช่งอะไร มานพหนุ่มออกเรือไปได้สักระยะ เกิดมีพายุแดงขึ้นบนท้องฟ้า (คนแก่ ๆ ก็เล่าเสริมว่า โต๊ะเจ้าไหมก็ร่วมสาปแช่งด้วย) จากนั้นลมพัดเรือแตก สิ่งของในเรือกระจัดกระจายอยู่ในทะเล กลายเป็นเกาะแก่งต่าง ๆ เช่น เกาะหมู เกาะนก เกาะเภตรา เกาะตากใบ เกาะไห โต๊ะพระม่วงก็ตายไปเกิดเป็นต้นมะม่วงขึ้นต้นหนึ่ง ปัจจุบันไม่มีแล้ว

ลักษณะต้นมะม่วงนั้นมีอยู่สองกิ่ง กิ่งหนึ่งโน้มลงไปในทะเล ส่วนอีกกิ่งหันไปทางดอน กิ่งที่โน้มลงไปในทะเลคือแม่ ที่ยังรู้สึกห่วงลูก เมื่อผลสุก มีรสหวาน กิ่งที่หันไปทางดอนคือ พ่อ ซึ่งไม่หันไปแลลูกเลย และเมื่อผลมะม่วงสุก ก็มีรสเปรี้ยว

ปัจจุบันมีสิ่งที่สอดคล้องกับตำนาน คือ**ศาลโต๊ะพระม่วง**และจุดที่เคยมีต้นมะม่วงริมหาด ซึ่งป๊ะเปลื้องบอกว่า ถ้ามีการปรับปรุงให้ดี ศาลโต๊ะพระม่วงน่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งได้

(“ตำนานโต๊ะพระม่วงจากป๊ะเปลื้อง โต๊ะหะ แตกต่างกับที่ได้ยินจากคนที่อื่น ในเรื่องต้นมะม่วงที่ป๊ะเปลื้องบอกว่ามีต้นเดียวแบ่งเป็นสองกิ่ง แต่ที่อื่นบอกว่ามีสองต้นอยู่คู่กัน แต่โน้มกิ่งไปคนละทาง)

สำรวจ ๔.๑ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

ประวัติอื่น ๆ ของบ้านพระม่วง คือ มี**โต๊ะครูหนู**กับ**โต๊ะครูเอียด** มาจากไทรบุรี มาตั้งบ้านเรือนที่นี่ ต่อมามีญาติพี่น้องย้ายตามมามากมาย แต่ก่อนมีคนจีนมาอยู่ เป็นคนจีนจากหาดทรายขาวมาทำโพงพางอยู่ อยู่มาเกิดทะเลาะวิวาทเพราะคนจีนเอาหมูมาเลี้ยง โต๊ะครูหนูกับโต๊ะครูเอียดไม่ยอมเพราะถือว่าอยู่มาก่อน คนจีนก็ย้ายกลับไปหาดทรายขาวตั้งแต่นั้น

โต๊ะครูหนูกับโต๊ะครูเอียด ปัจจุบันมีลูกหลานอยู่ที่นี่มากมาย เช่นนามสกุล**กูมุดา** ซึ่งมีมากที่สุด รองลงมาคือนามสกุล**แดหวา** เป็นนามสกุลใหญ่ในแถบนี้ ส่วนนามสกุล**สุเหร็น**มีมากเป็นลำดับที่ ๓ ชื่อคนสมัยก่อนมี โต๊ะครูกูแนะ โต๊ะครูลิเป โต๊ะครูหละ โต๊ะครูแอ ตอนนี้เสียชีวิตหมดแล้ว หมู่บ้านพระม่วงนับถือศาสนาอิสลาม ๙๐%

ความสัมพันธ์ของคนที่นี่เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน มีสะใภ้และเขยอยู่ในชุมชนเดียวกัน

ตอนแรก ป๊ะเปลื้องนามสกุล สุเหร็น มาอยู่กับตายาย โต๊ะเลี้ยงมาก็เลยได้ใช้นามสกุลโต๊ะหะตามตายาย แต่ก่อนจะเปลี่ยนนามสกุลก็ต้องมีคนรับรอง ซึ่งก็หาไม่ได้แล้ว เลยต้องใช้นามสกุลตายาย

พี่น้องของป๊ะไม่มี จะมีฝ่ายเมียมาก ซึ่งเดิมนามสกุลแดหวา ป๊ะมีแค่สองคนพี่น้อง ป๊ะมีลูก ๓ คน จบทำงานซีพีอยู่ ๑ คน ที่ไม่จบยังมีอีก ๑ คน

สำรวจ ๔.๒ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

เรื่อง**เกาะ** ป๊ะเปลื้องให้ความเห็นว่า จากที่เราเห็นเกาะต่าง ๆ สอดคล้องกับเรื่องราวที่เล่ามาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ทั้งนั้น

ป๊ะเปลื้องวาดแผนที่เกาะในทะเลให้ดู มีเกาะต่าง ๆ ได้แก่ เกาะเภตรา เกาะเกียง เกาะเชือก เกาะไห มีรีสอร์ท เกาะกระดาน เกาะลิบง เป็นเกาะใหญ่ เกาะนก เป็นของกองเรือทหาร เกาะมุกด์ ความเจริญเข้ามามาก ประชาชนในท้องถิ่นลำบาก

เกาะสองพี่น้อง เป็นเกาะที่คนแถวปราณบุรี ประจวบ เพชรบุรี เรียกว่าเกาะสองพี่น้อง แต่คนแถวตรังรู้จักในชื่อ**เกาะเหลาเหลียง** มี ๒ เกาะที่แยกออกจากกันแต่อยู่ใกล้กัน เรือผ่านได้ แต่ถ้ามองจากผืนดินจะเห็นเหมือนสองเกาะนี้ติดกัน

เกาะนก มีนกมาก ป๊ะขึ้นไปแล้วมีต้นไผ่ มะนาว มะพร้าว สวยงามมาก สันนิษฐานว่า ที่เรียกเกาะนก น่าจะมาจากนกที่อยู่ในเรือของมานพซึ่งเป็นลูกของโต๊ะพระม่วง ลอยมาติดอยู่แถว ๆ นั้น

เกาะตะรุเตา เป็นเส้นทางที่มาจากอินโดนีเซียต้องผ่านที่นี่ แล้วเข้ามาเกาะนก แล้วจึงผ่านไปกันตังได้ ซึ่งเกาะตะรุเตาเป็นเกาะที่มองเห็นลิบ ๆ จากท่าเรือพระม่วง

ถ้าล่องเรือมาจากเกาะตะรุเตาจะผ่านเกาะราวี เกาะเภตรา ตากใบ เกาะหลัก เกาะเหลาโบท เกาะเหลาเหลียง (สองพี่น้อง) เกาะเรือรบ ชาวบ้านเรียกเรือจังกาบ เป็นเรือสำปั่นของเรือลำใหญ่ เภตรา

เกาะหลักจะอยู่ห่างกันกับเกาะเรือรบและเกาะเภตรา เกาะเหลาโบทมีต้นไม้มาก มะม่วง มะพร้าว มีหาดทรายสวยงาม เกาะลิบง

ที่บ้านพระม่วงไม่เคยพบซากเรือโบราณ พบแต่**วัตถุโบราณ** เศษชามแตก และไหมีหู น่าจะตรงกับช่วงญี่ปุ่นขึ้นเมือง คนที่เก็บได้เป็นคนดำน้ำหาปลา ชื่อ เหวก ป๊ะเปลื้องเคยเห็นแค่ครั้งเดียวแล้วเขาก็เก็บ ตอนนั้นเขาพบไหกองใหญ่มาก มีคนมาจ้างให้ไปเก็บในราคาเป็นหมื่นด้วย แต่พอได้มาซากไหนั้นก็ไหม้ไปต่อหน้าต่อตา นายเหวกเอามา ๒ ใบ พอตกกลางคืนก็เห็นเป็นคนโบราณมาบอกว่าให้เอาไปคืน ยังไม่ได้ขอ เอามาได้อย่างไร นายเหวกจึงเอามาไว้นอกบ้าน ตอนนี้คนคนนั้นไม่อยู่บ้าน ไปออกเรือ

ท่าเรือปัจจุบัน เดิมไม่มีสะพาน แต่มีการทำหลุมถ่านขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๒ ต่อมายกเลิก สัมปทานหลุมถ่านเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ **(ตรวจสอบ)** โรงเตาถ่านที่นี่ถูกฟ้าผ่าก็เลิกทำไป

ส่วนโรงเรียนเก่าไม่มีประโยชน์แล้ว โรงเรียนย้ายไปอยู่ที่ฝั่งดอน อยู่ใกล้มัสยิด โรงเรียนสร้างเมื่อใดจำไม่ได้ แต่อายุ ๖๐ ปีแล้ว โรงเรียนก็ย้ายไปเสียแล้ว

สำรวจ ๔.๓ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

สมัยก่อนฤดูกาลชัดเจน ๓ เดือน หน้าหนาว เมษาหน้าร้อน ๓ เดือน หน้าฝน ๓ เดือน โดยเดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐ เป็นเดือนเป็นฤดูมรสุม

มรสุมสมัยก่อนเป็นเวลาแน่นอน ชาวบ้านจะรู้ว่าเดินทางวันไหนได้ วันไหนลมแข็ง เดือนไหนลมแรง สมัยนี้ไม่แน่นอน รู้ ๆ ก็เกิดสึนามิแล้ว

คนเรือสมัยก่อนจะ**ดูดาว** อย่าง ดาวจระเข้ ถ้าหางจระเข้กระดกขึ้นแสดงว่าไม่มีลม ออกเรือได้ แต่ถ้าจระเข้เอาหัวเชิดขึ้น จะมีลมพายุ ออกเรือไม่ได้ เรือสำเภาสามหลักที่ออกทะเลจะต้องดูดาวว่าลมจะแล้งวันไหน

การสังเกตธรรมชาติที่เหมือนกันคือ ดูใบโกงกางลอยน้ำในแนวตั้ง ภายใน ๒-๓ วัน จะมีพายุ การเกิดฝนตกหรือไม่เกิดก็ อย่าง มดคลานขึ้น ตากปลาได้เลย แดดจะออก แต่ถ้ามดดำคลานลงรู ฝนจะตก ปูขึ้นต้นโกงกางก็สังเกตได้ เมื่อมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในแต่ละจังหวัดจะได้เหมือนกัน

สำรวจ ๔.๔ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

<u>การเดินทางมาจากพัทลุง</u> เส้นทางน้ำจะเชื่อมต่อกันได้หมด ที่ปากแม่น้ำตรังมีการเชื่อมกับปาก<u>แม่น้ำพัทลุง สายพัทลุง</u>เป็นน้ำจืดน้ำดอนมาชนกับน้ำเค็มที่กันตัง (ปากแม่น้ำพัทลุงหมายถึงปากแม่น้ำปะเหลียน) การไปพัทลุงจะผ่านไปทางคลองย่านตาขาว เป็นการล่องแพ ล่องเรือ ไม่มีเรือเครื่อง ไม่มีเครื่องจักรกล คลองก็ไม่ตื้นเขิน ป๊ะเปลื้องเล่าว่าคนที่นี่จะไปหาแลนถึงภูเก็ต ส่วนคนภูเก็ตก็จะมาหากินแถวน่านน้ำบ้านพระม่วงด้วย คนจากที่นี่จะพายเรือไป

ท่าเรือเมื่อน้ำแห้ง เรือจะถึงท่า สมัยก่อนการสัญจรไม่ได้ไปทางรถ ไปทางเรือแล้วต่อรถไปอำเภอ ไปทางหาดทรายขาว เกาะเคี่ยม นาเกลือ กันตังใต้ กันตัง ค่าโดยสารประมาณ ๕-๑๐ บาท เรือส่วนตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือทำประมง ในบ้านพระม่วงมีเรือประมาณ ๗๐ ลำ เฉพาะบ้านพระม่วงมีเรือตกปู เรือวางอวนของแต่ละคนตามแต่ถนัด

อาชีพคนในบ้านพระม่วง ๖๐% ทำเกษตร ๔๐% ทำประมง ทำโรงงาน ๕% โดยคนทำสวนจะทำโรงงานด้วย ประชากรในพระม่วงไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง อาศัยที่ดินของกรมเจ้าท่า มีการสำรวจพบว่ามีจำนวน ๔๐ กว่าครัวเรือน อาศัยเรือเล็ก ๆ ไปวางอวน ได้ปลามาขายเลี้ยงชีพได้

การออกเรือมี ๒ ชนิด คือ ออกไปประกอบการเอง เช่น วางอวนปู ดักปลา อีกพวกหนึ่งออกเรือพาณิชย์ ไปกับผู้ประกอบการต่างจังหวัด

ส่วนมากออกเรือพาณิชย์มากกว่ามีเรือเอง เรือพาณิชย์มีคนเป็นจำนวนร้อย ๆ คน เช่นที่สตูล กระบี่ มีอวนดำ อวนลาก ซึ่งมี **ฉิว** หรือหัวหน้าเรือจะมาพาคนไปกับเรือพาณิชย์

การนึ่งปู ต้มปูเกิดมานานแล้ว ในครอบครัวจะแกะเนื้อปูไปส่งตลาด ปูม้าที่เกาะนกมีมาก ถือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปูม้า

ป๊ะเปลื้องยังเล่าถึง ธรรมชาติของปลาทูที่จะเข้ามาวางไข่ที่ริมตลิ่ง

นอกจากนี้ ที่นี่ยังเคยทำโครงการ**ธนาคารปู** โดยไปซื้อปูไข่มา เคยทำมาแล้ว ทำเป็นคอกปู แต่ทำได้แค่ ๒-๓ เดือน ก็เกิดสึนามิ ทำลายคอกปูไปหมด ดีที่คลื่นสึนามิไปปากหรน ไม่ได้เข้ามาทางนี้ ถ้าเข้ามาจริง ๆ คนคงตายประมาณ ๒๐๐ ศพ ตอนนั้นที่เกิดสึนามิ เรียกว่า *"แห้งปลาวิ่งไม่ทัน"* คือน้ำแห้งอย่างรวดเร็ว

สำรวจ ๔.๕ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

สภาพบ้านมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าสังคมหรือสิ่งแวดล้อม เมื่อมีความเจริญเข้ามา สมัยก่อนไม่มีคาราโอเกะ มีการลอกเลียนแบบประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว ถือว่ายังเข้ามาช้ากว่าหลาย ๆ หมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดคือการแต่งตัว สื่อ โทรทัศน์ คนแต่งตัวอย่างไร วัยรุ่นจะเลียนแบบได้เร็ว "เลียนแบบดารา" การเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน เช่น แต่ก่อนยกบ้านหลังหนึ่งไม่ต้องจ่ายเงิน แต่ใช้การช่วยเหลือกัน ลงแขกไปตัดไม้ ช่วยกันยกวันสองวัน ช่วยกันเย็บจาก มุงจากจนเสร็จ แต่ปัจจุบันทุกกระเบียดนิ้วต้องจ้าง สมัยก่อนไม่ต้องจ้างเลย

เมื่อก่อนยังมีการทำนา การทำนาไม่มีควายเหล็ก ไถนาด้วยควาย เราจะช่วยกัน เช่น หุงข้าวสักหม้อ ทำแกงสักหม้อ หุงข้าวเหนียว มีชากาแฟไปช่วย ช่วยกัน ๒-๓ วันก็เสร็จ ปัจจุบันต้องเอาเงินเป็นตัวหลัก ทำเป็นธุรกิจ จ้างถูกก็ไม่มีใครทำ การเอื้ออาทรสมัยนี้ไม่มี สมัยก่อนการเอื้ออาทรเช่นมีที่ดินจะยกให้ปลูกบ้าน อยู่ใกล้ ๆ กัน จะได้ช่วยเหลือกัน สมัยปัจจุบันแดนติดกันก็ต้องขาย อย่างนี้นำไปสู่ความ

ขัดแย้ง ต้องหาทนายกัน ที่จริงเรื่องของเรา ญาติของเราน่าจะคุยกันได้ ต่อไปข้างหน้าไม่รู้อะไร พ่อกับลูก พี่กับน้อง จะขาดกันทีละน้อย ๆ เพราะคนมีความอยากได้ของบริโภค ไม่รู้จักพอ คำว่า พอไม่มี การไม่พอทำให้เกิดปัญหา เขามีรถก็อยากมีรถ คือตัวเงินจะถูกนำมาใช้มากขึ้น ต่อไปก่อนที่เราจะจากไป ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นอีก ห้องอาหารในหมู่บ้านจะมีขึ้นหรือเปล่า ปัจจุบันยังไม่มี นายทุนก็เล็งเห็นการกอบโกยผลประโยชน์ ที่พระม่วงไม่มีชายหาด มีแต่ป่าเลน นายทุนไม่ชอบ หากมีชายหาด ไม่รู้อยู่หรือไปอยู่ในเมืองเหมือนเพื่อนก็ไม่แน่

ป๊ะเปลื้องบอกว่า *"คนในชุมชนค่อนข้างเว่อร์ มีให้กินมาก คือคนยังไม่เข้าถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมบูรณ์ แต่มีความขยันมีอยู่ การใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่สมควรก็มีบ้าง อบายมุขมีบ้าง เล่น ๆ แต่กลัวว่านาน ๆ เข้าจะมีมากขึ้น"*

สำรวจ ๔.๖ สัมภาษณ์ นายเปลื้อง โต๊ะหะ

ความเป็นมาด้านสิ่งแวดล้อม ป๊ะเปลื้องเริ่มทำงาน**ป่าชุมชน** เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อมมานานแล้ว แรก ๆ เริ่มมีป่าโกงกางเป็นป่าใช้สอย เมื่อสมัยกำนันคนก่อน ชาวบ้านพระม่วงมีป่าใช้สอยประมาณ ๑,๖๕๐ ไร่ อยู่มา มีป่าไม้จากหน่วยงานไหนไม่ทราบมาสางป่าโกงกาง ครูทอง ซึ่งเป็นแกนนำ และเป็นคนเก่าแก่ของชุมชน คัดค้านและบอกว่า ทำไม่ได้ เพราะชาวบ้านปลูกและใช้ไม้อยู่ จากนั้นจึงมีการทำเวทีชี้แจงขึ้น

หลังจากมีปัญหาเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๗ ก็มีการปลูกป่ามาเรื่อย ๆ ยังไม่ต้องใช้งบประมาณ ใช้เพียงน้ำมันตัวเอง ต่อมามีมูลนิธิศุภนิมิตเข้ามาช่วยงบประมาณ อาหารการกิน แจกเสื้อ มีป้ายของมูลนิธิ

ฝ่ายป่าไม้ก็อยากมาทำ สนใจมาก แล้วก็วางแผนให้คนในชุมชน ๔ คน ช่วยกันดูแลป่าในชุมชน ให้เงินเดือน เดือนละ ๔,๐๐๐ บาท แต่ป๊ะบอกว่า ไม่ได้ เพราะชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของ และทำมาก่อน จะมาทำแบบนั้นไม่ได้ ถ้าจะทำต้องทำประชาคมกับชาวบ้านก่อนว่าชาวบ้านต้องการอะไร เช่น สะพาน walk way ชมป่า ต้องฟังเสียงเชิงอนุรักษ์ ผลประโยชน์อีกอย่างคือ ชาวบ้านที่ไม่มีเรือได้จมปู หาหอย

ตอนนี้ อบต.จะมาช่วย จะปลูกป่าอีก ทำในลักษณะซ่อมแซม ตอนแรก ๆ คนทำประมงมีไม่มาก แต่ทรัพยากรมีมาก เขาตกเบ็ดหน้าบ้านก็ได้ปลามาแล้ว การหากินแต่ก่อนไม่เสดสาลำบาก หลังจากป่าไม้ถูกทำลายจนหดหายด้วยการสัมปทานป่าไม้ ทำไม้หลาส่งโรงงาน ทำแล้วป่าไม้ร่อยหรอ ทรัพยากรก็จะลดลง กุ้งหอยปูปลาก็หายาก แทนที่จะได้ ๕ กิโลกรัม ก็ได้แค่ ๑ กิโลกรัม ไม่คุ้มค่าแรงค่าน้ำมัน ป่าไม้เป็นแหล่งเพราะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เพราะป่าเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ เป็นที่วางไข่ฟักไข่เมื่อโตแล้วก็ออกสู่ทะเล ชาวบ้านได้ทำมาหากิน ชาวบ้านจะเห็นความสำคัญของป่าไม้มาก เพราะป่าจะบัง

ลมได้ และคลื่นลมแรงจะไม่กระชากตลิ่งพัง และช่วยกรองน้ำไม่ให้น้ำโสโครก โดยสุ่มหาสมดุลการกรองน้ำเสียจากบนบก ระบบชีวภาพ ป่าโกงกางจะดูแลตัวเองได้ ระบบนิเวศน์โดยรวมก็จะดี

ป๊ะเปลื้องไม่เห็นด้วยกับเรื่องสางป่าโกงกางของกรมป่าไม้ เพราะเมื่อสางป่า เป็นป่าเชิงเดี่ยว สัตว์น้ำ เช่น ปู จะลดจำนวนลง เพราะว่าพื้นที่โล่งแจ้งกว่าเดิม เจ้าหน้าที่ต้องการให้ไม้โตเร็ว แต่ทรัพยากรหดหาย สัตว์น้ำไม่มีที่พึ่ง เราไม่ทราบว่า ไม้ชนิดไหนเป็นที่อยู่ของสัตว์ชนิดไหน ไม้ชนิดไหนเป็นยาสมุนไพร อย่างไก่ถ้าป่วยก็จะดูได้จากการกินหญ้า เราไม่รู้หรอกว่าถ้าไก่ไข้ให้กินใบไคร (ตะไคร้) ใบหญ้า ไก่จะเรียนรู้ของมันเอง เมื่อเราสางไม้ไปหมด สัตว์ก็จะช่วยเหลือตัวเองได้ยากขึ้น ป๊ะเปลื้องไม่ได้ร้องขอแต่อยากร้องเรียน และอยากให้คนเข้าใจว่าบ้านเราเป็นหมู่บ้านของการอนุรักษ์อย่างแท้จริง

ตอนนี้ป่าไม้เข้าใจแล้ว ประธานที่ปรึกษามา ชาวบ้านได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับป่าสางกับป่าไม่สาง การจัดการของชาวบ้านกับป่าไม้จะแตกต่างกัน ชาวบ้านจัดการเหมือนเป็นการปลูกเองกับต้นไม้ที่ไม่รู้ว่าใครก็ไม่รู้มาทำ เราจะหวงแหนเพราะทำมากับมือ ไม่เหมือนนายทุนที่เข้ามาทำก็ไม่เหมือนเราทำเอง นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้กับเยาวชนให้ศึกษาระบบนิเวศน์ ให้เขารู้สึกว่าการปลูกต้นไม้สำคัญ

การตัดไม้ในหมู่บ้านพระม่วง มีกฎเกณฑ์ว่าตัด ๑ ต้น ปลูกแทน ๕ ต้น

ป๊ะเปลื้อง ได้รับการเลือกให้เป็น ประธานประชาคมหมู่บ้าน มีหน้าที่เรียกชาวบ้านมาพูดคุยในหลาย ๆ เรื่อง เช่น สถานที่ออกกำลังกาย ป๊ะได้พูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนเก่า ขอพื้นที่ราชพัสดุประมาณไร่กว่า ๆ ทำศูนย์ออกกำลังกายตอนเย็น เขาบอกว่า หากมีโครงการโรงเรียนน่าจะมีรายได้ แต่คิดแล้วไม่น่าจะใช่ หากว่าจะให้มีรายได้ก็ให้เด็กนักเรียนมาปลูกผัก แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะอยู่ไกล หากโรงเรียนจะพยายามก็ต้องมีการคุยกันใหม่ ตอนนี้ อบต.ก็รับเรื่องแล้ว คือ ปลูกไม้ ทำทางเดินให้คนแก่ ๆ ได้เตะตะกร้อ เด็ก ๆ ถีบจักรยาน เป็นที่รวมของชุมชน

การเป็นผู้นำ ไม่เหนื่อย กลับชอบ แต่มีบางคนไม่เข้าใจ มีการให้ป๊ะพูดที่ตลาด เกี่ยวกับการรักษาทะเล บริโภคทั่วโลก เรากินปลาสด ทับเที่ยงกินปลาแช่น้ำแข็ง ประเทศนอกกินปลากระป๋อง ส่งไปที่อื่น ทรัพยากรเลยร่อยหรอ ทรัพยากรบางตัวถูกบังคับให้ใช้โดยไม่รู้ตัว

“ประสบการณ์การเรียนรู้ต้องแสวงหา ชาวบ้านจึงจะมองเห็น”

“การปลูกต้นไม้ การได้งบประมาณ คือ การใส่ปุ๋ย ทำให้เจริญงอกงาม”

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ เว็บไซต์ ไทย ตำบล ดอท คอม

ตำบลนาเกลือ ที่มาของชื่อนี้มีคำบอกเล่าของชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า มีครอบครัวหนึ่งได้อพยพมาจากไหนไม่ทราบ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านบริเวณท่าเรือบ้านนาเกลือใต้ ต้องการบุกเบิกพื้นที่ทำนาข้าว แต่เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมักมีน้ำทะเลท่วมถึงไม่สามารถทำนาได้ เมื่อน้ำในพื้นที่นาลดลง แห้งลง จะปรากฏเกล็ดเกลืออยู่ตามพื้นที่ ดังนั้นบริเวณดังกล่าวนี้ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่านาเกลือ

อาณาเขตตำบลนาเกลือ มีดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางสัก และ ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบางสัก อำเภอกันตัง

สภาพภูมิศาสตร์ เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ด้านหนึ่งติดกับทะเลอันดามัน ด้านหนึ่งมีแม่น้ำตรังไหลผ่าน

จำนวนประชากรในเขต อบต. ๔,๒๙๗ คน อาชีพหลัก คือ ทำนา ทำการประมง และอาชีพเสริม คือเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปลาในกะชัง

การคมนาคม เดินทางได้ ๒ ทาง คือทางรถ ใช้เวลาเดินทาง จากอำเภอถึงหมู่ที่ ๒ ระยะทาง ๑๗ กิโลเมตร และทางเรือใช้เวลาเดินทางจากอำเภอประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

ศาสนสถาน ได้แก่ สำนักสงฆ์บ้านนาเกลือ มัสยิดฮัลเยียซาล มัสยิสดารุสซาลาม มัสยิดนาเกลือใต้ และมัสยิดบ้านท่าโต๊ะเมฆ

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๕)

นาเกลือ ชาวบ้านเคยมีอาชีพทำนาเกลือ ต่อมาน้ำท่วมถึงจึงเลิกทำ (**ตรวจสอบ** เพราะจากพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พ.ศ.๒๔๕๒ มีผู้ถามเกี่ยวกับชื่อนาเกลือว่ามีการทำนาเกลือหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าไม่มี หากเคยมีการทำนาเกลือจริง คงจะเป็นก่อนหน้านั้นนานมาแล้ว)

หมู่ที่ ๑ **บ้านหาดทรายขาว** มีหาดทรายขาวสะอาด

หมู่ที่ ๒ **บ้านนาเกลือเหนือ** ที่มาเหมือนกับชื่อของตำบล และอยู่ทางด้านเหนือ

หมู่ที่ ๓ **บ้านนาเกลือใต้** ที่มาเหมือนกับชื่อของตำบล และอยู่ทางด้านใต้

หมู่ที่ ๔ **บ้านพระม่วง** มาจากตำนานการเกิดเกาะต่าง ๆ ในจังหวัดตรัง

หมู่ที่ ๕ **บ้านท่าโต๊ะเมฆ** โต๊ะเมฆอาศัยอยู่ริมน้ำ มีอาชีพหาปลา

หมู่ที่ ๖ **บ้านแหลมสะท้อน** มีต้นกระท้อนที่หัวแหลม (**ยังมีอีกหรือไม่**)

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๒๑**)

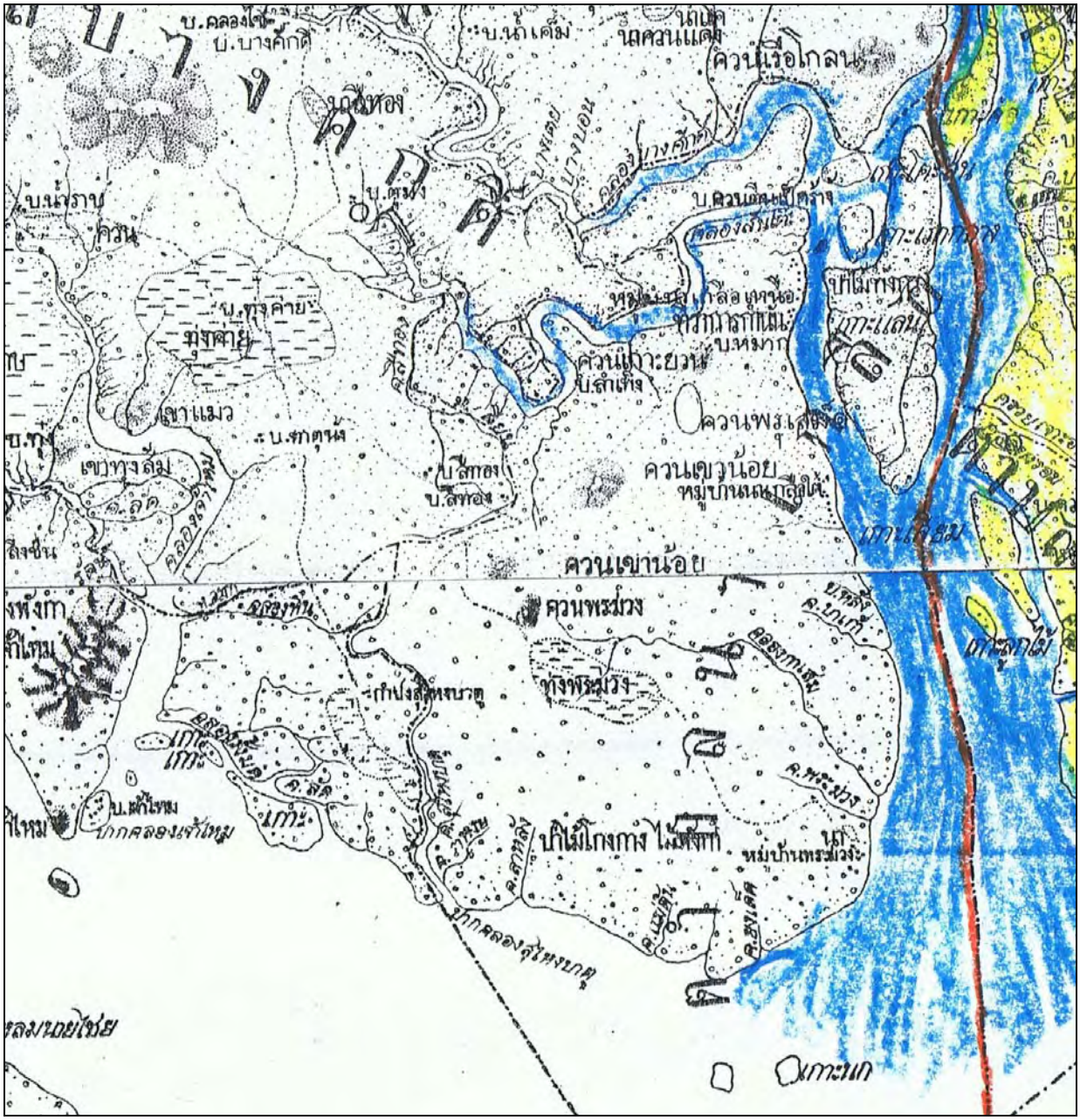

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลกันตังใต้

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายชลอ กันตังกุล	๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๕ (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๔)

๒

 นายทิภา คงนคร	องค์การบริหารส่วนตำบลกันตังใต้ นายก อบต. กันตังใต้ โทร. ๐๘-๑๘๙๔-๔๗๑๒ (ดู ▶ เวที ๑)

๓

 นายบุญส่ง กันตังกุล	๒๒๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง ส. อบต.กันตังใต้ หมู่ที่ ๔

๔

 นายไมตรี วิเศษสาสน์	๕๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๘๖ (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๕)

๕

 นายสมควร บุญเวช	๓๒/๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง ส.อบต. กันตังใต้ หมู่ที่ ๑ (ดู ▶ ล่องแม่น้ำ ๑)

๖

 นายสมศักดิ์ เจริญกุล	๔๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง กำนันตำบลกันตังใต้ โทร. ๐๘-๑๒๗๑-๘๐๕๓ (ดู ▶ เวที ๒, ๔)

๗

 นายเสถียร นิลประดับ	๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๕ (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๓)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลกันตังใต้	ถนนกันตังใต้ –บางแรด หมู่ที่ ๓ ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง โทร. ๐-๗๕๒๐-๗๘๖๙

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลกันตังใต้ (ดู > เอกสาร ๒ วิเคราะห์ ๑)

หมู่ที่ ๑ **บ้านท่าเรือ** (ดู > เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านควนมอง** (ดู > เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านจุปะ** (ดู > สำรวจ ๕ เวที ๒ เอกสาร ๒ วิเคราะห์ ๑)

หมู่ที่ ๔ **บ้านเกาะเคี่ยม** (ดู > เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านแตะหรำ** (ดู > สำรวจ ๕ เวที ๒ เอกสาร ๒ วิเคราะห์ ๑)

หมู่ที่ ๖ **บ้านกันตังใต้** (ดู > เอกสาร ๒ วิเคราะห์ ๑)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

เกาะกลาง เกาะกา เกาะค้อ เกาะโต๊ะหร้า เกาะลูกไม้ เกาะแลน เกาะเหลาตำ เกาะหน้าบ้าน (ดู > ล่องแม่น้ำ)

คลองโต๊ะหมัน คลองโต๊ะหรีม ท่าแป๊ะยี่ (ดู > สำรวจ ๕)

คลองบางแรด บ้านบางแรด (ดู > ล่องแม่น้ำ ๕ เอกสาร ๓)

ควนยา (ดู > เอกสาร ๓)

บ้านกลาง (ดู > วิเคราะห์ ๒)

บ้านหัวนอน (ดู > เอกสาร ๓)

สะพานน้ำผึ้ง (ดู > ล่องแม่น้ำ ๒)

หยะตี หรือ **ย่าตี** (ดู > สำรวจ ๕ เอกสาร ๓ วิเคราะห์ ๑)

ห้วยควาย (ดู > เอกสาร ๓)

ห้วยแบ่ง (ดู > เอกสาร ๓)

หาดใหญ่ (ดู > ล่องแม่น้ำ ๔)

หมายเหตุ ยังมีชื่ออื่น ๆ ที่ต้องรวบรวมเพิ่มเติม เช่น ในควน ควนพร้าว

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

กันตังกุล สุวรรณวัฒน์ (ดู ▸ วิเคราะห์ ๒)

กัปตันฮอลล์ (ดู ▸ สำรวจ ๓)

พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ฯ (ดู ▸ สำรวจ ๓)

วิเศษศาสน์ (ดู ▸ สำรวจ ๕)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

โครงการบ้านพักปลา (ดู ▸ ล่องแม่น้ำ)

โรงงานน้ำตาล (ดู ▸ สำรวจ ๒, ๔)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ทำทะเบียนบ้าน (ดู ▸ สำรวจ ๕)

สงครามโลกครั้งที่ ๒ (ดู ▸ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

ยังไม่มีข้อมูล

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล สุนทรี สังข์อยุทธ์ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

การเก็บข้อมูลตำบลกันตังใต้ไม่จำเป็นต้องมีผู้ประสานงาน เนื่องจากผู้เก็บข้อมูลคือหัวหน้าทีมวิจัยเป็นคนในพื้นที่ รู้จักเส้นทาง สถานที่ และบุคคลในชุมชนดีพอสมควร นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อมูลที่เคยศึกษาไว้เดิมอีกส่วนหนึ่ง เพียงแต่กำหนดเป้าหมายว่าจะไปยังสถานที่ใดเท่านั้น คำนวณเวลาแล้วว่าควรจะได้สัมภาษณ์แหล่งข้อมูลในตำบลกันตังใต้ประมาณ ๔ คน แต่น่าเสียดายว่า บุคคลแรกในหมู่ที่ ๖ บ้านกันตังใต้เกิดไม่อยู่บ้าน เราจึงมุ่งตรงไปยังเป้าหมายที่ ๒

บนถนนสายกันตังใต้ - บางแรด ผ่านหน้าโรงเรียนบ้านกันตังใต้ไปไม่กี่ร้อยเมตร ก็เข้าสู่เขตบ้าน**ควนมอง**หรือ *“หย้าม็อง”* (ระดับเสียงตามภาษาถิ่น) ก่อนถนนจะขึ้นเนินมีทางแยกด้านซ้าย เลี้ยวเข้าไปไม่ไกลก็ถึงบ้าน**คุณเสถียร นิลประดับ** ซึ่งในอดีตบ้านหลังนี้เป็นตำหนักของเจ้านายจากกรุงเทพฯ ส่วนที่ว่าเป็นใคร สำคัญอย่างไร และมาเป็นบ้านคุณเสถียรได้อย่างไรนั้น รายละเอียดอยู่ในบทสัมภาษณ์

คุณเสถียรกับภรรยาต้อนรับและให้ข้อมูลอย่างเต็มใจ ชี้ให้ดูบริเวณบ้าน รวมทั้งไม้ใหญ่คู่บ้านที่ผู้เก็บข้อมูลทั้งสองคนเพิ่งรู้จักเป็นครั้งแรกว่าคือต้น**ปรง** ปรงที่เป็นไม้ยืนต้น มิใช่เฟินอย่างที่เคยรู้จัก

เสร็จจากสัมภาษณ์คุณเสถียรเราขับรถออกมายังถนนสายเดิม รถวิ่งขึ้นเนินแล้ววกลงสูง ๆ ต่ำ ๆ สลับกัน จนถึงบ้านจุปะ ทางด้านขวามือมีป้ายบอกว่าเป็นทางเข้า**สถานีวนวัฒนวิจัยกันตัง** เลี้ยวเข้าไปทางนั้น ผ่านหน้าบ้านกำนันแต่ไม่แวะ ตรงไปยังบ้านของพี่**ชลอ กันตังกุล** ซึ่งมีบรรพบุรุษร่วมกับหัวหน้าทีมวิจัย พี่ชลอและภรรยาชื่อพี่ภาทักทายอย่างดีใจ เพราะไม่ได้พบกันนานแล้ว พร้อมทั้งถามทุกข์สุขไปถึงญาติพี่น้องคนอื่น ๆ แล้วก็เริ่มทบทวนเรื่องอดีตของบริเวณนี้ที่เคยเป็นท่าเรือและมี**โรงงานน้ำตาลทรายแดง**อยู่ไม่ไกล รวมทั้งเรื่องบรรพบุรุษที่ขยายตัวจากกันตังใต้มาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ พูดคุยกันได้สักพัก เริ่มมีแขกทยอยเข้ามาในบริเวณบ้าน เป็นพวกลูกหลานและเขยสะใภ้ที่มา

ชุมนุมกันในวันหยุด บางครอบครัวพาพ่อแม่ของอีกฝ่ายมาด้วย เลยดูจะคับคั่งเป็นพิเศษ ผู้เก็บข้อมูลจึงต้องถอยออกมาและถือโอกาสลากลับ

จากบ้านพี่ชลอเราเข้าไปที่สถานีวนวัฒนวิจัย ปรากฏว่าบ้านพักทุกหลังปิดสนิท ไม่มีใครอยู่เลย เราจึงถือวิสาสะเดินถ่ายภาพบริเวณตลอดจนท่าน้ำ แล้วกลับออกมา พอผ่านบ้านกำนันสมศักดิ์ ลองแวะดู พบว่ากำนันกำลังพักผ่อน ทักทายกันเล็กน้อย แจ้งเรื่องที่มาเก็บข้อมูล แล้วหยอดไว้ว่าจะมาคุยด้วยอีกครั้ง หรือมิฉะนั้นก็จะเชิญไปร่วมเวทีพูดคุย

สำรวจ ๒

ขับรถออกมาขึ้นถนนเดิม เลี้ยวขวาต่อไปข้างหน้าไม่มากนัก ผ่านนากุ้งร้าง บ้านนกนางแอ่น ถึงโค้งก่อนขึ้นเนิน ด้านขวาเป็นทุ่งนาที่มีต้นยางพาราปลูกใหม่ ขนาดใบ ๓ – ๔ ชั้น ชี้ให้ผู้ร่วมทีมวิจัยดูว่าตรงนี้แหละที่พี่ชลอว่าเป็น**โรงงานน้ำตาล** ลูกโม่หินหีบอ้อยที่บ้านพระยารัษฎาฯ แต่ก่อนกองอยู่แถวนี้ ขนไปสมัยที่เริ่มก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ เคยมาสัมภาษณ์เจ้าของที่คนเดิมเมื่อสิบหกปีมาแล้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายทิ้ว ปราบเสร็จ ซึ่งบอกว่า *“จะเก็บที่ไว้ทำนา ไม่ยอมขายนาให้พวกนากุ้ง ไม่ว่าจะราคาดีสักแค่ไหน”* วันนี้ผู้ใหญ่ทิ้วถึงแก่กรรมไปแล้ว ทุ่งนากลายเป็นสวนยาง เพราะไม่มีใครทำนากันแล้ว

รถวิ่งขึ้นเนินลงเนินไปตามถนนอีกครั้ง ผ่านหน้าที่ทำการ อบต. ถึงสี่แยก ถ้าเลี้ยวซ้ายไปวังวนเลี้ยวขวาไปเกาะเคี่ยม แต่เราไปตรง เพราะต้องการจะสำรวจให้สุดถนน ผ่านสี่แยกไปเล็กน้อย ทางด้านซ้ายมือเป็นที่ตั้งวิทยาลัยการอาชีพกันตัง ซึ่งดูเงียบเชียบเพราะเป็นวันหยุด

ถึงสุดถนนเป็นท่าเรือของคลองแตะหรำ ถามไถ่คนที่ท่าเรือแล้วย้อนกลับออกมา มีทางแยกซ้ายมือเข้าสู่บ้านเกาะเคี่ยมโดยไม่ต้องกลับไปที่สี่แยกเดิม ถึงบ้านเกาะเคี่ยมเลยเวลาเที่ยงไปแล้ว แวะร้านปูนิ่ม ร้านซื่อดังที่คนในจังหวัดตรังและอำเภออื่น ๆ อุตส่าห์ขับรถมาไกล ๆ เพื่อมากินอาหารทะเลสด ๆ เรามาแล้วจึงต้องแวะเพื่อมิให้เสียเที่ยว

เป้าหมายบ่ายนี้ที่เกาะเคี่ยม คือป๊ะหมาน หรือ**นายไมตรี วิเศษศาสน์** ผู้กว้างขวางในวงการประมงพื้นบ้าน นั่งดื่มกาแฟพื้นเมืองที่ร้านลูกสาวป๊ะหมานซึ่งสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ป๊ะหมานรู้ภาษามลายูดี บอกชื่อบ้านนามเมืองได้มาก คุยกันนานเป็นชั่วโมงกว่าจะได้เดินทางกลับ

ขากลับแวะที่บ้านกันตังใต้อีกครั้ง แต่เป้าหมายของเรายังไม่กลับถึงบ้าน จึงออกไปแวะที่กันตังได้สัมภาษณ์อีก ๑ ราย ชดเชยกับที่ขาดของกันตังใต้ ถือว่าได้ครบ ๔ ราย ในเวลา ๑ วัน

กลับถึงบ้านที่ทับเที่ยงค่ำพอดี

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายเสถียร นิลประดับ

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายเสถียร นิลประดับ เจ้าของบ้านปัจจุบัน เล่าว่าตนเองเป็นบุตรของ Mr. William John Hall Henry Hall อดีตนายทหารราชนาวีอังกฤษ ผู้ลาออกจากราชการมาเป็นกัปตันเรือพาณิชย์ ชื่อเรือทุ่งสง เดินทางระหว่างท่าเรือกันตังกับต่างประเทศ เข้าใจว่าเป็นปีนัง สิงคโปร์ ต่อมาได้แต่งงานกับนางสาวเต้ง (สุภาพ) **นิลประดับ** น้องสาวผู้ช่วยด่านศุลกากรกันตัง แล้วได้ซื้อที่ดินพร้อมบ้านและสวนยางซึ่งเป็นของ **พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร** อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศส เป็นที่ดินซึ่งมีเอกสารสิทธิ์เรียบร้อย มีเจ้าหน้าที่จากกรมแผนที่ทหารมารังวัดให้ตั้งแต่ตอนต้น ตัวตำหนักสร้างมาตั้งแต่สมัยพระองค์เจ้าจรูญฯ ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช กัปตันฮอลล์อยู่ที่บ้านนี้จนถึงแก่กรรม ใน พ.ศ.๒๔๘๔ ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณ ๓ เดือน

ตัวนายเสถียรเองเมื่อเด็ก ๆ เคยเรียนที่โรงเรียนจุ๋งฮัวโซะเซียวเพียงระยะสั้น ๆ แล้วไปเรียนที่โรงเรียนอนุกูลสตรี อำเภอเมืองตรัง ซึ่งรับนักเรียนชายถึงชั้นประถมปีที่ ๔ ต้องไปอยู่หอพักของโรงเรียน วันหยุดจึงจะได้กลับบ้าน ที่บ้านมีรถยนต์รับส่ง เรียนถึงประถมปีที่ ๒ แล้วไปกรุงเทพฯ ซึ่งตรงกับช่วงสงครามพอดีได้เรียนที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน เดินทางโดยรถไฟต้องค้างคืนที่ทุ่งสงและสุราษฎร์ธานี แล้วนอนในรถไฟอีกหนึ่งคืนจึงจะถึงกรุงเทพฯ หลังเรียนจบแล้วทำงานอยู่ทางกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอีกหลายปี กลับมาบ้านเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๒๐ และเคยเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

นายเสถียรเล่าเกี่ยวกับบ้านเท่าที่เห็นในสมัยเด็ก ๆ ว่าชั้นล่างมีห้องหลายห้อง เช่น ห้องครัว มีเตาอบแบบฝรั่ง ใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง มีครัวแยกต่างหาก มีห้องพักอาหาร ห้องรับประทานอาหารต่อกับห้องรับแขก อีกส่วนหนึ่งเป็นห้องนั่งเล่น ตัวบ้านหันหน้าทางทิศเหนือ บริเวณรอบบ้านมีต้นปรง ๕ ต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ปัจจุบันเหลืออยู่หนึ่งต้นตรงหน้าบ้าน ส่วนทางหลังบ้านมีผลไม้

ที่เหลืออยู่คือขนุน สำหรับน้ำใช้มีเครื่องสูบน้ำ สูบจากห้วยตาแก้วซึ่งไหลผ่านสวน อยู่ห่างจากตัวบ้านประมาณ ๓๐๐ เมตร มีน้ำใช้ตลอดปี ทั้งยังมีเครื่องปั่นไฟฟ้าอีกด้วย ข้าง ๆ บ้านมีคอกม้า เข้าใจว่าองค์เจ้าของบ้านจะทรงม้าในการตรวจสวน แต่ก่อนมีไฟป่าทุกปี

นายเสถียรได้ทราบมาว่า พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์สร้างบ้านหลังนี้ไว้ด้วยพระประสงค์จะใช้เป็นที่พักผ่อนและจะมาประทับหลังจากที่พระองค์เกษียณอายุราชการแล้ว แต่สิ้นพระชนม์เสียก่อน เคยมาประทับโดยมีพระโอรสพระธิดามาด้วย รวมทั้งพี่เลี้ยงของพระธิดา ชื่อชิด ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับหัวหน้าคนสวนซึ่งเป็นคนในพื้นที่ หลังจากพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์สิ้นพระชนม์ มีทายาทซึ่งคนงานเรียกชื่อว่า *"คุณบันลือ"* มาเป็นผู้จัดการดูแลอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่งได้ขายให้กับปตันฮอลล์ เพราะทายาทส่วนใหญ่ไม่ประสงค์จะเก็บรักษาไว้

นายเสถียรให้ข้อมูลว่า พื้นที่สวนเดิมทั้งหมดประมาณ ๖๐๐ ไร่ ปัจจุบันแบ่งส่วนกันไปในลูก ๆ กัปตันฮอลล์ ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเชิงเนิน มีร่องรอยว่าในการปลูกยางพาราครั้งแรกมีการปรับพื้นที่ให้เป็นระดับเสมอเป็นชั้น ๆ คล้ายขั้นบันไดช่วงกว้าง ๆ ยางพาราที่เห็นอยู่ในสวนปัจจุบันปลูกใหม่เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๒๐ กว่า ๆ นับเป็นรุ่นที่ ๒ ในช่วงใกล้ ๆ กับการปลูกยางรุ่นใหม่ บ้านถูกพายุเสียหายจึงซ่อมใหม่ เปลี่ยนแปลงโดยตัดทิ้งส่วนข้างหลัง เพราะกว้างใหญ่มาก ซ่อมไม่ไหว ส่วนอื่น ๆ ยังคงรูปแบบเดิม ตรงบริเวณริมถนนระหว่างทางเข้าที่กำลังมีการก่อสร้างนั้น เป็นการทำถังเก็บน้ำบาดาล ซึ่งนายเสถียรอนุญาตให้ทาง อบต.ใช้พื้นที่

นายเสถียรได้ฟังมาว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เคยเสด็จมาประทับ ที่บ้านนี้ พระนางฯ โปรดต้นส้มซ่า (ตรวจสอบพบหลักฐานเอกสาร รัชกาลที่ ๗ เสด็จฯ จังหวัดตรัง เดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ ๒๔๗๑ ในหมายกำหนดการไม่ปรากฏว่าเสด็จมาที่บ้านนี้ แต่ ใน**นิราศนราธิป** พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กล่าวว่าพระองค์และครอบครัวได้เสด็จมาประทับแรมที่บ้านหลังนี้ พร้อมด้วยพระนางเธอลักษมีลาวัณย์ ในรัชกาลที่ ๖ พระธิดา รวมทั้งพระธิดาและพระโอรสองค์อื่น ๆ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๗๑ ก่อนการเสด็จฯ จังหวัดตรังของรัชกาลที่ ๗ - นับปีแบบเก่า ขึ้นปีใหม่เดือนเมษายน)

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายชลอ กันตังกุล

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

เดิมบ้านพ่อของนายชลออยู่ติดถนน นายชลอย้ายมาที่ปัจจุบันเมื่อแต่งงานแล้ว ด้านทิศใต้ของตัวบ้านปัจจุบันยังมีแนวถนนที่เคยใช้เป็นเส้นทางขนส่งน้ำตาลทรายแดงไปลงเรือที่ท่าเรือซึ่งอยู่ใกล้กับสถานีวนวัฒนวิจัยกันตัง เรือที่เข้ามาขนสินค้าเป็นเรือใบสามหลัก

โรงงานน้ำตาลอยู่บริเวณเชิงเนินริมถนนห่างไปทางทิศใต้ เป็นที่นาของผู้ใหญ่ทิ้ว ปราบเสร็จ เคยมีซากฐานเตา ปล่องไฟ และลูกโม่หินสำหรับหีบอ้อยอยู่ในบริเวณนั้น เพิ่งทำเป็นสวนยางประมาณ ๓ - ๔ ปีที่ผ่านมา

ทบทวนเรื่องตระกูล**กันตังกุล** พ่อนายชลอชื่อนายไล่ เป็นรุ่นที่ ๔ ของตระกูล บรรพบุรุษรุ่นที่ ๑ มาบุกเบิกครั้งแรกที่กันตังใต้ ตั้งบ้านอยู่ที่บนควนตรงข้ามกับควนตำหนักจันทน์ พอรุ่นที่ ๒ เริ่มกระจายออกไปในที่อื่น ๆ ในกันตังใต้ก็มีที่ ท่าเรือ หย้าม็อง จุปะ พอรุ่นหลานก็ไปถึงเกาะเคี่ยม อีกพวกหนึ่งไปทางปาเต วังวน แล้วข้ามแม่น้ำปะเหลียน ไปปากหรน บ้านนา

ก่อนมีโรงงานน้ำตาล รุ่นปู่ย่าของนายชลอมาตั้งบ้านเรือนอยู่แล้ว เล่ากันว่าพวกกุลีจีนโรงงานเที่ยวข่มเหงระรานผู้หญิงและเปลือยกายอาบน้ำในห้วย ฝ่ายญาติ ๆ ของพวกผู้หญิงโกรธมากจึงเอาพวงเต่าร้างมาใส่ไว้ในสายห้วย พวกกุลีจีนที่อาบน้ำห้วยเกิดอาการคัน เกาเป็นแผลเน่าเปื่อยจนเจ็บไข้ล้มตายจำนวนมาก โรงงานก็ร้างไป (เยี่ยมยง ส.สุรกิจบรรหาร, ๒๕๑๓ : ๔๗)

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นายไมตรี วิเศษศาสน์

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

ป๊ะหมานและผู้เก็บข้อมูลได้ช่วยกันนึกถึงชื่อบ้านในกันตังใต้ แล้วเชื่อมโยงออกไปถึงที่อื่น ๆ พบว่าส่วนใหญ่ชื่อสถานที่แถบริมทะเลเป็นภาษามลายู เพราะผู้ที่มาตั้งถิ่นฐานรุ่นแรก ๆ ส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายมลายู ชื่อสถานที่ต่าง ๆ ในเขตตำบลกันตังใต้ มีดังนี้

กันตัง ชื่อบ้าน ชื่อตำบล และใช้เป็นชื่ออำเภอ มาจากมาตราตวง ๔ ลิตร เป็น ๑ กันตัง

จุปะ ชื่อบ้าน มาจากคำว่า จุปะ แปลว่า หอย และมีมาตราตวง ๑ จุปะเป็น ๑ ลิตร ๔ ลิตร เป็น ๑ กันตัง ในแม่น้ำตรังตรงบริเวณหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งหอยชนิดหนึ่งเรียกชื่อว่า**หอยปะ**

โต๊ะหมัน โต๊ะหรีม ชื่อคลอง น่าจะมาจากชื่อคน

แตะหรำ ชื่อบ้าน ชื่อคลอง แปลว่า หอยนางรม ชาวบ้านเรียกว่าหอยแตะหรำ

ท่าแป๊ะยี่ ชื่อท่าเรือ อยู่เหนือคลองแตะหรำ มาจากชื่อคนจีน

ปาตูลั่นตัง ชื่อหมู่บ้านโบราณ แปลว่าหินขวาง ตรงกับที่ในคลองกันตังใต้มีหินเป็นแนวขวางคลอง เรียกหินลูกช้าง

หยะตี ยะตี หรือ**ย่าตี** ชื่อคลอง แปลว่าไม้สัก

หย้าม็อง ชื่อบ้าน แปลว่า คบไฟ

เหลาตำ ชื่อเกาะ ตำ มาจาก กือตำ แปลว่าปูดำ

ชื่ออื่น ๆ ได้แก่

เจ้าไหม ชื่อเกาะ ชื่อหมู่บ้านในตำบลเกาะลิบง น่าจะมาจากคำว่า จัรมัย เพี้ยนเป็น จาวไม แปลว่าลูกมะยม ถ้าดูมาจากกลางทะเล เกาะเจ้าไหมจะเป็นจุดเล็ก ๆ กลม ๆ เหมือนมะยม

ควนตุ้งกู ชื่อท่าเรือในตำบลบางสัก น่าจะหมายถึงก้อนเส้า ถ้าดูมาจากทะเลจะเห็นรูปควนเหมือนก้อนหิน ๓ ก้อน เป็นก้อนเส้า

ติหมุน ชื่อคลองในตำบลนาเกลือ แปลว่าแตงกวา

โตบ ชื่อหาดที่ตำบลเกาะลิบง แปลว่า ปิด

โตร็ย หรือ **เตร็ย** แปลว่าคลองลัด

ยะหรม ชื่อคลอง ในตำบลโคกยาง มาจากคำว่า ยารม แปลว่า เข็ม

โย้ด เป็นชื่อที่ทางฝั่งเกาะลิบงเรียกพื้นที่บ้านเจ้าไหมว่า *"โย้ด"* หรือ*"ลาโย้ด"* แปลว่า ลึก

ลิบง ชื่อเกาะ มาจากคำว่า ลิบง แปลว่าไม้หลาวชะโอน หรือหลาโอน

สินโต๊ะ ชื่อคลอง ในตำบลนาเกลือ น่าจะแปลว่า สะบ้า

สิเหร่ ชื่อบ้านในตำบลบ่อน้ำร้อน แปลว่า พลู

เหลาสา ชื่อเกาะ ในตำบลเกาะลิบง มาจากคำว่า รูสา แปลว่า กวาง

เหลาเหลียง ชื่อเกาะ ในตำบลเกาะลิบง มาจากคำว่า เลียง แปลว่าโอ่งน้ำ

ตระกูลนายไมตรี วิเศษศาสน์ หรือป๊ะหมาน ซึ่งเล่าว่ามาอยู่เกาะเคี่ยมตั้งแต่รุ่นโต๊ะแนะหรือทวดซึ่งมาจากปีนัง โต๊ะชาย (ปู่) ของป๊ะหมานตายเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๓ อายุ ๘๐ ปี เล่าว่าตอนโต๊ะแนะเข้ามานั้น มีคนจีนมาอยู่ก่อนแล้ว คนจีนทำอาชีพค้าขาย รับซื้อจาก เปลือกแสม ส่งขายปีนัง ก่อนสมัยพระยารัษฎาฯ มาตั้งเมืองที่กันตังไม่นานนัก คนแก่ ๆ ของเกาะเคี่ยม สมัยที่ป๊ะหมานยังเป็นเด็ก จะเรียกกันตังว่าเมืองใหม่

ปัจจุบันเกาะเคี่ยมเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๒ ทางการสำรวจสำมะโน**ทำทะเบียนบ้าน**ให้เป็นครั้งแรก ป๊ะหมานเป็นคนสำรวจด้วย ที่เกาะเคี่ยม หมู่ ๔ มีครัวเรือนอยู่ประมาณ ๑๓๐ ครัว คนไทยส่วนมากมาจากเพชรบุรี บ้านเลขที่ ๑ เป็นบ้านของนางจีบ มณีฉาย มาจากเพชรบุรี ทำหลาด (เครื่องมือจับปลา) บ้านเลขที่ ๒ เป็นของนายหลี ลีละวัฒนา หรือเถ้าแก่เผี้ยว ส่วนโต๊ะชาย (ปู่) ของป๊ะหมานตั้งร้านกาแฟเป็นร้านแรก ตอนนี้ก็ยังสืบทอดมาถึงลูกสาวของป๊ะ นับเป็นรุ่นที่ ๕ กาแฟที่ขายเป็นกาแฟใส่ถ้วยแก้ว

มีคนจากเพชรบุรีมาทำหลุมถ่าน เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๔๘๑ มีเตาถ่านของคนจีน ๒ เจ้า เลิกไปตามมติ ครม.วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๙

ประเพณีเท่าที่มีอยู่เป็นประเพณีธรรมดา เกี่ยวกับชีวิต การเกิดแก่เจ็บตาย เป็นไปตามความเชื่อทางเชื้อชาติ และศาสนา

เคยมีกลุ่มนักพายเรือไปแข่งเรือที่อำเภอกันตังจัด

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลกันตังใต้

ผู้บันทึก สุทิน สีสุข ธิดารัตน์ ธนานันท์

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์

ผู้ร่วมเวที

๑. นายทิภา คงนคร นายก อบต.กันตังใต้

๒. นายสมศักดิ์ บุญเจริญ กำนันตำบลกันตังใต้

๓. นายปรีชา นุ่นสุวรรณ รองนายก อบต.

๔. นายสมควร บุญเวช ส. อบต.หมู่ที่ ๑

๕. นายนพดล เสียงแก้ว ส. อบต.หมู่ที่ ๑

๖. นายบุญส่ง กันตังกุล ส. อบต.หมู่ที่ ๔

๗.นายสวาท กาลมุล ประธานสภา อบต.

๘. นายมณี มีเล็ก เลขานุการนายก อบต.

๙. นายพงษ์ศักดิ์ กันตังกุล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑

๑๐. นายฉัตรไชย โสภาพ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะเคี่ยม

๑๑. นางสาวไอลดา เด่นสุวรรณาคช ครูวิทยาลัยการอาชีพกันตัง

๑๒. นายวิจิตร ดาหลาย

๑๓. นายสุวิทย์ ตันติสัจกุล

๑๔. นายอัศวิน ศรีประไพ

๑๕. นายอำนวย เสียงเลิศ

นอกจากนั้นก็มี นายสมบูรณ์ อัพภาสกิจ ผู้ประสานงาน สกว.ภาคใต้ นางสาวขนิษฐา จุลบล เจ้าหน้าที่ สกว.ตรัง ทีมวิจัย และผู้สังเกตการณ์ รวม ๒๘ คน

เวที ๑

นายก อบต. แนะสภาพทั่วไปของตำบลกันตังใต้ว่า ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอกันตัง ด้านทิศตะวันออกเป็นตำบลวังวน ทิศตะวันตกติดแม่น้ำตรัง มีเนื้อที่ ๒๕ ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขาเตี้ย ๆ มี ๖ หมู่บ้าน

ประชากรทั้งหมด ๖,๖๐๗ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยาง ทำพืชสวนครัว ทำการประมง เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับราชการ มีโรงเรียน ๔ โรง ได้แก่ โรงเรียนบ้านกันตังใต้ โรงเรียนบ้านจุปะ โรงเรียนบ้านเกาะเคี่ยม โรงเรียนบ้านแตะหรำ และมีวิทยาลัยการอาชีพกันตัง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓

หัวหน้าทีมวิจัยเล่าความเป็นมาของโครงการว่า มีเด็กหรือนักศึกษาไปหาข้อมูลประวัติชุมชน ที่หอจดหมายเหตุซึ่งเก็บเอกสารจดหมายเหตุ ส่วนใหญ่เป็นเอกสารราชการ ไม่มีข้อมูลที่เด็ก ๆ ต้องการ พอดีมี สกว. ซึ่งสนับสนุนการวิจัยในท้องถิ่น จึงทำโครงการการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรัง เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์บอกว่าเมืองตั้งอยู่ตามลำน้ำ ทำมาตั้งแต่ต้นน้ำที่บ้านหนองบัว จนมาถึงเกาะลิบง รวม ๓๓ ตำบล แต่คัดเอาแค่ ๑๒ ตำบล ที่มีคนสนใจมาก ๆ เพื่อจัดเวทีพูดคุย ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล

เวที ๒

ทีมวิจัยนำเสนอภาพแม่น้ำตรังซึ่งเป็นแม่น้ำทั้งสายของจังหวัดตรัง และแผนที่เก่า สำรวจ พ.ศ. ๒๔๕๒ พิมพ์ ๒๔๕๗ และ ๒๔๕๙ ซึ่งมีชื่อ**ตำบลเกาะเคี่ยม** และมี**เกาะตูลลันตัง**

กำนันบอกว่าตำแหน่งเกาะตูลลันตังในแผนที่ อยู่ในหมู่ที่ ๑ ตรงกับหน้าบ้านลุงให้ กันตังกุล อดีตกำนันซึ่งถึงแก่กรรมไปนานแล้ว

ทีมวิจัยเสนอเอกสารอีกชุดหนึ่งซึ่งมีชื่อชุมชนในสมัย พ.ศ.๒๓๕๕ ได้แก่ **บ้านสุไหงจุปะ** ซึ่งมี ๑๒ เรือน นายอำเภอ ๒ คน และ**บ้านปาตูลั่นตัง** ๓๔ เรือน นายอำเภอ ๒ คน พร้อมกับสอบถามคนในเวทีว่าเคยได้ยินชื่อปาตูลั่นตังหรือไม่ ปรากฏว่าไม่มีใครเคยได้ยิน

ทีมวิจัยเสนอข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เวทีช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชื่อว่าเมื่อ พ.ศ.๒๓๖๗ มีทูตของอังกฤษชื่อ เจมส์ โลว์ เขียนไว้ว่า คนที่นี่ทำให้เข้าใจผิดว่า **บัตตูเลนจัง** นั้นคือเมืองตรัง และก็ได้พายเรือแคนูไปที่หมู่บ้านชื่อ **โขนเคี่ยม**

ในเวทีถกกันว่า คำว่า โขน เคี่ยม อาจจะเป็น **ขอนเคี่ยม**หรือไม่ แต่อีกคนก็บอกว่า น่าจะเป็น **ควนเคี่ยม** มากกว่า แต่เมื่อสอบถามว่าเป็นภูมิประเทศมีควน หรือเนิน หรือไม่ ก็ได้คำตอบว่าไม่มี

ดูจากแผนที่เก่าที่อ้าง เกาะเคี่ยมสมัยนั้นมีฐานะเป็นตำบล และมีชื่อบ้าน**ควนเคี่ยม**

มีผู้เสริมว่าที่ชื่อเกาะเคี่ยมนั้น เพราะเมื่อก่อนนั้นพื้นที่นี้มีต้นเคี่ยมมาก แต่ไม่ได้เป็นเกาะ ที่เป็นเกาะเพราะเพิ่งขุดคลองทีหลัง หมายถึงคลองที่ต่อกับคลองแตะหรำ เดี๋ยวนี้คลองถูกปิดตายไปอีกครั้ง

จากนั้นก็ให้ช่วยกันบอกชื่อบ้านและที่มา ซึ่งไม่ค่อยมีใครบอกได้ **กำนันสมศักดิ์**จึงอธิบายเอง

ท่าเรือ ในสมัยทำการค้า มีท่าเรือ ทำการค้ากับปีนัง จึงเรียกบ้านท่าเรือ

หย้าม็อง แปลตามภาษามลายูว่า ไต้ หรือ คบ ต่อมาเห็นว่ามีทำเลเป็นที่สูงจึงเปลี่ยนเป็น **ควนมอง**

จุปะ เป็นชื่อหอย ชาวบ้านเรียกหอยปะ มีมากในคลอง ทางตะวันออกของหมู่บ้านเป็นควน ชื่อควนจุปะ

เกาะเคี่ยม ในอดีตมีต้นเคี่ยมมาก

แตะหรำ คือหอยนางรมซึ่งเรียกว่าหอยแตะหรำ

กันตังใต้ เป็นบ้านที่อยู่ทางใต้ของกันตัง

คลองย่าตี อยู่ระหว่างหมู่ ๖ กับหมู่ ๑ ยาตี แปลว่าไม้สัก มาจากภาษามลายู

หินลูกช้าง อยู่ในคลองใหญ่ (หมายถึงแม่น้ำตรังสายใน)

ควนจุปะ

หินลูกช้าง

คลองโต๊ะหร้า มีถนนเลียบคลองไปท่าเรือโต๊ะหร้า มีท่าเรืออยู่เพราะน่าจะเป็นที่ขนส่งน้ำตาลจากตั้งโรงงาน ที่คลองโต๊ะหร้ายังปัจจุบันเป็นที่ทำมาหากินกันอยู่

คลองเตย อยู่ระหว่างหมู่ที่ ๓ กับหมู่ที่ ๔ แต่การใช้ประโยชน์น้อย

เวที ๓

คนในเวทีพูดถึงเรื่องการตั้งถิ่นฐานและทำมาหากิน

ลำดับเครือญาติเพื่อดูการตั้งถิ่นฐาน ความเป็นมา ที่บอกว่าแขกมาก่อนนั้นเป็นจริงหรือไม่

มีคนหนึ่งบอกว่า คนควนปริงมาแต่งงานกับเหล่าม่า อีกคนหนึ่งบอกว่าที่เกาะเคี่ยมมีคนจากเพชรบุรี บ้านแหลมอยู่ด้วย

ตระกูล**กันตังกุล** มาอยู่ตั้งแต่รุ่นก๋ง มีเครือญาติอยู่ทางปีนังด้วย

มีการสัมพันธ์ของคนเกาะเคี่ยมกับคนลังกาวี พวกนาป้อ นาเกลือ ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกัน

ทวดเล่าว่าเมื่อก่อนพายเรือไปปีนัง จับแลน

สมัยโต๊ะก็มีการออกไปวางอวนที่เกาะมุก

เวที ๔

ทีมวิจัยเปิดประเด็น ว่าถ้าให้คนไปร่วมเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทำ อยากให้ร่วมพูดคุยเรียนรู้กันก่อนอย่างครู นักเรียน มาพูดคุยกันก่อนจะดีหรือไม่ หรือถ้าลงไปในระดับหลักสูตรท้องถิ่น หนุนให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก ดีหรือไม่ จะเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร

อาจารย์ฉัตรชัย **ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะเคี่ยม** เล่าว่าเคยขอทุน สกว. ทำงานวิจัยในการนับสายญาติกันแล้ว เคยไปร่วมงานวิทยาศาสตร์ของ มอ. เห็นเด็กไปนำเสนองานวิจัย ก็เห็นว่าเป็น

ผลที่ดี จึงอยากจะนำไปสนับสนุน ทั้งเด็กของอาจารย์ และการอาชีพ มาย้อนรอยสืบประวัติกัน น่าจะประสานการทำงานในนามตำบลกันตังใต้

ผู้ประสานงาน สกว. ภาคใต้ กล่าวว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นวิทยาศาสตร์ เชิงประวัติศาสตร์ก็ทำได้ ขอแต่ทำให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ในทางที่ส่งเสริมให้เด็กได้รักถิ่นฐานในสิ่งที่ดี ๆ ได้

เจ้าหน้าที่ สกว.ตรัง เล่าเพิ่มเติมว่าตอนนี้มีหลายโรงเรียนที่ สกว. ได้เข้าไป โดยใช้กระบวนการในการค้นหาคำตอบทางวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ ให้เหมาะแก่วัย คุยกับครูว่ามีปัญหาอะไร เด็ก ป.๑ ต้องเรียนรู้อะไร ป.๒ ต้องเรียนรู้อะไร เอาสิ่งที่มีในท้องถิ่นให้ครูเอาไปใช้เรียนรู้กับเด็ก เช่นโรงเรียนหนึ่ง ป.๑ นับสายเครือญาติ ป.๒ นาข้าว ป.๓ ผักพื้นบ้าน ป.๔ เด็กดีวิถีพุทธ ป.๖ ภูมิปัญญาการทำด้ามพร้า อาจจะช่วยแก้ปัญหาเด็กที่ว่าอ่านไม่ได้เขียนไม่เป็น แต่ สกว. ไม่ได้สนับสนุนสิ่งของใหญ่ ๆ สนับสนุนเล็กน้อยในการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ชุมชน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทุกส่วนจะหันหน้าเข้าหากัน และสร้างความสามัคคีในชุมชน แต่ก่อนจะเกิดไม่ได้ง่าย เพราะครูก็มีภาระเต็มไม้เต็มมืออยู่แล้ว

วิทยาลัยการอาชีพมีเด็กในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ สอนวิถีธรรมวิถีไทย แล้วจะนำเสนอ ผอ.ให้เด็กเข้าไปค้นคว้าประวัติเชื้อสายของตัวเอง

นายหนังตะลุงที่มาร่วมเวทีขอมีส่วนร่วม เพราะตัวเองเคยเป็นวิทยากร และก็ยินดีในการเป็นวิทยากร การสื่อชื่อบ้านก็แนะนำว่าหมู่ ๓ มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยากให้หน่วยงานราชการทุกภาคส่วนมาร่วมเรียนรู้กัน อาจต้องใช้เวลาในการสืบหา ให้ผู้สูงอายุหลาย ๆ ท่านได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และน่าจะหาข้อสรุปได้ มีอุปกรณ์อยู่พร้อมแล้ว เมื่อมีคำถามว่าจะเอาเรื่องท้องถิ่นสอดแทรกเข้าไปในหนังได้หรือไม่ นายหนังบอกว่าถ้าไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องพอก็คงยาก

กำนันบอกว่าการสืบค้นประวัติศาสตร์เป็นเรื่องดี อยากจะให้มีข้อมูลท้องถิ่นใน**ศูนย์ข้อมูลชุมชนของตำบล** ตอนนี้บางครั้งเด็กมาหาก็ไม่มี อยากได้เอกสารท้องถิ่นของกันตังใต้ มีศูนย์อยู่ที่โรงเรียนบ้านจุปะ มีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ได้รับงบประมาณ จากสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย มอบให้ อบต. และงบสนับสนุนจากชาร์ม

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะเคี่ยม บอกว่าถ้าจะศึกษาเรื่องชุมชนจะกว้างเกินไป ถ้าลงไปในเรื่องภูมิหลัง ถิ่นฐาน เชื้อชาติ อาชีพ น่าจะเป็นไปได้ อย่างเรื่องเตาถ่านทำให้ต้องขุดคลอง หรือเรื่องวัฒนธรรมอย่างรองแง็ง ที่ต้องไปรับมาจากกระบี่ แต่การดำเนินการคงจะให้เร็วไม่ได้ ต้องค่อย ๆ ไป สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน และมี อบต. หนุน สกว.หนุนบ้าง กำนัน ผู้ใหญ่ เป็นพ่อบ้านเป็นผู้ช่วย

ส.อบต. ซึ่งเป็นกรรมการโรงเรียน อยากให้เด็กนักเรียนที่ใช้คำหยาบลดลง แล้วก็ได้เตือนเด็กอยู่เรื่อย ๆ อยากให้โรงเรียนติดต่อกับชาวบ้าน ช่วยชี้แจงความบกพร่อง ที่ผ่านมาได้คำติชมว่าโรงเรียนกันตังใต้ทำได้ดีขึ้นมาก และจะเอาเรื่องนี้มาพิจารณาในการทำ

ผู้ประสานงาน สกว. ภาคใต้ กล่าวสรุป ว่าคราวนี้ได้มีโอกาสมารู้เรื่องราวข้างใน คิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์ที่จะเป็นข้อมูลชุมชนตามแนวแม่น้ำตรัง ข้อมูลคงจะยังไม่สมบูรณ์แต่น่าจะมาช่วยกันทำ เช่น โรงเรียน วิทยาลัย ชุมชน อบต. และก็เชื่อมโยงไปที่ศูนย์ระดับไหนก็ได้ สกว. ก็พร้อมสนับสนุน ตอนไปนั่งเรือก็ได้ยินเสียงพูดถึงสภาพธรรมชาติ ซึ่งเห็นความสมบูรณ์ เห็นความหลากหลาย เห็นฐานทรัพยากรเรื่องอาชีพสูงมาก คิดว่าทางเลือกด้านทรัพยากรในการประกอบอาชีพยังมีสูงมาก และเสียงบ่นที่ว่าทรัพยากรถูกทำลายก็ยังต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำ ซึ่งถ้าพูดคุยกันมากขึ้นอาจจะได้ชุดประเด็นการแก้ไข การฟื้นฟู งานวิจัยชาวบ้านช่วยได้ และที่เห็นเรื่องการเพาะเลี้ยงที่จะมีมากสำหรับลูกหลาน เพราะพื้นที่ปากแม่น้ำมีมาก แม้จะมีปัญหาเรื่องการตลาด การเลี้ยงปลากะพง หอยแมลงภู่ น่าจะมีทางในการแก้ไขปัญหาได้ สามารถใช้งานวิจัยชาวบ้าน งานวิจัยชุมชนแก้ไขปัญหาขับเคลื่อนได้

ทีมวิจัย ชี้ให้เห็นว่า ถ้ามีการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน คนที่มาวันนี้ใครจะช่วยอะไรได้บ้าง

ทีมนักวิชาการ ทีมวิจัย ช่วยหาหลักฐาน เอกสาร การวิเคราะห์ การจัดการข้อมูล

คนในพื้นที่ รวมทั้งคนเฒ่าคนแก่ เป็นแหล่งข้อมูล บอกเล่า

ครูอาจารย์ ผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้นำท้องถิ่น อำนวยความสะดวก ประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ

สกว. การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และงบประมาณสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้

ถ้าจะศึกษาประวัติศาสตร์ ควรให้เด็กรู้ภูมิศาสตร์ของชุมชนก่อน ถ้าเด็กรู้จักพื้นที่ก็จะรักพื้นที่มากขึ้น เมื่อเด็กไปสืบเครือญาติก็จะพบกันว่าทุกคนนั้นเป็นญาติกันทั้งนั้น จะเกิดความรักความสามัคคีของคนในชุมชน

นายกฯ อบต. กล่าวปิด ในนามของตำบลกันตังใต้ และทุก ๆ ส่วน ยินดีให้ข้อมูล ในการทำวิจัยของหอจดหมายเหตุฯ และ สกว.ยินดีร่วมมือ ขอขอบคุณทุกท่าน ขอให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จ

ข้อมูลจากกิจกรรมล่องแม่น้ำตรัง

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๑

ล่องแม่น้ำ ๑

ผู้ร่วมทางในการล่องแม่น้ำวันนี้นอกจากจะมีสมาชิกทีมวิจัยแล้ว ก็ยังมีทีมของนายก อบต. กันตังใต้ ซึ่งประสานงานติดต่อเรือและผู้ชำนาญพื้นที่มาเป็นวิทยากรให้ด้วย

จุดนัดหมายคือท่าเรือบริเวณศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองกันตัง มองเห็นเกาะกลางน้ำอยู่เบื้องหน้า เรียกชื่อกันว่าเกาะเนรมิต แท้จริงแล้วส่วนนี้คือหัวหรือทางเหนือเกาะค้อ ซึ่งมีเนื้อที่ยาวไปเกือบครึ่งทางก่อนถึงปากน้ำ ทำให้แม่น้ำตรังถูกแบ่งเป็นสองสายด้วยเกาะกลางน้ำที่ทอดยาวเรียงกันไป **สายใน**อยู่ในเขตตำบลกันตังใต้ ส่วน**สายนอก**เป็นเขตตำบลบ่อน้ำร้อนและตำบลนาเกลือ แผนการของเราคือล่องไปตามสายใน แล้วขึ้นบกที่ท่าเรือบ้านเกาะเคี่ยม ตอนบ่ายทำกิจกรรมเวทีตรวจสอบต่อที่ อบต.กันตังใต้

เมื่อทุกคนพร้อมแล้วเรือก็หันหัวออกจากท่า ทางขวาเป็นเกาะค้อ ส่วนทางซ้ายเป็นฝั่งกันตัง ซึ่งมีเรือประมงจอดเรียงอยู่เต็ม หลายคนในเรือหันไปสนใจกับเรือเหล็กลำหึมาเพราะชื่อ**ไทยทานิค** คล้ายชื่อเรือในภาพยนตร์ชื่อดังในสมัยก่อน **นายสมควร บุญเวช** ส.อบต.กันตังใต้ วันนี้ทำหน้าที่วิทยากรประจำเรือบอกว่า **เป็นเรือโรงงาน** ออกไปจับปลาในน่านน้ำสากลและผลิตปลาป่นอยู่ในทะเลลึกคราวละหลาย ๆ เดือน ตอนนี้หมดอายุการใช้งานแล้ว ถูกขายรอการแปรสภาพเป็นเศษเหล็กชิ้นเล็กชิ้นน้อยต่อไป

ล่องแม่น้ำ ๒

เรือล่องช้า ๆ ทีมวิจัยแบ่งหน้าที่ถ่ายภาพคนหนึ่ง ที่เหลือแยกกันนั่งเป็น ๒ กลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลจากวิทยากรกลุ่มหนึ่ง และคนขับเรืออีกกลุ่มหนึ่ง ทุกคนมีแผนที่อยู่ในมือเพื่อเปรียบเทียบสถานที่จริง

พื้นที่ตำบลกันตังใต้ทางทิศตะวันตกติดต่อกับแม่น้ำตรังไปจนถึงบริเวณปากน้ำ มีเกาะขนาดใหญ่ กลางแม่น้ำ ๒ เกาะ ได้แก่ เกาะค้อ กับเกาะแลน ส่วนเกาะอื่น ๆ อยู่ชิดชายฝั่ง มีเพียงลำคลองคั่น

ตรงหมู่ที่ ๑ บ้านท่าเรือ มี**คลองกันตังใต้**แยกพื้นที่ฟากตะวันตกซึ่งเป็นป่าจากให้เป็นเกาะ ในแผนที่เก่า เขียนชื่อเกาะนี้ว่า **เกาะตูลลันตัง** บนเกาะเคยมีบ้านคนอยู่ริมคลอง คลองนี้เคยใช้เป็นเส้นทางไปตลาดกันตังของคนในหมู่บ้านท่าเรือ เลิกไปเมื่อมีรถไปทางถนนสะดวกกว่า การสำรวจวันนี้

เราล่องเข้าไปคลองกันตังใต้ เรือผ่านบ้านผู้คนที่อยู่ริมน้ำไประยะหนึ่งก็ต้องหันหัวกลับ เนื่องจากคลองแคบลงมากด้วยต้นจากที่งอกรุกล้ำออกมาเรื่อย ๆ ชาวบ้านเรียกว่า**จากเดิน** เราไปไม่ถึงทางด้านเหนือสุดของตำบล แต่ทราบว่าก่อนถึงปากคลองไม่มาก มีบางเล็ก ๆ ผ่าน**สะพานน้ำผึ้ง**ไปลงคลองกันตังใต้ ปัจจุบันคลองกันตังใต้กลายเป็นคลองปิด เพราะตรงปากคลองด้านเหนือที่อยู่ติดเขตฝั่งเทศบาล เป็นที่ตั้งโรงงานอาหารทะเลแช่แข็ง ทางโรงงานได้ปรับพื้นที่จนลำคลองตื้นเขินและปิดทางน้ำไปในที่สุด

ส่วนที่เลยปากคลองกันตังใต้ลงไปทางทิศใต้ ในเขตหมู่ที่ ๒ มีโรงงานปลาป่นตั้งอยู่ริมน้ำ และมีเกาะเล็ก ๆ อยู่ตรงปากคลอง การเกิดของเกาะนี้มีที่มา ๒ กระแส วิทยากรของเราเล่าว่า โรงงานได้ขุดลอกร่องน้ำเพื่อให้เรือใหญ่เข้าถึงท่าเรือของโรงงานได้สะดวก ขุดแล้วพ่นทรายไปกองไว้ริมร่องน้ำ นานวันเข้ามีต้นไม้งอกขึ้นจนกลายเป็นเกาะเล็ก ๆ แต่มีชาวประมงจากหมู่บ้านนาเกลือเล่าว่า เดิมตรงนี้เป็นหาดกลางน้ำ ต่อมาต้นไม้งอกขึ้นจนเต็มพื้นที่

ล่องแม่น้ำ ๓

ถัดลงไปเกือบสุดปลายเกาะค้อ มีแนวหินใต้น้ำอยู่กลางคลอง ชาวบ้านเรียก **หินลูกช้าง** เห็นได้ชัดเจนเมื่อน้ำลง แต่เมื่อน้ำขึ้นเต็มที่น้ำจะท่วมจนมองไม่เห็น หน่วยงานของกรมเจ้าท่าได้ทำเสาหลักเป็นเครื่องหมายให้สังเกตได้

ต่อไปในเขตหมู่ที่ ๓ บ้านจุปะ ตรงที่ตั้งสถานีวนวัฒนวิจัยกันตัง มีเกาะ ๒ เกาะ เกาะด้านในมีขนาดใหญ่ ชื่อ**เกาะโต๊ะหร้า** ด้านนอกเล็ก ทั้งสองเกาะเป็นป่าชายเลน มีไม้ประเภทโกงกาง ลำพู ปีปี ฯลฯ สันนิษฐานว่า เดิมน่าจะเป็นเกาะเดียวกัน แต่ถูกน้ำเซาะจนปลายแหลมถูกแยกเป็นเกาะเล็ก ๆ ขึ้นมาอีกเกาะหนึ่ง เรียกเกาะโต๊ะหร้าเหมือนกัน ระหว่างเกาะทั้งสองเป็นแหล่งหอยปะขนาดใหญ่ เมื่อน้ำลงจะเห็นเป็นหาดกว้าง

ตรงข้ามกับเกาะโต๊ะหร้าเป็น**เกาะแลน** เรือแล่นตัดหัวเกาะออกไปสายนอกของแม่น้ำ เพื่อให้ดูกะชังเลี้ยงปลาทับทิมของบริษัท ซี.พี. แล้ววกกลับเข้าสายในดังเดิม

ล่องแม่น้ำ ๔

ถัดไปเป็นพื้นที่หมู่ที่ ๔ คือบ้านเกาะเคี่ยม กลางน้ำยังมีเกาะขนานไปกับชุมชน ๒ เกาะ ชาวบ้านเรียกชื่อเกาะด้านในว่า**เกาะหน้าบ้าน** แต่กรมแผนที่ทหารเรียก **เกาะลูกไม้** พื้นน้ำระหว่างบ้านเกาะเคี่ยมกับเกาะหน้าบ้านชื่อ**คลองเกาะเคี่ยม** ส่วนเกาะเล็ก ๆ ด้านนอกเรียกชื่อ**เกาะกา** ช่องระหว่างเกาะหน้าบ้านกับเกาะกาค่อย ๆ ตื้นเขินและแคบเข้ามาเรื่อย ๆ จนเรือผ่านไม่ได้

เรือผ่านเกาะลูกไม้ออกไปบริเวณปากน้ำ ทางด้านซ้ายเป็นปากคลองร่วมของคลองเกาะเคี่ยมกับ**คลองแตะหรำ** เลยปากคลองไปเป็นป่าชายเลน ถ้าน้ำลงจะเห็นเป็นผืนแผ่นดินกว้างใหญ่ออกมาจากแนวป่า บริเวณนี้เรียกชื่อว่า**หาดใหญ่** อยู่ในเขตหมู่ที่ ๕ **บ้านแตะหรำ** เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านออกมาทำมาหากินจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือขนาดเล็ก และเป็นแหล่งที่มีหอยแครงมาก คลองแตะหรำนี้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างหมู่ที่ ๔ บ้านเกาะเคี่ยมกับหมู่ที่ ๕ บ้านแตะหรำซึ่งรวมบ้านบางแรดด้วย เรือของเราวกกลับตรงหน้าหาดใหญ่เข้าสู่คลองเกาะเคี่ยมเพราะเหลือเวลาอีกไม่กี่นาทีจะเที่ยงตรงแล้ว

ล่องแม่น้ำ ๕

สำหรับสภาพพื้นที่ซึ่งไม่ได้ไปถึง ก็ใช้วิธีดูแผนที่และสอบถามเพิ่มเติม สรุปได้ว่าหากเลียบหาดใหญ่วกขึ้นไป ก็จะเป็นบริเวณที่แม่น้ำปะเหลียนไหลมาร่วมปากน้ำตรัง ซึ่งมีปากคลองย่อย ๆ ทางฝั่งเดียวกับเกาะเคี่ยมอีกสายหนึ่งชื่อ **คลองบางแรด** เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างตำบลกันตังใต้กับตำบลวังวน หน้าบ้านบางแรดมีเกาะใหญ่อีกเกาะหนึ่งชื่อว่า**เกาะเหลาตำ**

ระหว่างที่แล่นมาตามคลองเกาะเคี่ยม พบว่าเกือบตลอดสายน้ำเต็มไปด้วยกะชัง ส่วนใหญ่เป็นกะชังหอยแมลงภู่ อีกส่วนหนึ่งเป็นการเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋า คณะล่องแม่น้ำสิ้นสุดการเดินทางตรงท่าเรือบ้านเกาะเคี่ยม รับประทานอาหารเที่ยงที่ร้านปูนิ่ม ร้านอาหารทะเลที่ขึ้นชื่อของชุมชนนี้

การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ เดิมใช้เป็นเส้นทางคมนาคมและแหล่งทำมาหากิน ตลอดแนวคลองตั้งแต่เกาะค้อลงไปถึงเกาะเคี่ยมเป็นแหล่งที่มีหอยปะอยู่หนาแน่น รวมทั้งปูปลาที่เคยมีอยู่ในคลองหาได้ง่าย ๆ ปัจจุบันเกือบจะไม่เหลือเลย ทาง อบต. ได้แก้ไขปัญหานี้ด้วย**โครงการบ้านปลา** โดยวางแนวปะการังเทียมไว้ในคลองกันตังใต้เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการอยู่ดีมีสุขในปี ๒๕๕๑

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เว็บไซต์ ไทย ตำบล ดอท คอม)

ตำบลกันตังใต้เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอกันตัง โดยแยกจากตำบลกันตัง ตั้งเป็นตำบลกันตังใต้เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตังประมาณ ๒ กิโลเมตร การปกครองแบ่งเป็น ๖ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางเป้า และตำบลกันตัง อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลวังวน อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำตรัง

ตำบลกันตังใต้มีพื้นที่ประมาณ ๒๕ ตางรางกิโลเมตร พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขาเตี้ย ๆ

จำนวนประชากรในเขต อบต. ๖,๗๐๖ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๑,๖๓๐ หลังคาเรือน (ข้อมูลเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๑)

เส้นทางการคมนาคม มีถนนสายหลัก ๒ สาย ได้แก่ สายกันตังใต้-บางแรด เริ่มจากเขตติดต่อเทศบาลเมืองกันตัง และสายเกาะเคี่ยม-วังวน นอกจากนี้ยังมีถนนคอนกรีตในหมู่บ้านอีกหลายสาย

ศาสนสถาน มีสำนักสงฆ์กันตังใต้ และมัสยิด ๓ แห่ง **(ตั้งอยู่ที่ไหนบ้าง)**

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๑)

กันตังใต้ ที่มาของชื่อเหมือนชื่ออำเภอกันตัง

หมู่ที่ ๑ **บ้านท่าเรือ** เดิมเป็นท่าเรือ

หมู่ที่ ๒ **บ้านควนมอง** แต่ก่อนมีคนมุสลิมชื่อหยาและมองอาศัยอยู่ เรียกกันว่าบ้านหยามอง ต่อมาเปลี่ยนเป็นควนมอง เพราะบริเวณนั้นมีควนอยู่มาก

หมู่ที่ ๓ **บ้านจุปะ** บริเวณนั้นมีหอยอยู่มาก **จุมปะ** เป็นภาษามลายูถิ่น แปลว่า หอย

หมู่ที่ ๔ **บ้านเกาะเคี่ยม** เคยมีต้นเคี่ยมใหญ่ขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม

หมู่ที่ ๕ **บ้านแตะหรำ** บริเวณนั้นมีหอยนางรมอยู่มาก **แตะหรำ** เป็นภาษามลายูถิ่น แปลว่า หอยนางรม

หมู่ที่ ๖ **บ้านกันตังใต้** หมู่บ้านตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตลาดกันตัง

เอกสาร ๓ จากบางส่วนของแผนที่ **ภก.๑.๒๓/๑๙** และ **ภก.๑.๒๓/๒๑** นำมาต่อเชื่อมกัน

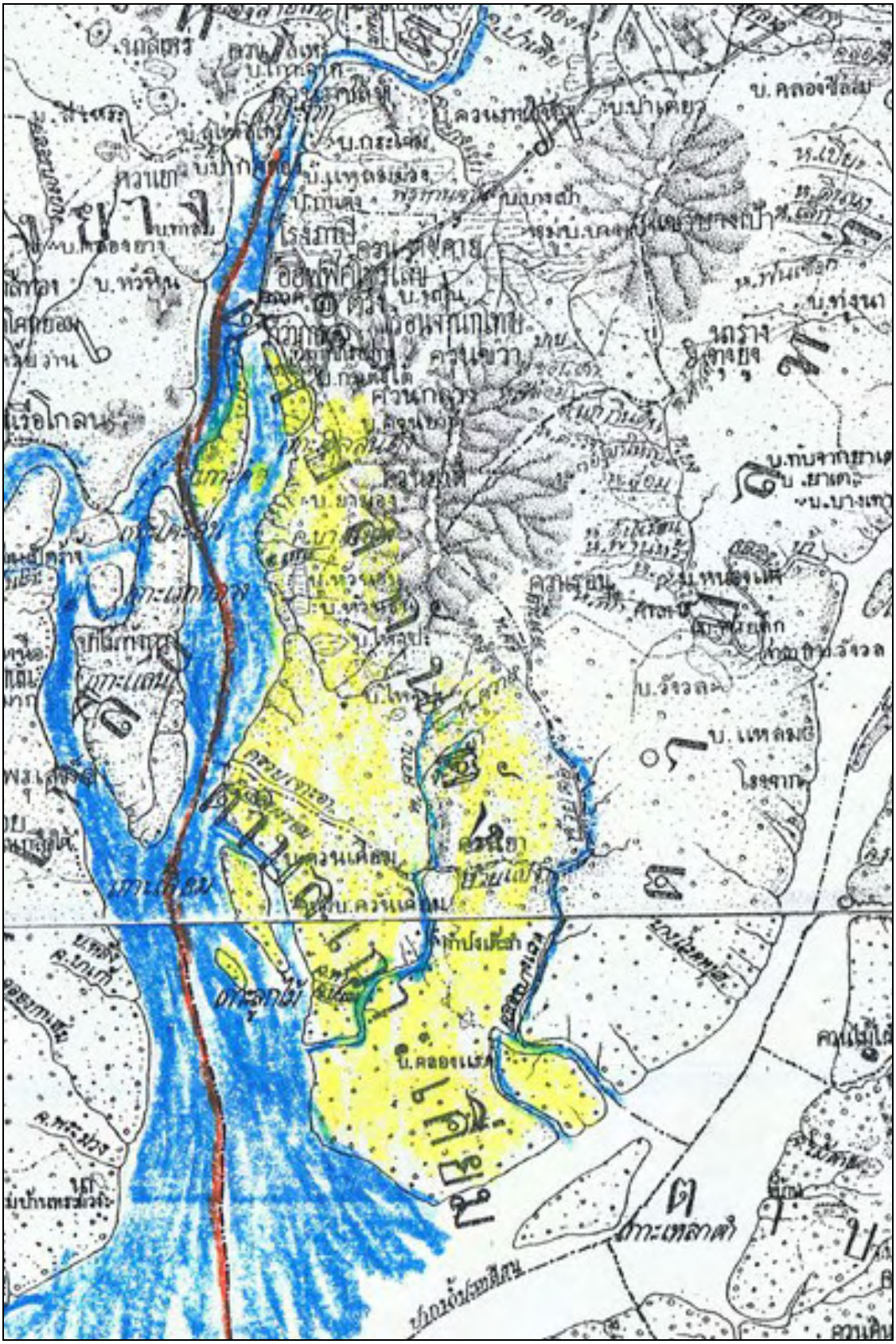

ตัวอย่างการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ ๑ ชื่อสถานที่

กันตัง เป็นชื่ออำเภอ และชื่อตำบล มีความหมายดังนี้

- ในพจนานุกรมภาษามลายูกล่าวว่า kantang หมายถึงเครื่องตวง ๔ ลิตรเป็น ๑ กันตัง

- ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า กันตัง เป็นชื่อไม้ล้มลุกชนิดหนึ่งในตระกูล Alpinia วงศ์ Zingiberaceae ต้นคล้ายข่า

- เยี่ยมยง ส.สุรกิจบรรหาร กล่าวไว้ในหนังสือ **ละเอียดรำมลึก** อนุสรณ์งานศพนางสุรกิจบรรหาร ว่า *"คำว่ากัน นอกจากแปลอย่างอื่นแล้ว ยังแปลได้ว่า ที่อยู่ที่ทำกิน หรือที่แผ้วถางหักโค่นป่าทำไร่ทำกงปลูกข้าวมาแล้ว หรือ ซัง หรือ ไส ก็เรียก คำว่า ตัง เป็นชื่อต้นไม้ ใบคล้ายใบม่วงซัน หรือม่วงขี้ไต้ เดิมนั้นที่บ้านตายายผมเป็นดงตังหย่อมใหญ่ จึงเรียกกันว่า กันตัง"* (ตายายของนายเยี่ยมยงเป็นต้นตระกูล กันตังกุล)

ชื่อบ้านที่สอดคล้องกับคำภาษามลายูในพจนานุกรมไทย-มลายู

จุปะ ชื่อบ้าน มาจากคำว่า จุปะ cupak แปลว่า หอย และมีมาตราตวง ๑ จุปะเป็น ๑ ลิตร ๔ ลิตร เป็น ๑ กันตัง ในแม่น้ำตรังตรงบริเวณหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งหอยชนิดหนึ่งเรียกชื่อว่า**หอยปะ**

แตะหรำ ชื่อบ้าน ชื่อคลอง tirum แปลว่า หอยนางรม ชาวบ้านเรียกว่าหอยแตะหรำ

ปาตูลั่นตัง ชื่อหมู่บ้านโบราณ batu lintang แปลว่าหินขวาง ตรงกับที่ในคลองกันตังใต้มีหินเป็นแนวขวางคลอง เรียกหินลูกช้าง

หยะตี ยะตี หรือ**ย่าตี** ชื่อคลอง kayu jati แปลว่า ไม้สัก

ยังมีชื่ออื่น ๆ อีกหลายชื่อที่ปรากฏในแผนที่เก่า ซึ่งยังมีข้อมูลไม่ชัดเจน แต่มองเห็นว่าพื้นที่ตำบลกันตังใต้ปัจจุบัน เดิมส่วนหนึ่งอยู่ในเขตตำบลกันตัง มีอาณาเขตลงมาจนถึงคลองแตะหรำและควนยา ชื่อสถานที่ในเขตนี้ ได้แก่ *"เกาะตูลลันตัง ควนขวา ควนกลาง บ้านท่าเรือ บ้านกันตังใต้ บ้านควนยาตี บ้านยามอง คลองบางม่วง เกาะไม่มีชื่อแต่ตำแหน่งตรงกับเกาะโต๊ะหร้าปัจจุบัน บ้านหัวนอน บ้านไหจุปะ ห้วยควาย คลองติรอม ควรยเจาะอา ควนยา และห้วยแบ่ง"*

ชื่อ คลองติรอม หมายถึงคลองแตะหรำ กำปงเตะรำ หมายถึงบ้านแตะหรำ คำว่า kampong เป็นภาษามลายู แปลว่า หมู่บ้าน

ชื่อ ควรยเจาะอา ในแผนที่เป็นชื่อกำกับบนสายคลอง ไม่ทราบความหมาย

ควนยา และห้วยแบ่ง เป็นเส้นกั้นเขตแดนตำบลเกาะเคี่ยม ซึ่งมีบ้านควนเคี่ยม กำปงเตะรำ บ้านคลองแรด มีห้วยต่อกับคลองบางแรดกั้นเขตแดนกับตำบลท่าไคร ซึ่งมีพื้นที่ต่อไปทางตะวันออกจนถึงริมแม่น้ำปะเหลียน ท่าไครเดิมปัจจุบันเป็นตำบลวังวน

ต่อข้อสงสัยเกี่ยวกับชื่อกันตังว่าเกิดขึ้นในสมัยใด ตามการตรวจสอบเอกสารทำเนียบชื่อบ้าน พ.ศ.๒๓๕๕ มีชื่อตามลำดับ คือ บ้านสุไหงจุปะ ปาตูลั่นตัง วังกะเปา (บางเป้า) ยังไม่มีชื่อกันตัง เทียบตำแหน่งแผนที่ ปาตูลั่นตังเดิมตรงกับบ้านกันตังใต้

เอกสาร เจมส์ โลว์ ทูตอังกฤษ พ.ศ.๒๓๖๗ กล่าวถึงชื่อบ้านเกาะเคี่ยม ปาตูลั่นตัง พระม่วง ยังไม่กล่าวถึงกันตังเช่นกัน แสดงว่าอาจจะยังไม่มีชื่อกันตัง

เกี่ยวกับชื่อต้นไม้ เมื่อมีการสอบถามคนเก่าแก่ว่าเคยเห็นต้นไม้คล้ายต้นข่าที่ชื่อกันตังมีอยู่ตามบริเวณใดบ้าง ไม่ปรากฏว่ามีผู้รู้จักต้นกันตังดังกล่าว

พ.ศ.๒๓๘๑ ในจดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติกล่าวถึงสลัดหวันมาลี หรือหวันหมาดหลี เข้ามาตีเมืองตรัง พระสงครามวิชิตตั้งรับที่ด่านควนราชสีห์ ไม่ได้กล่าวถึงส่วนที่เป็นกันตังเช่นกัน

เกี่ยวกับชื่อภาชนะตวง เล่ากันว่า ตอนพระยารัษฎาฯ สร้างเมืองใหม่ ได้เกณฑ์คนมาบุกเบิกหักร้างถางพงในบริเวณตลาดกันตังปัจจุบัน โดยแจกข้าวสารให้คนละ ๑ กันตัง มีผู้ให้ความเห็นว่าชื่อกันตังอาจจะเกิดขึ้นในเวลานี้

ชื่อกันตังที่พบเป็นครั้งแรกในเอกสารจดหมายเหตุ เป็นเอกสารรัชกาลที่ ๕ พ.ศ.๒๔๓๕ เรื่อง *"พระยารัษฎาสร้างเมืองกันตังห่างจากควนธานี ๔๐๐ เส้น"* ทำให้เห็นได้ว่า ชื่อกันตังมีมาก่อน พ.ศ. ๒๔๓๕

วิเคราะห์ตามเอกสาร อาจเป็นได้ว่า ชื่อกันตังเกิดขึ้นในสมัยที่บรรพบุรุษของนายเยี่ยมยงมาตั้งถิ่นฐานเป็นครั้งแรก

วิเคราะห์ ๒ การตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชุมชน

เอกสารทำเนียบกรมการเมืองของเก่า พ.ศ.๒๓๕๕ กล่าวถึงชื่อบ้าน ๒ แห่ง

บ้านสุไหงจุปะ มี ๑๕ เรือน นายอำเภอ ๒ คน ชื่อ เจะหลัง และเจะตน

บ้านปาตูลั่นตัง มี ๓๔ เรือน นายอำเภอ ๒ คน ชื่อ เจะหลังจิ และนายทองสุก

เอกสารเจมส์ โลว์ พ.ศ.๒๓๖๗ กล่าวถึงชื่อบ้าน ๒ แห่ง ได้แก่ โขนเคี่ยม (Khon Kee-um) มีบ้านเรือน ๑๒ หลัง เป็นคนสยาม และหมู่บ้านบัตตู เลนจัง (Buttoo-Lenchang) เป็นคนมลายู

ในเอกสาร พ.ศ.๒๓๕๕ ยังไม่มีชื่อเกาะเคี่ยม แสดงว่ายังไม่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนถาวร หลังจากนั้น พ.ศ.๒๓๖๗ เจมส์ โลว์ ที่กล่าวว่า ประชาชนที่บ้านเกาะเคี่ยมเป็นคนสยาม แสดงว่าเริ่มมีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเห็นชัดแล้ว ส่วนทวดของนายไมตรี วิเศษศาสน์ คงเข้ามาทีหลัง เพราะบอกว่า มีคนจีนอยู่ก่อนแล้ว หากนับเวลาของรุ่นทวดย้อนไปประมาณ ๑๐๐ ปี เศษ ๆ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๕

ประวัติศาสตร์บอกเล่าของตระกูล**กันตังกุล** ในหนังสือละเอียดรำมลึกกล่าวถึงบรรพบุรุษชื่อนายทอง เป็นคนจากพัทลุงมาได้ภรรยาเป็นลูกสาวพ่อค้าสำเภาที่ท่าจีน แล้วมาจับจองที่ดินควนตรงข้าม

กับควนตำหนักจันทน์ บุกเบิกที่ทางไปตามที่ลาดลงไปทางทิศใต้และตะวันตก ส่วนพรรคพวกบริวารก็ให้ไปอยู่ที่ราบถัดไปทางตะวันตกซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า**บ้านกลาง** เพราะอยู่ตรงกลางระหว่างควนกับคลอง บริเวณริมคลองเรียกชื่อ**บ้านท่าเรือ** ลูกหลานในตระกูลขยายตัวมาตั้งบ้านเรือนใกล้คลอง แล้วกระจายไปเรื่อย ทางตะวันตกไปถึงบ้านจุปะและเกาะเคี่ยม ส่วนทางตะวันออกไปอยู่ที่วังวน บ้านแหลม บางกลุ่มข้ามไปถึงปากปรน และบ้านนา ในเขตเมืองปะเหลียน

บุตรทวดทองมีหลายคน คนหนึ่งชื่อนายล่วน ครั้นเป็นหนุ่มขึ้นก็เป็นผู้นำชุมชนในแถบนั้น เมื่อพระยารัษฎาฯ มาสร้างเมืองที่กันตัง ประมาณ พ.ศ.๒๔๓๓ ได้ให้นายล่วนกับนายเกลี้ยงแห่งบ้านท่าส้มจัดหาและควบคุมคนบุกเบิกหักร้างถางพงเพื่อสร้างเมืองใหม่ชื่อกันตัง ต่อมานายล่วนได้รับแต่งตั้งให้เป็นกำนัน บรรดาศักดิ์ขุนอภัยบริรักษ์ เมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุล พ.ศ.๒๔๕๖ นายล่วนขอตั้งนามสกุล **สุวรรณวัฒน์** ภายหลังนายล่วนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ใหม่เป็น**ขุนกันตังเตชา** ลูกหลานเห็นสมควรสืบทอดราชทินนามนี้ไว้จึงขอจดทะเบียนนามสกุลใหม่เป็น **กันตังกุล**

ฐานข้อมูลชุมชนเทศบาลเมืองกันตัง

	ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นางเครือวัลย์ เสกธีระ	๕๘/๒ ถนนควนทองสี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๕ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๒

 นางจำเริญ เจริญกุล	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฮกเอ๋ง ๑๐๒ ถนนรัษฎา ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง (ดู ▶ สำรวจ ๑)

๓

 นายเสริฐแสง ณ นคร	๑๓๓ ถนนตรังคภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง (ดู ▶สำรวจ ๒)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

เทศบาลเมืองกันตัง	๑๗๕ ถนนตรังคภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง โทร. ๐-๗๕๒๐-๗๘๖๙

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ชุมชนกิตติคุณ (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนหลังสโมสรเก่า (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนหลังชุมสายโทรศัพท์ (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนโรงพยาบาลกันตัง (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนตรอกลิเก (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนในทอน (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนหลังโรงเรียนคลองภาษี (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนหน้าค่าย (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนหลาโป (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนป่ามะพร้าว (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนป่าไม้ (ดู ▶ เอกสาร ๑)

ชุมชนตลาดใต้ (ดู ▶ เอกสาร ๑)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลับข้าราชการ สะพานเจ้าฟ้า (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

ควนรัษฎา (ดู ▶ เอกสาร ๓)

ศาลารัฐบาล ศาลากลาง ศาล ที่ว่าการอำเภอ (ดู ▶ เอกสาร ๓, ๔)

ตำหนักจันทน์ (ดู ▶ เอกสาร ๓, ๔)

ในค่าย (ดู ▶ สำรวจ ๓)

เรือนจำ (ดู ▶ เอกสาร ๓)

โรงตำรวจภูธร (ดู ▶ เอกสาร ๔)

โรงภาษี โรงยาฝิ่น (ดู ▶ เอกสาร ๓, ๔)

โรงเรียนประชาวิทยา สมาคมการศึกษากันตัง (ดู ▶ สำรวจ ๑)

วัดตรังคภูมิพุทธาวาส (ดู ▶ เอกสาร ๔)

สวนบันเทิงสถาน (ดู ▶ เอกสาร ๔)

สะพาน (ดู ▶ สำรวจ ๒)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

เทียนคุ้ย ตั้งปอง (ดู ▶ สำรวจ ๑)

เธียร เจริญกุล (ดู ▶ สำรวจ ๑)

ปิยะรัฐ (ดู ▶ สำรวจ ๑)

แป๊ะซั้ง (ดู ▶ สำรวจ ๑)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ฮกเอ๋ง (ดู ▶ สำรวจ ๑)

เรือศิริชัย (ดู ▶ สำรวจ ๑)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

พระราชทานพระแสงราชศาสตรา (ดู ▶ เอกสาร ๔)

ย้ายที่ว่าการจังหวัด (ดู ▶ เอกสาร ๕)

รับเสด็จ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

สงคราม (ดู ▶ สำรวจ ๑)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

คณะละครจันทโรภาส (ดู ▶ สำรวจ ๓)

เพลงเมืองตรัง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

สำรวจ ๑ สัมภาษณ์นางจำเริญ เจริญกุล

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๑

ป้าจำเริญเกิด พ.ศ.๒๔๖๖ เรียนจากโรงเรียนการเรือนสวนดุสิต และได้ฝึกสอนที่โรงเรียนอนุบาลละออุทิศ สมัยที่เรียนเคยได้เข้าเฝ้าท่านหญิงเหลือ ธิดาสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พอเรียนจบกลับมาบ้านก็จะให้พ่อเปิดโรงเรียนอนุบาลให้ แต่ไม่ทันได้เปิดก็ถูกผู้ใหญ่จัดการให้แต่งงาน

พ่อป้าจำเริญชื่อนายตองกวน แซ่อ๋อง มาจากเมืองจีนแล้วเข้ามาอยู่ที่ภูเก็ตทำงานในเหมืองก่อนจะมากันตัง แล้วไปจันดีทางรถไฟ ไปสร้างสวนยาง ตอนหลังเปลี่ยนแซ่เป็นนามสกุล **ปิยะรัฐ** ตายแล้วฝังที่สุสานตูลูลู้ด แม่ชื่อ ซ่วนโม่ย เดิมอยู่ท่าจีน มีน้องชื่อซ่วนหลี แต่งงานไปอยู่ห้วยยอด ป้าจำเริญเป็นลูกคนที่ ๖ ในพี่น้อง ๗ คน น้องคนสุดท้องเป็นชาย เรียนแพทย์ ชื่อหมอทิพย์ ปิยะรัฐ

สามีป้าจำเริญชื่อเทียนฮั่ว หรือนายเธียร เจริญกุล เกิดในครอบครัวของ**แป๊ะซั้ง** ชาวจีนแซ่จิ้ว จากย่านชื่อที่มาทำกิจการค้าขายและ shipping ขนส่งสินค้าทางเรืออยู่ที่ท่าเรือกันตัง กิจการเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดชื่อ **ฮกเอ๋ง** มีเรือใบบรรทุกสินค้าไปขายเมืองนอก ต่อมาได้เป็นตัวแทนขายสุราจากต่างประเทศเป็นเจ้าแรกของเมืองตรัง และยังได้เป็นตัวแทนของของบริษัทฮอลันดารับส่งสินค้าโดยเรือลันด้ั๊ก (**ตรวจสอบชื่อเรือ**)

สินค้าส่งออกเป็นพวกหมู ไก่ ถ่าน ส่วนที่นำเข้าเป็น นม แป้งหมี่ ปูนซีเมนต์ตรานาค เป็นปูนของญี่ปุ่นเข้ามาขายที่เมืองตรัง

เรือสินค้าและเรือโดยสารสมัยก่อนต้องระวังโจรสลัด เรือมักจะถูกปล้นแถว ๆ เกาะตะรุเตา น้องโกจงเกียรติถูกโจรสลัดปล้นและถูกฆ่าแถวนั้น เรือของฮกเอ๋งไม่เคยถูกปล้น

แต่ก่อนเรือรับส่งสินค้ามีหลายเจ้า แต่ละเจ้าก็มีสะพานท่าเรือหน้าบ้านของตนเอง ของฮกเอ๋งสร้างเป็นสะพานไม้เคี่ยม จอดได้สองลำ จำได้ว่าเถ้าแก่**เทียนคุ้ย ตั้งปอง** สร้างสะพานสำหรับให้เรือสินค้าจากที่อื่นมาจอด แล้วเก็บค่าจอดเรือ

ตอน**สงคราม**ญี่ปุ่น ข้าวสารส่งออกไม่ได้ ต้องแจ้งศุลกากร ควบคุมตรวจตรากันเข้มงวด ตอนนั้นใช้เงินญี่ปุ่น เงินเฟ้อ เงินเต็มลิ้นชัก พอสิ้นสงครามไปแลกกับกรมธนารักษ์ พันบาทได้มาหกร้อย ขายของเมืองนอกได้เพชรมาแทนเงิน เพชรเป็นถาด บางทีก็เป็นทองแท่ง เอาเพชรมาขายเม็ดละร้อย

สงครามเลิก บ้านเมืองเปลี่ยนแปลง เลิกเรือใบเพราะไต้ก๋งเรือกลับเมืองจีน แป๊ะซั้งดัดแปลงเรือสินค้ามาใช้เครื่องยนต์ทำเป็นเรือโดยสาร วิ่งระหว่างภูเก็ต กันตัง ปีนัง ชื่อ**เรือศิริชัย** เรือจากภูเก็ตก็มี

หลายลำ ของเถ้าแก่เจียร วานิช ชื่อเรือท่านุ่น มี ๓ ลำ ท่านุ่น ๑ ท่านุ่น ๒ ท่านุ่น ๓ ของหลวงอนุภาษ ชื่อ ย่านยาว สินพังงา อีกลำหนึ่งชื่อเรือถ่องโห เป็นของเพื่อนแป๊ะซั้ง

โรงเรียนประชาวิทยาเป็นโรงเรียนที่พ่อค้าจีนร่วมกันสร้าง และมีตัวแทน ๑ คน รับเป็นเจ้าของโรงเรียนตามกฎหมาย เมื่อถึง พ.ศ.๒๕๐๗ นายขุน สินสกุล ผู้รับตำแหน่งเจ้าของโรงเรียนถึงแก่กรรม บรรดากรรมการจึงมอบหมายให้**นายเธียร เจริญกุล** สามีป้าจำเริญ รับตำแหน่งเจ้าของโรงเรียนซึ่งรวม โฉนดที่ดินและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งหมดของโรงเรียนด้วย ต่อมานายเธียรป่วย แต่ยังต้องลงชื่อในหนังสือต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ซึ่งไม่สะดวกอย่างยิ่ง จึงได้พยายามขอลาออกหลายครั้ง แต่กรรมการผัดผ่อนเอาไว้ แต่ในที่สุดก็ยินยอมให้ลาออกได้เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๙ (ในช่วงปลายการดำรงตำแหน่งของนายเธียร คณะกรรมการโรงเรียนได้ริเริ่มก่อตั้ง**สมาคมการศึกษากันตัง**ขึ้นจนเป็นผลสำเร็จ การรับโอนกิจการโรงเรียนจึงรับมาเป็นของสมาคมแทนที่จะเป็นบุคคลดังที่ผ่านมา)

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์นายเสริฐแสง และ นางวลี ณ นคร

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑

นายเสริฐแสง ณ นคร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตรัง และนายกเทศมนตรีตำบลกันตังหลายสมัย ปัจจุบันเป็นรองประธานหอการค้าจังหวัดตรัง และมีตำแหน่งกรรมการอื่น ๆ ทางสังคมอีกหลายกิจกรรม

ก๋งของนางวลี เป็นคนแซ่ลิ่ม มาจากเมืองจีน มาอยู่ที่ท่าจีนก่อน สมัยเตี่ยจึงมาอยู่ที่กันตัง

สะพานนับจากตลาดใต้ไป เรียงลำดับดังนี้

๑. สะพานเทศ
๒. สะพานหน้าโรงพระ (ศาลเจ้า) ไหหลำ
๓. สะพานโกต๋องเอียง
๔. สะพานโกบ๋า
๕. สะพานโกจงเกียรติ
๖. สะพานศิริชัย (ฮกเอ๋ง)
๗. สะพานจอดเรือจากภูเก็ต ชื่อเรือถ่องโห ภูเก็ตนาวา ซินอองฮัน
๘. สะพานเหล็ก
๙. สะพานเจ้าฟ้า

ต่อไปทางคลองภาษียังมีถนนเล็ก ๆ แป๊ะตุนยิน ณ ระนอง ทำไว้ เป็นทางเชื่อมต่อกับสะพานท่าเรือที่ขึ้นน้ำมันก๊าด **(ศึกษาเพิ่มเติมเรื่องสะพาน)**

แต่ก่อนบริเวณท่าเรือตั้งแต่ภัตตาคารริมน้ำไปถึงท่าเทียบเรือสินค้า เป็นบ้านหลังคามุงจากของคนค้าขาย เช่น ร้านเฉานั้ง (นายสมพล จิโรจน์มนตรี) ร้านแขกชื่อบังกะเฉม ขายข้าวตลอด ๒๔ ชั่วโมง มีตลาดนัดริมน้ำ บ้านป้าโม่ยขายของชำยกเสาสร้างลงไปในน้ำ

พอถึงสมัยที่จอมพลสฤษฎิ์ปฏิวัติ นายกเทศมนตรีจากเลือกตั้งถูกยกเลิก นายอำเภอเป็นนายกฯ ตอนนั้นเป็นสมัยของนายอำเภออุดม ไพรัตน์ ให้เลิกร้านค้าริมท่าน้ำ ไปอยู่คลองภาษี **(ศึกษาเพิ่มเติมเรื่องชุมชนใหม่ และการสร้างตลาดใหม่)**

พ.ศ.๒๕๑๐ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เสด็จลงเรือที่ท่าเรือกันตัง นายอำเภออุดมซึ่งเป็นนายกเทศมนตรีด้วยให้สร้างศาลา**รับเสด็จ**ที่ริมน้ำ **(ศึกษาเพิ่มเติมเรื่องศาลา)**

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์นางเครือวัลย์ เสกธีระ และทบทวนข้อมูลสัมภาษณ์เดิม ๑๒ ก.ค.๒๕๓๔

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

ครูเครือวัลย์ เสกธีระ เกิด พ.ศ.๒๔๗๒ อดีตข้าราชการครูโรงเรียนเทศบาลวัดตรังคภูมิ เกษียณอายุราชการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๒ เคยเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลกันตัง

ครูเครือวัลย์เล่าว่าก๋งชื่อ นุ้ย ตั้งเอ็ก มาจากระนอง เป็นคนของเจ้าคุณเทศา ได้แต่งงานกับย่าเอียด คนของหม่อมแคล้ว ภริยาพระยารัษฎา ซึ่งมาจากเขาขาว ย่าเอียดทำงานในบ้าน ปู่นุ้ยเป็นคนสวน ปลูกบ้านอยู่ตรงมุมถนนปากทางขึ้นมาที่**ในค่าย** ชาวบ้านเรียกจวนพระยารัษฎาว่าในค่าย

หม่อมแคล้ว ภริยาเจ้าคุณเทศามีธิดาคนหนึ่งชื่อคุณปรุงปลื้ม ต่อมาสมรสกับพระสนิทราชการ (สมบุญ ศิริธร) รับราชการที่กรุงเทพฯ มีบุตรธิดา ๘ คน ครอบครัวนี้ไป ๆ มา ๆ อยู่เสมอ บางทีหลาน ๆ ก็มาอยู่ที่บ้านนาน ๆ

นอกจากหม่อมแคล้วแล้วยังมี**หม่อมสังวาลย์**ภริยาอีกคนหนึ่งของพระยารัษฎา อยู่ร่วมกันที่บ้านในค่าย

แม้เจ้าคุณเทศาจะสิ้นไปแล้ว บ้านในค่ายก็ยังมีแขกผู้ใหญ่ไปมาอยู่เสมอ เช่น พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร พระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกรกับคุณหญิงแส จมื่นรณภพและคุณหญิงสะอาด พอจะมีแขกหม่อมแคล้วก็ให้เด็ก ๆ ขัดเครื่องถ้วยชามเสียทีหนึ่ง

ครั้งหนึ่งเจ้าของ**คณะละครจันทโรภาส**มาแสดงที่โรงภาพยนตร์กันตัง ส่วนหนึ่งมาพักที่บ้านในค่าย พระองค์เจ้า....สกุลยุคล หม่อมชื่อปริม จะขอคุณสุมาลย์ไปเป็นนางเอกละคร คุณสุมาลย์เป็นธิดาคุณปรุงปลื้ม ละครคณะนี้ได้แต่งเพลงที่ขึ้นต้นว่า *"กันตังเมืองทองของไทย....."* ซึ่งภายหลังอาจารย์สมชาย กล้าเวช ญาติครูเครือวัลย์ได้นำไปปรับปรุงเนื้อร้อง จัดทำดนตรีใหม่ เป็น**เพลงเมืองตรัง**ที่ร้องกันแพร่หลายมาจนทุกวันนี้

ลูกหลานของคนในบ้านที่เป็นเด็กผู้หญิงได้อยู่ในเรือนใหญ่ หม่อมแคล้วดูแลอบรมสั่งสอนกิริยามารยาท การบ้านการเรือน ที่ไปเรียนหนังสือก็เรียนไป วันหยุด ปิดเทอมก็กลับมา

เมื่อถึงเทศกาลเชงเม้งปรกติหม่อมแคล้วจะไประนองและปีนังเกือบทุกปี และพาเด็ก ๆ ไปด้วย ถ้าใครอยู่ที่ปีนังได้ก็ให้อยู่ หลานหม่อมแคล้วเองก็อยู่เรียนหนังสือที่ปีนัง การเตรียมเดินทางแต่ละครั้ง หม่อมแคล้วจะบัญชาให้คนในบ้านเตรียมข้าวของ ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือผลไม้ในบ้าน ของแห้งต่าง ๆ เช่น ปลาเค็ม พอจะเดินทางก็ใส่ล้อวัว (เกวียน) ไปลงเรือ ขากลับก็ขนของจากปีนัง หม่อมงดไปปีนังเมื่อสงครามญี่ปุ่น

หม่อมแคล้วสิ้นประมาณ พ.ศ.๒๔๘๙ ตั้งศพในบ้านที่ห้องโถงชั้นล่าง เก็บไว้ ๑๐๐ วัน จึงทำพิธีเผา หม่อมสังวาลย์ยังอยู่ในบ้านต่อมาจนสิ้นชีวิต หลังจากนั้นมีขุนเสนา (ขุนเสนานุวงศ์ภักดี) เข้ามาดูแลต่อ ขุนเสนาเป็นผู้จัดการมรดกทรัพย์สินรวมทั้งบ้านซึ่งเป็นของทายาทที่ปีนัง (พระยารัษฎาธิราชภักดี–คอยู่จ่าย บุตรชายคนเดียวของพระยารัษฎา-คอซิมบี๊)

สภาพในบ้านแต่ก่อนสวยงามร่มรื่นด้วยต้นไม้ รอบนอกสุดเป็นสวนยางด้านหนึ่งไปถึงควนด้านหน้าลงไปถึงถนนหน้าค่าย ผลไม้มีเกือบทุกชนิด ที่จำได้มี เงาะ มังคุด กระท้อน มะปริง มะปราง มะดัน ฯลฯ ดอกไม้ไทย ๆ พิกุล กระดังงา จำปา จำปี แก้ว มณฑาขาวหรือยี่หุบ นมแมว ยังอยู่ ที่ไม่มีแล้ว ก็พวก เจ้าเมืองตรัง สารภี มะลิ เข็ม บัวฝรั่ง ชบา พู่ระหง พุดตาน พุทธชาด พุดหลายพันธุ์ กุหลาบหลายพันธุ์ เทียนสี ไฮเดรนเยีย ไม้เลื้อยก็มาก ชำมะนาด อัญชัญ เล็บมือนาง ลดาวัลย์ สายน้ำผึ้ง..

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๓ เทศบาลเมืองกันตัง)

เทศบาลเมืองกันตัง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตรัง ซึ่งห่างจากปากน้ำตรัง ๒๗ กิโลเมตร จึงเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย เป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญมาแต่โบราณ ในปี พ.ศ.๒๔๓๖ พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้ว่าราชการเมืองตรัง ย้ายที่ตั้งเมืองจากตำบลควนธานีมาตั้งที่ตำบลกันตัง

เทศบาลเมืองกันตัง เป็นพื้นที่ของตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลกันตังเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ ต่อมาใน พ.ศ.๒๕๑๒ เทศบาลได้ขยายเขตออกไปในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง จากนั้นใน พ.ศ.๒๕๓๘ ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ ๓.๐๔ ตารางกิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางเป้า

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลกันตังใต้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบางเป้า

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำตรังตลอดแนวเขตเทศบาล

ประชากรภายในเขตเทศบาลตามข้อมูล ณ เดือนเมษายน ๒๕๕๐ มีจำนวน ๑๓,๔๒๔ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ประมง อุตสาหกรรมประมง และรับจ้าง

การแบ่งเขตชุมชน แบ่งได้เป็น ๑๒ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกิตติคุณ หลังสโมสรเก่า ป่าไม้ ตลาดใต้ หลังชุมสายโทรศัพท์ โรงพยาบาลกันตัง ตรอกลิเก ในทอน หลังโรงเรียนคลองภาษี หน้าค่าย ป่ามะพร้าว หลาโป (หลาปู่)

การคมนาคมที่ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองกันตังมีทั้งทางน้ำ ทางรถไฟ ทางรถยนต์

ทางน้ำ เป็นท่าเรือสำคัญมาแต่โบราณ ปัจจุบันมีเรือต่างประเทศให้บริการเพื่อขนส่งสินค้าเข้า-ออก เดินทางระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย

ทางรถไฟ มีสถานีรถไฟกันตังซึ่งเป็นสายเดียวที่สุดปลายทางในภาคใต้ฝั่งตะวันตก ความยาวประมาณ ๘๗๐ กิโลเมตร เดินทางระหว่างกันตัง-กรุงเทพฯ วันละ ๑ ขบวน

ทางรถยนต์ มีเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๓ จากจังหวัดตรังถึงเขตเทศบาลเมืองกันตัง

ศาสนสถาน มีวัดตรังคภูมิพุทธาวาสสำหรับพุทธศาสนิกชน นอกจากนั้นยังมี โบสถ์คริสต์ ๒ แห่ง มัสยิด ๑ แห่ง และศาลเจ้า ๓ แห่ง

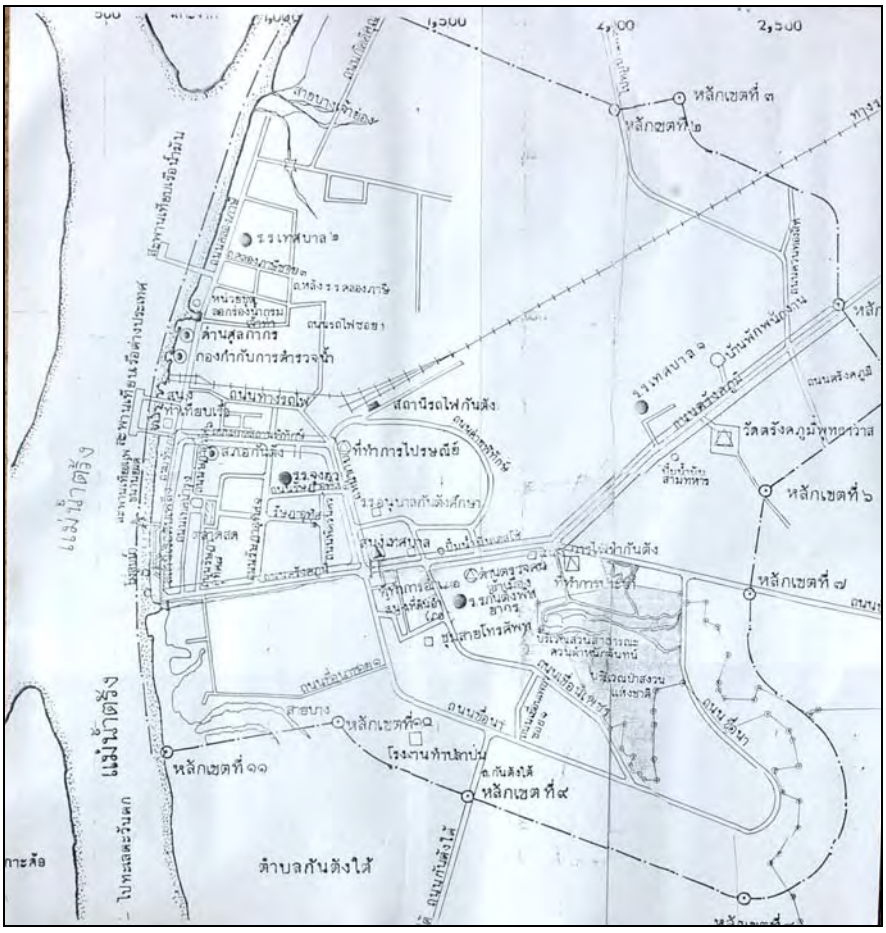

เอกสาร ๒ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, ๒๕๔๐ : ๒๓)

พฤหัส ๒๒ พ.ค. ๑๒๑

.....เวลาเช้า ๓.๔๐ ถึงท่าเมืองตรัง พระสถลสถานพิทักษ์ กับข้าราชการมาคอยรับ ขึ้นท่ามีสลุตพลุแลพระชยันโต พระยารัษฎาขอให้เปิดตะพานท่าน้ำ พระสถลอ่านคำเชิญ แลได้ตัดแถบแพร พระยารัษฎาขอให้ชื่อ**สะพานเจ้าฟ้า** แลขึ้นรถไปที่พักบนควน ถึงเวลา ๓.๔๘ เวลาเช้า ๔.๓๕ ขึ้นรถไปที่ว่าการเมือง ข้าราชการคอยเฝ้าพร้อม พระสถลอ่านแอดเดรสดีใจที่ได้มา แลขอความแนะนำ แลให้พรเราตอบขอบใจแลคิดว่าจะช่วยอุดหนุน เสร็จแล้วพระสถลนำข้าราชการเข้าเฝ้าเรียงตัว เสร็จแล้วไปดู**คลับข้าราชการ** เป็นพลับพลาเก่าเล็ก ว่ามีแมมเบอ ๖๐ เสียคนหนึ่งปีละ ๖ เหรียญ ถ้าเข้าใหม่เดือนละ บาท มีโรงบิลเลียด แลเรือนข้าราชการจรสามหลัง กลับจากคลับขึ้นรถอ้อมวกเวียนไปตามทางใหม่กลับมาถึงที่พักเวลา ๕.๐๗.....

เอกสาร ๓ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ, ๒๕๐๖ : ๑๕๓)

วันที่ ๘ พฤษภาคม รัตนสินทร ศก ๑๒๘ (เย็น)

..... เสด็จขึ้นทรงรถม้าจากท่าน้ำขึ้นมาที่ประทับ ซึ่งอยู่ไม่ห่างศาลารัฐบาลนัก ทางที่มาไม่รู้สึกเป็นมาในเมือง ดูเหมือนมาในวนะอะไรอันหนึ่งที่ขึ้น ๆ ลง ๆ มีเป็นเนินเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ที่งามขึ้นมาก ตำหนักประทับตั้งอยู่บนไหล่เขา ที่พักข้าราชการตั้งลดหลั่นเป็นชั้น ๆ กันลงไป อยู่ข้างน่าสบายมาก ตำหนักเป็นเรือนบังกะโลเล็ก ๆ ชั้นเดียว ทำด้วยไม้ หลังคามุงจาก มีห้องหลายห้อง แต่เป็นห้องย่อม ๆ ทั้งนั้น อยู่ข้างกะหนุงกะหนิงดีพอใช้ ทูลกระหม่อมพระราชทานนามว่า**ตำหนักจันทน์**.....

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๘

.....ทรงรถม้าเสด็จไปทอดพระเนตรสถานที่ราชการต่าง ๆ เสด็จที่ศาลารัฐบาลก่อน แล้วเสด็จที่ศาลและที่ว่าการอำเภอเมือง ซึ่งตั้งอยู่บนควนอันเดียวกันทั้ง ๓ หลัง **ศาลารัฐบาล**อยู่กลาง เป็นตึกใหญ่ ๒ ชั้น แต่ด้านหลังที่เท เพราะฉะนั้นเติมชั้นล่างได้อีกชั้นหนึ่ง และดูด้านหลังนี้จึงเห็นเป็นตึก ๓ ชั้น **ศาล**กับ**ที่ว่าการอำเภอ**ตั้งอยู่ขวาและซ้ายศาลารัฐบาล เป็นตึกชั้นเดียวทั้ง ๒ หลัง จากที่นี้เสด็จไปทอดพระเนตร**เรือนจำ**ซึ่งตั้งอยู่เชิงเนิน แล้วทรงรถไปตามลำน้ำ เลียบฝั่งไปตามตลาด ซึ่งเป็นโรงจากทั้งนั้น อยู่ข้างจะเหี่ยวสู้ตลาดบางรักไม่ได้ เสด็จไปทอดพระเนตร**โรงยาฝิ่น**และ**โรงภาษี** ซึ่งตั้งอยู่ริมท่าน้ำ ปลาย**สะพานเจ้าฟ้า**.....

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๘

..... ครั้นทรงรถประพาสทั่วแล้ว ได้เสด็จไปที่บ้านเจ้าคุณรัษฎา ซึ่งตั้งอยู่บนควนที่ตั้งตำหนักที่นี้ท่านได้จองไว้แต่เมื่อครั้งท่านมาเป็นเจ้าเมือง มีควนอยู่ที่นั้นด้วย ท่านให้นามว่า**ควนรัษฎา** ที่ทางของท่านน่าสบายร่มรื่นดี มีเรือนใหญ่อยู่หลังหนึ่ง มีห้องหับมาก ใต้ถุนเป็นที่หัดทอผ้า.....

เอกสาร ๔ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ, ม.ป.ป. : ๒๑๓-๒๑๔, ๒๓๑)

วันเสาร์ที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๘

..... **พระตำหนักจันทน์**เป็นพลับพลาไม้ทาสี มีมุขยื่นออกมาหลายมุข ตั้งอยู่บนควน (เนินดิน) ในบริเวณที่ได้ตกแต่งไว้เป็นสนามแลสวน เรียกว่า**สวนบรรเทิงสถาน** มีเรือนบริวารซึ่งเป็นเรือนถาวรหลายหลัง สโมสรเสือป่าเมืองตรังอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ได้ปลูกโรงพักแลโรงเลี้ยงเป็นของชั่วคราวเพิ่มขึ้นในการรับเสด็จครั้งนี้พอสมควร ข้างพระตำหนักด้านใต้ มีเนินสูงขึ้นไปอีกลูกหนึ่ง ยังคงเป็นป่าไม้ ตรงหน้าเนินที่ตั้งพระตำหนัก มีเนินใหญ่อีกลูกหนึ่งเป็นที่ตั้ง**ศาลากลาง** เป็นตึกถาวรหลังใหญ่ ๒ ชั้น แต่ดูข้างหลังเหมือนเป็นตึก ๓ ชั้น เพราะพื้นที่เทลงมาจึ่งเติมชั้นล่างข้างหลังนี้อีกชั้นหนึ่ง สองข้างตึกศาลากลางมีตึกชั้นเดียวอีก ๒ หลัง เป็น**ศาล**หลังหนึ่ง เป็น**ที่ว่าการอำเภอ**หลังหนึ่ง ในบริเวณเนินลูกนี้มีสวนแลสนาม แลมีถนนใหญ่รถเดินได้ถึงกันกับเนินที่ตั้งพระตำหนัก

ข้างทิศตะวันออกแห่งเนินที่ตั้งศาลากลางนี้ มีเนินเล็กอีกลูก ๑ เป็นที่ตั้ง**โรงตำรวจภูธร**เป็นโรงถาวร เสาก่ออิฐ พื้นแลฝาไม้ หลังคากระเบื้องซีเมนต์ พลตำรวจภูธรอยู่ได้ประมาณ ๑๒๐ คน โรงตำรวจภูธรหลังนี้เพิ่งสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ.๒๔๕๗.....

วันอาทิตย์ที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๘

มีการพระราชพิธี**พระราชทานพระแสงราชศาสตรา**ประจำเมืองตรังแลถือน้ำเสือป่ามณฑลภูเก็ต รับลูกเสือเข้าประจำกอง เจ้าพนักงานได้จัดการที่พลับพลาทองจตุรมุขซึ่งตั้งอยู่ในสนามใหญ่หน้า**วัดตรังคภูมิพุทธาวาส** อยู่ด้านใต้แห่งพระตำหนักที่ประทับ ทาง ๒๐ เส้น มีโรงเรียนถาวรเป็นโรงเรียนตัวอย่างประจำเมืองตรัง สอนตั้งแต่ชั้นประถมถึงมัธยมปีที่ ๓ อยู่ในที่นี้ด้วย.....

ตลาดริมลำน้ำที่เมืองตรังนี้เป็นโรงแถวไม้หลังคาจากทั้งสิ้นไม่มีตึกเลย นอกจากที่**โรงภาษี**ของรัฐบาล อยู่ตรงสะพานใหญ่ที่ขึ้นเมืองตรัง ซึ่งเรียกชื่อว่า**สะพานเจ้าฟ้า**ของขายในตลาดเป็นของใช้สอยมาจากเมืองปีนังโดยมาก ดูตลาดไม่คึกคักเหมือนตลาดทับเที่ยง.....

เอกสาร ๕ (วิเชียรมาตุรำลึก, ๒๔๙๓ : ๒๖-๒๗)

....ผลอันหนึ่งแห่งการเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ พ.ศ.๒๔๕๘ ได้ทอดพระเนตรท้องที่และภูมิลำเนา ประชาชน ด้วยพระองค์เอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายที่ว่าการจังหวัดจากตำบลกันตังมาตั้งที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก พระราชทานตำหนักผ่อนกายทั้งบริเวณให้เป็นที่ว่าการจังหวัดนั้น ก็มาจากมูลเหตุแห่งวิธีปกครองอาณาประชาราษฎร เหมือนบิดาปกครองบุตร คือประชุมชนตั้งอยู่ที่ตำบลทับเที่ยง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายคณะปกครองและโรงศาลมาตั้งที่ทับเที่ยง เพื่อให้ใกล้หูใกล้ตาและเป็นการสะดวกแก่ราษฎรที่จะไปมาหาสู่ ตามรายงานเทศาภิบาลว่าตั้งแต่**ย้ายที่ว่าการจังหวัด**มาตั้งที่ทับเที่ยงชั่วเวลา ๑๒ เดือน ได้เห็นผลดีปรากฏขึ้น ๓ ประการ

(๑) แต่ก่อน ๆ มาที่ตำบลกันตังเคยเกิดโรคอหิวาต์เสมอทุกปีและแผ่ไปทั่วจังหวัด แต่ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ไม่มีเลยสักรายเดียว น่าจะเป็นเพราะเหตุที่ผู้คนทางเหนือที่บริโภคน้ำห้วยอันบริสุทธิ์ไม่ต้องลงไปว่าความที่เมืองตรังและต้องบริโภคน้ำกร่อย และผิดอาหารซึ่งทำให้เกิดโรค ทั้งทำเลที่ตั้งตำบลกันตังนั้นแคบ ลุ่มมาก น้ำเค็มขึ้นท่วมถึง ย่อมนำเชื้อโรคติดต่อได้ง่าย ถึงจะไม่เป็นการป้องกันไม่ให้โรคเกิดขึ้นได้ทีเดียวตามธรรมชาติของดินฟ้าอากาศ ก็ได้เล็งเห็นเหตุที่ควรป้องกันได้ป้องกันแล้ว

(๒) ในการปกครอง โจรผู้ร้ายก็เบาบางลง เพราะเจ้าพนักงานอยู่ใกล้ชิดกับประชุมชนมาก ตรวจท้องที่ได้สะดวกขึ้น และเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นก็ไปสืบสวนระงับได้ทันท่วงที คู่ความทั้งหลายและพยานก็ไปว่าความที่ศาลได้สะดวก เรียกพยานมาศาลได้ง่าย ไม่เปลืองเงินค่ารถไฟ และไม่ต้องไปเช่าที่อยู่ที่กินตามโรงจีนเหมือนที่ตำบลกันตัง ส่วนภาษีขาเข้าขาออกก็ไม่ได้ลดน้อยลงกว่าปีก่อน นับว่าผลประโยชน์ทวีขึ้น

(๓) การศึกษาก็เจริญขึ้น โรงเรียนตัวอย่างจังหวัดเมื่อตั้งอยู่ที่ตำบลกันตัง จำนวนเด็กนักเรียนทรงอยู่ประมาณ ๖๐ คน พอย้ายโรงเรียนตัวอย่างไปตั้งอยู่ที่ตำบลทับเที่ยง มีจำนวนเด็กนักเรียนซึ่งเลือกรับแต่ชั้นสูงแล้ว ยังมีจำนวนถึง ๑๔๐ คน ดังปรากฏในรายงานเปิดโรงเรียนวิเชียรมาตุ ส่วน**โรงเรียนตรังคภูมิ**ที่กันตังก็คงมีจำนวนนักเรียนประมาณ ๖๐ คนทรงอยู่

อนึ่งที่ตลาดกันตังนั้น ตามจดหมายเหตุของข้าพเจ้าคราวก่อนก็ได้ปรากฏแล้วว่าเป็นแต่โรงแถวไม้หลังคาจาก ไม่คึกคักเหมือนตลาดทับเที่ยง มาคราวนี้ก็เห็นทรงอยู่ จะทรุดโทรมไปบ้างก็เพราะความเก่าล่วงมา ๒ ปีแล้ง แต่ได้เห็นเรือนไม้ทรงปั้นหยาทาสี เป็นโฮเต็ลเกิดขึ้นใหม่ สำหรับเป็นที่พักคนไปมาทางเรือเมล์และรถไฟ.....

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลบางเป้า

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายทบสุข ศรีสุวรรณ	๒๐/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลบางเป้า อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ. (ดู ➢ สำรวจ ๒)

๒

 นายคล้อย ดำสุด (บัว)	..... หมู่ที่ ๖ ตำบลบางเป้า อำเภอกันตัง อายุ ๗๐ ปี (ดู ➢ สำรวจ ๓)

๓

 นางหลิ้ว คล้ายเงิน	๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลบางหมากอำเภอกันตัง อายุ ๗๐ ปี (ดู ➢ สำรวจ ๔)

๔

นายบุญช่วย คล้ายเงิน	๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลบางหมากอำเภอกันตัง อายุ ๗๒ ปี (ดู ➢ สำรวจ ๔)

๕

นางอารมย์ สังข์อยุทธ์	๙ ถนนไทรงาม ซอย ๑ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๑ (ดู ➢ สำรวจ ๘)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลบางเป้า	๓๖/๑ ถนนควนทองสีห์ ตำบลบางเป้า อำเภอกันตัง โทรศัพท์ ๐๗๕ ๒๕๒ ๐๖๙

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....**ดูท้ายบท**.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลบางเป้า (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านหลังวัด** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านเกาะปอม** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านตลาดใหม่** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านแหลมม่วง** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านป่าเตียว** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านควนทองสีห์** (ดู ➢ เอกสาร ๒, ๓, ๔)

หมู่ที่ ๗ **บ้านท่าเรือ** (ดู ➢ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

ควนหลา หลักเมือง ด่าน (ดู ➢ สำรวจ ๒, ๔.๒)

โคกเมรุ (ดู ➢ สำรวจ ๕)

ถนนเก่า ถนนใหม่ บ้านชายคลอง บ้านออก บ้านตก (ดู ➢ สำรวจ ๒)

วังวน ๑ (ดู ➢ สำรวจ ๓)

วัดควนทองสีห์ ดู ➢ สำรวจ ๔.๓)

คลองป่าเตียว คลองบางแหลมม่วง คลองต้นเหรียง (ดู ➢ เอกสาร ๑)

ห้วยโต๊ะแมะ ห้วยนายเส็ม ห้วยนาจ่ายทอน (ดู ➢ เอกสาร ๑)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

กันตังกุล ตั้งปอง (ดู ▶ สำรวจ ๔)

พ่อท่านอิน พ่อท่านไข่ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

สารวัตร (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

กุ้งถอยหลัง นาป่าจาก สัตว์น้ำ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ญี่ปุ่นขึ้น สารบัตร เนาหัวมัน (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลอยกระทง (ดู ▶ สำรวจ ๔.๔)

๕.๒ การละเล่น

หนังซิ่น หนังล้อม (ดู ▶ สำรวจ ๕)

หนังตะลุง (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๔.๔)

๕.๓ ภูมิปัญญา

หมอตำแย (ดู ▶ สำรวจ ๔.๔)

๕.๔ ความเชื่อ

เซงเม้ง (ดู ▶ สำรวจ ๒)

หลักเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๔.๒)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

เดินทางจากตัวเมืองตรังไปที่ตำบลบางเป้า โดยผ่านหน้าโรงพยาบาลกันตัง ตรงไปจนข้ามทางรถไฟแล้วขับต่อไปจนเห็นวัดควนทองสีห์ ผ่านประตูวัดตรงไปเรื่อย ๆ จนถึงที่ชุมชน เราสองคนตรงไปบ้าน **หมอทบ** หรือ **นายทบสุข ศรีสุวรรณ** ทันที เพราะ อ.กุลยาเคยมาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับยาสมุนไพรและประเมินว่าหมอทบรู้เรื่องเก่า ๆ อยู่พอสมควร

เมื่อไปถึง หมอทบอยู่บ้านและออกมาต้อนรับ จากนั้นก็ให้ข้อมูลตามที่เราสองคนถาม แต่หมอทบจะถนัดไปทางอธิบายเรื่องยาสมุนไพรมากกว่า ซึ่งค่อนข้างเข้าใจยาก แต่ก็มีแทรกสภาพพื้นที่เป็นระยะ ๆ

จากนั้นเราลองขับรถเข้าไปริมน้ำทั้งที่ได้รับคำเตือนมาก่อนแล้วว่าเส้นทางแคบมาก ไม่สะดวก ถ้าจะนำรถเข้าไป แต่เพราะอยากทราบว่าจุดใดเคยเป็นหลักเมืองตามที่คนบางเป้าเข้าใจ และจุดใดเป็นท่าเรือ ขับรถตรงไปถึงริมน้ำ มีสวนสาธารณะเล็ก ๆ มีไม้ยืนต้นใหญ่ ๆ อยู่หลายต้น แต่น่าจะปลูกขึ้นไปเกิน ๓๐ ปี เราถามทางจากคนแถวนั้น ชาวบ้านแนะนำว่าให้เลี้ยวซ้ายไปจนสุดทาง จะพบ**หลักเมือง**

เนื่องจากทางที่เข้ามาเป็นถนนคอนกรีตแคบ ๆ การกลับรถที่ริมแม่น้ำตรังในเขตตำบลบางเป้าถือว่าเป็นเส้นทางที่ยากมากที่สุดสำหรับการเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้งหมด เพราะมีทางต่างระดับที่เกิดจากการทำถนนด้วย และฉันก็ไม่เชี่ยวชาญในการถอยรถจากที่ต่ำขึ้นที่สูงเลย ทำให้ไม่มั่นใจที่จะถอยรถ อีกอย่างหนึ่งก็กลัวตกน้ำ

หลังจากหันหัวรถเพื่อถอยกลับรถอยู่ประมาณ ๓๐ กว่าครั้ง ก็ขึ้นมาจอดรถในเส้นทางปกติได้!

เราสองคนไปคุยกับ ลุงบัว หรือ **นายคล้อย ดำสุด** ซึ่งเป็นคนต่อเรือ แล้วถ่ายรูปจุดที่ทำเป็นศาลแสดงการตั้งด่านในตำบลบางเป้าเมื่อครั้งอดีต เราคุยกับลุงบัวได้ไม่นานเพราะลุงบัวมีปัญหาที่เกิดจากคอ จึงไม่สามารถออกเสียงได้เต็มที่นัก

บริเวณใกล้ ๆ ยังมีเรือจอดรอซ่อมอยู่ คนที่อยู่บนเรือคนหนึ่งมาคุยกับเราและแนะนำว่าให้เข้าไปที่ อบต. หรือไปหาคนแก่ ๆ แต่จำชื่อไม่ได้ แล้วเขาก็รีบเดินจากไป มารู้ภายหลังว่าเป็น นายก อบต.บางเป้า

หน้าบ้านลุงบัวหลังปัจจุบันที่อยู่สุดทางริมน้ำบ้านควนทองสีห์ มีเรือจำลองสีขาวตกแต่งลวดลายพอให้เห็นเป็นลำเรือ ขนาดประมาณ ๓๐-๕๐ เซนติเมตร เมื่อถามลุงบัวได้คำตอบว่า ทำไว้เป็นการเคารพบูชาอาชีพทางน้ำ ที่ต้องใช้เรือเป็นเครื่องมือหลักในการทำมาหากิน ทำเช่นนี้มาตั้งแต่ย้ายมาอยู่ที่นี่

จากนั้นไปเก็บข้อมูลต่อที่บ้านไร่ใหญ่ ติดเขตบางหมาก ซึ่งผู้บอกว่ามีผู้สามารถให้ข้อมูลได้คือพี่ตา เป็นทีมงานร่วมของเครือข่ายลุ่มน้ำและงานสาธารณสุข

พี่ตาบอกว่าอยากให้ไป เพราะคนที่ให้ข้อมูลคือแม่ของตัวเอง และเป็นคนที่จำเรื่องราวเก่า ๆ ได้มาก น่าจะทำให้ได้ข้อมูลไปใช้ในงานวิจัยต่อได้ดี

ทางไปไร่ใหญ่ถือว่าไกลมาก ๆ ต้องผ่านถนนลูกรังไปหลายสิบกิโลเมตรกว่าจะถึง และอยู่ในเส้นทางที่เปลี่ยว โชคดีที่พี่ตาออกมารับที่ปากทางซึ่งอยู่เลยสถานที่กำจัดขยะของบ้านไร่ใหญ่ไปไม่ไกลนัก ขับไปเรื่อย ๆ จนถึงสวนยางแห่งหนึ่ง พี่ตาบอกให้จอดรถไว้ริมทาง แล้วเดินต่อเข้าไปในป่ายางอีกกิโลเมตรเศษ ๆ

เส้นทางอยู่ห่างไกลแหล่งชุมชนมาก ทำให้ฉันและ อ.กุลยา สงสัยเหลือเกินว่าจะปลอดภัยหรือไม่ และลูกสาวคนเดียวของพี่ตาต้องเดินทางไปโรงเรียนลำบากขนาดไหน ความน่ากลัวอีกอย่างอยู่ที่เราไปถึงเย็นมากแล้ว โชคดีที่มีเจ้าถิ่นคอยนำทางอยู่ข้าง ๆ

เมื่อไปถึง เราเห็นบ้านหลังกะทัดรัดที่ปูพื้นกระเบื้องอย่างดี เก็บกวาดอย่างสะอาดสะอ้าน บ้านหลังนี้ตั้งอยู่ท่ามกลางต้นยางใหญ่รอบบ้าน

พี่ตากระซิบให้ฟังว่า แต่ก่อนในรัศมี ๑ กิโลเมตร แทบจะไม่มีบ้านเลย แต่ตอนนี้มีขึ้นมาหลังหรือสองหลัง พ่อก็บอกว่าเสียงดังมากแล้ว

นางหลิ้ว ชูพัฒน์ แม่ของพี่ตา ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจมากมาย และยังให้ถ่ายรูป**เหล่าม่า** ซึ่งใส่ชุดหญิงสาวโบราณมีผ้าสไบเฉียงผืนสีดำด้วย การเดินทางมาไกลและเสี่ยงหลงทางเช่นนี้ ถือว่าคุ้มค่ามาก

ครอบครัวแม้จะไม่มีพ่อให้เด็กหญิงตัวน้อย-ลูกสาวของพี่ตาได้นั่งเล่นพูดคุย แต่ถือว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่นสมบูรณ์พร้อมจากความรักที่คนทั้งครอบครัวมีให้กันและกัน จนคนรอบข้างสัมผัสได้โดยไม่ต้องใช้คำพูดมาบรรยาย

ก่อนกลับซึ่งอยู่ในราวเวลาค่อนไปทางหนึ่งทุ่ม นางหลิ้วและพี่ตา บอกว่าให้ทานข้าวก่อน เพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมานานแล้ว ไม่ถือเป็นการรบกวนเลย พี่ตาเสริมว่า ครั้งใดก็ตามที่มีเซลส์แมนขายของผ่านมาแถวนี้ พี่ตาจะให้แวะมาทานข้าวที่บ้านเสมอ

แกงพุงปลาและไข่เจียวในเย็นวันนั้นจึงอร่อยด้วยน้ำใจจากเจ้าของบ้าน...

ระหว่างเดินทางกลับ เราถามถึงความน่ากลัวของการอาศัยอยู่ที่นี่กับพี่ตา พี่ตาบอกว่าตัวเองต้องไปฝึกการเป็น อพปร.หญิง และฝึกใช้ศิลปะการต้องกันตัวให้ได้ ซึ่งตอนนี้พี่ตาทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ได้ดี แต่สิ่งหนึ่งที่กังวลคือ ลูกสาวเป็นเด็กที่พูดน้อย และทานข้าวได้น้อยลง ช่วงปิดเทอม พี่ตาจึงต้องชวนเพื่อน ๆ ของลูกสาวมาเล่นและอยู่ด้วยกันที่บ้าน ความร่าเริงของเด็กหญิงก็ค่อย ๆ เพิ่มมากขึ้น

จำได้ว่าครั้งที่พี่ตาไปประชุมที่บ้านย่านซื่อ จะพาลูกสาวไปด้วย และเด็กหญิงคนนี้ก็เป็นเด็กที่เรียบร้อยมาก ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการอยู่กับยายที่ได้รับการอบรมมาอย่างดีเช่นกัน

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์ นายทบสุข ศรีสุวรรณ

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

การสร้างบ้านของคนที่อยู่ริมคลอง จะหันหน้าบ้านไปหาคลอง เพราะต้องพึ่งพาอาศัยคลองเป็นที่หากิน และเป็นเส้นทางสัญจรในยุคที่ยังไม่มีถนน

คนในตำบลบางเป้า มีอาชีพทำนาและหาปลาในแม่น้ำเป็นอาชีพหลัก อาชีพอื่น นอกเหนือจากทั้งสองอย่างนี้ไม่มี การทำนาในสมัยก่อนเป็นการทำนาป่าเลน เรียกว่า**นาป่าจาก** ซึ่งหมายถึงการทำนาในบริเวณที่เคยมีต้นจากอยู่ เมื่อจากหมดแล้วจะเหลือเป็นพื้นที่ว่าง ขั้นตอนในการทำคือต้องขุดหญ้าบริเวณที่จะทำนา ขุดแล้วกองเอาไว้เป็นกอง ๆ เมื่อน้ำขึ้นก็เอาหญ้าที่ขุดไว้ใส่เรือไปทิ้งคลอง

การทำนาป่าจากไม่ต้องไถนา สภาพดินที่ถูกแช่น้ำจะทำให้ดินกลายเป็นดินเลน สามารถหว่านกล้าและปักดำได้เลย และไม่ต้องใช้วัวควายช่วยทำนา และเมื่อปักดำแล้วก็ไม่ต้องใส่ปุ๋ย เพราะมีปุ๋ยจากธรรมชาติอยู่แล้ว ลักษณะน้ำในป่าจากจะเป็นน้ำกร่อย

สมัยก่อนบริเวณนี้เป็นพรุ พื้นที่พรุจะมีขนาดกว้างมาก มีเนื้อที่ไปจนถึงตลาดกันตังในปัจจุบัน ในพรุจะมีกุ้งฝอย ชาวบ้านเรียกว่า**กุ้งถอยหลัง** กินได้ทั้งตัว ที่บ้านนายทบจะมีกุ้งชนิดนี้ตากแห้งเก็บไว้กินไม่เคยขาด

นอกจากนี้ บริเวณนี้ยังมีป่าเสม็ด ต้นจูด ซึ่งปัจจุบันก็สูญพันธุ์แล้ว เพราะมีการถมที่เมื่อประมาณ ๒๐ ที่ผ่านมา ทำให้สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ไป

คนในท้องถิ่นที่ทำประมงจะใช้อุปกรณ์ทำเอง เช่น แห ไซ เบ็ดตกปลา เป็นต้น

สัตว์น้ำในคลองมีมากมาย เช่น ปลาเสือ ปลาละหาด (ปลาโคบ) กุ้ง ปู สัตว์น้ำที่ไม่นิยมกิน คือ ปู เพราะกินยาก แต่จะกินปลามากกว่าเพราะมีปลาอุดมสมบูรณ์มาก นายทบเล่าอีกว่า เมื่ออายุ ๑๒-๑๓ ปี ยังทอดแหไม่เป็น แต่ก็สามารถใช้แหจับปลาได้มากมาย เพราะปลามีมาก สมัยก่อนเมื่อถึงเดือน ๑๒ จะมีน้ำท่วม ลูกปลาเล็ก ๆ จะเข้ามาอยู่ในพรุ เมื่อน้ำลดลง ลูกปลาเล็ก ๆ ที่เจริญเติบโตอยู่ในพรุ เช่น ปลากริม ปลาหมอ ปลากระดี่ ปลาดุก มีสาหร่ายน้ำจืด ซึ่งกินเป็นอาหารได้ ขณะนี้ปลาเหล่านั้นสูญพันธุ์แล้ว ส่วนอาชีพหาปลาในขณะนี้ก็หมดไปแล้ว แม้แต่เครื่องมือหาปลาก็สูญหายหมดไปด้วย

นายทบ เล่าต่อไปว่า พ่อเป็นคนอำเภอเมือง แต่งงานกับแม่มาอยู่ที่บางเป้า แม้พ่อจะเป็นคนอำเภอเมืองแต่ก็เชี่ยวชาญเรื่องความเป็นอยู่กับทะเล เช่น ทำฟากหาปลา มีเรือแจวหาปลา หากุ้ง จำได้ว่า เมื่อพ่อจับกุ้งมาได้ จะเอามาปิ้งกิน หาปลาได้ก็ไม่ขายเพราะไม่มีใครซื้อ เพราะทุกครัวเรือจะหาปลาได้เอง จำได้ว่าเมื่อไปเก็บหอยปะ จะเก็บได้มากมายเกือบเต็มลำเรือ แล้วเอามากองไว้ ใครจะเอาไปกินก็ได้ ไม่มีการขาย นอกจากหาปลาแล้วพ่อยังทำน้ำตาลจากด้วย ปัจจุบันน้ำตาลจากมีมากที่ตำบลย่านซื่อ

เมื่อหมดฤดูทำนา ยามว่างคนจะขับตันหยง (รองแง็ง) มีลิเกป่าด้วย บางกลุ่มคนทำหลุมถ่าน บางกลุ่มก็ทำงานก่อสร้างในถิ่นอื่น สาเหตุที่ทำงานก่อสร้างในถิ่นอื่น เพราะในท้องถิ่นไม่มีการว่าจ้าง จะมีแต่การทำงานที่เป็นการช่วยเหลือกัน คนทำก่อสร้างที่มีฝีมือดีจะได้ค่าจ้างวันละ ๒๕ บาท ปัจจุบันคนในท้องถิ่นจะออกไปทำสวนยางนอกพื้นที่

น่าสังเกตว่า คนในท้องถิ่นจะไม่ยอมทำงานเรือ เพราะถือว่าเป็นงานชั้นต่ำ คนงานเรือจะมาจากต่างถิ่น ต่างจังหวัด แต่ต่อมาเมื่อมีคนมากขึ้น ก็ต้องทำงานเรือ เพราะอาชีพอื่นไม่มีให้ทำ

สมัยก่อนเมื่อพูดถึง**สมุนไพร** ก็ถูกทำลาย เพราะไม่มีคนรู้จัก เช่น ต้นพิลังกาสา เป็นสมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะเป็นพืชล้มลุกเหมือนต้นตาเป็ดตาไก่ สามารถจะนำมาเป็นยาได้ทุกส่วน เช่น ใบแก้โรคตับ เมล็ดแก้โรคลม ๑๒ จำพวก รากก็ยังแก้โรคได้ ปัจจุบันมีปลูกไว้ที่บ้าน

หลักเมืองเก่า พ่อของนายทบเคยเล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนมีแขกมาตีเมืองตรัง ก่อนจะมาตีมีขบถ คือ ยกกระบัตร ชาวบ้านเรียก *"โยกบัตร"* อยู่ที่เมืองควนธานี ออกไปตรวจน่านน้ำแล้วถูกจับได้ ต้องไปอยู่เมืองแขก ยกกระบัตรกลับมาเป็นไส้ศึก ได้รับมอบหมายให้อุดรูชนวนของปืนใหญ่ ทำให้ปืนยิงไม่ได้ และต้องพ่ายแพ้ในที่สุด ทำให้แขกมีการเลี้ยงฉลองกันยกใหญ่ การสู้รบอยู่ตรงในบริเวณนี้ ทำให้เรือรบจมบริเวณนี้ เพราะหลังจากนั้นมีคนพบของใช้เก่า ๆ เช่น ไหโบราณ

หลักเมืองที่บางเป้าจึงหมายถึง**ด่าน** หรือ ป้อมปืน เมื่อสิ้นการสู้รบคนจะหนีไปนาเมืองเพชร

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลักเมือง ทำให้คนในชุมชนต้องนำหนังตะลุงมาขับทุกปี ซึ่งถือเป็นการแก้บน **หนังตะลุง**ชื่อ หนังเจริญ การแก้บนเช่นนี้จัดมานานแล้ว การที่จะรู้ว่าแก้บนเรียบร้อยแล้วหรือยัง ดูจากการออกพระนารายณ์

พ่อของนายทบเกิดที่ตำบลนาโต๊ะหมิง บ้านโคกหว้าน พ่อชื่อนายแต้ม ศรีสุวรรณ กงเป็นคนจีนค้าขายกับปินัง มาอยู่กินกับแม่แก่ ซึ่งเป็นคนไทยแท้ ตัวดำ มีที่นามากมาย แม่แก่เป็นคนที่ร่ำรวย มีเงินเป็นกระสอบ ๆ ญาติของแม่ส่วนมากอยู่บ้านออก

ตอนกงตาย แม่ซึ่งเป็นคนไทย เวลาที่ทำบุญกระดูกหรือที่เรียกว่า **เชงเม้ง** แม่ทำพิธีแบบผิด ๆ ถูก ๆ เพราะไม่เข้าใจ การทำบุญกระดูกจะทำในเดือน ๓ ของทุกปี หลุมของกงอยู่ในป่าช้าวัดสีหราษฎร์ฯ (วัดควนทองสีห์) การทำพิธีที่ไม่ถูกต้อง มักจะมีลางบอกเหตุถึงการกระทำที่ไม่ถูกต้องนั้น ๆ เสมอ นายทบจึงไปศึกษาประเพณีการทำบุญกระดูกแบบจีน และขุดกระดูกมาทำพิธีเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความเป็นสิริมงคลกับครอบครัว

สภาพป่าช้ามีมาก่อนการสร้างวัด เพราะป่าช้าคือที่ฝังศพ ศพที่นำมาฝังก็ไม่ได้ทำให้เรียบร้อย เพราะอยู่ในป่า เวลาที่น้ำท่วมป่าช้า ปลาจะขึ้นมากินศพ โดยเฉพาะปลาไหล

บริเวณวัดควนทองสีห์สมัยก่อนเป็นป่า เริ่มมีถนนเมื่อสมัย**พ่อท่านอิน** เรียกว่า **ถนนเก่า** สร้างไม่ทันเสร็จ พ่อท่านอินไปจำพรรษาอยู่ที่วัดย่านซื่อ ต่อมาเริ่มทำถนนใหม่สมัย**พ่อท่านไข่** ทำจนสำเร็จ เรียกว่า**ถนนใหม่**เป็นถนนที่ตัดขวางกับทางเข้าวัด เป็นเส้นทางตามแนวขวาง อยู่ฝั่งซ้ายของประตูวัด

พ่อท่านลบนำนาฬิกามาไว้ที่วัดเป็นครั้งแรก เวลาใครจะดูเวลาต้องไปที่วัด (พ่อท่านลบเป็นเจ้าอาวาสวัดตรังคภูมิ เป็นเจ้าคณะอำเภอกันตัง ต่อมาเป็นเจ้าคณะจังหวัดตรัง มีบทบาทในการพัฒนาวัดต่าง ๆ ของอำเภอกันตัง ตามประวัติวัด วัดควนทองสีห์สร้าง พ.ศ.๒๔๘๐ หลังจากพ่อท่านลบมรณภาพไปในปี พ.ศ.๒๔๖๙)

ไม่แน่ว่าพ่อท่านลบหรือพ่อท่านไข่เป็นคนสร้างวัดบางเป้า เมื่อพ่อท่านไข่มรณภาพ มีผู้ปั้นรูปเหมือนเก็บไว้ในวัด ต่อมามีพระอีกหลายรูป แต่มีรูปหนึ่งคือ พ่อหลวงกลับ เริ่มมีการสร้างเป็นวัตถุ

โรงเรียนสมัยนั้นอยู่ในวัด สภาพอาคารเป็นฝาไม้ไผ่ ไม่มีการกั้น สามารถวิ่งได้รอบทิศ

คนจีนสมัยก่อนไม่ได้ทำมาค้าขาย เพราะมาแต่งงานกับคนไทยโบราณ มีลูกหลานไม่ค่อยได้รับการศึกษาที่ดี **(เฉพาะที่มาอยู่ควนทองสีห์ใช่หรือไม่)** มีตระกูลเดียวคือ หมอวิจิตร ที่มีลูกได้รับการศึกษา คนตระกูลจีนส่วนมากเป็นนักเรียนปินัง

บุคคลที่มีฐานะคนหนึ่งคือครูบูร มีโรงสีข้าว เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว บ้านนี้เลี้ยงลูกได้ดีทุกคน มีงานทำดี ๆ นอกจากครูบูร ก็มีครูหย่วนที่มีโรงสีข้าว

การเดินทางไปทับเที่ยง บางคนเดินไปตามถนนรถไฟ เวลามีงานเฉลิมพระชนมพรรษาต้องไปนอนค้างคืน เพราะระยะทางไกล

ชื่อเรียกตำแหน่งที่ตั้งบ้าน เช่น

บ้านชายคลอง คือหมู่บ้านที่อยู่ติดริมคลอง

บ้านตก คือหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทิศตะวันตกของตำบล

บ้านออก คือบ้านที่อยู่ทางทิศตะวันออก

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายคล้อย ดำสุด (บัว) อายุ ๗๐ ปี

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นายบัวเกิดที่ที่เรียกว่าบ้านตก คนละฟากถนนกับบ้านนายทบ จากนั้นย้ายไปอยู่ที่ป่าจาก บริเวณคลองบางเตา เหนือสะพานข้ามคลองท่าปาบ ตอนไปเรียนหนังสือต้องพายเรือคนละดอก (ลำ) โต้น้ำเพื่อมาเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดสีหราษฎร์ฯ ซึ่งเดิมเรียก **วังวน ๑** ตำบลวังวน ต่อมาเปลี่ยนเป็นตำบลบางเป้า

ต่อมาย้ายมาอยู่ที่ควนทองสีห์ คือบริเวณที่อยู่ใกล้ด่านในปัจจุบัน เมื่อถามว่าอยู่นานแค่ไหนแล้ว นายบัวจำไม่ได้ เพราะออกจากโรงเรียนแล้วแต่งงาน และไปเช่าบ้านอยู่ที่คลองภาษี

การประกอบอาชีพคือการออกเรือไปสิงคโปร์ เป็นกัปตันเรือต่างประเทศ ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน ปัจจุบันยังขับเรือนำร่องให้เรือใหญ่ หรือเรียกว่าเรือลาก

บริเวณริมคลองนี้ไม่มีท่าเรือ เพราะเรือจะไปขึ้นที่ท่าหน้าสุเหร่า มีเรือใหญ่ขึ้นที่ท่าต้นโดด้วย **(ทั้ง ๒ ท่าอยู่ที่ไหน)** บริเวณนี้แต่ก่อนมีแต่ป่าทั้งหมด หลักเมืองมีมานานแล้ว แต่เพิ่งจะมีการพัฒนา

พี่ตา ปัจจุบันอายุ ๓๗ ปี เล่าเสริมว่า สมัยที่อายุ ๑๔-๑๕ ปี เคยเห็นท่าเรือบริเวณปั๊มน้ำมันโกพล ตรงข้ามสุเหร่าบางเป้าในปัจจุบัน บริเวณนั้นคนในพื้นที่จะเรียกท่าเรือติดปากกันมาจนถึงทุกวันนี้ สภาพเมื่อก่อนมีสะพานไม้ยาวแถว ๆ ปั๊ม มีคลองซึ่งมีป่าจากอยู่ด้วย ส่วนท่าต้นโด นางหลิ้ว แม่ของพี่ตาเคยเล่าให้ฟังว่า เคยมีประดู่ต้นใหญ่อยู่ เป็นท่าเรือโบราณของบางเป้า ตรงนั้นคนที่ควนทองสีห์จะขึ้นท่าเพื่อไปสีข้าวที่ป่าเตียว

การทำมาหากิน ตอนที่อยู่ป่าจาก คือยกบ้านอยู่ในป่าจาก ทำอาชีพเย็บจากขาย หากุ้ง หาปลา ทำนาป่าจาก แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีนาป่าจากแล้ว

บริเวณที่อยู่ปัจจุบันก็ทำคานเรือไว้ใช้เอง ทำด้วยไม้มะพร้าว เรืออื่น ๆ จะไม่ขึ้นเพราะน้ำลึกมาก ประมาณ ๒-๓ เมตร การซ่อมเรือเพิ่งจะเลิกทำไปไม่นาน

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน นายบุญช่วย คล้ายเงิน

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน เป็นภรรยาของนายบุญช่วย คล้ายเงิน ซึ่งเป็นคนภาคกลางแต่หากินทางเรือจนมาแต่งงานกับนางหลิ้ว ซึ่งอยู่ที่ควนทองสีห์มาแต่เดิม

พ่อของนางหลิ้วเป็นคนควนทองสีห์ ย่าอยู่ที่ควนทองสีห์แต่มีเชื้อจีน เตี่ยของย่ามาจากเมืองจีน เปลี่ยนแซ่เป็นนามสกุลไทยคือ **ตั้งปอง** เคยมาสร้างสวนพลูที่คลองย่าตี เหล่าม่าเล่าว่าย่าแต่งงานกับจีน มีลูก ๒ คน คือ แม่โกกิ้ม ชื่อ ป้าเกี้ยว กับป้าเหยี้ยน นามสกุล**กันตังกุล** อยู่ที่กันตังใต้ พอผัวจีนของ

ย่าตาย ย่ามาได้กับคนไทย คือปู่ของฉัน (นางหลิ้ว) ปู่เป็นคนพัทลุง นางหลิ้วอยู่กับปู่และย่าเพราะพ่อกับแม่แยกทางกัน ปู่เสียชีวิตเมื่อนางหลิ้วอายุได้ ๒๘ ปี

จำนวนบ้านที่ควนทองสีห์มีมาก มีก๊กกอของเหล่าม่ากับก๊กกอของเหล่าม่าหมอวิจิตร เป็นก๊กเดียวกัน เป็นคนจีนที่ไว้ผมเปีย เรียกว่าไว้ **เถ่าจั๊ง**

นายบุญช่วย เสริมว่า บ้านริมน้ำ มีประมาณ ๓๐ หลัง การเดินในหมู่บ้านจะไม่มีถนนแต่จะเดิน**ทางพลี**หรือทางเชื่อมระหว่างบ้าน ไม่ว่าไปทางไหนจะต้องเดินทางพลีทั้งนั้น

สำรวจ ๔.๑ สัมภาษณ์ นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน นายบุญช่วย คล้ายเงิน

นางหลิ้วเล่าถึงสมัย**ญี่ปุ่นขึ้น** ซึ่งตอนนั้นยังเป็นเด็ก อาชีพคนยุคนั้นคือการทำนา ทำน้ำตาลจากขายเป็นขวด ๆ ละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ หากจะขายเป็นไห ราคาไหละ ๒๕ หรือ ๓๐ บาท ซึ่งถือว่าแพง คนทำอาชีพนี้เอาน้ำตาลไปขายที่ตลาดทับเที่ยง หลังสงครามน้ำตาลจากราคาสูงขึ้นเป็นไหละ ๕๐ บาท

สมัยญี่ปุ่นขึ้น นางหลิ้วอยู่ที่ควนทองสีห์ ต้องวิ่งลงหลุมหลบภัย ซึ่งอาเขยขุดไว้ใต้กอไม้ไผ่กำยาน เมื่อเรือบินมา จะมีคนแก่คอยบอกว่าให้วิ่งลงหลุมหลบภัย

นายสถานีรถไฟกันตังพาลูกน้องไปอยู่ที่ควนทองสีห์ ทำบ้านเป็นแถว ๆ ครั้งนั้นญี่ปุ่นวางระเบิดสถานีรถไฟทุ่งสงทำให้นายสถานีกันตังกลัว เลยพาลูกน้องหนีมาอยู่ที่นี่

หลังสงครามบ้านเมืองลำบาก ต้องไปรับ**สารบัตร**ที่อำเภอ (ปันส่วน) การรับบัตรต้องไปยืนรอคิว สารบัตร คือ การกำหนดข้าวสารว่าแต่ละบ้านจะได้รับข้าวสารบ้านละกี่ทะนาน บ้านละเท่าใดเขาจะกำหนดเอง เมื่อรับข้าวสารมาแล้วก็ได้น้อยมาก ต้องต้มหัวมัน เอาข้าวที่สุกแล้วมาคลุก ใส่เกลือด้วยเล็กน้อย เรียกว่า**เนาหัวมัน** สัดส่วนการทำเนาหัวมันคือเมื่อหุงข้าวสาร ๒ กระป๋อง ใส่หัวมันให้มาก ๆ ให้มีข้าวติดเพียงเล็กน้อย เพราะข้าวหายาก หัวมันหาง่ายกว่า สมัยนั้นลำบากมาก มีการแลกสารบัตรอยู่นานพอสมควร

สำรวจ ๔.๒ สัมภาษณ์ นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน นายบุญช่วย คล้ายเงิน

นางหลิ้วเล่าเรื่อง**หลักเมืองว่า**อยู่ริมคลอง ย่าเล่าว่าหลักเมืองคือ **ด่าน** ตำนานหลักเมืองมีว่ายังมีสองผัวเมีย ผัวไปลักไม้เท้าของพระยา แล้วถูกจับได้ เอามาปิ้งทั้งเป็น โดยทำเป็นไม้ไผ่ตงคีบ ทำเหมือนตับปิ้งปลา แล้วก่อไฟลน วิธีการคือใช้เชือกผูกแล้วไกวไปมาเหมือนไกวเปล เมื่อตายแล้วก็ฝังศพไว้ตรงนั้น มีแกนไม้ไว้เป็นสัญลักษณ์ คนรุ่นหลังไม่รู้เรื่องความเป็นมา ชวนกันบูชาสักการะ จนกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หล่าม่าเล่าด้วยว่า เมื่อฝังศพแล้วได้เอาช้างมาเหยียบ แต่ช้างไม่เหยียบ กลับร้องเสียงดัง สภาพหลักไม้ที่ปักอยู่เป็นหลักไม้เดิม ไม่เหมือนกับหลักเมืองที่ควนธานี ซึ่งได้เปลี่ยนใหม่แล้ว

เรือทุกลำจะผ่านด่านนี้ สมัยก่อนมีปืนใหญ่ ซึ่งเพิ่งจะหายไปไม่นานนัก บริเวณศาลหลักเมืองนี้เดิมเรียก**ควนหลา** เพราะมีศาลา (หลา) ไว้สำหรับเฝ้าด่านอยู่ที่ริมน้ำ

พี่ตา ลูกสาวของนางหลิ้ว เล่าเสริมว่า การมีปืนใหญ่คงหมายถึงมีเมืองสมัยญี่ปุ่นขึ้น ตั้งอยู่ที่สูง (ควน) จึงเรียกควนหลา ที่นี้มีบ้านยายฟั้น สร้างอยู่สูงกว่าหลักเมือง สร้างแล้วอยู่ไม่ได้จึงขายให้บ่าวพร้อย พ่อของลุงบัว (นายคล้อย ดำสุด) ต่อมาปลูกบ้านอยู่ในระดับเดียวกับศาล ทำให้การเป็นอยู่สุขสบายตลอดมา

ความเชื่อเกี่ยวกับศาลหลักเมือง

เป็นที่อยู่ของงูบองหลา สีขาว ตัวใหญ่มาก นางหลิ้วประสบกับตัวเอง คือเมื่อตอนรุ่นสาวได้เดินผ่านไปบริเวณศาล เดินไปเงยไป เพื่อดูว่ามีหมากสุกบ้างหรือเปล่า จะได้เอาไปฝากย่า แต่ได้สะดุดอะไรสักอย่าง รู้สึกนิ่ม ๆ ก้มลงดูเป็นงูใหญ่สีขาว จึงสำคัญว่านั่นคือศักดิ์สิทธิ์ประจำอยู่ที่ศาล

อีกเรื่องหนึ่งคือมีคนทรง เมื่อใครมาทำอะไรไม่ดีจะให้โทษ ครั้งหนึ่งเมียนายฉุ้ง (ชื่ออะไรจำไม่ได้) ได้ไปหักไม้หลักเมืองเพื่อจะเอาไปทำเสน่ห์ ทวดหลักเมืองให้โทษ ทำให้ตาบอดทั้งสองข้าง

คนควนทองสีห์นับถือหลักเมืองมาก มีประเพณีประจำปีคือ การฉลองทราย และนิมนต์พระมาฉันข้าวที่ริมน้ำ ประเพณีนี้ไม่ได้กำหนดวันที่แน่นอน แต่ประมาณเดือน ๑๒ ต่อเดือนอ้าย ต้องรอจังหวะคนในหมู่บ้านว่างจากงาน แล้วรวมตัวกันเป็นความพร้อมใจกันปฏิบัติ

สำรวจ ๔.๓ สัมภาษณ์ นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน นายบุญช่วย คล้ายเงิน

พูดถึงเรื่องการสร้าง**วัดควนทองสีห์**ซึ่งมีมานานแล้ว เริ่มมีเต้ง (กุฏิใต้ถุนสูง) ตั้งครัวอยู่ ๒-๓ แห่ง มีพระมาอยู่เป็นบางช่วง บางช่วงไม่มีพระอยู่เลย กลายเป็นวัดร้าง เป็นอย่างนี้อยู่หลายครั้ง การเดินไปวัดต้องเดินผ่านพรุ หรือเดินลัดพรุไป

การสร้างถนนหน้าวัด ยายหลิ้วเล่าว่าได้มีส่วนในการสร้างด้วย โดยยกดินเป็นก้อน ๆ (จะมีผู้ชายแทงดินเป็นช่องสี่เหลี่ยมเพื่อใส่ดินเป็นก้อน ๆ ลงไปได้) เอาไปเรียงบนถนนเหมือน *"ลิงดับหินในทะเล"* จากเรื่องรามเกียรติ์ งานนี้จะทำตอนเย็น ๆ มีท่านมหาสุวิทย์ตีตะโพนเรียกชาวบ้าน โดยเฉพาะเวลาคืนเดือนหงาย พวกผู้ชายเป็นผู้ขุด ผู้หญิงสาว ๆ จะยกมาเรียงเป็นถนนหน้าวัด ผ่านหน้าบ้านครูขำ สิงหภูมิ ยาวไปถึงโรงพยาบาล

สภาพคูหน้าวัดที่เอาดินไปถมถนนนั้นลึกมาก มีน้ำขังสามารถตกปลาได้ นางหลิ้ว เล่าเสริมเรื่องประวัติมหาสุวิทย์ว่าเป็นหลานของยายแหย้ว ต่อมาได้ไปอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้วสึกออกมา มีเมียมีลูก แต่ทราบว่าตอนนี้เมียตายแล้ว

สำรวจ ๔.๔ สัมภาษณ์ นางหลิ้ว (ชูพัฒน์) คล้ายเงิน นายบุญช่วย คล้ายเงิน

งานประเพณี**ลอยกระทง**มีมาไม่นาน เริ่มมีการจัดงานขึ้นที่หน้าอำเภอก่อน นายบุญช่วยเล่าเสริมว่า พวกเรืออวนดำมาจากคลองวาฬเข้ามาจัดงานลอยกระทงที่นี่ ส่วนสมัยนายกฯ เสริฐแสง ริเริ่มจัดลอยกระทง เริ่มที่ท่าน้ำ (งานลอยกระทงกันตังเริ่มจัดสมัยนายอำเภออุดม นายเสริฐแสงยังไม่เป็นนายกเทศมนตรี)

นายบุญช่วยเล่าต่อไปว่า ประเพณีการออกเรือไปทะเลต้องไหว้แม่ย่านางเรือ ให้เจ้าของเรือเป็นผู้ไหว้ บอกย่านางก่อนออกเดินทาง

พูดถึงย่าซึ่งเลี้ยงนางหลิ้วมาตลอดว่าเป็นคนใจดีมาก ชาวบ้านเรียก *"แม่บ้าน"* ใคร ๆ ก็นับถือ ย่าเป็น**หมอตำแย** ทำคลอดครั้งละ ๑๕-๒๐ บาท เวลาไปทำคลอด บางครั้งจะเอาอาหารไปเยี่ยมคนคลอดด้วย ซึ่งการเยี่ยมคนคลอดต้องเยี่ยมตลอด ๗ วัน คือตลอดเวลาการอยู่ไฟ

บ้านย่าจะขายข้าวสารซ้อมมือ (นางหลิ้วเริ่มตำข้าวตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ) เวลามีคนมาซื้อข้าวสารย่าต้องให้เขากินข้าวก่อน โดยนางหลิ้วเป็นคนหุงข้าวประจำบ้าน เหตุผลของย่าคือข้าวที่ซื้อจะได้เอาไปหุงกินที่บ้าน นางหลิ้วเล่าอีกว่า *"หุงข้าวให้ย่าตั้งแต่เด็ก ๆ ตั้งแต่ย่างบนแม่ไฟตั้งหม้อ"* หมายถึงยังเล็กมาก ยกหม้อวางบนไฟไม่ถึง จึงต้องย่างขึ้นบนเตา

การละเล่น หากจะพูดถึงรองแง็ง มโนห์รา ที่นี่ไม่มี มีแต่**หนังตะลุง** ชื่อ หนังเหริญ (เจริญ) แหลมม่วงมีหนังภูมิ และยังมีเพลงกล่อมเด็กซึ่งนางหลิ้ว ฟังมาจากย่า ร้องเพลงกล่อมน้องให้นอน

เดือนขึ้นเหอ... ขึ้นมาเป็นแสง
น้ำเต้าทรามแกง นางแม่หวงไว้ไปไหน
หวงไว้นานนาน บางบ้านเขารำคาญใจ
หวงไว้ไปไหน น้ำเต้าทรามแกง เฮ้อ...เหอ
ยามเย็นเหอ... เห็นนางโนราเขาร่อนไป
เกาะต้นไทรใหญ่ สั่งความพระศรีสุธน
สั่งแล้วสั่งเล่า นางท้าวจะลาไปเมืองบน
สั่งความพระศรีสุธน พี่ละน้องไว้คน เฮ้อ...เหอ เดียว
ฮาเฮ้อ...เหอ บ้านนี้เหอ มีต้นม่วงกล้วย
มานั่งเสริมสวย บากหน้ามาแล้วไม่ใคร่ไป
..... จะอยู่นี้หรือเจ้าหน้าใย
บากหน้ามาแล้วไม่ใคร่ไป เจ้าหน้าใยใคร่นอน เฮ้อ...เหอ นี้

นางหลิ้วสรุปชีวิตว่า *"ตลอดเวลา ๒๐ กว่าปี กับการสร้างฐานะ ใครมาเห็นตอนนี้ เขาบอกว่ายายมีวาสนา ฟังแล้วทำให้น้ำตาไหล"*

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นางอารมย์ สังข์อยุทธ์

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๑

นางอารมย์ เดิมอยู่ที่**บ้านโคกเมรุ** นามสกุล **สารวัตร** ตอนจำความได้ติดเขตตำบลบางเป้า บ้านที่โคกเมรุ ผู้บุกเบิกคือทวดแสงมาจากควนทองสีห์

ทวดแสงมีพี่ชายชื่อทอง น้องสาวชื่ออิ่ม ลูกหลานส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ควนทองสีห์ ที่ทวดแสงย้ายมาโคกเมรุเพราะแต่งงานแล้วแยกครอบครัว ทวดหญิงชื่อส้มนิ่มเป็นลูกสาวหมื่นเสพ บ้านอยู่วังวน มีลูก ๓ คน ชายชื่อแจ้ง หญิงชื่อ กิ่ง และขุ้ย ได้บุกเบิกทำนาตั้งแต่โคกเมรุไปจนถึงหน้าวัดตรังคภูมิ อีกด้านหนึ่งไปถึงทางรถไฟ บุกเบิกมาก่อนสร้างทางรถไฟ ลูกชายคือปู่แจ้งแต่งงานกับย่าทรัพย์ ลูกสาวโนราดุก ได้บ้านโคกเมรุ

ย่าทรัพย์เล่าว่าสมัยเจ้าคุณเทศาปู่แจ้งบุกเบิกที่ต่อ ต้นไม้ใหญ่ ๆ โค่นหลายวันกว่าจะล้ม เจ้าคุณว่า *"ทำเอาเถอะ ได้เท่าไหร่ก็เอาไป"* เสร็จแล้วได้ปลูกยาง ลูกปู่แจ้งกับย่าทรัพย์มีคนเดียวคือพ่อบุตร พ่อของนางอารมย์ ได้บ้านที่โคกเมรุกับที่ดินหน้าวัด ทำสวนยาง ทำนา

พ่อบุตรมีอาชีพพิเศษคือวาดรูปหนังขาย มีนายหนังหลายคนมาซื้อรูปหนัง รวมทั้ง **หนังซิ้น** นามสกุลสินฝาด มาแต่งงานกับยายขุ้ยน้องปู่แจ้ง ก็ใช้รูปหนังของพ่อบุตร ลูกหนังซิ้นรับช่วงเป็นนายหนังอยู่คนหนึ่งคือ**หนังล้อม** รับงานแก้บนแก้เหฺมฺรย เลิกไปนานแล้ว แต่ไม่ทราบให้หนังไปกับใคร

เด็ก ๆ รุ่นเดียวกับนางอารมย์เรียนหนังสือที่วัดตรังคภูมิ พวกควนทองสีห์ตอนยังไม่มีโรงเรียนก็มาเรียนที่วัดตรังคภูมิ ตอนญี่ปุ่นขึ้น พวกญี่ปุ่นมาอาบน้ำที่บ่อที่บ้าน

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เว็บไซต์ ไทย ตำบล ดอทคอม)

ตำบลบางเป้า อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตังไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น ๗ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลกันตังใต้ และตำบลวังวน อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลคลองชีล้อม อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลกันตัง และแม่น้ำตรัง

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปมีสภาพเป็นที่ราบและภูเขา พื้นที่ราบมีประมาณ ร้อยละ ๕๐ ของทั้งหมด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของตำบล ส่วนพื้นที่ภูเขามีลักษณะเป็นที่ราบค่อนข้างสูงและเป็น

ลูกคลื่น อยู่ทางทิศตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ประมาณร้อยละ ๕๐ ตอนกลางมีแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ คือป่าบางหมาก – วังวน

แหล่งน้ำธรรมชาติมีแม่น้ำตรังไหลผ่านหมู่ที่ ๔ หมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๖ นอกจากนี้ยังมีลำคลองสายย่อยที่มีน้ำตลอดปี ได้แก่ คลองป่าเตียว หมู่ที่ ๕ คลองบางแหลมม่วง หมู่ที่ ๔ ส่วนคลองและห้วยบางสายมีน้ำเฉพาะฤดูฝน ได้แก่ คลองต้นเหรียง ห้วยโต๊ะแมะ หมู่ที่ ๒ ห้วยนายเส็มและห้วยนาจ่ายทอน หมู่ที่ ๕

ประชากรทั้งสิ้น ๙,๔๒๖ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๖๙๐ ครัวเรือน (ข้อมูล เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๐) ประชาการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก

เส้นทางการคมนาคม ใช้เส้นทางหลักคือทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๔๐๓ เริ่มจากอำเภอกันตัง ตัดผ่านตอนกลางของตำบล ใช้เป็นเส้นทางเพื่อติดต่อกับอำเภอกันตัง ตำบลบางหมาก ตำบลควนธานี และจังหวัดตรัง และมีถนนสายรองจำนวน ๓ สาย คือ

๑.ทางลาดยาง (ถนน รพช.) สาย ตง. ๓๐๓๕ กันตัง – วังวน

๒.ทางลาดยาง (ถนน รพช.) สาย ตง. ๒๐๙๐ บ้านควนทองสีห์ – บ้านแหลมม่วง

๓.ทางลาดยาง (ถนนโยธาธิการ) สาย ตง.๒๐๓๒ บ้านแหลมม่วง – ท่าปาบ

ศาสนสถาน มีวัดสีหราษฎร์ศรัทธา บ้านควนทองสีห์ วัดแว่นฟ้าธรรมาวาส บ้านป่าเตียว มัสยิดบ้านบางเป้า มัสยิดบ้านเกาะปอม มัสยิดบ้านท่าเรือ และศาลเจ้าอีก ๗ แห่ง

เอกสาร ๒ (.วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๑-๖๒)

บางเป้า มีปลาปักเป้าชุกชุมในคลอง

หมู่ที่ ๑ **บ้านหลังวัด** หมู่บ้านตั้งอยู่หลังวัดตรังคภูมิพุทธาวาส (ข้อมูลตำบล ชื่อบ้านชายวัด)

หมู่ที่ ๒ **บ้านเกาะปอม** มีต้นปอมใหญ่ขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ๆ

หมู่ที่ ๓ **บ้านตลาดใหม่** มีตลาดนัดที่สร้างขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๔ **บ้านแหลมม่วง** บริเวณแหลมซึ่งเป็นท่าจอดเรือมีต้นมะม่วงขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๕ **บ้านป่าเตียว** ในป่ามีต้นเตียวขึ้นอยู่มาก ต้นเตียว ลักษณะคล้ายต้นกอ ลูกกินได้

หมู่ที่ ๖ **บ้านควนทองสีห์** มีผู้หญิงชื่อยายทองสีอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาก่อน อีกกระแสหนึ่งกล่าวว่ามีแร่ทองคำอ่อน เรียกว่า ทองสี

หมู่ที่ ๗ **บ้านท่าเรือ** เดิมเคยเป็นท่าเรือ

เอกสาร ๓ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๐๗ : ๑๗๗)

วันที่ ๗ วันพุธ เดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ

บ่ายโมงตรงลงเรืออุทัยราชกิจขึ้นไปตามลำน้ำ ดูตามฝั่งน้ำเป็นที่ต่ำน้ำท่วมมาก มีป่าจากเป็นพื้น ตัดไม้ทำไร่ตลอดทาง บ้านเรือนมีไม่ใคร่จะขาด บ้านหมู่ใหญ่คือที่ด่าน เปลี่ยนชื่อว่าควนราชสีห์แห่งหนึ่ง มีเรือนหลายหลัง.....

เอกสาร ๔ (หลวงอุดมสมบัติ,๒๕๓๐ : ๓๔)

แลทางเมืองตรังนั้น อ้ายหวันมาลีคุมเรือใหญ่น้อยเข้ามา ๙๕ ลำ ประมาณคนพันเศษ พระสงครามวิชิตเจ้าเมืองตรังได้รบสู้กับอ้าเจ๊ะหมัดอาลีที่เขาราชสีห์ พวกอ้ายแขกซึ่งอยู่บ้านหลังเขาพลอยสกัดกระหนาบรบเอาพระสงครามวิชิต ๆ แตกถอยมา.....

เอกสาร ๕ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

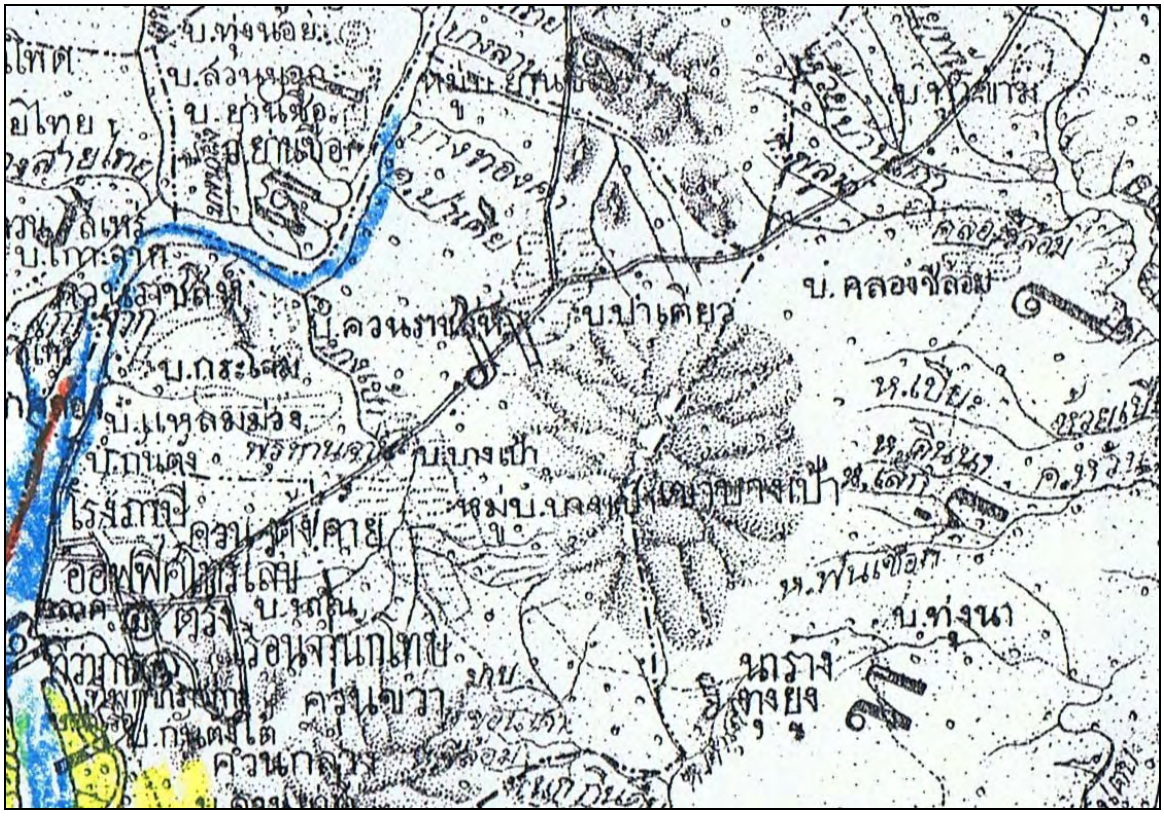

หมายเหตุ ในแผนที่นี้ไม่มีตำบลบางเป้า แต่มีชื่อสถานที่ในตำบลบางเป้าปัจจุบัน เช่น เขาบางเป้า บ้านบางเป้า บ้านป่าเตียว บ้านแหลมม่วง ควนกระโจม บ้านกระโจม พรุ.. เดิมพื้นที่นี้อยู่ในเขตตำบลวังวน

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลบ่อน้ำร้อน

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นางนวล แสงแก้ว	๔ หมู่ที่ ๔ บ้านท่าส้ม ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง อายุ ๘๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๒

 นายพัว ทองรักษ์	๔๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง อดีตครูโรงเรียนบ้านท่าส้ม เกิด พ.ศ.๒๔๗๑ (ดู ▶ เวที)

๓

 นายนายพิศ ศรีประสิทธิ์	๑๔๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง โทร ๐๘๙ ๔๖๙ ๓๗๙๙ อายุ ๗๑ ปี (ดู ▶ เวที)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อน้ำร้อน	.....หมู่ที่ ..... ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง โทรศัพท์

๒

กลุ่มรักษ์คลองสิเหร่	(ดู ▶ สำรวจ ๑)

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

บ่อน้ำร้อน (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านนาบ่อ** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านท่าปา** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านบ่อน้ำร้อน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านท่าส้ม** (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๑, ๒ เวที ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านหัวหิน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านสิเหร่** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๗ **บ้านควนแคง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๘ **บ้านสิเหร่เหนือ** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๙ **บ้านปากคลอง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คองท่าปาบ (ดู ▶ เวที ๔)

บ้านสิเหร่ หัวหิน (ดู ▶ เวที ๕)

วัดท่าส้ม ช่างมัน (ดู ▶ สำรวจ ๒.๒ เวที ๓)

ท่าปากคลอง (ดู ▶ เวที ๒)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

แกล้วชิต ศรีประสิทธิ์ (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑)

พ่อท่านหลัด (ดู ▶ สำรวจ ๒.๒, ๓)

สินไหม (ดู ▶ สำรวจ ๔)

สุเหร็น จันทร์แก้ว แสงรัตน์ (ดู ▶ เวที ๕)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

การเดินทาง เรือถ่องโห สินพังงา กันตังลำเลียง (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑, ๔ เวที ๕)

บั่นเซ่งหิ้น (ดู ▶ เวที ๗)

ปลา (ดู ▶ เวที ๔)

เย็บจาก เย็บแซง (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑, ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

สงครามญี่ปุ่น (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑, ๓)

การสร้างถนน สร้างโรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา ศูนย์เด็กเล็ก (ดู ▶ สำรวจ ๒.๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระ (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑)

๕.๒ การละเล่น

แข่งเรือ ลิเกป่า รองแง็ง กลองยาว (ดู ▶ สำรวจ ๒.๒)

๕.๓ ภูมิปัญญา

หฺมฺรำ ราวกุ้ง (ดู ▶ เวที ๔)

๕.๔ ความเชื่อ

ศาลทวดต้นขาม ทวดปากบาง (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๒, ๔ เวที ๓)

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

ผู้ประสานงานตำบลบ่อน้ำร้อนคือ **ผู้ใหญ่ดะอา หวังโสะ** ซึ่งบอกว่าอยากทำงานที่สวนยางพาราให้เรียบร้อยก่อน การเดินทางไปบ่อน้ำร้อนจึงอยู่ในช่วงบ่ายเช่นเดียวกับที่ อ.กุลยา และฉันคุ้นชิน พอดีกับที่วันนั้นนักวิจัยตั้งใจว่าจะแวะตำบลระหว่างทางด้วย ทำให้การเดินทางในวันนี้ได้ข้อมูลมากมาย

เราสองคนไปถึง อบต.บ่อน้ำร้อน ช้ากว่าเวลานัดเกือบหนึ่งชั่วโมง เพราะเข้าไปสัมภาษณ์คนแก่ที่บ้านคลองลุ่ก่อน แต่ผู้ใหญ่ดะอาก็ไม่แสดงอาการไม่พอใจใด ๆ เลย ทั้งยังแนะนำสถานที่ต่าง ๆ ที่อยากให้ไปเที่ยว โดยเฉพาะที่บ่อน้ำร้อนควนแคง ซึ่งผู้ใหญ่ดะอาเป็นเจ้าถิ่น

เราสองคนบอกเล่าถึงความประสงค์ของการทำงานวิจัยอย่างละเอียด เพราะเรายังไม่เคยพบกัน อีกอย่างตัวแทนจากบ่อน้ำร้อนก็ไม่เคยเข้าร่วมประชุมกับทีมวิจัยมาก่อน จากนั้น ผู้ใหญ่ดะอาและ**ผู้ใหญ่สายัณห์** ซึ่งอยู่ที่สิเหร่ พาไปที่บ้าน**นางเรียง ชัยพล** ผู้ที่คนในบ้านท่าส้มให้ความสำคัญในฐานะเป็นผู้นำความเจริญด้วยการขอตัดถนนและสร้างโรงเรียนในบริเวณนี้

หลังจากนั่งสัมภาษณ์นางเรียงแล้ว ผู้ใหญ่ดะอาดูจะรู้ความประสงค์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ระหว่างทางจึงพยายามบอกเล่าความเป็นมาเท่าที่ทราบและอธิบายสภาพพื้นที่อยู่ตลอด

เราทั้งสี่คนเดินทางต่อไปที่**ท่าเรือท่าส้ม** ซึ่งเป็นจุดที่แพขนานยนต์มาจอดเทียบท่าทุกวัน บริเวณนี้ได้เห็นบางเล็ก ๆ ซึ่งเป็นทางน้ำที่ใช้สัญจรในอดีต ปัจจุบันกว้างไม่มากนัก ถ้าตกลงไปก็สามารถข้ามไปอีกฝั่งได้อย่างไม่ยากเย็นอะไร

ออกจากท่าเรือได้ไม่ไกลนัก ผู้นำทางบอกให้แวะระหว่างทางด้านซ้ายมือ แล้วบอกให้เดินเข้าไปเพื่อไปดู**ศาลทวดต้นขาม** ก่อนถึงบริเวณที่เป็นชุมชน ด้านหน้าเป็นป่ารกร้าง เห็นต้นมะพร้าวที่คงจะยืนต้นมานาน ผู้ใหญ่สายัณห์ชี้ให้ดูบริเวณที่เคยเป็นท่าเรือในอดีตและบ้านของ**ยายนวล แสงแก้ว** ซึ่งเคยมีสะพานไม้จากท่าเรือผ่านหน้าบ้าน ยายนวล แสงแก้ว ที่เล่าเรื่องสามีถูกญี่ปุ่นจับไปเป็นเชลยนานกว่าสี่เดือน ซึ่งการพูดคุยมีลูกสาวของยายนวลร่วมพูดคุยด้วย

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พบในบ้านท่าส้มคือเรือ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ชีวิตยามเกิดน้ำท่วม ที่จอดเตรียมพร้อมทำหน้าที่ในยามภัยมา การลงสำรวจครั้งนั้นได้ถ่ายรูปบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ยังใช้ฝากระดานไม้ หลังคามุงสังกะสี แต่ก็มีเรือไว้ใช้

ในหย่อมบ้านท่าส้ม ผู้ใหญ่ดะอาแนะนำให้ทีมวิจัยแวะคุยกับ**นายประดิษฐ์ สินไหม** ซึ่งปลูกสร้างบ้านอยู่ติดกับศาลทวดต้นมะขาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านที่ชำรุดและพังลงแต่ยังไม่มีการซ่อมแซม

จากนั้นทีมวิจัยขอไปแวะที่โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา เพื่อพบ อ.ฤดี ตันติพนาทิพย์ เนื่องจาก อ.สุนทรีแนะนำว่าอาจพูดคุยเพื่อเชื่อมต่อกิจกรรมในโรงเรียนกับงานวิจัยครั้งนี้ได้

เมื่อเข้าไปถึงในโรงเรียน โชคที่ดีเราได้พบกับ **ผอ.มนทิพย์ ทรงกิติพิศาล** ซึ่งเป็นญาติกับ อ.กุลยา เราทั้งห้าคนจึงมีโอกาสพูดคุยถึงที่มาที่ไปของการทำโครงการกับ ผอ.โดยตรง

ขณะที่พูดคุย เรายังพบอีกว่าเกาะจาก แม้จะลดทอนความสำคัญลงไปมาก แต่คนแถบนี้ยังเห็นว่าจุดที่ควรรักษาเอาไว้ นอกจากนี้ยังมี**กลุ่มรักษ์คลองสิเหร่** ซึ่งกำลังเคลื่อนงานไปตามกำลัง

วันนั้น อ.กุลยา และฉัน ทิ้งท้ายในวงคุยว่า อย่างไรก็ตาม เราสองคนจะกลับมาที่บ้านบ่อน้ำร้อนเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกอีกครั้งอย่างแน่นอน!

หลังจากวันนั้น นักวิจัยลงพื้นที่เพื่อเตรียมเวทีพูดคุยที่โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา มีเรื่องโชคดีและโชคร้ายเกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน เรื่องโชคดีเนื่องมาจากผู้ประสานงานและผู้อำนวยความสะดวกที่โรงเรียนเป็นเพื่อนร่วมรุ่นวิเชียรมาตุกับฉัน ชื่อ อ.จรัส สีสายทอง

ส่วนเรื่องโชคร้ายและสร้างความเสียใจกับนักวิจัยอย่างมากคือ ยายเรียง ชัยพล ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ เสียชีวิตก่อนพวกเราลงไปในพื้นที่ไม่กี่เดือน ทีมวิจัยจึงขอไว้อาลัยย้อนหลังและหวังว่าเรื่องราวของยายเรียงจะสร้างกำลังใจให้ลูกหลานที่อยู่เบื้องหลังต่อไป

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์ นางเรียง ชัยพล

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางเรียงอายุ ๗๐ กว่าปี บอกว่า ที่เรียกชื่อบ้าน**ท่าส้ม** เพราะมีผลไม้ที่มีรสส้ม (เปรี้ยว) อยู่มาก เช่น ส้มหลุมพี ส้มมะขาม เป็นต้น ซึ่งถ้าไปดูที่ท่าเรือเดิมซึ่งอยู่ห่างจากท่าใหม่ขึ้นมาทางบก สามารถเห็นต้นส้มขาม หรือ ต้นมะขามต้นใหญ่อยู่บริเวณนั้น

แต่ก่อนถ้าหนังตะลุงหรือมโนห์ราผ่านมา ถ้าไม่ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บริเวณนั้นก็จะไม่สามารถเดินทางผ่านไปได้ ต้องมีการแสดงเพื่อเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อน เท่าที่รู้มาคือสมัยที่ตามไต้ก็ยังมีการรำอยู่ แต่ตอนนี้คนไม่ค่อยเชื่อ การปฏิบัติเช่นนั้นจึงหายไป

นางเรียง เล่าว่า ประมาณหนึ่งเดือนที่ผ่านมา (นับจากวันสัมภาษณ์) มีหญิงคนหนึ่งซึ่งตั้งบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับต้นมะขามต้นนั้น เกิดอาการ **เข้าทรง** แล้วบอกว่าตนเองเป็น**ทวดต้นขาม** นางเรียงบอกว่าถ้าจะหลอกลวงกันก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะหญิงคนนี้สามารถบิดตัวจากหน้าไปหลังและหลังกลับมาข้างหน้าได้อย่างสบาย วันนั้น ทวดต้นขามที่แสดงอิทธิฤทธิ์มาบอกให้ราน (ตัดกิ่ง) ต้นมะขามลงบ้าง เพราะทวดนั้นต้านทานไว้ไม่ไหวแล้ว กลัวจะโค่นไปพังบ้านลูกหลานเสียหายได้

นอกจากนี้หญิงคนนี้ยังเคยมีประวัติการเข้าทรงเป็น**ทวดปากบาง** ด้วย ที่มาของทวดปากบางมาจาก สมัยก่อนเรือที่จะเข้ามาในบ้านท่าส้ม ไม่ได้จอดบริเวณท่าเรือในปัจจุบัน แต่เข้าไปจอดบริเวณที่เป็น**บาง** ซึ่งมีลักษณะเป็นสายคลองเข้าไป โดยถ้าหันหน้าออกแม่น้ำ สายคลองนี้อยู่ทางขวามือ

สำรวจ ๒.๑ สัมภาษณ์ นางเรียง ชัยพล

การตั้งบ้านของคนท่าส้มมีมานานเท่าไหร่ ไม่สามารถระบุได้ แต่นามสกุลดั้งเดิม คือ **แกล้วชิต** และ **ศรีประสิทธิ์**

คนนอกที่แต่งงานเข้ามาอยู่ในพื้นที่ก็มาก นางเรียงบอกว่า *"คนนอกพื้นที่มาอยู่ในพื้นที่มากเทียบเอาว่า ถ้าเป็นคนสิเหร่ที่อยู่ไม่ห่างกันนักยังมีความผูกพันแบบเดิมอยู่ แต่ท่าส้มนั้นความเป็นเมืองเข้ามามาก จนทำให้คนเปลี่ยนไป"*

ช่วง**สงครามญี่ปุ่น** นางเรียงยังเป็นเด็กอยู่ เคยเห็นญี่ปุ่นมาอยู่ที่**สะพานเทศ** เป็นสะพานที่มีท่าทอดจากรถไฟไปถึงน้ำ ตอนนี้เทศบาลไปปรับปรุงเพื่อทำเป็นท่าเทียบเรือต่างประเทศ ตอนนั้นพ่อแก่ของนางเรียงพาเดินไปดู นางเรียงกลัวมาก แต่ที่จำได้ติดตาคือเห็นเทศแก้ผ้าอาบน้ำ เป็นเทศหรือแขกตัวดำ พานเทศ เป็นการกระทำที่ท้าทายมาก **(ตรวจสอบ สะพานเทศ)**

การเดินทางสมัยก่อนเท่าที่นางเรียงจำได้คือใช้เรือพาย เรือแจว ตอนนั้นนางเรียงยังเป็นเด็ก ที่จำได้ว่าต้องใช้เรือที่ไม่มีเครื่องแน่ ๆ เพราะตนเองยังเคยพายเรือโดยยืนชักหางเสือที่ท้ายเรืออีกด้วย ส่วนเรือหางยาวเครื่องเพิ่งมีระยะหลังมาแล้ว ต่อมาคนทำเรือรับจ้างก็เริ่มมีมากขึ้น

อาชีพของคนท่าส้มสมัยก่อน ได้แก่ **เย็บจาก เย็บแซง** ซึ่งทำเป็นร้านยกขึ้นเป็นผืนกว้าง ๆ คล้ายผ้าเต็นท์ ไม่ต้องใช้ตับในการเย็บ แต่จะตั้งบนร้านมีหวายเย็บเป็นเส้น ๆ ตอนนี้การเย็บแซงเลิกไปแล้ว นางเรียมบอกว่าน้าสาวเป็นคนสอนเย็บ เมื่อก่อนแค่สองชั่วโมงกว่า ๆ นางเรียงสามารถเย็บได้ ๑๐๐ ตับ สมัยก่อน ๑๐๐ ตับขายได้ ๑๘ บาท ตอนนี้ตับเดียวราคาสูงขึ้นไปถึง ๒๕ บาท

สมัยก่อนการขายตับจาก มีบ้าน จีอ๋ำ เป็นเถ้าแก่ที่กันตังคอยรับซื้อ จากแถวกันตังได้รับความนิยมไปถึงนาเมืองเพชร นาโต๊ะหมิง เพราะต้องใช้ในการสร้างบ้าน

ต่อมาการทำสวนยางเริ่มขยายขึ้น นางเรียงมีสวนยางเป็นของตัวเอง เป็นมรดกที่ได้มาจากพ่อแก่ เพราะลูก ๆ คนอื่นไม่มีใครเอา นางเรียงจึงขอสวนยางนี้มาทำกินเพราะเห็นว่าในอนาคตน่าจะราคาดี

สำรวจ ๒.๒ สัมภาษณ์ นางเรียง ชัยพล

ตอนนางเรียงอายุ ๑๒ ปี เห็น**วัดท่าส้ม**สร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว นางเรียมบอกว่า พ่อท่านลบ เป็นพระที่บุกเบิกวัดนี้เป็นองค์แรก ส่วน**พ่อท่านหลัด** มาจำพรรษาดูแลวัดนี้ทีหลัง

ความศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งคือ บางคนที่มาลักของวัดมักจะไปไหนไม่รอด ส่วนมากจะเดินวนเวียนอยู่ในวัด หาทางออกไม่ได้

เด็กหลายคนในบ้านท่าส้มได้ดีเพราะพ่อท่านลบเป็นผู้อบรมสั่งสอน บางคนอยู่ถึงโคกยางก็มาเรียนหนังสือหาวิชาความรู้กับพ่อท่านลบด้วย พ่อท่านลบเป็นคนใจดี ไม่ค่อยตวาดใคร แต่ถ้าได้ตวาดใครแล้ว แสดงว่าคนคนนั้นต้องไม่ดีมาก (**ศึกษาเพิ่มเติมประวัติพ่อท่านลบที่เกี่ยวกับวัดท่าส้ม**)

ลากพระ แต่เดิมเป็นการลากทางเรือไปถึงควนธานี เคยลากพระไปไกลถึงท่าจีนเพียง ๒ ครั้งเท่านั้น ขาไปไม่ได้แวะระหว่างทาง แต่ขากลับจะแวะที่ท่าต่าง ๆ ตามเส้นทางผ่าน ประเพณีนี้มีขึ้นในช่วงวันออกพรรษา การตกแต่งเรือจะทำกันเฉพาะเรือแต่ละลำเรือ

บางปีมีการ**แข่งเรือ**กันด้วย เป็นเรือขนาด ๙ ฝีพาย บางครั้งก็ ๑๒ ฝีพาย โดยพายเรือแข่งกันในแต่ละหมู่บ้าน ปีหนึ่งนางเรียงเคยแข่งขันพายเรือในประเภทหญิงแล้วสามารถชนะแชมป์ได้ สร้างความภูมิใจอย่างมาก ซึ่งตอนนั้นนางเรียงอายุประมาณ ๔๐ กว่า ๆ คนรุ่นแรกของบ้านท่าส้มที่พายเรือเก่ง ซึ่งนางเรียงบอกว่าชื่อ ยายนาค นางเรียงยังบอกเคล็ดลับการพายอีกว่า *“ท่าพายเรือที่ดีคือต้องเชิดหน้าเข้าไว้ จึงจะออกมาสวย”*

เรือของท่าส้มเป็นเรือดี ขุดด้วยไม้ต้นเดียว ทำไว้เพื่อการแข่งขันโดยเฉพาะ ปัจจุบันเก็บไว้ที่วัด นางเรียงเล่าว่า การลากพระทางดอน กับลากพระทางน้ำ อย่างหลังสนุกกว่า การลากทางดอนมีมา

สองถึงสามปีแล้ว เรือของท่าส้มมีความพิเศษตรงที่ขากลับจะเอาเรือลงน้ำแล้วพายไปจนถึงสะพานท่าปาบ ที่ต้องทำเช่นนี้เพราะมีคนท้าว่าเรือที่ตกแต่งขึ้นใหม่นี้ลงน้ำไม่ได้ แต่พอลงได้ ทางฝ่ายที่ท้า ก็ต้องรำเป็นการตอบแทนที่แพ้พนัน ฝ่ายที่แพ้วันนั้นรำกันจนเมื่อยตัวไปตาม ๆ กัน

เรื่องของการแสดงในหมู่บ้าน เช่น **ลิเกป่า** ก็มี เป็นทีมแสดงที่ตั้งบ้านอยู่ใกล้ต้นมะขาม แต่การแสดงไม่ได้เป็นกิจจะลักษณะ เป็นเพียงเล่นกันในหมู่บ้าน **รองแง็ง**ก็มีแต่เป็นการพูดกันแบบกลอนเถ ๆ (ไม่มีแบบฉบับ) แต่ก่อนนางเรียงก็สามารถรำรองแง็งได้ด้วย

กลองยาวประจำหมู่บ้านก็มีมานานแล้ว และเพลงกลองยาวก็ไม่มีใครชนะท่าส้มได้ แต่คนที่มีความสามารถในการร้องเพลงกลองยาวนั้นเสียชีวิตไปหมดแล้ว ถ้าถามถึงครูเพลงที่มีชีวิตอยู่ก็มี **เณรพล นนทแก้ว** ตอนนี้คนที่บ้านเคี่ยมงามก็ร้องเพลงเก่งขึ้นมาก

สำรวจ ๒.๓ สัมภาษณ์ นางเรียง ชัยพล

นางเรียงเล่าถึงที่มาของ**การสร้างถนน**แยกจากเส้นหลักที่มาจากโคกยางไปท่าเรือท่าส้ม โดยตนเองเป็นผู้ขอให้คนในหมู่บ้านบริจาคที่ดินหน้าบ้านให้เป็นถนน ซึ่งในระยะแรกคนส่วนใหญ่ก็ยังไม่เห็นความสำคัญ แต่นางเรียงบอกว่าหากมีถนน ความเจริญก็จะตามมา ทุกคนจึงให้ความร่วมมือ

เมื่อจะมีการก่อตั้ง **โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา** มีผู้เสนอให้ไปอยู่ที่ปากทางเข้าบ้านย่านซื่อ แต่นางเรียงเสนอให้สร้างในที่ตั้งปัจจุบัน เพราะเห็นว่าที่นี่สะดวกกว่า เป็นศูนย์กลาง คนจากทางไหนก็มาได้ แม้แต่คนบนเกาะลิบงก็มาได้สะดวก ตอนนั้นนางเรียงสนิทกับนายชวน หลีกภัย ท่านก็ได้ช่วยเหลือด้วย นอกจากนี้ยังมี ครูมาศ สุระกุล ช่วยเหลือด้วย ครูมาศเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านท่าส้ม นางเรียงได้เป็นกรรมการโรงเรียนตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประมาณ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา ตรงกับช่วงสามีนางเรียงเสียชีวิต หรือตอนนางเรียงอายุ ๓๓ ปี จำได้ว่าจุดที่ตั้งบ้าน หน้าโรงเรียนกันตังรัษฎาฯ แรก ๆ มีอยู่บ้านอยู่ ๔ หลัง พอห้าโมงเย็นไม่มีใครกล้าเดินแล้ว แต่ถ้ามีขโมยลักข้าวของในหย่อมบ้าน นางเรียงสามารถตามตัวได้ จับขโมยนั้นได้ เพราะรู้จักทุกคน แต่พอมีถนนและสร้างโรงเรียน แถบนี้ก็เจริญขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ช่วงหนึ่งเคยมีการตั้ง**ศูนย์เด็กเล็ก** ขึ้นที่บ้านของนางเรียง เพราะครูมาศ มาปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี เมื่อมีการเรียนการสอนให้เด็กเล็ก ๆ แล้ว เด็กที่สามารถอ่านเขียนได้ก็จะไปกวนรุ่นพี่ เด็กโตเลยไม่ได้เรียน ต่อมาจึงสรุปกันว่าให้เด็กเล็กมาเรียนที่บ้านนี้ โดยมีการกั้นรั้วเตี้ย ๆ เอาไว้เป็นสัญลักษณ์ ครูที่สอนที่ศูนย์เด็กเล็กคนแรก นางเรียงเรียกว่า น้องม่อม เป็นคนที่เพิ่งเรียนจบครูกลับมาอยู่บ้านได้ใหม่ ๆ ทำเช่นนั้นอยู่ได้สามปีก็เลิกไป ตอนนี้ยังมีคนที่โตและจำเรื่องราวในอดีตได้ มีอาชีพค้าขายในตลาดแถวท่าส้ม เวลาพบกับนางเรียงมักให้ของโดยไม่คิดเงินเป็นประจำ เพราะอยากขอบคุณในความมีน้ำใจที่นางเรียงมีให้

นางเรียงยังเป็นผู้ที่ชอบใฝ่หาความรู้ ชอบอ่านหนังสือพิมพ์ แต่ก่อนไม่มีโทรทัศน์ ไม่มีอะไรที่ทันสมัย ก็ต้องหาอ่านเอาจากหนังสือ

ปัจจุบันนางเรียงยังขายข้าวแกงที่โรงเรียนด้วย เด็กคนหนึ่งที่จบประถมหกไปแล้ว น่าสงสารมาก เพราะพ่อแม่ตายด้วยโรคเอดส์ เวลาเด็กคนนี้มาซื้อข้าว นางเรียงให้กินฟรีจนอิ่มทุกครั้ง เด็กคนนี้จึงบอกเพื่อน ๆ เสมอว่า *"เวลาไปเล่นแถวสวนป้าเรียง อย่าเถ ๆ นะ แกเป็นคนดี ให้กินจนเจ็บอกเลยแหละ"*

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ ยายนวล แสงแก้ว

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ยายนวลมีอาชีพ**เย็บจาก** และที่บ้านยังเป็นสถานที่รวมกลุ่มกันเพื่อเย็บจากประจำบ้านท่าส้ม นางเรียงก็มาเย็บจากที่นี่ คนในบ้านนี้ก็มีมาก

สามีของนางนวล ชื่อ นายเนียน เป็นคนสงขลา แต่ก่อนมีอาชีพออกเรือเดือนละ ๑๕ บาท ครั้งหนึ่งออกมาจากสงขลาแล้วมาพักเรืออยู่ที่ท่าส้ม พอดีตรงกับช่วงสงคราม **ญี่ปุ่นขึ้น**เมืองตรัง นายเนียนถูกจับไปเป็นเชลยที่ปีนัง นานกว่าสี่เดือนจึงจะได้กลับมา ยังดีที่ตอนนั้นแม่ของยายนวลยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นที่พึ่งได้ จำได้ว่า ตอนญี่ปุ่นพานายเนียนไป ทั้งสองมีลูกด้วยกัน ๒ คน ตอนนี้มีลูกทั้งหมด ๑๒ คน

ตอนกลับมาจากสงคราม นายเนียนเอาปลากระป๋องมาเยอะแยะ บอกว่าญี่ปุ่นให้มา เมื่อได้กลับมาอยู่บ้าน นายเนียนก็เลิกออกเรือ หันมาทำสวน หาที่ดินแล้วจับจองเอา ที่ไม่อยากทำอาชีพเดิมอีกเพราะกลัวถูกจับไปเป็นเชลยอีกครั้ง สมัยนั้นแถวบ้านท่าส้มมีหลุมหลบภัยมาก ไว้ป้องกันเรือบิน ที่สำคัญคือบ้านไหนลูกเยอะก็ต้องทำหลุมเอาไว้ให้พอ ปัจจุบันสามีนางนวลเสียชีวิตไปแล้ว

นางนวลเล่าถึงเรื่องวัดว่า **พ่อท่านหลัด**เป็นชาวบินหยี จำอยู่ที่วัดมาก่อน

ไม้ที่ทำกระดานปูพื้นบ้าน ลูกสาวของนางนวลเป็นคนช่วยเลื่อยไม้เอง ลูกสาวของนางนวลคนนี้ชื่อ นางเนียม อายุ ๖๙ ปี ปัจจุบันอยู่ดูแลนางนวลเป็นหลัก ที่บ้านของนางนวล ยังมี**เนียงน้ำ** (โอ่งใส่น้ำ) ที่ใช้มาตั้งแต่สมัยแม่ของนางนวล นางนวลมักจะย้ำกับลูก ๆ ว่า *"ของนี้อย่าให้แตกเด็ดขาด"*

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ สินไหม

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ปู่นายประดิษฐ์ชื่อ ขุนสิน อยู่เกาะสมุยครองเมืองกาญจนดิษฐ์ สมัยก่อนรัชกาลที่ ๖ เสด็จไปเปิดโรงพยาบาลศรีธัญญาที่สุราษฎร์ ขุนสินเป็นผู้ปกครองสมัยนั้นจึงเกณฑ์คนไปทำที่ลาดพระบาท โดยทำด้วยทางมะพร้าวปูพื้นดินหนึ่งชั้นแล้วใช้เสื่อปูทับอีกชั้นหนึ่ง รัชกาลที่ ๖ เสด็จมาเห็น ทรงชื่นชมในความสามารถ จึงพระราชทานนามสกุลให้ โดยตั้งจากชื่อปู่ คือ สิน และย่า ชื่อไหม มารวมกันเป็นนามสกุล **สินไหม**

ก๋งของนายประดิษฐ์ ชื่อ แป๊ะเชียง เป็นคนร่างสูงใหญ่มาก มาจากจีน ล่อง**เรือถ่องโห**ผ่านมาตรังแล้วจะไปภูเก็ต ตั้งใจล่องเรือต่อให้ถึงปีนัง เพื่อเอาจอบจากเมืองไทยไปขาย แต่มาพบทวดไพ ได้แต่งงานกัน จึงตั้งบ้านอยู่ที่ท่าส้ม ไม่ได้เดินทางไปค้าขายต่อ ปัจจุบันมีหลุมฝังศพอยู่หลังบ้าน ส่วน**ศาลทวดต้นขาม**ตั้งอยู่หน้าบ้านของนายประดิษฐ์ ซึ่งจะมีการไหว้ทุก ๆ เดือน ๕

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ ผอ.มนทิพย์ ทรงกิติพิศาล ผอ.โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา
ผู้ใหญ่สายัณห์ ผู้ใหญ่บ้านสิเหร่ ผู้ใหญ่ดะอา หวังโสะ ผู้ใหญ่บ้านบ่อน้ำร้อน

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ผู้ใหญ่สายัณห์ บอกว่า ตอนนี้มีการตั้ง**กลุ่มรักษ์คลองสิเหร่** เพราะดูจากภูมิประเทศแล้วจะเห็นว่า สิเหร่ไปเชื่อมกับเกาะจาก ซึ่งเป็นจุดค้าขายและมีประวัติมานาน แต่ตอนนี้คลองกว้างมากขึ้นกว่าเดิม เนื้อที่ ๔๐-๕๐ ไร่บนเกาะจากก็เปลี่ยนแปลงไป หัวเกาะจากแต่ก่อนเป็นแหลม ลักษณะเหมือนกรวยข้าวเหนียวปิ้ง แต่ตอนนี้ป้านไปหมดแล้ว ด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเกิดขึ้น

ผอ.มนทิพย์ เสริมว่า ที่โรงเรียนก็มีการทำกิจกรรมกับกลุ่มรักษ์คลองสิเหร่ และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ใช้คำขวัญว่า “สายน้ำ สายชีวิต สายสัมพันธ์”

ที่โรงเรียนมีการให้เด็กทดลองทำนาด้วย

ผู้ใหญ่ดะอา บอกว่า แถวบ่อน้ำร้อนมี ครูประกอบ ศรัทธาประยูร เป็นคนมาจากหนองตรุด มีความสามารถด้านการประกอบพิธีโดยใช้ไสยศาสตร์ ครูประกอบเป็นคนเสียงดัง พูดชัดเจน บ้านอยู่หน้าโรงเรียนบ้านน้ำราบ

ชื่อโรงเรียนบ่อน้ำร้อน ผู้ใหญ่ดะอา จะขอเปลี่ยนเป็น โรงเรียนท่าปาบ เพราะอยากใช้ชื่อกลาง ๆ มากกว่านี้ เพราะเด็กจากละแวกใกล้ ๆ ก็มาเรียน โรงเรียนนี้สร้างก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐

หมายเหตุ : การเก็บข้อมูลที่บ่อน้ำร้อน สามารถทำโครงการต่อเนื่องกับโรงเรียนกันตังรัษฎาฯ ได้ โดยติดต่อ อ.ฤดี โทร ๐๘๗ ๔๖๖ ๘๖๘๘ ซึ่งปัจจุบันที่โรงเรียนให้เด็กนักเรียนทดลองไปสืบย่านตระกูลตัวเอง

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา ตำบลบ่อน้ำร้อน

ผู้บันทึก สุทิน สีสุข

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์

ผู้ร่วมเวที นายมนทิพย์ ทรงกิติพิศาล ผู้อำนวยการโรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา
นายพัว ทองรักษ์
นายพิศ ศรีประสิทธิ์
ครู นักเรียน โรงเรียนกันตังรัษฎาศึกษา
ทีมวิจัย ๔ คน

เวที ๑

เวทีเริ่มต้นที่อาจารย์พัวกล่าวต้อนรับ และยินดีรับทำงานประวัติศาสตร์ชุมชน เพราะถือว่าได้รวบรวมข้อมูลไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้คุณค่า จากนั้นเรียนเชิญ ผอ. กล่าวบรรยายแก่ทีมวิจัย และนักเรียน

ผอ.มนทิพย์ กล่าวยินดีที่ได้จัดเวทีเพื่อสืบทอดประวัติศาสตร์แก่ชุมชนและเด็กนักเรียน เพราะเป็นการสืบทอด อย่างที่สมเด็จพระราชินีกล่าวในวันแม่ว่าให้จัดเรียนประวัติศาสตร์จะได้ไม่ลืมสายพันธุ์ตัวเอง ไม่ลืมชาติกำเนิด ทำให้คนอยู่ในจารีต อย่างกรณีเขาพระวิหาร หากใช้ร่องรอยประวัติศาสตร์ไว้ให้ชัดเจนอาจเป็นตัวยืนยันในการแสดงความเป็นเจ้าของ หากเราไม่รู้ประวัติศาสตร์ชาติ เราคงไม่รู้ค่าของชนรุ่นหลังที่ช่วยดูแลผืนแผ่นดิน ทำให้เรารักชาติ ชุมชนเราก็เช่นกัน เป็นชุมชนที่ก่อเกิดแถบลุ่มแม่น้ำ เพราะเป็นแหล่งทำมาหากิน โดยแม่น้ำตรังมีต้นกำเนิดที่หุบเขา ไหลลงทะเล ทั้งสายของแม่น้ำและก่อเกิดชุมชนริมแม่น้ำ และขอบคุณทุกท่าน

อาจารย์กุลยา บอกว่าทุกเวทีเราจะพูดภาษาถิ่น แต่เวทีนี้ใช้ภาษากลาง และค่อนข้างเป็นเวทีใหญ่ ที่มีเด็กๆ เข้ามาร่วมเต็มกว่า ๓๐ คน สำหรับทีมวิจัยนั้นมีอาจารย์สุนทรี สังข์อยุทธ์ เป็นหัวหน้าโครงการ สาเหตุที่มาทำโครงการประวัติศาสตร์ตอนนี้เพราะว่าในหลักสูตรการศึกษามีวิชาท้องถิ่นของเรา เด็ก ๆ ก็จะไปถามที่หอจดหมายเหตุฯ ว่าชื่อบ้านแต่ละบ้านมีที่มาอย่างไร แต่ที่หอจดหมายเหตุฯนั้นไม่มีข้อมูลชุมชนแบบนี้ แต่ด้วยงานที่หอจดหมายเหตุฯ เก็บข้อมูลเก่าอยู่แล้ว จึงเกิดความคิดว่าน่าจะเป็นแหล่งในการจัดทำข้อมูลปลีกย่อยของประวัติศาสตร์ของจังหวัดตรังเพิ่ม และเลือกพื้นที่ริมแม่น้ำตรังก่อน เพราะเป็นแหล่งที่มีความสำคัญในการใช้เป็นทั้งการคมนาคม และการตั้งชุมชน อาจารย์ให้ทีมวิจัยแนะนำตัวและดำเนินการในเวที

เวที ๒

ครูพิศ ศรีประสิทธิ์ กล่าวว่า รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้รับเชิญมาให้เล่าความหลัง เพราะคนแก่ชอบเล่าความหลัง บ้านของที่นี้มีชื่อนำหน้าว่า**ท่า** ซึ่งก็มีที่มาจากท่าน้ำต่างๆ แล้วก็มี**ควน** นำหน้าในพื้นที่ที่เป็นควน และ**นา** นำหน้าในพื้นที่ที่เป็นนา ที่ตรงนี้เองก็เรียกว่า**ท่าส้ม** เมื่อก่อนมีท่าเรือใหญ่มีเรือจากต่างประเทศมาจอดที่นี่ ครูเคยไปเที่ยวตกปูที่ริมฝั่งคลองมีต้นจาก ต้นลำพู ประทับใจในธรรมชาติ นึกถึงอดีตทีไรแล้วสนุก ตามที่มีพระราชเสาวนีย์ของพระราชินีว่าแม่น้ำเจ้าพระยาเมื่อก่อนนั้นเอามือแหย่ลงน้ำปลาก็มาเต็ม ที่ท่าส้มก็เช่นกันเมื่อก่อนปลาชุกชุมมาก ตอนนี้ที่เกาะจากยังพอมีปลา แต่ที่ท่าส้มนั้นไม่มีแล้ว ที่ท่าส้มนั้นมีโรงงานเต็มปล่อยของเสียลงแม่น้ำ แม้แต่แหย่มือในคลองก็ไม่กล้าแล้ว เมื่อก่อนกลับจากโรงเรียนก็กระโดดเล่นน้ำกันสนุก แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีใครอยากกระโดดลงน้ำแล้ว

ท่ามีอยู่ ๒ ท่า คือ**ท่าปากคลอง** อยู่หมู่ที่ ๙ เป็นท่าเรือพายเรือแจว และท่าเรือ**ท่าส้ม** ที่อยู่ใกล้บ้านครูเองที่ชื่อว่าท่าส้ม และมีวัดซึ่งมีต้นไม้ใหญ่คือต้นมะขาม อยู่ติดกับบ้านครูพัว เมื่อขึ้นจากท่าแล้วมาพบส้มจึงชื่อว่า *"ท่าส้ม"* วันก่อนเห็นฝรั่งมาอ่านแผนที่มีชื่อท่าส้มด้วย ภาคภูมิใจมาก

จำนวนบ้านในสมัยก่อน มีบ้านของปู่ ครูพิศ บ้านของตระกูลชูประสิทธิ์ และบ้านของครูพัวซึ่งไม่แน่ใจว่าอยู่ตรงไหน และบ้านลุงเหล็ก ลุงเขียว ลุงรอย นามสกุลชูประสิทธิ์ เป็นญาติพี่น้องกัน

เวที ๓

ครูพัว เสริมว่าชื่อ**ท่าส้ม**เพราะมีส้มมาก ทั้งมะขาม มะปริง มะมุด หลุมพี ระกำ มะขามหลายต้น ที่ข้างบ้านครูพัวมีอายุกว่า ๖๐๐ ปี ถามคนแก่ก็บอกว่าอยู่มาก่อนแล้ว และถ้าดูแกนในลำต้นของต้นมะขามนั้นกลวงตลอดต้น เมื่อก่อนทุกปีในเดือน ๔ จะรับมโนราห์มาเล่นเพื่อ**บูชาต้นมะขาม**

เมื่อก่อนบ้านเรือนก็ไม่มาก มีพ่อยกของครูพัว และ ตระกูลทองรักษ์ ตระกูลศรีประสิทธิ์ ปานแสง และทองศรี มาจากควนทองสีห์ นอกนั้นก็มีสกุล พงษ์พันธ์ เครือญาติของครูพัว และตระกูลเพชรสวัสดิ์ ของนายเอม อยู่ใกล้วัด

คนตั้งบ้านเรือนคือคนดั้งเดิม แล้วชุมชนขยายไปอยู่หัวหิน ส่วนตระกูลของลุงเหล็กยังอยู่ที่เดิม ลุงลอยก็ยังอยู่ที่เดิม ลุงเขียวย้ายมาอยู่หน้าโรงเรียน

อาจารย์กุลยาจึงถามเด็กๆ ว่ามีใครมีนามสกุลที่กล่าวมาบ้าง มีเด็กประมาณ ๓ คนที่ยกมือ

สรุปว่าตระกูลแรกเข้ามาอยู่ อยู่ที่ท่าส้มเป็นชุมชนแรก เป็นรุ่นปู่ของครูพัว นับย้อนได้แค่นี้

วัดท่าส้ม มี พระปลัดสน ทวิสุวรรณ เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ต่อมาได้ชื่อว่า สนกาญจนาราม วัดตั้งเมื่อ ๒๔๓๕ สร้างโบสถ์เมื่อ ๒๔๗๑ (เป็นปีที่ครูพิศเกิดพอดี) สร้างกันกว่า ๖๐ ปี ไม้ที่ใช้ในการสร้างก็ไปเอามาจากเกาะลิบง ชาวบ้านช่วยกันไปตัดเลื่อยบรรทุกมา เพราะที่เกาะมีไม้มาก เป็นไม้

หลุมพอ คนทำโบสถ์เป็นคนขาด้วนแต่มีความรู้ความสามารถในการเขียนลายไทย ชื่อ**ช่างมัน** เป็นคนเขียนลายที่วัดตรังคภูมิ ต่อมาวัดได้ขยายให้ใหญ่โตขึ้น วัดท่าส้มเป็นวัดที่มีความสวยงามมาก ๆ ใช้เปลือกหอยปะมาทำเกล็ดนาค การเขียนลายเนียน แต่น่าเสียดายที่ถูกรื้อถอน ตอนหลังได้ชื่อว่า วัดคีรีกาญจนารามคณิศร เพราะสร้างใหม่ไปตั้งอยู่ที่สูงจึงมีคำว่าคีรี (ตรวจสอบประวัติวัดแล้ว ชื่อ คีรีกาญจนารามคณิศร เป็นชื่อพระปลัดสน เจ้าอาวาส ส่วนวัด ชื่อ คีรีกาญจนาราม)

เวที ๔

ครูพัว บอกว่าเมื่อก่อนน้ำใสสะอาด ใช้อาบได้ คลองลึกกว้าง เดี๋ยวนี้คับแคบหมด เพราะมีสิ่งก่อสร้างเข้าไปในแม่น้ำ เมื่อก่อน**ปลา**ชุกชุม มีจระเข้ นั่งเรือออกไปก็เจอจระเข้ได้ โดยเฉพาะช่วงเช้าลอยเรือออกทะเลจะเห็นจระเข้นอนอยู่ริมตลิ่ง ห่างเพียง ๔-๕ วา ก็เจอตัวหนึ่ง รุ่นปู่ย่าตาทวดไม่ต้องซื้อปลากิน ในแม่น้ำมีปลากระบอก ปลาหนาม กระเบน กะพงแดง กะพงขาว ดุกทะเลหรือมิหลัง กุกู ตัวแบนสั้นคล้ายปลานิล สีเหมือนปลานิล เมื่อก่อนมีเยอะมาก แต่ปัจจุบันหายไปแล้ว มีกุ้ง ปลากระเบนตัวโต ๆ ๔-๕ กิโล แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว เมื่อก่อนริมน้ำมี**หฺมฺรำ** ทำด้วยไม้ลำพูปักล้อมเป็นชั้น ๆ แล้วเอาใบไม้กิ่งไม้ไปสุม ๆ ให้เต็ม พอใบไม้มีกลิ่นส้มปลาก็เข้าปลาก็มาอยู่ แล้วก็ใช้แหอวนล้อมจับ

คลองท่าปาบ เมื่อก่อนสมัยครูพัวเด็ก ๆ เป็นคลองกว้างลึก กุ้ง ปลา ชุกชุม น้ำยังสะอาด คนแถวนั้นมีอาชีพทำราวกุ้ง พลิกฟาก เอาฟากไปปักริมตลิ่งช่วงน้ำใหญ่ เป็นทางยาว ๒๐-๓๐ เมตร พอน้ำแห้งกุ้งปลาก็ไปติดก็จับกุ้งจับปลาได้ แต่เดี๋ยวนี้ห้ามทำแล้ว **ราวกุ้ง**ใช้เชือกผูกเป็นราวใช้เหยื่อมะพร้าวเมื่อเก็บกุ้งใช้มือหนึ่งยกราว อีกมือเอาสวิงช้อนตักลงในเรือ คืนหนึ่งยังได้เป็นกิโล บางคนยังใช้ฉมวกหาปลาริมตลิ่งและหาปูดำกันได้เป็นปี๊บ หลังเลิกเรียนก็ลงน้ำไปหาปูกัน ๔-๕ ตัว ก็ได้ ๓ บาท

เวที ๕

ที่เกาะจากชาวบ้านมีการทำยาสูบ เมื่อก่อนเป็นแหล่งเย็บจาก ทำน้ำตาล หากุ้งปลาในทะเล เป็นเกาะที่มีต้นจาก มีตระกูล**ศรีประสิทธิ์ สุเหร็น จันทร์แก้ว** และ**แสงรัตน์**

บ้านสิเหร่ คนเกาะจากมาจับจองที่ดินทำสวนยางพารา

หัวหิน หมู่ที่ ๕ เมื่อก่อนเป็นชุมชนที่คนทำอาชีพประมง แล้วก็ไปทำสวนยางพารา จากนั้นก็มีโรงเลื่อยเก่า ๗๐-๘๐ ปีแล้ว เรียกโรงเลื่อยท่าประดู่ หลังจากนั้นก็อนุญาตให้ทำโรงงานได้ เมื่อก่อนตอนครูเด็ก ๆ ๗๐-๘๐ ปีแล้ว ใช้เรือพายเรือแจว **(ศึกษา โรงเลื่อยท่าประดู่)**

ครูพัวบอกว่าคนขับเรือเมล์เป็นพ่อครูพัวเอง ชื่อตาล่วงเป็นคนย่านตาขาว มีครอบครัวที่ท่าส้ม มีบุตร ๒ คน คนโตเป็นผู้หญิงเสียชีวิตแล้ว และครูพัว เมื่อก่อนเรือเมล์ใช้ไฟ แล้วเปลี่ยนเป็นเครื่องยนต์เดินทาง ภูเก็ต-กันตัง มีเรือ**ถ่องโห สินพังงา** (ของพ่อครูพัว) **กันตังลำเลียง** (ของชาวกันตัง) เป็นเรือ

บรรทุกสินค้าและคนโดยสาร เดินทางกันทางเรือ ขนาดบรรทุก ๔๐-๕๐ คน และบรรทุกข้าวสาร อาหาร การกิน ผลไม้ น้ำปลา น้ำซีอิ๊วส่งมาขายกันตัง ค่าโดยสารคนละ ๓๐ บาท ตอนครูพัว ๑๑-๑๒ ปี เคยไปภูเก็ต กับพ่อ ๒-๓ ครั้ง (ตอนนี้ครูพัวอายุ ๘๐ ปี) เรือหมดไปตอนสมัยมีทางรถยนต์

คำถามว่าการรำมโนห์ราเลิกไปเมื่อไหร่ ครูพัวบอกว่าตอนนั้นเกิดการชกต่อยกันในงาน โดยมีปัญหาจากเรื่องการลักขโมย ตั้งแต่ปีนั้นมาจึงต้องเลิกไป มโนห์รารับจากตรัง นาโยง เขาวิเศษ

เวที ๖

จากคำถามว่าเด็ก ๆ เรียนวิชาท้องถิ่นของเรากัน แล้วเรียนอยู่ชั้นไหน คิดเห็นกับประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างไร

น้องผู้หญิง แนะนำว่าชื่อ กาญจน์ติมา แสงรัตน์ ม.๑ อยู่บ้านเกาะจาก บอกว่า *"บ้านหนูเมื่อก่อนอยู่ริมน้ำ ตอนนี้ย้ายมาอยู่ฝั่งนี้แล้ว ตอน ป.๕ เรียนท้องถิ่นของเราเมื่อตอน ป.๖ ตอนนี้ ม.๑ ก็เรียนอยู่ จะไปเล่าให้เพื่อนฟัง แต่ต้องศึกษาต่อ"* เพื่อน ๆ ตบมือกันเกรียว

คำถามสำหรับครู ในฐานะสอนวิชาท้องถิ่นของเรา กับการทำงานโครงการนี้จะเสริมในวิชาได้อย่างไร

อาจารย์หวันยี่หวา กล่าวว่า การสอนเริ่มกันมานานแล้ว แต่ค่อนข้างลำบากในการฟื้นประวัติศาสตร์ ถ้าให้เด็กเรียนต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ตั้งตระกูล บ้าน การเรียนรู้ในชุมชนนำมาบูรณาการกับวิชา และเรียนรู้เพิ่มขึ้นในระดับจังหวัด การรู้ประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตัวเอง มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ทีมวิจัยให้ข้อมูลว่า ที่โรงเรียนอื่น ๆ มีเด็กก็ไปสืบค้นประวัติญาติพี่น้องกันแล้ว แล้วก็หาประวัติการตั้งถิ่นฐานชุมชน ใครมาตั้งบ้านอยู่หลังแรก เรามีเพื่อนที่ทำเหมือนเรา ถ้ามีโอกาสอาจารย์อาจไปคุยกับโรงเรียนอื่น ๆ และให้เด็ก ๆ แลกเปลี่ยนกันเองได้

ครูพัวกล่าวตอนท้ายว่า ตามที่สังเกตดูพวกเราสนใจประวัติเก่าๆ ของท้องถิ่น ครูพัวรู้สึกดีใจ ครูเองพร้อมจะให้ความรู้ สิ่งที่มีอยู่ อยู่ที่ว่าเราจะรับได้หรือไม่ ครั้งหนึ่งครูพัวมาสอนดนตรีไทย ครูรู้สึกเสียใจ แล้วครูก็ร้องไห้ เสียใจที่เด็กไม่สนใจ ทั้ง ๆ ที่ครูพร้อมสละทั้งกายใจ อยากให้เด็ก ๆ เก่ง มีความสามารถในการเล่นดนตรีไทย จนกระทั่งครูลาออก ลาออกได้ ๑๐ กว่าวันครูก็เป็นอัมพฤกษ์ ไปรักษาตัวหลายวัน แต่ก็ไม่หายเป็นปกติ ตอนนี้ก็เป็นโรคหัวใจ แม้ไม่มีคนสืบทอด ตอนนี้วันไหนอารมณ์ดีก็เปิดดนตรีไทยฟัง นึกอยากเล่นดนตรีอันไหนก็จับขึ้นมาเล่น พวกเราถ้าอยากเรียนก็ไปหาครูที่บ้านได้ พร้อมเสมอที่จะให้ อยากอนุรักษ์สิ่งนี้เอาไว้ สมัยครูเป็นหนุ่มมีวงดนตรีไทย ซึ่งแต่ละคนล้มหายตากจากกันไปแล้ว เหลือครูกับคนกันตังใต้กันแค่ ๒ คน ไปมาหาสู่กัน แต่ตอนนี้ไม่ได้พบกัน แม้วันนี้จะมาอย่างลำบากก็เต็มใจมา เพื่อลูกหลาน ขอให้พวกเราขยันขันแข็ง ตั้งใจเรียน อย่าเกียจคร้าน

"คนรุ่นเก่าพร้อมจะให้ คนรุ่นใหม่ต้องตั้งใจใฝ่ศึกษาเรียนรู้" คือประโยคสุดท้ายของครูพัว

เวที ๗

อาจารย์ฤดี กล่าวปิด อาจารย์เห็นความตั้งใจของครูพัว ว่าทำอย่างไรจะทำให้เด็กรุ่นหลังเกิดความรักในบ้านเมือง เมื่อเช้ารายการช่อง ๕ สอนให้รู้รักแผ่นดิน ชอบให้คนรุ่นปู่รุ่นย่าสอนให้เราต่อสู้ เพราะคนรุ่นก่อนได้อะไรมายาก ประทับใจการสอนของคนในอดีตมาก ที่สอนว่าทุกอย่างได้มายาก ไม่ได้ได้กันง่าย ๆ เหมือนที่เด็กสมัยนี้ได้กัน คนโบราณสร้างคนขึ้นมา

ต้นตระกูลของอาจารย์ฤดี ปู่มาจากเมืองจีน มาช่วงสมัยพระยารัษฎาฯ นามสกุลว่าอุตสาหะ มาเป็นลูกน้องคนงานระดับหัวหน้า ปู่ของครูเป็นลูกน้องของลูกน้องพระยาฯ ทำงานในบริษัท**บั่นเซ่งหิ้น** แต่งกับย่า คลอดลูกได้ ๓ คนก็เสียชีวิต พ่ออาจารย์เป็นลูกบุญธรรมของ คุณสุรพล อุตสาหะ บริษัทบั่นเซ่งหิ้นรับ-ส่งสินค้า วัว นม แอปเปิ้ล ขนมจากเมืองนอก คนสมัยก่อนอยู่ด้วยความยากลำบาก จึงสอนคนให้รู้จักลำบาก ดังนั้นครูก็ถูกสร้างจากความยากลำบาก และมีความภาคภูมิใจในตระกูล เพราะคนสมัยก่อนสอนคนให้เป็นคนดี อยู่ด้วยการให้ เป็นคนใจเย็น

อาจารย์ฤดี กล่าวว่าตนเองไม่ค่อยมีภูมิหลังมากนัก เพราะคลอดมาก็ไปอยู่ฝั่งกันตัง แต่มีคุณอาชื่อดำ คนที่จะรู้เรื่องแบบนี้ต้องเป็นคนลุย ๆ ชอบศึกษาเรื่องพื้นที่ เมื่ออาดำว่างก็มาเล่าให้น้องลูก ๆ หลาน ๆ ฟัง ว่าท่องเที่ยวไปเจอช้าง ต้องเดินทางต่อสู้กับสัตว์ร้าย

ครูพัวกล่าวฝากทิ้งท้ายว่าจงขยันหมั่นเพียร หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ อย่าเหลวไหล วิชาความรู้นำเราไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ขอกล่าวคำว่าสวัสดี

อาจารย์ฤดี ฝากเด็ก ๆ ว่าช่วยศึกษาต่อด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือสิ่งที่ควรศึกษา สองมือเด็ก ๆ ที่จะช่วยแผ่นดิน ให้รักษ์แผ่นดิน รักปู่ย่าตาทวด ปู่ก๋ง

นักวิจัยมอบแผนที่ตำบล ให้เด็ก ๆ นำไปวาดให้ขยายใหญ่ขึ้น และลงภาพให้สวยงาม แล้วถ้ามีโอกาสจะมาดู

แม้เวทีเลิกแล้ว อาจารย์ฤดี ก็ยังคุยฝากฝังเด็ก ๆ ให้รู้จักรักบ้านตนเอง

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (ข้อมูล อบต.บ่อน้ำร้อน)

ตำบลบ่อน้ำร้อนตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอกันตัง ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตังประมาณ ๓ กิโลเมตร อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองตรังประมาณ ๓๘ กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๙ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแม่น้ำตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบางสัก อำเภอกันตัง

ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ สลับกับพื้นที่ราบ ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งแม่น้ำตรังด้านตะวันตก แบ่งพื้นที่เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. พื้นที่ราบสูง อยู่บริเวณตอนบนของด้านทิศใต้และทิศตะวันออก ในหมู่ที่ ๗ บ้านควนแคงมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าพรุ ที่มีน้ำแร่ร้อนกระจายเป็นพื้นที่กว้าง

๒. พื้นที่ชายฝั่งทะเล อยู่บริเวณทิศเหนือและทิศตะวันออกติดริมแม่น้ำตรัง มี หมู่ที่ ๒ บ้านท่าปาบ หมู่ที่ ๓ บ้านเกาะจาก หมู่ที่ ๔ บ้านท่าส้ม หมู่ที่ ๕ บ้านหัวหิน และหมู่ที่ ๖ บ้านสิเหร่

๓. พื้นที่เนินเขาเตี้ย ๆ สลับกับพื้นที่ราบ อยู่บริเวณตอนกลางและตอนบนของตำบล

ประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๙,๐๐๙ คน แยกเป็นชาย ๔,๕๕๓ คน หญิง ๔,๔๕๖ คน (ข้อมูล ณ เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐) อาชีพหลักส่วนใหญ่ทำสวน ทำประมง ส่วนอาชีพเสริม คือการรับจ้างทั่วไป

เส้นทางการคมนาคม มีถนนสายลาดยางหลัก ๑ สาย คือ ทางหลวงหมายเลข ตง ๔๐๐๘ นาเมืองเพชร-บางสัก มีรถตู้โดยสารสายตรัง-หาดยาว ผ่านวันละหลายเที่ยว ถนนสายรองจำนวน ๕ สาย คือ ถนนสายนาบ่อ ถนนสายท่าปาบ ถนนสายแพขนานยนต์-ท่าส้ม ถนนสายทุ่งเจริญและถนนสายเคี่ยมงาม

ศาสนสถาน มีวัดคีรีกาญจนารามหรือวัดท่าส้ม และมีมัสยิดอีก.....แห่ง

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๔-๖๕)

บ่อน้ำร้อน มีบ่อน้ำร้อน

หมู่ที่ ๑ **บ้านนาบ่อ** มีบ่อน้ำอยู่กลางนา

หมู่ที่ ๒ **บ้านท่าปาบ** เดิมเป็นท่าเรือ และมีต้นปาบขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๓ **บ้านบ่อน้ำร้อน** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบล

หมู่ที่ ๔ **บ้านท่าส้ม** เดิมมีท่าเรือ และมีต้นมะขาม(ส้มขาม) ขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๕ **บ้านหัวหิน** ตาเขียว เป็นผู้มีวิชาอาคม หายไปจากหมู่บ้าน ต่อมาชาวบ้านฝันเห็นว่ากลายเป็นเสือมานั่งที่โขดหิน จึงตั้งชื่อว่าบ้านหัวหิน

หมู่ที่ ๖ **บ้านสิเหร่** สิเหร่ เป็นภาษามลายู แปลว่าพลู เดิมหมู่บ้านนี้เป็นที่ปลูกพลูกันมาก

หมู่ที่ ๗ **บ้านควนแคง** ลักษณะของควนดูเหมือนตะแคงไปข้างหนึ่ง

หมู่ที่ ๘ **บ้านสิเหร่เหนือ** ที่ตั้งของหมู่บ้านทางเหนือของบ้านสิเหร่

หมู่ที่ ๙ **บ้านปากคลอง** ที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ตรงบริเวณปากคลอง.....**(บอกชื่อคลอง)**

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

หมายเหตุ บริเวณตำบลบ่อน้ำร้อนปัจจุบัน เดิมเป็นตำบลสิเหร่และตำบลคลองยาง

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลคลองลุ

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นางสุชาดา โดะโอย	๙๒/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ. (ดู ➢ สำรวจ ๒)

๒

 นางหรม ชูพันธ์	..... หมู่ที่ ๗ ตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง อายุ ๙๐ กว่าปี (ดู ➢ สำรวจ ๓)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองลุ	หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ **คลองลุ** (ดู ▶ เอกสาร ๑, ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านท่าด่าน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านบางเตา** (ดู ▶ สำรวจ ๑ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านทอนหาญ** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านนาเหนือ** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านคลองเคียน** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓)

หมู่ที่ ๗ **บ้านท่าจูด** (ดู ▶ สำรวจ ๑ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

เขาผึ้ง เขาพรุหมิง (ดู ▶ เอกสาร ๓)

คลองตากแดด ห้วยตากแดด คลองทอนหาญ คลองนายาว คลองสะพานเคี่ยม คลองสีหมาย (ดู ▶ เอกสาร ๓)

หมายเหตุ ชื่อต่อไปนี้ เป็นรายละเอียดของชื่อถนนในเอกสาร แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๕๓ อบต.คลองลุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชื่อบ้านและชื่อที่บ่งบอกสภาพภูมิศาสตร์ รวบรวมไว้เพื่อตรวจสอบกับสถานที่จริงและศึกษาความเป็นมาต่อไป

คลอง คลองโต้รอด คลองลำเหมือง

ทุ่ง ทุ่งแค ทุ่งตากแดด ทุ่งทวย ทุ่งพร้าว ทุ่งสะพานเคี่ยม ทุ่งส้าน ทุ่งหลา

นา นาต้นบ้า นาป่าไทร

อื่น ๆ เกาะแต้ว ควนภูจา เคี่ยมงาม โคกหลา ช่องลม ถ้ำผึ้ง ทอนหลอด ท่าปริง น้ำฉา บ้านออก วังหิน ไสป่าเนียง หนองเหม้า เหนือคลอง แหลมโหนด

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

โดะโอย (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๓)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

จาก (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๒, ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

สงคราม (ดู ▶ สำรวจ ๓)

น้ำท่วม (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕.๒ การละเล่น

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๓ ภูมิปัญญา

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๔ ความเชื่อ

ยังไม่มีข้อมูล

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

การเดินทางในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ นักวิจัยซึ่งหมายถึง อ.กุลยา ศรภักดี และฉัน อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ต้องเดินทางไปที่ตำบลย่านซื่อซ้ำอีกครั้ง หลังจากนั้นจึงกลับเข้าตัวเมืองทางตำบลคลองลุ เพื่อลงพื้นที่สำรวจริมแม่น้ำ โดยเดินทางผ่านหน้าอนามัยย่านซื่อไปไม่ถึงหนึ่งกิโลเมตร เลี้ยวเข้าซอยทางด้านซ้ายมือไปตามทางลูกรังที่โรยด้วยหินสีเทา ขับไปเรื่อย ๆ จะถึง**สะพานบางเตา**ซึ่งบริเวณนั้นคนทั่วไปเรียก**คลองบางเตา**ติดเขตตำบลคลองลุ

บริเวณสะพานบางเตา เรียกว่า**ท่าจูด** ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างตำบลย่านซื่อกับตำบลคลองลุ ที่นั่นเราสองคนพบกับชาวบ้านที่ทำอาชีพกับ**จาก**กำลังนั่งสับยอดจากอยู่ริมคลอง โดยจะมีเถ้าแก่มารับซื้อถึงที่

วันนั้นมีเด็ก ๆ อยู่มาก เพราะเป็นวันอาทิตย์ ที่น่าสังเกตคือเด็ก ๆ ช่วยสับยอดจากได้ด้วย แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคในวันนั้นก็คือ การที่มีเด็ก ๆ เยอะมากและทุกคนยังชอบเล่นกล้อง ทั้งนั้น ทำให้ไม่สามารถจดจำข้อมูลที่ถามจากชาวบ้านที่สับยอดจากอยู่ได้มากนัก ชาวบ้านแถวริมคลองบางเตา เตือนว่าอย่าเข้าไปเก็บข้อมูลในบ้านคลองลุวันนี้ เพราะที่นั่นมีเด็ก ๆ เยอะมาก ควรจะเข้าไปวันธรรมดาจึงจะสามารถทำงานได้สะดวก

เก็บข้อมูลบริเวณริมคลองบางเตาได้ไม่นาน เถ้าแก่ก็มารับจากที่สับเรียบร้อยแล้ว ผูกรวมเป็นมัด ๆ เถ้าแก่คนนี้เป็นเด็กหนุ่มเกิดในตำบลคลองลุ แต่ไม่ค่อยรู้เรื่องพื้นที่บ้านตัวเองมากนัก มีแต่รถมอเตอร์ไซค์คันเก่าที่กลายเป็นแบบสวย ๆ ให้ได้เก็บภาพวิธีการขนจากไปแปรรูปต่อได้

ผ่านไป ๑๐ วัน อ.กุลยา และ ฉัน มีโอกาสเดินทางผ่านไปแถวคลองลุอีกครั้ง วันนี้เราแวะซื้อขนมกินรองท้องที่หน้าโรงเรียนบ้านคลองลุ และเพื่อไม่ให้เสียเที่ยว เราถามหญิงคนขายว่าจะเข้าไปที่ท่า

จุดริมคลองบางเตาได้อย่างไร คนขายบอกว่าขับรถเข้าไปได้แต่ต้องขอกลับรถที่หน้าบ้านคนแถวนั้น ซึ่งจะลำบากสักหน่อย ขณะที่คุยอยู่ คนขายเห็นชายคนหนึ่งขับรถซาเล้งออกมา เลยเรียกให้และบอกว่าเขาเป็นหลานกันโต๊ะหรม คนแก่ที่บ้านท่าจูด คนขายเลยขอให้เราสองคนติดรถเข้าไปในชุมชนนั้นด้วย แต่หลานของโต๊ะหรมขอไปขายยางก่อนแล้วจะกลับมารับ

เราคุยกับคนขายต่อ ได้ความว่า **โต๊ะหรม** เป็นผู้หญิงที่ขยันและยังแข็งแรงดีอยู่มาก ทุกวันนี้ยังมาขายของที่โรงเรียนคลองลุทุกวัน แต่วันนี้ไม่ค่อยสบายเลยหยุดอยู่ที่บ้าน ซึ่งตามปกติแล้วโต๊ะไม่ค่อยมีอาการป่วย เว้นแต่วันนี้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับตา

ไม่นานนัก หลานโต๊ะหรมก็กลับมา การนั่งรถพ่วงข้างเข้าไปในที่ที่ไม่คุ้นเคยอย่างนี้ถือเป็นการผจญภัยที่คุ้มค่าอย่างหนึ่ง อีกทั้งยังได้เห็นน้ำใจของชาวบ้านด้วย เมื่อไปถึงเราเห็นชาวบ้านบ้างก็พักผ่อน บ้างก็กำลังทำงานเตรียมออกทะเล คนที่นั่นโดยเฉพาะคนที่หากินทางน้ำมีทีท่าเป็นมิตรมาก และไม่เขินอายที่ตัวเองกำลังถอดเสื้อทำงานแล้วถูกถ่ายรูป

เราสองคนขอเวลาคุยกับโต๊ะหรมไม่นาน เพราะมีนัดต่อที่ อบต.บ่อน้ำร้อน และตอนนี้ก็เลยเวลานัดมาราวครึ่งชั่วโมงแล้ว โต๊ะหรมไม่สามารถเล่าเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานตอนแรก ๆ ได้มากนัก แต่ทีมวิจัยก็ได้รับรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่สมัยก่อนที่แสนลำบากของคนที่นี่

เราขอตัวกลับโดยให้ลูกผู้หญิงของโต๊ะมาส่ง คราวนี้นั่งมอเตอร์ไซค์ซ้อนสามกลับมา ก็ต้องผจญภัยเช่นเดิมเพราะสาวน้อยคนนั้นขับรถฉวัดเฉวียนมาก อีกทั้งเส้นทางที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทำให้หวั่นเกรงเรื่องความปลอดภัยไม่น้อย แต่เราทั้งสองก็วางใจต่อความเคยชินในการใช้ชีวิตของคนพื้นที่

ออกจากท่าจูดไปบ่อน้ำร้อน ระหว่างทางของถนนสายโคกยาง-บางสัก แวะถ่ายรูปที่สะพานบางเตาด้วยความเร่งด่วนและลุ้นว่าแบตเตอรี่ที่ใช้กับกล้องที่ติดมือไปจะพอหรือไม่ เพราะวันนั้นไม่ได้เตรียมถ่านสำรองไปเลย ต้องเปิด-ปิดกล้องอยู่หลายครั้ง โชคยังดีที่ใช้พอ!

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์ นางสุชาดา โดะโอย

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางสุชาดามีพื้นเพเป็นคนละงู บอกว่า ตัวเองและญาติมี**อาชีพสับจาก**ริมคลองบางเตาฝั่งย่านซื่อ ตรงข้ามท่าจูด คนที่มาหากินบริเวณตีนสะพานซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างย่านซื่อและคลองลุ ส่วนใหญ่เป็นพี่น้องหรืออยู่ในตระกูลเดียวกันทั้งนั้น คนที่มาใช้พื้นที่ตรงนี้มีแต่คนคลองลุ คนที่อยู่ดั้งเดิมบ้านคลองลุเป็นอิสลาม สกุลที่มีมาก คือ **โดะโอย**

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นางหรม ชูพันธ์

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ชื่อ**ท่าจูด** มีที่มาจากการที่มีต้นจูดอยู่มากในบริเวณนี้ แต่คนไม่ค่อยเอาจูดมาใช้ประโยชน์ **(ยังมีอยู่หรือไม่ ตรงไหนบ้าง)**

พ่อแม่เป็นคนดั้งเดิมที่นี่ พ่อของนางหรมสร้างบ้านที่นี่ไว้ โต๊ะและหาซึ่งเป็นยายของยายหรมเป็นคนบางหมาก ส่วนปู่เป็นคนที่นี่ นามสกุลเดิมของนางหรมคือ **โดะโอย**

แต่ก่อนมีอาชีพไปตัดจากเล ไปขายแป๊ะตินที่ป่าเตียว ตอนนั้นข้ามท่าที่วัดย่านซื่อ ขายจากตับละ ๒๕ สตางค์ ไปหาจากป่าเอาเอง ตอนทำตับจากอายุราว ๔๐-๕๐ ปี ครอบครัวนี้**เย็บจาก**มาตั้งแต่เดิม ไม่มีการหากินทางน้ำเพราะไม่มีอุปกรณ์ แต่นางหรมเคยออกเรือไปถึงตลาดกันตัง เกาะเคี่ยม หาดหอย ที่นั่นมีหอยปะมากอยู่ระหว่างตลาดกันตังกับเกาะเคี่ยม

คนเมื่อก่อนไม่ค่อยไปโรงพยาบาล คลอดที่บ้าน ลูกคนเล็กของนางหรมชื่อ เอียด หรุยแก้ว อายุ ๕๑ ปี พูดเสริมว่า นางหรมแข็งแรงมาก ยังไปขายของที่โรงเรียนคลองลุ และยังทอนเงินถูกอยู่ โดยไม่เลอะเลือน

นางหรมไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะตอนเด็ก ๆ ยังไม่มีโรงเรียนอยู่ใกล้แถวนี้

สมัยสงครามไม่มีใครกล้าออกไปไหน เพราะแค่เขาว่ากันว่าญี่ปุ่นแก้ผ้าอาบน้ำ ก็กลัวแล้ว ตอนไปซื้อข้าวสารก็ต้องซื้อบัตร บางคนลูกมากก็ไม่พอ ต้องทำอย่างนี้เป็นปีกว่าเกือบสองปี

เดิม ๆ ไม่มีที่เดินในบ้าน ต้องเดินเลียบไม้ เลียบคลองไปบ้างเป็นระยะ แต่ก่อนลำบาก อดมื้อกินมื้อ แต่ตอนนี้ดีขึ้นมีสวนจากเป็นของตัวเอง ไม่ต้องไปรับจ้างแล้ว

ประเพณี**ลากพระ**ตอนนางหรมเด็ก ๆ ก็มีที่หัวไทร บางครั้งก็ไปเที่ยว ๆ อยู่บ้าง

เวลา**น้ำท่วม**ที่นี่ น้ำสูงเท่ากับหน้าต่างบ้านสองชั้น ปัจจุบันน้ำในลำคลองท่าจูดกว้างกว่าเมื่อก่อน

ที่นี่มีการทำ**ขนมจาก**มากเพราะต้องหากินกับจาก น้ำผึ้งจากมีทำอยู่บ้านหนึ่ง เพิ่งมาทำได้ไม่นาน ประมาณ ๒ ปีที่ผ่านมา

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสาร แผนพัฒนาสามปี พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๕๓ อบต.คลองลุ)

ตำบลคลองลุ จัดตั้งขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ.๒๔๕๗ เดิมเป็นชื่อของคลองสายหลักของตำบล ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภูเขา ในเขตหมู่ที่ ๑ บ้านช่องลม ไหลผ่านบ้านคลองลุลงสู่คลองบางเตา หมู่ที่ ๓ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำตรัง

ปัจจุบันตำบลคลองลุแบ่งการปกครองออกเป็น ๗ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตตำบล ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบ่อน้ำร้อนและตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง

ลักษณะภูมิประเทศ มีทั้งที่ราบค่อนข้างสูง ที่ราบเชิงเนินภูเขา และที่ราบลุ่ม

ประชากรตำบลคลองลุ ข้อมูลเดือนกันยายน ๒๕๔๙ มี ๔,๐๑๗ คน ๙๕๘ ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง

เส้นทางคมนาคม มีถนนทางหลวงจังหวัดหมายเลข ๔๐๐๘ เป็นถนนสายหลัก และมีถนนโครงข่ายแยกจากถนนสายหลักอีก ๓๗ สาย

ศาสนสถานมี ๓ แห่ง ได้แก่ วัดคลองลุ วัดไสแก้วหรือท่าด่าน และมัสยิดบ้านคลองลุ

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๔)

คลองลุ ชื่อคลองสายนี้มีน้ำเค็มไหลผ่านเข้ามา

หมู่ที่ ๑ **คลองลุ** ที่มาเหมือนชื่อตำบล

หมู่ที่ ๒ **บ้านท่าด่าน** เดิมเป็นท่าเรือและมีด่านเก็บภาษี **(ศึกษาเพิ่มเติม)**

หมู่ที่ ๓ **บ้านบางเตา** เพี้ยนมาจากบางเต่า เพราะสมัยก่อนมีเต่าอยู่มาก

หมู่ที่ ๔ **บ้านทอนหาญ** มีต้นหาญขึ้นอยู่ในป่าลึก **(ศึกษาต้นหาญ ถามด้วยว่า ที่ลึกเข้าไปมีหนองน้ำหรือทางน้ำตายบ้างหรือไม่ หรือมีตรงไหนที่เรียกว่า ทอน)**

หมู่ที่ ๕ **บ้านนาเหนือ** พื้นที่เป็นทุ่งนาอยู่ทางทิศเหนือ

หมู่ที่ ๖ **บ้านคลองเคียน** มีต้นตะเคียนอยู่ริมคลอง

หมู่ที่ ๗ **บ้านท่าจูด** ริมท่าเรือมีต้นจูดขึ้นอยู่ **(ปัจจุบันยังมีอีกหรือไม่)**

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

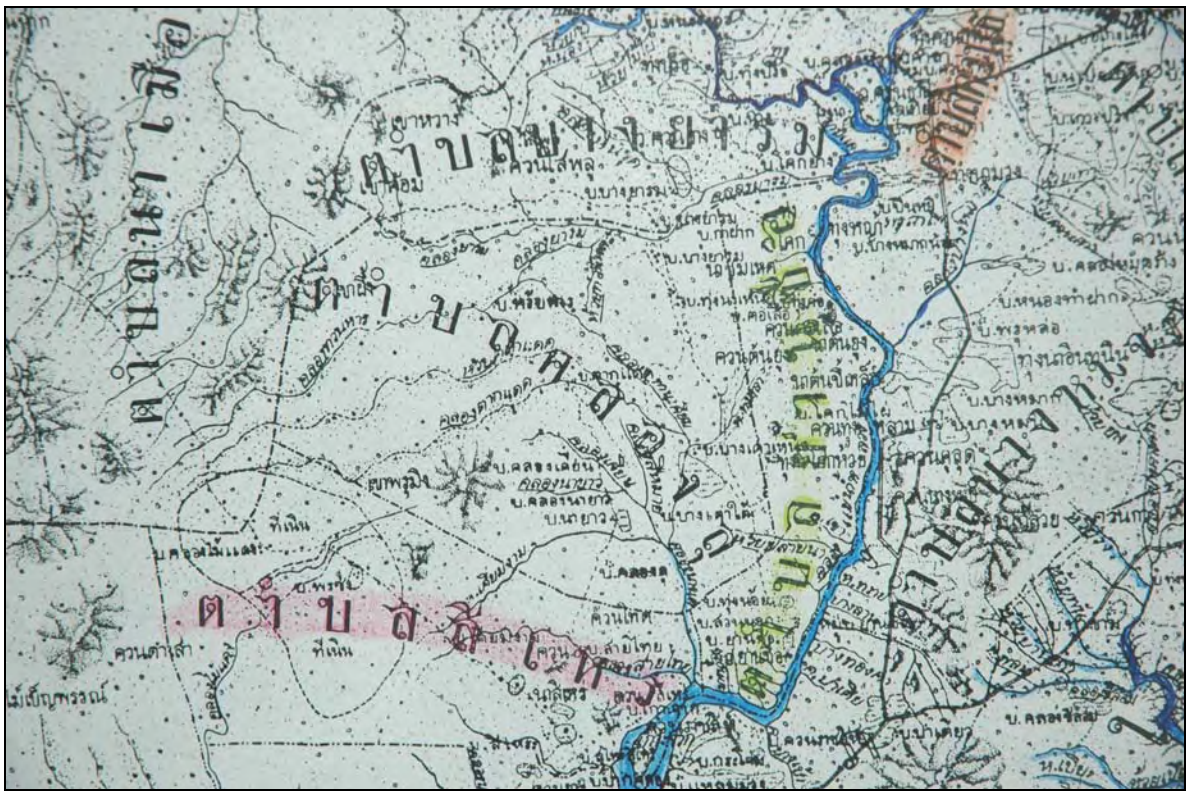
ตำบลสำโรง
ตำบลบางยาว
ตำบลสำโรงใต้
ตำบลบางหมาก
ตำบลบางหลวง
ตำบลบางเลน
ตำบลบางกระเจ็ด
ตำบลบางกระบือ
ตำบลบางกระทึก
ตำบลบางกระทึกใต้
ตำบลบางกระทึกเหนือ
ตำบลบางกระทึกตะวันตก
ตำบลบางกระทึกตะวันออก
ตำบลบางกระทึกตะวันออกใต้
ตำบลบางกระทึกตะวันออกเหนือ
ตำบลบางกระทึกตะวันตกใต้
ตำบลบางกระทึกตะวันตกเหนือ

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลย่านซื่อ

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายก้วน จิ้วตั้น	๗๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๘๑ ปี (ดู ▶ เวที)

๒

 นายชั่น เครือฮ่อง	๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง ครูสอนภาษาจีน อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ ๙๖ ปี (ดู ▶ เวที)

๓

 นายเที้ยนเที่ยง แซ่ฮั่ง	๑๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง นักพายเรือแข่งและผู้ฝึกสอน อายุ ๗๖ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๑)

๔

 นายประทีป ทวยบุตร	๓๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๘๗ ปี ชื่อเล่น นายไข่ (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๕

นางผ่อง ใหญ่จริง	๑๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๗๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๖

 นางพิณ ทวยบุตร	๓๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๘๐ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๗

 นางสมพิศ สุจริยา	๑๐๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๘๐ ปี (ดู ▶ เวที)

๘

 นางหยิน แซ่ฮั่ง	๑๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๖)

๙

 นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ	๕๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง อายุ ๔๕ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๓)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลย่านซื่อ	.....หมู่ที่ ..... ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง

ดูท้ายบท

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ย่านซื่อ (ดู > สำรวจ ๓.๑, ๕ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านโคกทราย** (ดู > สำรวจ ๓.๑, ๕)

หมู่ที่ ๒ **บ้านตก** (ดู > สำรวจ ๓.๑ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านในลุ่ม** (ดู > สำรวจ ๒, ๓, ๔)

หมู่ที่ ๔ **บ้านทุ่งอิฐ** (ดู > สำรวจ ๓.๑ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองเทศ (ดู > สำรวจ ๕)

คลองบางเตา (ดู > สำรวจ ๓.๑)

โคกหญ้าคา (ดู > สำรวจ ๓.๑)

ท่าช้าง (ดู > สำรวจ ๓.๑ เวที ๒)

ท่าใหญ่ (ดู > สำรวจ ๑, ๓.๑)

ทุ่งยอมคด (ดู > สำรวจ ๓.๑)

บ้านเกาะเสือ (ดู > สำรวจ ๓.๑)

โรงเรียนบ้านย่านซื่อ (ดู > สำรวจ ๓.๒)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

จิ้วตั่น (ดู ▶ เวที ๓)

บูก๋ง เสาะซิ้ว สุจริยา เครือฮ่อง ผลิผล ทวยบุตร (ดู ▶ สำรวจ ๓)

พ่อท่านอินทร์ (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๓.๒, ๕ เวที ๖)

สุนทรเต็ม (ดู ▶ สำรวจ ๖)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

การเดินทาง ไปตลาด (ดู ▶ สำรวจ ๓, ๕, เวที ๔)

จาก เย็บจาก นาจาก สับยอดจาก (ดู ▶ สำรวจ ๔, ๕, ๖ เวที ๓)

ค้าขาย (ดู ▶ เวที ๒)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ตัดถนน (ดู ▶ เวที ๒)

น้ำท่วม (ดู ▶ สำรวจ ๔, ๖)

สงคราม (ดู ▶ สำรวจ ๔, ๕)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระ (ดู ▶ เวที ๕)

๕.๒ การละเล่น

แข่งเรือ (ดู ▶ เวที ๕)

เรือทองปราง (ดู ▶ สำรวจ ๖ เวที ๕)

๕.๓ ภูมิปัญญา

เสวียนหม้อ (ดู ▶ เวที ๔)

๕.๔ ความเชื่อ

ยังไม่มีข้อมูล

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๐, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

บ้านย่านซื่อเป็นหมู่บ้านที่มีป่าจากอยู่มากจนเกือบทั่วพื้นที่ของตำบล วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน เป็นครั้งแรกของการเก็บข้อมูล วันนั้นทีมวิจัยไปถึงที่นั่นประมาณ ๑๐ โมงเช้า ตามที่ **นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ** ผู้ประสานงาน นัดหมายและนัดพบที่อนามัยย่านซื่อ

จากอนามัยเราทั้งสามคนเดินทางมาที่บ้านพี่สาวของนายอำพรรณ ซึ่งที่นี่มีชาวบ้านจากบางหมาก บางเป้า มานั่งรอประชุมอยู่ด้วย คนเหล่านี้เป็นเครือข่ายที่ร่วมกันทำงานชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม เพื่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งขึ้นในชุมชน ได้พบพี่ตา ซึ่งมาจากบางหมาก แต่แม่มีพื้นเพเดิมเป็นคนควนทองสีห์ ฉันจึงนัดหมายกับพี่ตาว่าคราวหน้าจะไปขอเก็บข้อมูล

นอกจากนี้ ยังได้คุยกับพี่มาลีจากบางเป้า ซึ่งเป็นผู้หญิงพูดกลาง พูดเสียงดังฟังชัด และวิพากษ์เรื่องต่าง ๆ อย่างเด็ดขาด พี่มาลี บอกว่า คนในบางเป้ามีปัญหาเรื่องการรวมกลุ่มกัน จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในเรื่องการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่

หลังอาหารเที่ยง ก่อนไปร่วมเวทีสภากาแฟ ที่นายชัยพร จันทร์หอม เป็นแกนหลักในการจัดและหมุนเวียนไปตามพื้นที่เครือข่าย นักวิจัยมีโอกาสเดินดูรอบ ๆ พื้นที่บ้านย่านซื่อ ผ่านโรงรมใบจากแห่งแรก ฉันแพ้กลิ่นกำมะถันที่ใช้รมใบจากจนทำให้ให้แสบจมูกแสบคอจนแทบพูดไม่ได้ แต่เมื่อเดินไปเรื่อย ๆ ก็พบว่าต้องรับสภาพนี้ให้ได้เพราะทั้งหมู่บ้านมีแต่การประกอบอาชีพโดยใช้ต้นจากทั้งนั้น

ริมคลองติดกับศาลาอเนกประสงค์หลังใหม่ของบ้านย่านซื่อ นายอำพรรณเล่าว่าตรงนี้เคยเป็นท่าเรือเก่า ที่เรียกว่า**ท่าใหญ่** แต่ปัจจุบันย้ายออกไปทางด้านขวามือประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นท่าที่ทำสะพานคอนกรีตอย่างดี และหากมองตรงไปตามแนวของสะพานจะเห็นถนนที่ตัดตรงขึ้นไปถึงหมู่ที่ ๒ ทางขวาของท่าเรือนี้คือสะพานข้ามไปท่าปาบ

จากท่าเรือ อ.กุลยาและฉันเดินไปเรื่อย ๆ เพื่อหาคนให้ข้อมูล ซึ่งก่อนที่จะได้ร่วมเวทีเสวนาในวันนั้น เราสองคนก็เก็บข้อมูลบุคคลได้มาก เรียกได้ว่าแทบจะไม่ได้ฟังเวทีเลย

วันนั้น อ.กุลยา ได้พบหมอรักษาอาการแขนบวม ซึ่งเป็นที่พอใจมาก... ส่วนฉันเก็บข้อมูลและได้สั่งติหมากลับมา ๙ ใบ สามารถนำไปใช้เป็นอุปกรณ์ปลูกต้นไม้แขวนไว้หน้าบ้านได้ ซึ่งการทำติหมาที่บ้านย่านซื่อในปัจจุบันมีเพียง **นางหยิน แซ่ฮั่ง** สามารถทำได้เพียงคนเดียวเท่านั้น

แต่เมื่อเก็บข้อมูลไปได้สักระยะ กล้องซัมซุงตัวใหม่มีปัญหาเรื่องถ่านทำให้ถ่ายรูปได้ไม่เต็มที่ เมื่อนำมาถอดข้อมูลออก ปรากฏว่าไม่สามารถได้รูปที่ถ่ายไว้ทั้งหมด แต่ทีมวิจัยก็เดินทางกลับด้วยรอยยิ้มเพราะมีของฝากจากย่านซื่อติดมือมากมาย โดยเฉพาะ อ.กุลยาที่ได้ลูกจากสด ๆ ถุงใหญ่ติดมือกลับบ้านด้วย

สำรวจ ๒

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน กลับไปย่านซื่อตามการนัดหมายของนายอำพรรณอีกครั้ง วันนี้เราเข้าบ้านย่านซื่อโดยใช้เส้นทางที่ต้องผ่านถนนข้ามทางรถไฟไปกันตัง แล้วเลี้ยวไปตามถนนที่ตรงไปวัดย่านซื่อ คลองบริเวณนี้เป็นคลองใหญ่มาก มีทั้งต้นจากและต้นลำพูอยู่ตลอด บนสะพานมีเด็ก ๆ กำลังใช้เบ็ดตกปลา ส่วนในแม่น้ำก็มีคนพายเรือหาปลา

หลังจากถ่ายรูปสะพานและวัดเรียบร้อยแล้ว ฉันไปส่ง อ.กุลยา ที่ปากทางลงไปบ้านในลุ่มเพื่อไปรักษาแขนก่อน ส่วนฉันไปพบนายอำพรรณเพื่อนัดแนะแผนการลงพื้นที่วันนี้ เมื่อได้คุยกับนายอำพรรณเห็นว่าเป็นคนที่มีความรู้จากการซักถามและพูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่ สามารถเล่าเรื่องบ้านตัวเองและถ่ายทอดสภาพพื้นที่ได้เหมือนเป็นแผนที่ย่านซื่อฉบับหนึ่งที่ตรวจสอบมาแล้ว

วันนี้มีโอกาสไปดูพื้นที่ริมคลองอีกครั้ง และได้พูดคุยกับ **นายเที้ยนเที่ยง แซ่ฮั่ง** ซึ่งเป็นนักกีฬาฝีพายดีของบ้านย่านซื่อ หลังจากนั้นทีมวิจัยนั่งรถมอเตอร์ไซค์ซ้อนสามกับนายอำพรรณไปวัดย่านซื่อ

ด้วยความชำนาญของนายอำพรรณทำให้การขับรถทางแคบและเป็นเนินในบางช่วงของบ้านย่านซื่อเป็นการเดินทางที่ไม่น่ากลัวอย่างที่คิดไว้ตั้งแต่แรก

เฉพาะพื้นที่หมู่ที่ ๓ มีประมาณ ๑๖๐ ไร่ เรียกชื่อ**บ้านในลุ่ม** เพราะเดิมเป็นที่ลุ่มริมแม่น้ำ มีน้ำท่วมขังตลอด ต้องใช้สะพานเดินติดต่อกันระหว่างบ้าน สะพานกว้างประมาณ ๖๐-๗๐ เซนติเมตร ใช้ไม้ ๒ แผ่นวางต่อกัน ผู้ที่เข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนได้ใช้ส่วนต่าง ๆ ของต้นจากที่เหลือจากการใช้งานมาถมใต้ถุนและลานบ้านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดไม่เหลือร่องรอยพื้นที่น้ำขึ้นถึง

ที่**วัดย่านซื่อ** เก็บภาพมุมต่าง ๆ ของวัด ถ่ายรูปเรือ**ทองปราง** ชื่อเรือที่เป็นแชมป์เรือแข่งจากบ้านย่านซื่อ และไหว้**พ่อท่านอินทร์** สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนย่านซื่อให้ความนับถือมายาวนาน ก่อนจะเดินทางกลับโดยไม่ได้นั่งสัมภาษณ์กับนายอำพรรณต่อ เพราะวันนี้มีงานในบ้านย่านซื่อ ซึ่งนายอำพรรณต้องไปช่วย

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

เริ่มถามความเป็นมาของหมู่บ้านจากคนแก่ ๆ ในหมู่บ้านตั้งแต่ยังเล็ก ๆ และมาจริงจังในช่วง ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เสียชีวิตแล้ว แต่ก่อนหมู่ที่ ๓ บ้านย่านซื่อเป็นที่ตั้งบ้านของตำบลย่านซื่อ เรียกว่า**บ้านในลุ่ม** เพราะมีสภาพเป็นที่ลุ่มติดริมแม่น้ำ สมัยก่อนคนจีนเข้ามาที่นี่ทางน้ำ และเห็นว่ามีอ่าวที่จอดเรือได้ จึงเข้ามาจอดเรือและตั้งรกรากในเวลาต่อมา

เนื้อที่ของหมู่ที่ ๓ มีประมาณ ๑๖๐ ไร่ แต่ก่อนต้องใช้สะพานเดินผ่านไปตลอดหมู่บ้าน คนทั่วไปของบ้านย่านซื่อจึงหากินหลักทางน้ำ และเนื่องจากมีต้นจากอยู่เดิมมาก จึงกลายเป็นแหล่งทำมาหากินจับจองที่ดินและตั้งบ้านเรือน

ตระกูลที่มีที่ดินในบ้านย่านซื่อ คือ ตระกูลบูก๋ง ญาติของสมาชิก อบต.หมู่ที่ ๓

ตอนแรก ๆ เท่าที่สืบถามมาได้มีการตั้งบ้านอยู่เพียง ๕ ตระกูล คือ **บูก๋ง เสาะซิ้ว** มาจากคนจีน**แซ่สอ** ปัจจุบันบางคนเปลี่ยนไปเป็น**สุจริยา เครือฮ่อง ผลิผล** และ**ทวยบุตร** ปัจจุบันในหมู่ที่ ๓ มีคนอยู่ ๕๒ ครัวเรือน ส่วนนายอำพรรณมีพ่อเป็นคนนคร แม่เป็นคนควนธานี และมีสายสัมพันธ์กับนามสกุลเสาะซิ้วในรุ่นของปู่

แป๊ะชั่น ซึ่งเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ เป็นเจ้าของบ้านเลขที่ ๑ ของหมู่บ้านนี้

เมื่อก่อน**การเดินทาง**ไปกันตัง ควนธานี ท่าจีน ใช้เรืออย่างเดียวเท่านั้น จนถึงสมัยพระยารัษฎาฯ มีการตัดถนนจากบางเป้าถึงย่านซื่อ ทำให้การเดินทางทางบกเริ่มเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อมีรถไฟ คนแถวนี้จึงเดินทางไปขึ้นรถไฟแทนการใช้เรือ

นายอำพรรณเล่าว่า ใบตอง ใบกล้วย ใบจาก ย่อยสลายได้ แต่ปัจจุบันยางเส้นมัดของอยู่ในท้องปลาเต็มไปหมด ทำให้ปลาไข่ไม่ได้ แต่ก่อนเอากล้วย เอาปลี ของเพื่อนบ้านมากินได้ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไป แต่ก่อนอยากกินกุ้งแม่น้ำก็ได้กิน เพราะ *"หิ้วขายจนหัวหลุดก็ไม่มีใครซื้อ"* แต่ตอนนี้กิโลกรัมละ ๑๕๐ บาทก็หายาก

สมัยก่อนมีพ่อบ้านเป็นผู้ปกครอง นายอำพรรณ สอบถามคนเฒ่าคนแก่ได้ความว่า ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ ครูเขียว คนที่ ๒ ไม่มีใครจำได้ ส่วนคนที่ ๓ ยังมีชีวิตอยู่ ชื่อ นายชั่น เครือฮ่อง

สำรวจ ๓.๑ สัมภาษณ์ นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ

ชื่อบ้านย่านซื่อ มีความสับสนอยู่หลาย ๆ ลักษณะ กล่าวคือ คนในบ้านย่านซื่อเรียกหมู่ที่ ๓ ในปัจจุบันว่า**บ้านในลุ่ม**ตรงกับเอกสารของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข แต่ตามเอกสารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรียกว่า **บ้านย่านซื่อ** นายอำพรรณเล่าว่า เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๔๔ ตัวเองยื่นคำร้องของเปลี่ยนชื่อ บ้านในลุ่ม เป็นบ้านริมคลอง เพราะเห็นว่าชื่อเดิมเป็นชื่อที่ไม่เป็นมงคล ฟังแล้วทำให้คิดไปได้ว่าคนยังลุ่มหลงหรือยึดติดในสิ่งต่าง ๆ อยู่ และสภาพพื้นที่บ้านย่านซื่อก็อยู่ติดคลองตลอดหมู่บ้าน จึงน่าจะเปลี่ยนเป็นบ้านริมคลองมากกว่า แต่ยังไม่ได้เปลี่ยน

นายอำพรรณ ยังบอกชื่อบ้านในหย่อมต่าง ๆ ของบ้านย่านซื่อ และที่มาที่ไปของชื่อเท่าที่รู้ ดังนี้

บ้านตก อยู่ในเขตหมู่ที่ ๒ เรียกชื่อนี้เพราะหมู่บ้านตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบลย่านซื่อ

โคกหญ้าคา ที่เรียกชื่อนี้เพราะแถวนั้นมีโคกขนาดใหญ่อยู่มาก แต่มีอยู่โคกหนึ่งที่มีหญ้าคาขึ้นอยู่มาก ไม่มีใครเข้าไปทำกิน จนตระกูลผลิผลเข้าไปเป็นผู้บุกเบิกดินในรุ่นแรก ๆ

บ้านโคกทราย อยู่ในหมู่ที่ ๑ ก่อนถึงโรงเรียนบ้านโคกทรายมีกองทรายสูงขึ้นมา เป็นป่าเสม็ดและป่าพรุ ทำกินอะไรไม่ได้

ทุ่งยอมคด ถัดไปทางทิศเหนือของบ้านโคกทรายมีต้นพะยอมต้นใหญ่อยู่ จึงเรียกชื่อบ้านตามต้นพะยอมต้นนั้น

บ้านเกาะเสือ อยู่หมู่ที่ ๔ เล่ากันว่าสมัยก่อนเมื่อมีน้ำท่วม บริเวณเนินแถบนี้จะมีเสือขึ้นไปอาศัยอยู่มากมาย ทำให้เรียกชื่อตามสิ่งที่เห็นมา

ท่าช้าง อยู่ในหมู่ที่ ๔ ชื่อนี้มาจากการเดินทางสมัยก่อนที่ต้องใช้สะพานไม้ข้ามไปมาหาสู่กันระหว่างย่านซื่อไปบินหยี และบริเวณนี้มีการนำช้างข้ามผ่านไปที่บินหยีอยู่เสมอ

ทุ่งอิฐ บ้านทุ่งอิฐอยู่ในหมู่ที่ ๔ เป็นหมู่บ้านที่มีดินเหนียวมาก คนในหมู่บ้านจึงนำอิฐนั้นมาประกอบอาชีพ ทำเป็นอิฐทั่วทั้งหมู่บ้าน ต่อมากลายเป็นผลิตภัณฑ์หลักของหมู่บ้าน

ท่าเรือดั้งเดิมมีอยู่ ๓ ท่า มีท่าเรือหลัก คือ **ท่าใหญ่** อยู่ติดกับศาลาอเนกประสงค์ของบ้านย่านซื่อในปัจจุบัน ต่อมาเรียกเป็น**ท่าหน้าบ้านผู้ใหญ่** ต่อมามีการทำท่าเรือใหม่ที่มีสะพานอยู่ที่หน้าท่าที่มองเห็นสะพานท่าปาบใกล้ที่สุด เป็นท่าเรือหลัก

แต่ก่อนที่ย่านซื่อใช้สะพานเดิน ส่วนใหญ่คนจะตั้งบ้านอยู่ในคลองเลย และเลี้ยงหมูไว้ใต้ถุน นอกจากนี้พื้นดินบ้านย่านซื่อมีน้อย ต่อมา ปี พ.ศ.๒๕๑๘ มีการสูบทรายจากท้องคลองขึ้นมาพ่นในหมู่บ้าน คิดค่าพ่น ๑๐๐ ถึง ๒๐๐ บาท เพื่อถมให้ที่ดินสูงขึ้น แต่ต่อมามีคนค้านว่าบ้านจะพังลงไปในคลอง แต่ตอนนี้ไม่พังตามที่มีคนค้านเพราะสายน้ำพัดพาเอาตะกอนเคลื่อนมาถมกลับ

ตอนนี้มีทางเดินได้เพราะสมัย คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายก มีการให้**เงินผัน** เป็นทุนในการขนดินลงไปทำทางในหมู่บ้าน พื้นดินบ้านย่านซื่อค่อย ๆ ขยายขึ้นเพราะชาวบ้านมีวิธีการจัดการอย่างใหม่คือนำทางจากมาถมที่ริมคลองเพื่อให้แผ่นดินยื่นออกไป

คลองบางเตา เป็นเขตแดนระหว่างหมู่ที่ ๒ บ้านย่านซื่อ และหมู่ที่ ๗ บ้านคลองลุ ถัดไปอีกหน่อยมีสายคลองตัดแยกเข้าไป กั้นอาณาเขตหมู่ที่ ๑ บ้านย่านซื่อ และหมู่ที่ ๓ บ้านคลองลุ คลองย่อยที่แยกเข้าไปมีความยาวประมาณ ๒๐๐ เมตร ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร

กลุ่มบ้านที่อยู่ติดคลองบางเตาคือ **บ้านโคกหญ้าคา** ส่วนทางบ้านคลองลุคือบ้านท่าจูด จริง ๆ น่าจะให้คนจากคลองลุมานั่งคุยร่วมกับคนย่านซื่อ

ตอนนี้ค่าความสะอาดของน้ำในเขตคลองลุอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม เพราะพวกเลี้ยงปลาใช้สารเคมีซึ่งเป็นการกระทำของคนภายนอก คนในชุมชนดั้งเดิมเมื่อขายที่ไปแล้วก็ไม่รู้ว่าเกิดผลเสียอย่างไร

สำรวจ ๓.๒ สัมภาษณ์ นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ

โรงเรียนย่านซื่อ ตั้งขึ้นประมาณปี ๒๔๗๔ แต่เดิมเป็นทั้งโรงเรียนและวัดอยู่ในเนื้อที่เดียวกัน นักเรียนคนแรกคือ นายคล้อย ชูดวง ต่อมาวัดย้ายไปอยู่ในที่ว่างเปล่าซึ่งเป็นที่ตั้งวัดในปัจจุบัน โดยมีพ่อท่านสุข เป็นผู้เริ่มเข้าไปตั้งเป็นสำนักสงฆ์ก่อน ต่อมาพ่อท่านอินทร์เข้าไปบูรณะ

อิทธิปาฏิหาริย์ของ**พ่อท่านอินทร์** เป็นที่กล่าวขานกันไปทั่วกันตัง ครั้งหนึ่งในวัดมีไม้กองสุมกันอยู่ เคลื่อนย้ายไม่ได้เพราะมีขนาดใหญ่ ต้องใช้แรงคนประมาณ ๑๐ คนยก แต่พ่อท่านอินทร์ บอกว่า *"ไม่ต้องทำหรอก เดี๋ยวกูทำเอง สูอย่าไปตะ ทำก็ไม่ขึ้น"* พอรุ่งเช้าคนมาดู ไม้นั้นเลื่อนที่เสียแล้ว

อีกครั้งหนึ่ง คือมีคนนิมนต์ท่านไปสวดศพที่วัดโคกยาง มีคนเอามอเตอร์ไซค์มารับ แต่ท่านบอกว่า ให้ไปก่อน เดี๋ยวพ่อท่านจะไปเอง พอคนมารับกลับไปถึงที่หมาย ก็เห็นพ่อท่านอินทร์ไปนั่งรออยู่แล้ว

พ่อท่านอินทร์มีภูมิลำเนาดั้งเดิมอยู่ที่พัทลุง มาจากวัดเขาอ้อ พร้อมพ่อท่านไข่ วัดสีหราษฎร์ศรัทธา หรือวัดควนทองสีห์

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายประทีป (ไข่) ทวยบุตร และ นางพิน ทวยบุตร

โดย กุลยา ศรภักดี และ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ลุงไข่เรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านย่านซื่อ จบ ป.๔

บ้านเลขที่ ๓๐ เป็นบ้านเดิมของพ่อและแม่ของลุงไข่ เมื่อลุงไข่และมีลูกแล้ว ๑ คน พ่อแม่จึงยกบ้านหลังนี้ให้ ลุงไข่เข้ามาอยู่ในบ้านหลังนี้เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๗ จากนั้นสองตายายก็ย้ายไปอยู่ที่ป่าจาก

ยายพินเป็นคนพัทลุง ได้รู้จักกับลุงไข่เพราะลุงไข่ถูกเลือกทหารแล้วไปประจำอยู่ที่กองพัน ๔๐ พัทลุง ปัจจุบันลุงไข่มีฐานะเป็นทหารผ่านศึก เวลาเดินทางไปไหนมาไหนทั้งสองตายายได้ลดค่าโดยสาร

ยายพินเล่าว่าการจะมีครอบครัวเป็นการเห็นชอบของผู้ใหญ่ จะขัดใจไม่ได้ การติดต่อใช้แม่สื่อเป็นคนมาติดต่อ ลุงไข่เป็นคนเรียบร้อยไม่พูดมาก แม่สื่อสมัยนั้นคือนายทหารยศผู้กอง ไปทาบทามและสู่ขอ พ่อแม่ยายพินไม่ให้ เพราะเมื่อแต่งงานแล้วต้องมาอยู่ที่ตรัง ไกลเกินไป การไปมาหาสู่ไม่สะดวก แต่ก็เห็นแก่ผู้กองที่มาขอ จึงมีงานแต่งงานที่พัทลุง

ยายพินเล่าเหตุการณ์สำคัญของยายเมื่ออายุ ๑๘-๑๙ ปี ว่า มี**สงครามญี่ปุ่น**น่ากลัวมาก มีการขุดหลุมหลบภัยด้วย

ยายพินเล่าถึงเตี่ยของลุงไข่ว่า เดิมค้าขายอยู่ที่กันตัง เตี่ยมาจากเมืองจีน แต่ไม่ทราบนามสกุลเดิมว่าแซ่อะไร เพราะเตี่ยเปลี่ยนนามสกุลเป็นไทย เพื่อจะได้ไม่ต้องการเสียภาษีคนต่างด้าว

ลุงไข่เล่าว่าเมื่อถูกเลือกทหาร จะต้องเป็นทหารถึง ๔ ปี ปัจจุบันทหารเกณฑ์ ๒ ปี สมัยเมื่อเป็นทหารถูกเลือก ต้องย้ายไปหลายจังหวัด เช่น กระบี่ เป็นต้น เมื่อลุงไข่ปลดจากทหาร แต่งงานแล้วจึงมาอยู่บ้านย่านซื่อ มีอาชีพทำนาและ**เย็บจาก**ขาย การเย็บจากไม่มีใครสอน เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ปัจจุบันลุงไข่ก็ยังเย็บจากขาย ซึ่งขายดีมาก เพราะมีคนทำน้อยหรือเกือบไม่มีเลย

สมัยก่อน ตับจากราคาร้อยละ ๒๕ บาท ปัจจุบันร้อยละ ๖๐๐ บาท

ปัจจุบันลุงไข่ไม่ได้ทำนาแล้ว ยายพินเล่าว่าเมื่อปี ๒๕๑๘ **น้ำท่วม**มาก ยายเลี้ยงเป็ด เป็ดตัวเล็ก ๆ ที่เพิ่งออกจากไข่ ยังไม่มีขน ฉะนั้นจึงยังช่วยตัวเองไม่ได้ ก็ตายหมด ส่วนตัวโต ๆ ลอยไปตามน้ำหายไปหมดเลย จึงต้องเลิกการเลี้ยงเป็ด

ยายเล่าถึงบ้าน นายเธียร เสกธีระ อดีตนายกเทศมนตรีเมืองตรัง ว่าเป็นสกุลแรก ๆ ของบ้านย่านซื่อ ปัจจุบันมีแต่ลูกหลานเท่านั้น บางส่วนย้ายมาอยู่ที่ทับเที่ยง

ลักษณะบ้าน สมัยก่อนใต้ถุนสูงกว่านี้มาก สามารถตำข้าวใต้ถุนบ้านได้ เนื่องจากน้ำท่วมตลอดจึงเอาทรายมาถม เอาทางจากมาถม ทำให้ใต้ถุนบ้านเตี้ยลง สามารถทำที่นั่งใต้ถุนบ้านได้ สมัยก่อนใต้ถุนบ้าน จะมีปูปลามาอาศัยอยู่ สามารถจับปลาเอามาทำเป็นอาหารได้ เวลานั่งกินข้าวจะเห็นปูปลาว่ายอยู่ใต้ถุนบ้าน การจับทำโดยเอาไซไปดักปลามากิน

บ้านหลังนี้สมัยก่อนกว้างกว่านี้ เนื่องจากข้างบ้านไม่มีทางเดิน ลุงไข่เลยยกที่ดินให้เป็นถนนทางเดินเพื่อส่วนรวม กว้างประมาณ ๓ เมตร ในการทำทางเดินก็ไม่ได้ทำเรื่องขอที่ดินอย่างเป็นทางการ เมื่อจะทำก็ทำเลย ไม่ต้องถามเจ้าของ

ยายเล่าถึงเวลาเลี้ยงลูกสมัยก่อน จะให้ลูกอยู่ในถังไม้สัก ลูกจะนั่งเล่นนอนเล่นอยู่ในถัง ยายจะทำงานทุกอย่าง เมื่อลูกร้องหิวนมก็จะให้นมลูกได้ทันที สมัยก่อนไม่มีการทำหมัน ทำให้มีลูกหลายคน คือมี ๑๐ คน เสียชีวิตไปแล้ว ๒ คน

ที่บ้านย่านซื่อ ตรงบริเวณท่าน้ำจะเรียกว่า **บ้านในลุ่ม** เพราะอยู่ในที่ลุ่ม

ยายพินมีความสามารถในการร้องเพลงกล่อมเด็ก เพลงกล่อมเด็กนี้ได้ฟังมาจาก แม่ ยาย และย่า ซึ่งมีอายุกว่าร้อยปี

เพลงกล่อมเด็กยายพิน ได้มาตั้งแต่อยู่พัทลุง

“ฮา เฮ้อ เหอ ขูดพร้าวเฉียวเฉียว นั่งกินคนเดียวไม่ท่า* น้าเณรบองหลา น้าเณรไปไหน น้าเณรเขาไปไชยา ได้ลูกวัวมา ผูกไว้เรือนนอก ผูกไว้เรือนใน เที่ยงเที่ยงสายสาย แก้วตาลาย พาไปถึงไหน ถึงคลองน้ำเชี่ยว ลมพัดตีเกลียว เกลียวนุ้ยเกลียวใหญ่ ห่มผ้าเชือดไก่ ห่มใบงอแง ห่มผ้าจอแหล* ห่มแพรสายพัด ปี่แก้วพารัด มันติดไว้ที่เก (กี่) หยิบออกมาเคล่ (คลี่) หอมรสจำปา ดอกถินเน้นดอกเหลือง ส่งดอกทอเฟือง นางเนืองไม่ให้มาเจ้าทัด ขึ้นไปตาหนี (ปัตตานี) ไปตีหัวมุ่งทั้งไม้กลัด นางเนืองไม่ให้มาเจ้าทัด ไม้กลัดหัวมวยผม”*

“ผมเหอ นั่งแต่งคารม ขายหนมจีน
บ่าวน้อยเจ็บตีน ขี่วัวขี่ควายไล่ลงมา
สองหลักสามหลัก แม่ซักไปนาวา
..... คลาไคลไปหนองบัว”
“ฮา เฮ้อ เหอ เขาสูงเหอ รักน้องอีลงภูเขาต่ำ
เขานกกูรำ เกิดอยู่ในถ้ำวัดคูหา
ค่ำค่ำแม่ช้า ให้ลูกนอน นอนเถิดเจ้าสายจอมแก้ว*
ค่ำมาแล้วแม่ลาลูกไปก่อน เวลาเจ้านอน กูรำกำพร้าแม่”
“ฮา เฮ้อ เหอ ลมพัดเหอ พัดมาละห้อย
เก็บดอกไม้ร้อย ห้อยไว้สองแถว
ข้างตีนพุดซ้อน ไปข้างหัวนอนนมแมว
ห้อยไว้สองแถว ไอ้โพตาน ดานนา (กระดังงา)... ห้อย

ยายพิณ บอกว่า โพตาน หมายถึง ดอกไม้ที่มีลูกกินได้ ดอกหอมเย็น ๆ

“ฮา เฮ้อ เหอ แม่ซื้อทั้งสี่ คุณท่านมากมี
ท่านช่วยพิทักษ์รักษารักษาลูกอ่อนเหมือนพระมารดา (ซ้ำทั้งวรรค)

เช้าค่ำเวลา อย่าได้ไปไกล ผลัดเปลี่ยนกันอยู่ หากินทีคู่

อัดยาฌาศัย อย่าได้ไปไกล ลูกอ่อนเลยหนา จะลวงจะหลง ยกทวยอวยองค์ ละเมอไปมา

ลางคนชักแข้ง ลางคนชักขา ชักนิ้วนิ่วหน้า อ้าปากขบ...ฟัน

พูดจาหยิกหยอก หลอกให้ละเมอเพ้อฝัน ตั้งแต่นี้เป็นวัน

เคราะห์ดีเอาไว้ เคราะห์ร้ายพาไปชยันโต อยู่ดีสวา...หาย"

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นางผ่อง ใหญ่จริง

โดย กุลยา ศรภักดี และ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ยายเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านย่านซื่อ จบ ป.๔

เตี่ยของยายไม่ใช่คนที่นี่ เมื่อมาอยู่ย่านซื่อมีอาชีพ**ทำนา** พื้นที่นาอยู่ที่**คลองเทศ**และ**โคกทราย** ยายผ่องมีอาชีพทำนาหาปลา ซึ่งสมัยนั้นปลาหาง่ายมาก ปูดำก็มีมาก แต่ปัจจุบันการหาปลาหาได้ยากมา ๒ ปีแล้ว สาเหตุเพราะมีการวางยา และมีน้ำเสียในคลอง

อาชีพปัจจุบันคือรับจ้าง**สับยอดจาก** ยายผ่องเลี้ยงลูกโดยมีรายได้จากต้นจาก เช่น สับยอดจาก ทำใบจาก และมีอาชีพเสริมคือไปเก็บของเก่าที่กันตัง จะพายเรือทั้งไปและกลับ การพายเรือไม่รู้สึกเหนื่อยเพราะพายโดยดูจากจังหวะน้ำขึ้นน้ำลง

การทำมาค้าขาย มีการเย็บจากมุงหลังคา จะทำเป็นอาชีพ มีอยู่หลายครอบครัว แต่ปัจจุบันเหลือเพียงบ้านลุงไข่เท่านั้นที่เย็บจากเป็นอาชีพ

การปลูกต้นจาก ใช้ลูกจากไปปลูกเรียกว่า**นาจาก**

การทำใบจากเป็นยาสูบ มีคนมารับซื้อถึงที่ หรือบางทีไปส่งตามที่เขาสั่ง ปัจจุบันการทำใบจากเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน คนที่จะมาซื้อจาก มาจากกันตังหรือป่าเตียว ใช้เรือเครื่อง

การเดินทางไปมาทับเที่ยงจะใช้เรือส่วนตัวไปขึ้นท่าที่บ้านป่าเตียว หรือถ้าไม่มีเรือก็เดินตามสะพานไม้ สมัยยายยังสาว ๆ สะพานไม้จะชำรุดมาก ยายเคยพาเพื่อนบ้านไปโรงพยาบาลแม่จีนทางสะพานไม้ คนสมัยนั้นจะไปโรงพยาบาลแม่จีน ยายชี้ให้ดูแผลที่ผ่ามือที่ได้รับการผ่าตัดจากหมอที่โรงพยาบาลแม่จีน

ที่ได้ชื่อว่า**ย่านซื่อ**เพราะหากไปยืนที่ควนทองสีห์มองตรงไปทางตูลูลู้ด จะเห็นเป็นเส้นทางตรงไม่คดเคี้ยวเลย จึงเรียกคลองที่ตรงตลอดว่าย่านซื่อประเพณีเมื่อ ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ยังมีชักพระ แต่ปีนี้ไม่มี

หลวงพ่ออินทร์ เจ้าอาวาสวัดย่านซื่อ เป็นพระที่ชาวบ้านนับถือมาก

เหตุการณ์สำคัญเมื่อสมัย**ญี่ปุ่นขึ้นเมือง** ยายอยู่ที่กันตังใต้ ยังไม่ได้แต่งงาน เมื่อยายเห็นญี่ปุ่นยายจะวิ่งหนี อันที่จริงแล้วญี่ปุ่นไม่ทำอันตรายอะไร

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นางหยิน แซ่ฮั่ง

โดย กุลยา ศรภักดี และ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

เดิมนามสกุล**สุนทรเต็ม** เป็นนามสกุลของเตี่ย

การเดินทางสมัยก่อนใช้เรือเป็นหลัก มีการเดินทางจากปากหรนมาทางหาดทรายขาว เกาะเคี่ยม กันตัง แล้วมาถึงบ้านย่านซื่อ สภาพพื้นที่บ้านย่านซื่อเมื่อเทียบกับสมัยที่นางหยินเพิ่งเข้ามาอยู่ยังเหมือนเดิม จำนวนพื้นที่ไม่ได้น้อยลงแม้ว่าน้ำจะกัดเซาะตลิ่ง เพราะชาวบ้านจะเอาทางจาก ใบจากถมริมตลิ่ง เป็นการรักษาพื้นที่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ้างคือ สมัยก่อนใต้ถุนบ้านจะมีน้ำท่วมขังตลอด แต่ละบ้านจะต้องทำสะพานไม้เป็นทางเดินเชื่อมระหว่างบ้านเพื่อความสะดวกสบาย

เหตุการณ์สำคัญคือ **น้ำท่วม**เมื่อปี ๒๕๑๘ น้ำท่วมถึงใต้ถุนบ้าน คนในลุ่มจะต้องไปอยู่ที่วัดเป็นเวลาหลายวัน

สำรวจ ๗ สัมภาษณ์ นายเที้ยนเที่ยง แซ่ฮั่ง (ก๋งเส)

โดย กุลยา ศรภักดี และ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นายเที้ยนเที่ยง เล่าว่า ก๋งจอ (ทวด) มาจากเมืองจีน น่าจะเป็นคนภาษาฮกเกี้ยน

นายเที้ยนเที่ยงเป็นนักกีฬา ๕ ฝีพายรุ่นแรกของบ้านซื่อ คนอื่น ๆ ที่อยู่ในทีมปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว เท่าที่จำได้มี นายเก้า สุจริยา เป็นคนคุมหัวเรือ นายตู้ ผลิผล คุมท้ายเรือ ส่วนนายเที้ยนเที่ยงอยู่ตรงกลาง โดยเรือประจำที่ใช้ชื่อ**เรือทองปราง** ทำจากไม้ตะเคียน ซึ่งเรือที่ใช้จะต้องทำพิธีเข้ามณฑล ซึ่งเป็นพิธีทางศาสนาพราหมณ์ด้วย

นอกจากนี้ เรือจากย่านซื่อซึ่งนายเที้ยนเที่ยงเป็นผู้ฝึกสอนยังได้รับรางวัล**แชมป์การพายเรือประเพณี**เป็นรางวัลชนะเลิศที่กรุงเทพฯ จำนวน ๕๐ ฝีพาย แต่ไม่เกิน ๕๕ ฝีพาย

สำหรับ การแข่งเรือนั้น นายเที้ยนเที่ยงเล่าว่า สามารถ ดู ติ ติง ก่อ ได้

รางวัลที่ได้รับจากการแข่งเรือของบ้านย่านซื่อ มีดังนี้

- รางวัลจากสมาคมเรือพายแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ.๒๕๓๙
- รางวัลทีมชนะเลิศการแข่งขันเรือเพรียว ที่ ต.ควนธานี จ.ตรัง วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๘ ได้รับรางวัลจาก พลอากาศเอกกานต์ สุระกุล

- รางวัลชนะเลิศการแข่งขันเรือพายระดับตำบลประจำปี พ.ศ.๒๕๓๙

อภินันทนาการจาก นายประดิษฐ์ เอี้ยวซิโป ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษา

ทั้งนี้ พายจากที่ย่านซื่อจะไม่เหมือนที่อื่น เพราะมีลักษณะหัวแหลม ทำขึ้นเองโดยเฉพาะ

นายเที้ยนเที่ยงเล่าว่า แต่ก่อนสะพานไม้ที่เป็นทางเดินในบ้านย่านซื่อ ใช้ไม้๒ แผ่นวางต่อกัน มีความกว้างประมาณ ๖๐-๗๐ เซนติเมตร

บ้านในลุ่มเป็นที่ทำ**จาก**มาแต่โบราณ อดีตสับยอดจาก ๓ ยอด ได้เงิน ๑๐๐ บาท แต่ปัจจุบันยอดละ ๗๐ สตางค์ แต่ก่อนข้าวเหนียว ๒ ห่อ ราคา ๒๕ สตางค์

คนในย่านซื่อ มักพูดกันว่า **หม้อข้าวอยู่ในไม้พาย** หมายความว่าถ้าเมื่อไหร่ที่พายเรือไปในแม่น้ำก็จะมีของกินติดมือกลับมาไม่ขาดทุกครั้ง

สำรวจ ๘ สัมภาษณ์ ยาย.. (ไม่ทราบชื่อ)

โดย กุลยา ศรภักดี และ อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ยายเป็นคนเกาะจาก มาอยู่ที่บ้านย่านซื่อตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี ที่ได้มาอยู่ที่นี่เพราะถูกผู้ชาย**ลาก**มา

ยายเล่าว่า ยายไปอาบน้ำที่บ่อน้ำ นุ่งผ้าแต่ไม่มีเสื้อ ตอนเดินกลับจากอาบน้ำมีผู้ชายชื่อบ่าวสงกับบ่าวสังเดินเข้ามาทักทาย แล้วเดินเบียดเข้ามาหา ยายรู้สึกแปลกใจมาก บ่าวสังฉวยมือยาย ยายเอาผ้านุ่งที่เปียกน้ำฟาดหัว ผ้านุ่งยายหลุดไปอยู่ที่เอว เดินไปฟาดไปจนไปถึงบ้านท่าปาบ ถึงบ้านตาแดงจมูกลุ* เขาถามว่าไปไหน ยายบอกว่ามาเที่ยว ยายบอกว่าจะเอาพวกนี้เข้าตารางให้ได้ นายสังยกมือไหว้แล้วบอกว่า *"มึงอย่าเอากูเข้าตาราง ให้เอาไอ้โรเข้าตารางแทน"*

แม่ของยายรู้ข่าวจึงไปหาตำรวจและพาตำรวจมาตาม ยายก็วิ่งไปหาแม่ของยายแล้วกลับไปอยู่ที่บ้าน ต่อมาวันหลังยายไปดูหนังตะลุงที่บนควน ไปกับอีจันและอีพัว เมื่อหนังเลิก ยายเรียกเรือตาชองซึ่งเป็นคนขับเรือรับจ้างส่งคนจากหัวสะพานกันตังกับเกาะจาก ค่าโดยสารเรือคนละห้าบาท

พอเรือไปส่งอีจันกับอีพัวที่ท่าคลอง แล้วมาส่งยายเป็นคนสุดท้ายเพราะบ้านยายอยู่ใกล้บ้านตาชอง ยายนั่งหลับมาตลอด มารู้สึกตัวอีกครั้งเมื่อเรือไปถึงควนทองสีห์แล้ว ยายตกใจ รู้ว่านี่ไม่ใช่ตาชอง แต่เป็น บ่าวสัง ปลอมตัวมา

ยายทำท่าจะจมเรือแต่บ่าวสังห้ามไว้ ในใจยายคิดว่าจะต้องบัดสีคนจนได้ ขณะนี้คนเหล่านั้นตายโหงหมดแล้ว

มีเหตุการณ์อีกครั้งหนึ่ง ยายเล่าว่า นายเติมกับนายขัน บอกบ่าวสังว่าให้ไปลากลูกสาวที่นาท่าม ยายกำลังถอนกล้าอยู่ ได้ยินเสียงร้องขอความช่วยเหลือ ยายก็หยิบไม้ขนาดใหญ่พอเหมาะมือออกมาช่วยและบอกว่าให้ปล่อยผู้หญิงไป ไม่อย่างนั้นกูจะตีให้ตายโหง *"มึงทำกับกูกูไม่ว่าอะไร แต่ทีนี้มึงทำอีกกูจะทุบให้ตาย"* แต่ในใจยายก็ไม่กล้าสักเท่าไร

บ่าวสังเห็นยายเอาจริงก็ปล่อย ลูกสาวนาท่ามก็วิ่งมาหายาย ไหว้ได้สักพักหน เวลานี้คนคนนี้ ก็จะมาเยี่ยมยาย และซื้อของมาเยี่ยมครั้งละมาก ๆ ยายชื่นชมว่าสองคนนี้เป็นคนไม่ลืมบุญคุณคน ขณะนี้สองสาวนั้นมีลูกกันคนละคนสองคน

ยายพิน เล่าเสริมว่า การติดต่อกับผู้ชายของยายพินเป็นการเขียนจดหมาย แต่ยายพินอ่านหนังสือไม่ออก เมื่อรับจดหมายจะให้ญาติ ๆ อ่านให้ฟังทันที

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที โรงเรียนบ้านย่านซื่อ

ผู้บันทึก ธิดารัตน์ ธนานันท์

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์

ผู้ร่วมเวที

นายอำพรรณ ศรีสุวรรณ	นายชั่น เครือฮ่อง
นางสมพิศ สุจริยา	นางพิน ทวยบุตร
นายเที้ยนเที่ยง แซ่ฮั่ง	นายก้วน จิ้วตั้น
นางสุจินต์ บูก๋ง ครูโรงเรียนบ้านย่านซื่อ	
นายศุภโชค บูก๋ง ครูโรงเรียนบ้านย่านซื่อ	
นักเรียน ๖ คน ทีมวิจัยและผู้สังเกตการณ์ ๖ คน	

เวที ๑

อาจารย์ศุภโชค และทีมวิจัย ช่วยกันลงจุดสำคัญในแผนที่ระหว่างที่รอผู้เข้าร่วมประชุมที่เหลือ

หัวหน้าโครงการวิจัย เล่าถึงหอจดหมายเหตุฯ ที่ให้บริการเอกสาร มีเด็กนักเรียนมาถามประวัติชุมชน แต่ไม่ค่อยมีเอกสารระดับชุมชน เพราะเอกสารที่ได้มาตามระเบียบเป็นเอกสารราชการ พอดีมีหน่วยงาน สกว. มาส่งเสริมให้คนในชุมชนวิจัยแก้ปัญหาตัวเอง เลยคิดว่าจะช่วยกันลำดับเรื่องราวเก่า ๆ มาเก็บไว้ เด็กรุ่นใหม่ได้รู้เรื่อง แต่จะทำจังหวัดตรังทั้งหมดก็มากเกินไป จึงเลือกทำเฉพาะที่อยู่ริมแม่น้ำตรัง ประมาณ ๓๓ ตำบล พอให้เห็นคนและเห็นเรื่อง ก็ยังมากเกิน ทำทั้งหมดไม่ไหว จาก ๓๓ จึงเลือกมา ๑๒ ตำบล ย่านซื่อเป็น ๑ ใน ๑๒

เวที ๒

นายชั่น เกิดที่ควนธานี พ่อเป็นคนควนธานี แม่เป็นคนย่านซื่อ มาอยู่ย่านซื่อประมาณ ๔๐ กว่าปี เคยเป็นครูโรงเรียนซินหนั่นฮั่ว ที่ทับเที่ยง อยู่ ม.สอง ใบรับรองก็ไม่มี อยู่โรงเรียนซินหนั่นฮั่ว ได้เงินเดือน ๑๕ บาท สอนหนังสือจีน

ตอนเข้ามาอยู่ มาทำโรงหนังที่กันตัง โรงหนังของนายยาว ผมมาฉายหนัง หนังพากย์ จะไปภูเก็ต พอหนังเลิกยังไม่กลับ เรือยังไม่ออก หีบหนังอยู่บนเตา ใช้แก๊ส ร้อน ไฟกินโรงหนัง พอรู้ ๆ ไฟติด ตอนนั้นเป็นช่วงหลังสงครามครั้งที่สอง ถนนระหว่างตลาดกับโรงหนังระหว่างนั้นทำใหม่

เรื่อง**การค้าขาย** คนที่ย่านซื่อไปเป็นพ่อค้าที่กันตัง พ่อค้าปีนัง มีเรือใหญ่ บรรทุกจากน้ำมันยาง พวกย่านซื่อไปอยู่กันตัง ไปค้าขาย ค้าขายกับปีนัง เป็นเรือใบขนาดใหญ่ไม่ใช่เรือเป็ด

นายก้วน เล่าว่าแต่ก่อนมีเรือจอดที่ย่านซื่อ ค้าขายแล้วกลับมาประจำที่นี่ เป็นท่าจอดหลบลม ส่วน**การตัดถนน**เตี่ยบอกว่ามีการตัดถนนขึ้นวัดสมัยพระยารัษฎา แบ่งหมู่ ๓ กับหมู่ ๒

นายชั่น เล่าต่อว่า เป็นเรือใบลำใหญ่ ออกจากท่าจีนก็มี ค้าน้ำมันยาง เลิกเสียนานแล้ว เรือกลไฟมีไม่พอ แป๊ะตั้งล่าย ตอนนั้นยังเด็กไปโรงเรียน ญี่ปุ่นขึ้นเมือง เรือสินค้ายังมีอยู่ เรือใบยังอยู่ตอนนั้น นายชั่นอายุประมาณ ๔๐ ปี เถ้าแก่จิ้วมาค้าขาย

นายอำพรรณ พูดเรื่องคลอง อู่ ว่า ตรงบ้านแป๊ะเหนียว มีคูน้ำรางน้ำอยู่ ตรงไปหาบ้านแม่พิน แต่แรกเรือเข้าถึง ท่าเรือมี **ท่าช้าง** และตูลูลู้ด ที่ท่าช้างแต่ก่อนเขาลากไม้ลง ตอนนี้อยู่หมู่ ๔ หลังวัด ท่าเรือปัจจุบันเป็นการสร้างซ้ำในท่าเรือเดิม

เวที ๓

นายอำพรรณพูดถึงสกุลมาที่เข้าอยู่ เช่น **จิ้วตั่น**

นายก้วนเสริมว่า คนแรก คือก๋ง จำได้แค่นั้น ก๋งหลิว มาสมัยพระยารัษฎา เมียเป็นคนทางใต้ ชื่อเหนียว มีลูกเป็นเตี่ยเสียง เป็นลูกคนเดียว

อาจารย์ศุภโชคบอกว่า ก๋งเอ้งเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน มาแห่งเดียวกัน เตี่ยของก๋งเอ้งมาจากเมืองจีน แต่ก๋งเอ้งเกิดที่นี่ เปลี่ยนนามสกุล แซ่จิ้ว เป็น**จิ้วตั่น**

สายตระกูลของ อ.ศุภโชค เริ่มจาก ทวดหมึง เป็นจีนฮกเกี้ยน ซึ่งแต่งงานกับทวดดุก ซึ่งมาจากเมืองจีนเช่นกัน พ่อของทวดดุกทำครามอยู่ที่เมืองจีน สมัยนั้นใช้เวลาในการเดินทางจากจีนถึงย่านซื่อ ๓ เดือน ไม่แน่ใจว่ามาทางอ่าวไทยหรือทางพม่า ทวดทั้งสองคนแต่งงานกันมีลูก ๘ คน ชื่อ นายล่าย นายตั้น นายฉุ้น นายโส นางกวั้น นางเจ้ง มีลูกคือจำเริญ เสกธีระ นายเส้ง เป็นก๋งของ อ.ศุภโชค นายฮวด เรียนหนังสือเป็นครู จบที่ภูเก็ต

นายเส้งเป็นก๋งของอาจารย์ศุภโชค เติบโตที่ย่านซื่อ บวชเป็นศิษย์ของพ่อท่านอินทร์ พอก๋งสึกแต่งงานกับหล่าม่าลิ่วเป็นคนควนธานี พ่อของหล่าม่าลิ่ว ชื่อเอียด แม่ชื่อนุ่ม นามสกุลคุ้นนาค

รุ่นก๋งเส้งมีลูก ๘ คน คือ เส้งกี่ นางเห้ว (นามสกุลภวชโลธร) นายเล้ง เป็นพ่อของ อ.ศุภโชค เกิด พ.ศ.๒๔๗๑ คนที่ ๔ เป็นผู้หญิง เสียชีวิตแล้ว นายล่อง เสียชีสิตแล้ว) นางซ่วน หลีกภัย อยู่บางรัก ยังมีชีวิตอยู่ นายวัชระ เสกธีระ นามสกุลของก๋งฮวด นายหลี่ โกเสี้ยว

ทำมาหากินแบบหาปลา ใบจากไม่เป็นล่ำเป็นสัน ส่วนมากหาของในคลอง มีคลองกุ้ง ปู ปลา

อาจารย์สุนทรีเพิ่มเติมว่า มีตระกูลที่มาก่อนพระยารัษฎา เช่น ไทรงาม มาปลูกพริกไทย สายนี้น่าจะมาในรุ่นเดียวกันแต่มาอยู่ย่านซื่อ การขอนามสกุล ปี ๒๔๕๘ สมัยก๋งเส็ง รุ่นที่สอง

เรื่องการ**เย็บจาก** ยายพินเล่าว่า แต้(เตี่ย)ทำมาก่อน มัดร้อยหนึ่ง ๒๕ บาท มัดใหญ่ ๆ มีกั้นฟากหาปลา สามีเป็นคนพัทลุง สับใบจากค่าจ้างร้อย ๓ บาท สมัยนี้ร้อยละ ๕๐ ถึง ๖๐ บาท

นายเที้ยนเที่ยงจำตอนก๋งไม่ได้ จำได้แค่ตอนมาอยู่หมู่ ๓ มีบ้านมาก

นายก้วนบอกถึงบ้านที่มีแต่เดิมโดยยายพินและนายอำพรรณช่วยกันถามและเสริม และในเวทีอยากจะให้อาจารย์ศุภโชค กับนายอำพรรณ ช่วยกันลงในแผนที่เด็กรุ่นหลังจะได้รู้ รวมได้ว่ามีมีหลายสิบครัว เช่น บ้านพันหย่อง บ้านแป๊ะอ่อน แป๊ะหวอด แป๊ะเสียง บุญสุด โกต๋าย โกจิ๋ว โกชั่น บ้านจีก๋งฮก จีไล แป๊ะชุ้น โกง่อย แป๊ะชู้ โกฉาว บ้านผม โกขาว ก๋งหลาย ก๋งบิด เป็นกำนัน แป๊ะโกกี่ ปู่หย้า

ระหว่างหมู่ ๑ กับหมู่ ๓ มีคลองตัดอยู่ มีบ้านก๋งซ้อง โกงิ้ว นางจั้น บ้านแป๊ะจิ้น มีอู่กั้น (ร่องน้ำ) บ้านจียี่ มีถนนกั้น

นายชั่น กล่าวถึง**ขุนเกษม** เป็นกำนัน

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ **ครูเขียว** กำนันชื่อ**พันหย่อง** อยู่ในหมู่ ๓

มีคำถามว่าคนย่านซื่อ**ไปตลาด**ไปที่ไหน ยายพินบอกว่าไปทับเที่ยงมาก ไปทางเรือ หรือไปขึ้นรถไฟที่สถานีป่าเตียว ไปทางเรือเดินขึ้นไปรถไฟ

ศพรุ่นนี้จะเผา เมื่อก่อนฝัง แป๊ะชั้ง นามสกุล เจริญกุล น่าจะอยู่ก่อนเพื่อน หัวควนตูลู้ดของแป๊ะต้องก้วน ฝ่ายลูกสะใภ้แป๊ะชั้ง

เวที ๔

อาจารย์สุจินต์ฯ พูดถึงกิจกรรมที่ทำเกี่ยวกับเรื่องจาก เป็นคนสงขลา ตอนนั้น มาอยู่ได้สิบกว่าปี เห็นเขาใช้**เสวียนหม้อ**รองหม้อข้าว ไม่ค่อยมีใครทำเป็น อยากให้เข้ามาในโรงเรียน หาคนแก่มาสอนเด็ก หนแรกทำยากไม่ค่อยมีใครทำเป็น คนแก่ที่มาช่วยเรื่องการสานสอนเด็ก ได้กันหม้อ(เสวียนหม้อ) เริ่มศึกษาเรื่องอื่น ติดต่อคนแก่ ๆ มาช่วยกัน ทำติหมา พาเด็กไปดูตั้งแต่ต้นจาก พอมีงานของจังหวัด ทาง

สปจ. ให้เขียนงาน ส่งเสริมกันมาเรื่อย ๆ ไปถึงกลุ่มแม่บ้านมีงบแต่ไม่มีใครรับ ทางแถวคลองลุ มาเรียนรู้เปิดเป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่วังวนเอาไปทำก็ไม่มาก

ในคลองอะไรอร่อยบ้าง ในเวทีช่วยกันตอบว่า ลูกจิกดอง ลูกจาก ปิไห หยวกเฟื้อ

กุ้งเมื่อก่อนสามตัวโล โลละ ๓ บาท เมื่อก่อนเขาไม่กินกุ้งลาย กินแต่กุ้งโต้หรือกุ้งก้ามกราม ส่วนกุ้งนางคือ กุ้งหัวแข็ง ตัวเล็ก ๆ

เวที ๕

การพายเรือของย่านซื่อดังระดับประเทศ ก๋งเสหรือนายเที้ยนเที่ยง เล่าว่า สมัยก๋งเสฝีพายมีห้าคน คือ โกจ้อง ถือท้ายเรือ โกเจี๊ยนอยู่หน้า ก๋งเสอยู่กลาง ส่วนอีกสองคนจำไม่ได้ แข่งที่ควนธานี ตอนนี้ยังมีถ้วยรางวัลอยู่ที่บ้าน

นายอำพรรณพูดถึงเรือของย่านซื่อ ชื่อ **เรือทองปราง** ยังเก็บไว้ที่วัดย่านซื่อ ยังใช้ในงานลากพระเป็นประจำ เรือพะยอมไปอยู่ที่ตูลูลู้ด เรือหัวสอบไปอยู่ที่บางหมาก

ต่อมาประมาณปี ๒๕๑๘ สมัยผู้ใหญ่หมา มีเรือ ๓๒ ชื่อ เรือสิงห์ผยอง กับเรือฟ้าคำรน

การแข่งเรือสมัยก่อนมีทั้งแข่งไปที่กันตังและที่หัวไทร ต.ควนธานี ที่กันตังเริ่มตั้งแต่แถวคลองภาษี ไปสิ้นสุดที่ท่าน้ำกันตัง ประมาณหัวเกาะเนรมิต ระยะทางประมาณ ๑ กิโล สมัยนั้นเรือย่านซื่อแข่งกับเรือจากเกาะเคี่ยม ต่างฝ่ายต่างไม่ยอม เวลาแข่งเหมือนกับจะทะเลาะกันระหว่างสองฝั่งคลอง มีผู้หญิงลอกวาน สู้กัน แต่พอเลิกจากแข่งเรือก็ดีกันได้

ครั้งหนึ่งเรือที่ย่านซื่อไปแข่งที่บ้านดอน จ.สุราษฎร์ฯ แต่พอถึงเวลาเขาไม่ให้แข่ง เพราะคิดว่าเราจะชนะ นายอำพรรณจัดซ้อมเรือโดยซ้อมกับเรือครัว ตอนนั้นเขาจัดเรือ ๒๒ ให้ แต่พอนั่งจริง ๆ นั่งได้ ๑๘ คนเท่านั้น ทีมย่านซื่อจึงขัดเรือด้วยน้ำมันควาย แต่ก็ใช้ไม่ได้ เพราะลื่น ต้องเอาขี้เทียนลงใหม่ มีคนสบประมาทว่า *“เรือตรังบางเหมือนใบข้าวจะพายได้สักแค่ไหน”* กลางวันทีมจากย่านซื่อไม่ซ้อม แต่จะซ้อมตอนกลางคืน พอวันแข่ง มีการประกาศว่า “ฝีพาย จ.ตรัง ให้กลับบ้านด่วน” เพราะเขากลัวแพ้ น่าเสียดายที่ต้องไปอยู่ที่สุราษฎร์ ๗-๘ วัน

หลังจากนั้น คนย่านซื่อแค้นมาก ต่อมามีคนอยู่กันตัง แต่เป็นคนสุราษฎร์ มาท้าแข่ง เราตกลงทันที เอาเรือทองปรางกับเรือพะยอม เป็นฝีพายห้า ไปรับคำท้า โดย โกโชคอยู่ท้าย ช่างดำอยู่กลาง ที่เหลือคือ โกกิ้ว โกจ้อง โกหมีหลวง ตอนซ้อมพายคนย่านซื่อกลัวมาก แต่พอแข่งจริง คนย่านซื่อก็ชนะ

ตอนพายเรือกีฬาแห่งชาติ พะยูนเกมส์ ไปจ้างคนปัตตานีมาพาย ที่จริงคนกันตังมีอาจารย์ มีความพร้อม คนตรังไม่ได้เป็นฝีพาย เขาแข่งขอลองเรือ เอาลำที่ได้แชมป์มาลองกับคนตรัง ขาดไปสามช่องเรือ คนตรังไปอยู่กับสมุทรสาคร ไม่รู้เรื่องค่าแรง ไปพายที่พิจิตรได้ที่สอง ได้แชมป์ ใบพายตาละปัด ตรังไม่ได้ฝึกซ้อม สู้เขาไม่ได้

ยายพิน นึกสนุกเล่าเสริมว่า ผู้หญิงไปแข่งที่หัวไทร ควนธานี เป็นเรือห้า เรือครัว เป็นเรือบรรทุก ทุกยอดจาก เรือแข่งเป็นเรือเพรียว

ลากพระทางเรือ มีคนลงเรือครัวไม่ใช่เรือยนต์ ลากเป็นพรวน กัน ใครหย่อนก็ว่ากันต้องดึงให้ตึงอยู่เสมอ ลากไปหัวไทร ท่าส้ม โคกยาง บ้านเหล ลากไปหัวไทร ท่าจีนก็ลงมาหัวไทร เขาแข่งเรือกัน ลากพระก็แข่งเรือ ชิงนมพระสับเชือก วัดท่าส้มกับย่านซื่อ ชิงสนุก ๆ กัน แย่งได้ก็พากลับ บินหยี ตูลูลู้ด หาดทรายขาว ก็มี รุ่นพ่อท่านไข่ ลากไปตูลูลู้ด

เวที ๖

นายชั่น เล่าว่า**พ่อท่านอินทร์**มาจากพัทลุง พ่อท่านแสงซึ่งเป็นน้ามาอยู่ที่วัดคลองน้ำเจ็ด นับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ยิงไม่ออก ตอนเดินไปกันตัง ถนนเลนเดียว เราเดิน ไปหยุดร่มที่สวนยาง เห็นรถหกล้อแข่งกันสองคัน ด้านหลังมีรถโกอยู่ ข้ามคูใหญ่ไปสองสามวา คนที่ไม่เป็นอะไร เพราะมีรูปพ่อท่านอินใส่กระเป๋าตลอด

มีคำถามว่าพ่อท่านอินทร์ชวนทำอะไรบ้าง ยายพินบอกว่า ปลูกยางข้างวัด พาคนจากพัทลุงมาหล่อพระที่อยู่ในวัด

หัวหน้าทีมวิจัยกล่าวปิดเวที เคยอ่านหนังสือพบว่า ที่ประเทศหนึ่ง มีเด็กไปยืนรอที่พิพิธภัณฑ์ตั้งแต่เช้า เขาจะไปดูอะไร ปรากฏว่า จะไปดูเรื่องบรรพบุรุษ เพราะในพิพิธภัณฑ์ เขาทำสายตระกูลไว้ทั้งหมด ที่อื่นเขาทำ บ้านเราถ้าเด็ก ๆ รู้ว่าใครเป็นพี่น้องใคร โรงเรียนเป็นตัวกลางเชื่อมได้ หนึ่งได้รู้เราเป็นพี่น้องกับใคร ได้ประวัติศาสตร์มา ที่รบกันจะลดลงหรือไม่ การทำแบบนี้ต้องมีคนตัวตั้งตัวตี ช่วยกันดูว่าทำอะไรได้บ้าง ถ้าคิดทำ ก็ทำได้หลายทาง กิจกรรมการเรียนการสอน ถ้าทำเป็นกระบวนการ ก่อนทำต้องคุยกัน มี สกว.สนับสนุนทุน ให้มีการนั่งคุย ทำเอกสาร หรือ ถ้ามี อบต. สนับสนุนก็ได้อีกทางหนึ่ง ถ้าไม่อยากให้เด็ก ๆ รบกันก็ต้องดูว่าใครพี่น้องกับใคร คนเฒ่าคนแก่ต้องรีบทำ ในขณะที่ยังเล่าได้ไม่อย่างนั้นเขาจะลืมเสีย ถ้าจะทำ คณะที่ทำงานจะเดินอยู่ในช่วงอำเภอเมืองถึงปากน้ำจะสานสัมพันธ์ได้ตลอดเวลา ขอบคุณ ผู้ใหญ่แล้วก็ผู้ประสานงาน แล้วช่วยกันสืบต่อ

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เว็บไซต์ ไทย ตำบล ดอท คอม)

ตำบลย่านซื่อ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตังไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับแม่น้ำตรังและตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแม่น้ำตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลคลองลุและตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ๆ ดอน ๆ คล้ายลูกคลื่น กระจายไปทั่วทั้งตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อทำการเกษตร ส่วนที่ติดแม่น้ำเป็นป่าจากเกือบทั้งหมด ได้แก่ หมู่ที่ ๑ ๒ ๓ และ ๔ โดยหมู่ที่ ๓ มีป่าจากมากที่สุด

ประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๒,๕๑๕ คน (ข้อมูล ปี พ.ศ. ๒๕๔๙) อาชีพหลักคือการทำใบจาก อาชีพเสริมคือการทำสวน ส่วนใหญ่เป็นสวนยางพารา

ศาสนสถาน ได้แก่ วัดย่านซื่อ สำนักสงฆ์เกาะเสือ

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๔)

ตำบลย่านซื่อ สำนวนที่ ๑ มีหวายอยู่ชนิดหนึ่ง คนจีนเรียกว่า ย่านซื่อ สำนวนที่ ๒ แม่น้ำตรังที่ไหลผ่านบริเวณนั้นตรงไม่คดเคี้ยว

หมู่ที่ ๑ **บ้านย่านซื่อ** ที่มาของชื่อเหมือนชื่อตำบล (ข้อมูล อบต. ชื่อ บ้านโคกทราย)

หมู่ที่ ๒ **บ้านตก** หมู่บ้านตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก (ข้อมูล อบต. ชื่อ บ้านย่านซื่อ)

หมู่ที่ ๓ **บ้านริมคลอง** หมู่บ้านตั้งอยู่ริมคลอง (ข้อมูล อบต. ชื่อ บ้านในลุ่ม)

หมู่ที่ ๔ **บ้านทุ่งอิฐ** มีการขุดดินมาทำอิฐ เพราะดินที่นี่มีสีแดง

เอกสาร ๓ (แผนที่ **อบต.ย่านซื่อ**)

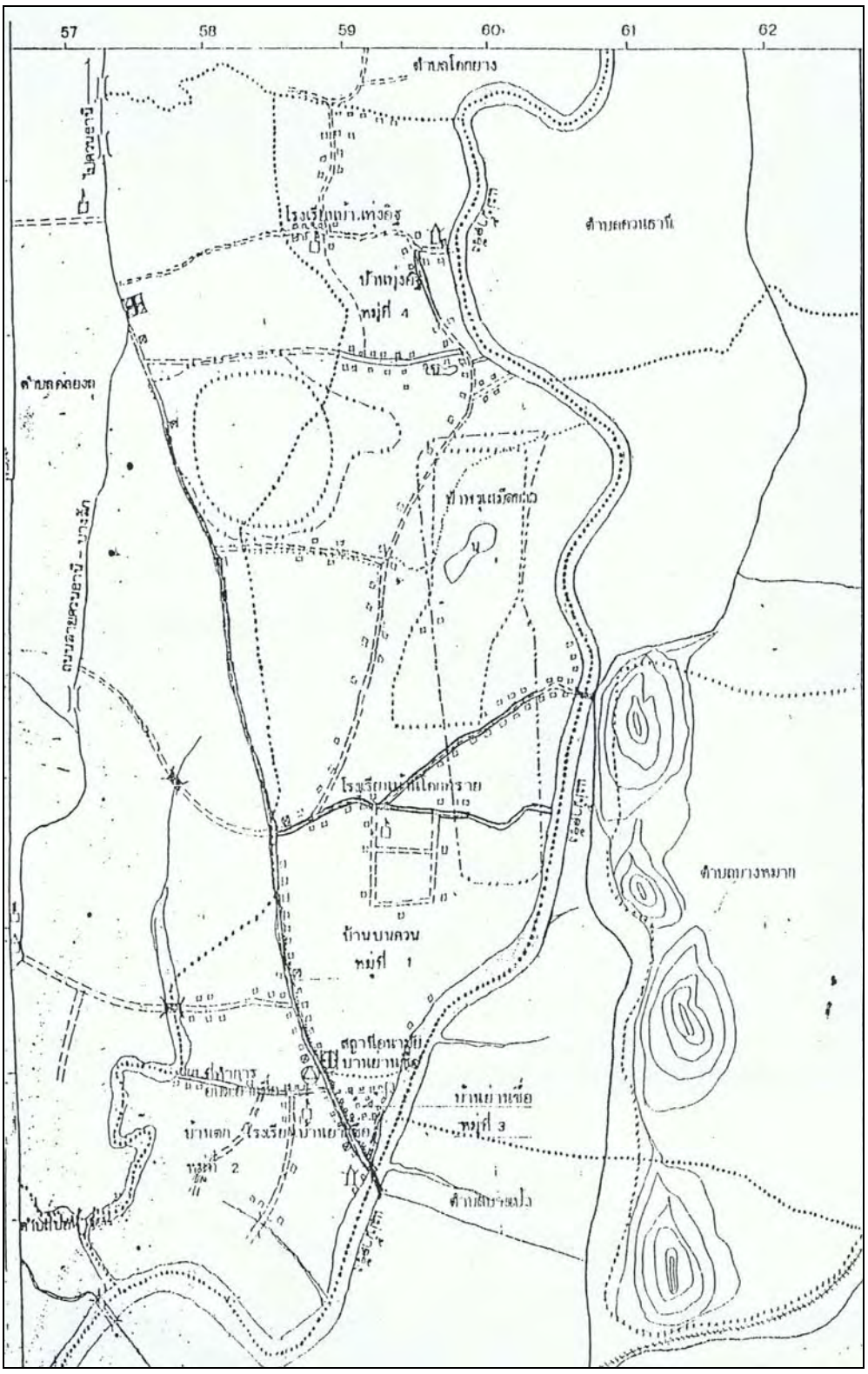

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลบางหมาก

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายช่วย โปหลง	๖๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๘๖ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๒

 นายยะเหล ยูเด็น	๓๖ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๕๔ (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลบางหมาก	หมู่ที่ ๔ ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง โทรศัพท์

๒

กลุ่มรักษ์คลองลำพู	หมู่ที่ ๑ ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลบางหมาก (ดู > สำรวจ ๔.๑ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านบางหมาก** (ดู > สำรวจ ๔.๑ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านพรุใหญ่** (ดู > เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านบางหมาก** (ดู > สำรวจ ๔.๑ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านโต๊ะเมือง** (ดู > สำรวจ ๓ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านไร่ใหญ่** (ดู > เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านตะเคียนหลบฟ้า** (ดู > เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองควาย คลองเมือง คลองบ้าน (ดู > สำรวจ ๓)

คลองลำพู (ดู > สำรวจ ๑, ๒)

บ้านค่าย (ดู > สำรวจ ๔.๑)

พรุหล่อ (ดู > สำรวจ ๔.๑)

โรงเรียนบ้านบางหมาก (ดู > สำรวจ ๔)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

กำนัน (ดู > สำรวจ ๔.๒)

โต๊ะเพอ (ดู > สำรวจ ๓)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

จาก (ดู ▶ สำรวจ ๑)

เบ็ดราว (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ปู ลอบปู (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๒)

ฟาก (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ส่องกุ้ง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

เงินรัชชูปการ เงินศึกษาพลี (ดู ▶ สำรวจ ๔)

น้ำท่วม (ดู ▶ สำรวจ ๓)

สงครามโลก (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ราหยา (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕.๒ การละเล่น

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๓ ภูมิปัญญา

ตีเกราะ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

เกวียนสี่ล้อ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๒)

๕.๔ ความเชื่อ

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ สุวณี สมาธิ นักวิจัยในแถบลุ่มคลองนางน้อย ทำเวทีร่วมกับทีมลุ่มแม่น้ำตรังตอนกลาง โดยวันนี้ลงพื้นที่ที่ตำบลบางหมาก ฉันจึงถือโอกาสลงไปร่วมเวทีด้วย จากการสังเกตเห็นว่ามีชาวบ้านที่เป็นผู้ประสานงานและให้ข้อมูลในโครงการวิจัยครั้งนี้ร่วมเวทีอยู่หลายคน ที่เด่นชัดคือ พี่อำพรรณ ศรีสุวรรณ ตำบลย่านซื่อ พี่ตา-ดุสิตา คล้ายเงิน ตำบลบางเป้า ลุงวิงจากคลองน้ำเจ็ด ส่วนตำบลหนองตรุดมากันหลายคน มีทั้งพี่งาม ตา พี่รอเก็ก หัดเหม นายจรัล หลงละเลิง นายวิจารณ์ พลอินทร์ มีโครงการเสริมสร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.) เป็นแม่งานและพันธมิตรเคียงข้างชุมชนเช่นเดิม ฉันร่วมฟังและเห็นพัฒนาการขององค์กรชุมชนที่ประสบปัญหาน้ำท่วมมาหลายครั้ง จนถึงวันนี้จึงได้เข้าใจว่าเหตุใดการตั้งต้นที่จุดร่วมอย่างใดอย่างใดจึงสามารถนำไปสู่ทางออกของความเข้มแข็งที่ยั่งยืนได้

สำรวจ ๒

พื้นที่ที่นักวิจัยไปสำรวจในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ คือแถบ**คลองลำพู** ตำบลบางหมาก ที่เรียกเช่นนี้เพราะตลอดสองข้างทางมีต้นลำพูเป็นแนวทั้งสองฝั่งแม่น้ำ วันนั้น สุทิน สีสุข ลงพื้นที่ไปกับ อ.กุลยา และฉันด้วย สุทินตื่นเต้นมากเพราะไม่เคยเห็นลำน้ำสายกว้างเท่านี้จากตำบลที่ติดแม่น้ำในอำเภอห้วยยอด วังวิเศษ และรัษฎา ส่วนฉันรู้สึกคุ้นชินอยู่แล้ว แต่สิ่งที่สังเกตได้จากสะพานมหิศรภักดี คือหากมองขึ้นมาทางควนตูลู้ด ฝั่งขวามือมีแต่ต้นลำพู ทางซ้ายมีป่าจากเสียส่วนใหญ่

การสำรวจในวันนั้นได้รับความร่วมมืออย่างดี จาก**นายช่วย โปหลง** ผู้ให้ข้อมูล และ**นายดล หมาดเด็น** ผู้นำทางและอยู่ร่วมในขั้นตอนการลงพื้นที่ของนักวิจัยตลอด

บังดลนำทางพวกเราเข้าไปจนสุดคลองลำพู จนพบหมู่บ้านที่ตั้งบ้านอยู่หย่อมหนึ่ง ในอดีตบริเวณนี้เคยเป็นท่าออกสู่ปากน้ำได้ ปัจจุบันชาวบ้านแถวนี้ยังมีอาชีพทางน้ำ แต่เปลี่ยนจาก**ลอบปู**แบบเดิมที่เป็นสี่เหลี่ยมลูกเต๋ามาเป็นแบบคันเบ็ดที่ยกลอบที่ทำเป็นรูปทรงกระบอกได้ ทำแบบนี้จะสามารถยกลอบได้สะดวกขึ้น

ครอบครัวที่เราไปนั่งคุยด้วย เล่าให้ฟังว่าปัจจุบันยังดำรงอาชีพแบบเดิมอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสับยอดจาก และการหากินทางน้ำ โดยเฉพาะ**ปูดำ**ที่มีมากกว่าสัตว์น้ำชนิดอื่น แต่ปัญหาหนึ่งที่มีอยู่ไม่เปลี่ยนคือปัญหา**น้ำท่วม** ซึ่งปัจจุบันผืนดินน้อยลงกว่าเก่ามาก เพราะถูกน้ำเซาะตลิ่งพัง

หลังจากดูวิถีชีวิตชาวบ้านแล้ว นักวิจัยและผู้นำทางจึงไปสำรวจริมแม่น้ำที่ตูลูลู้ด บังดลให้ความร่วมมือและแนะนำสถานที่อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย พร้อมชักชวนว่าถ้ามีโอกาสให้มาชมการแข่งเรือที่นี่ได้เพราะยังมีการแข่งเรืออยู่ แต่เดิมฝั่งตรงข้ามซึ่งยังมีสะพานท่าเทียบเรือเป็นสะพานไม้ ซึ่งเคยเป็นที่ข้ามไปมาระหว่างคนสองฝั่งน้ำ ส่วนฝั่งเดียวกับถนนสายตรัง-กันตัง ในบางวันจะมีเรือท่องเที่ยวลำใหญ่มาจอดเทียบ เท่าที่ถามมายังไม่มีใครเล่าถึงความเป็นมาของชื่อตูลูลู้ด สำหรับการลงพื้นที่ ทีมวิจัยยังไม่ได้เข้าไปดูตามสายคลองย่อยมากนัก

ต่อมาในวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ ฉันผ่านไปอำเภอกันตัง จึงแวะบ้านโต๊ะยะเหล ตอนนั้นฝนตกหนักมาก เมื่อไปถึงก็พบกับลูกสาวของโต๊ะซึ่งออกมารับหน้าและบอกว่าโต๊ะนอนอยู่ แต่พอคุยกันได้ไม่นาน โต๊ะก็ตื่น ทำให้มีโอกาสที่จะสัมภาษณ์ และโต๊ะเองก็ยินดีให้ข้อมูล และแม้ว่าแวว่าตาของโต๊ะจะดูดุดันและจริงจังจนออกจะน่ากลัวไปสักหน่อย แต่ความจำที่ดีมากของโต๊ะทำให้เวลาไม่ถึง ๑ ชั่วโมงมีความหมายมาก

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายช่วย โปหลง

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ สุทิน สีสุข ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

พ่อของนายช่วยเป็นคนอำเภอเมือง แม่เป็นคนบางหมาก ส่วนโต๊ะกับชายของนายช่วยเป็นคนท่าปาบ มาเริ่มสร้างที่นี่ เริ่มอยู่ริมน้ำแถวคลองลำพู

บ้านเดิมอยู่ติดคลองใหญ่ ยังมีมะพร้าวต้นสูง ๆ อยู่อีก **คลองลำพู**มีต้นมะพร้าวมองจากถนนสายตรัง-กันตัง ใกล้เสาสัญญาณช่อง ๗ ปัจจุบันก็จะเห็น ตรงนี้เป็นจุดสังเกตว่าอยู่กันมานาน ที่เรียกว่าคลองลำพู นายช่วยเล่าว่า สู (น้าชาย) หมาน หวังโสะ ซึ่งเสียชีวิตปลายปี พ.ศ.๒๕๕๐ เคยบอกว่าที่คลองลำพูมีต้นลำพูสองข้างทางน้ำมากกว่าที่อื่น ๆ มาก และมีขนาดใหญ่หลายคนโอบ

ต้นจากเหมือนสมัยนี้ยังไม่มี เพิ่งมีทีหลัง ตอนนี้สวนจากก็มากขึ้น แต่ที่ดินคงเดิม

แต่ก่อนคนทำนา พอไม่ทำนาแล้วก็ทำจากแทน

ที่ย้ายบ้านขึ้นมาอยู่ที่ริมถนนข้างสถานีของช่อง ๗ เพราะถ้าไม่มีเรือเองจะอยู่ที่คลองลำพู ลำบาก ส่วนญาติ ๆ ก็ย้ายขึ้นมาอยู่ที่นี่หมด เหตุที่มาอยู่เพราะเมื่อก่อนบ้านมีมาก ดูแลกันได้ ขึ้นมาบางคนก็ไปอยู่ไร่ใหญ่ บางคนก็ไปอยู่บ่อนไก่

บ้านโต๊ะเมือง มีโต๊ะเมืองมาอยู่ที่คลองแถวห้องแถวบริเวณโต๊ะเมือง เรียกสวนกุหรงเต๊ะ มาอยู่ตรงนั้นอยู่ติดคลองเรียก**คลองเมือง** เป็นคลองที่น้ำแทงขึ้นไป แต่คนแถวโต๊ะเมืองเรียก **คลองบ้าน (ศึกษา สวนกุหรงเต๊ะ)**

แต่ก่อนหากินได้ง่าย เมื่อก่อนตอนนายช่วยยังเรียน ป.๒ ป.๓ เคยเอาแกบน้ำหรือตะเกียงแก๊สไป**ส่องกุ้ง** คืนหนึ่งได้มาเยอะ มาขายหิ้วพวงหนึ่ง ๕ ตัว หัวหลุดก็ไม่มีคนซื้อ ข้าวสารกิโลละ ๕๐ สตางค์ เป็นราคาข้าวมาตรฐาน แต่ก่อนความสะดวกน้อยจริง แต่ความเป็นอยู่ราบรื่น

“ถ้าสมัยก่อนเราอนุรักษ์ของเดิมเอาไว้มาถึงทุกวันนี้ เราน่าจะรวยขนาดหนัก”

นายช่วย เล่าด้วยว่า หนังแลนคลองแต่ก่อนมีราคานิ้วละหลายบาท ใช้วิธีปล่อยหมาแล้วให้ไล่จับแลน ส่วนในคลองลำพูมีจระเข้มาก ต้องให้อาหารด้วยการโยนลูกหมาไว้บนแพ ปล่อยลอยแพไว้ ให้จระเข้ขึ้นมาจับกินเอง ส่วนคนที่เป็นหมอมาปราบจระเข้ คือตาเหลก จากบ้านบินหยี สามารถปราบจระเข้ได้หมด แต่เสียชีวิตไปแล้ว เป็นน้องของตาเหล็กซึ่งเป็นคนแรก ๆ ที่เข้ามาอยู่ที่คลองลำพู

ตอนแรกเครื่องมือทำมาหากินใช้**ฟาก**ที่ทำเป็นม้วน ๆ หรือทำกับไม้ไผ่ คล้ายกับอวนสมัยนี้แต่ทำกับไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมี**เบ็ดราว** ขึงเชือกระหว่างตลิ่ง เบ็ดห่างหนึ่งศอกต่อหนึ่งตา แล้วถ่วงด้วยหิน ส่วนมากสัตว์น้ำสูญพันธุ์เพราะการวางยา บางคนก็มักจับจองพื้นที่ทำมาหากินไม่ให้คนอื่นทำกิน

คนจากท่าปาบมาที่นี่จะใช้เรือพาย เรือแจวก็น้อย ถ้าออกจากท่าปาบเช้าจะมาถึงที่นี่ประมาณบ่ายสามโมงเพราะต้องทวนน้ำมาด้วย แม้สร้างสะพานท่าปาบแล้วก็ยังมีคนบางคนใช้เรือเครื่องอยู่บ้าง

สมัย**สงครามโลกครั้งที่ ๒** มีการขุดหลุมหลบภัยไว้ที่โรงงานที่อยู่บนควนหลายหลุม

ที่นี่มี**น้ำท่วม**สูงราว ๔ เมตร ท่วมมากในปีที่ลง ๘ อย่าง เช่น พ.ศ.๒๕๑๘ และ พ.ศ.๒๕๔๘ ช่วงที่ท่วมนานที่สุดคือ ๗ วัน ถ้าไม่ตรงกับน้ำใหญ่น้ำก็จะลดเร็ว ไม่เหมือนที่หนองตรุดจะท่วมนานมาก ตอนที่น้ำท่วมนายช่วยเคยไปดูน้ำที่ควนปริง น้ำแรงมากขนาดได้ยินเสียงไม้ที่กระทบกันมาดังเปรี๊ยะปร๊ะ ส่วนบ้านตรงข้ามบ้านนายช่วย เพิ่งจะล้างกระบอกตาลเก็บไว้บน**ผรา** (ที่เก็บของเหนือเตาไฟ) พอน้ำมาเสียงดังคล้งคลั้งก็ตกใจ เมื่อหันไปดูอีกครั้งน้ำก็ท่วมขึ้นสูงมากแล้ว แต่ก่อนพอมีเหตุจะ**เป่าตูด** ที่ทำกับเขาควายเพื่อบอกเหตุ เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว แต่ไม่นานมานี้ นายอำเภอคนปัจจุบันสั่งให้เอาเกราะมาใช้ทุกบ้าน แต่ผู้ใหญ่บ้านยังไม่มีการบอกกับลูกบ้านว่าจะต้องทำหรือไม่อย่างไร เพราะกำลังหาไม้ไผ่อยู่

การ**ตีเกราะ**แบบสับไปสับมา เรียก **ตีสองไม้** หมายถึง มีเหตุร้าย เช่น โจรปล้นหรือไฟไหม้ แต่ถ้า **ตีไม้เดียว** หมายถึง ผู้ใหญ่เรียกประชุม

สมัยเด็ก ๆ ไปเรียนที่โรงเรียนป่าเตียว ตรงนั้นมีคลองซึ่งเรียกว่า**คลองควาย** ต้องลุยโคลนไป ต้องถอดรองเท้าเพื่อเดินลุยไป ถ้าวันไหนลื่นล้มก็กลับบ้าน ไม่ได้ไปเรียนต่อ ตอนที่เรียนมีครู ๔ คน ครูที่จำได้ เช่น ครูรื่น ครูบุญยิ่ง และครูเช้า ซึ่งเป็นภรรยาครูบุญยิ่ง บางครั้งครูไปประชุม ๒ คน เหลือ ๒ คน ครูไม่ค่อยพอ ตอนสมัยที่ครูบุญยิ่งสอน และต้องไปประชุม นายช่วยก็ได้สอนอ่านหนังสือเด็กแทนครูด้วย

แต่ก่อนผมเป็นสมาชิกกรรมการยุคแรก ๆ ตอนนั้นเป็นตัวแทนหมู่บ้านละ ๑ คน บ้านแต่ละหลังเคยมีบ่อน้ำกินน้ำใช้ของแต่ละบ้าน แต่เมื่อมีการขยายถนนลาดยางใหม่ ๆ ก็พังบ่อน้ำที่อยู่ไปหมด **(สมาชิกหรือกรรมการอะไร)**

สมัยก่อนช่วงที่น้ำตายจะช่วยกันขนน้ำ ดูแลกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว เรื่องทำถนนก็มาช่วยกันตลอด แต่ถ้าเลยรุ่นนายช่วยมาแล้วก็จะมีคนสนใจน้อย

นายดล หมาดเด็น ซึ่งคนแถวบ้านบางหมากเรียก**ยาว** เสริมว่า สังเกตจากช่วง**ราหยา** (วันฮารีรายอ) คนจะช่วยกัน เอากับข้าวมาทำด้วยกัน มาช่วยเหลือกัน แต่ตอนนี้พอพูดว่าเป็นการพัฒนา ก็เอาแค่งบประมาณมาใช้ทำเลย ไม่ได้ช่วยกัน

ลิเกป่าที่ย่านซื่อมีชื่อ **ลิเกข้วน** ถ้ายังอยู่อายุน่าจะประมาณ ๙๐ ปี มีตัวตลกชื่อแป๊ะลุ้น มาตายแถวคลองลำพู

ต้นลำพูนั้นมีประโยชน์คือช่วยรักษาหน้าดินได้ ทำให้ปูปลามีมาก ตอนนี้เกิดกลุ่มขึ้นที่ บ้านโต๊ะเมือง ชื่อ**กลุ่มรักษ์คลองลำพู**ตั้งขึ้นต้นปี พ.ศ.๒๕๕๐

ปัจจุบัน นายช่วย เป็นสมาชิกกลุ่มรักษ์คลองลำพู และยังเป็นตัวแทนของบ้านคอยตรวจวัดน้ำเสียน้ำดีของสิ่งแวดล้อมภาคที่ ๑๕ ซึ่งจะต้องรายงานผลคุณภาพน้ำทุกเดือน

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายยะเหล ยูเด็น

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายยะเหลมาจากหาดสำราญ ที่อยู่ของตระกูลทางแม่ ปู่พามาอยู่ที่บางหมากเพื่อเข้าโรงเรียน ตาของนายยะเหล เป็นกำนันหาดสำราญ ชื่อ หลวงรงค์รัตน์ ส่วนแม่ชื่อ นางเนีย พ่อชื่อนายเซ็น ยูเด็น

ปู่ของนายยะเหลยังเล่าอีกว่า ทวดของนายยะเหลเป็นอิสลาม มาจากพัทลุงมาอยู่แถวบางหมาก ตอนนายยะเหลเริ่มเข้าโรงเรียนมีบ้านตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนบางหมาก ๓ ครัว ริมคลองมี ๒ ครัว

โรงเรียนบ้านบางหมากมีเด็กนักเรียน ๕๓ คน ครู ๑ คน ครูคนแรกของโรงเรียน คือ ครูเพิ่ม ศรมณี คนที่สอง คือ ครูวิวัฒน์ สุทธินนท์

สมัยที่ไปโรงเรียนนุ่งอะไรไปก็ได้ เพราะทุกบ้านจะมีการทอหูก เป็นผ้านุ่ง ถ้ามีเศษผ้าเหลือก็จะมาเย็บต่อกันให้ลูกใส่ไปโรงเรียน ประมาณเอาว่าผืนหนึ่งยาว ๔ ศอก ถ้าเหลือผ้า ๒ ศอกก็มาทอให้เด็กไปโรงเรียน เมียของนายยะเหลก็ยังทอผ้าให้ลูกไปโรงเรียน แต่ตอนนี้เครื่องมือไม่มีเหลืออยู่แล้ว

เด็กนักเรียนเป็นแรงงานสำคัญในการทำถนนจากกันตังไปควนธานีด้วย ตอนนั้นใช้จอบที่ตีขึ้นเองขนาดเท่าฝ่ามือขุดดินมาทำถนน ส่วนพระยารัษฎาฯ จะมีคนหามที่นั่ง โดยคนจากกันตังจะหามมาบางเป้าแล้วคนบางเป้าหามต่อถึงบางหมาก จากนั้นคนบางหมากก็จะหามท่านต่อไปถึงควนธานี แต่บริเวณบางหมากเลยสี่แยกสนามบินไปทางกันตังมีควนสูงอยู่แห่งหนึ่ง แต่ก่อนทางโค้งมากทำให้รถม้าขึ้นไม่ได้ จึงมีการตัดถนนใหม่ให้ตรงเหมือนในปัจจุบัน

บ้านศึกษาธิการสมัยนั้น อยู่ที่หัวมุมวัดตรังคภูมิ ชาวบ้านเรียกวัดกันตัง มีครูโท้ หรือราชบุรุษโท้ จุลโลบล เป็นคนตรวจโรงเรียน ตอนนั้นครูไม่อยู่ที่โรงเรียน ๓ เดือนแล้ว และมอบหมายให้นายยะเหลซึ่งอายุ ๑๐ ปี สอนเด็กนักเรียนแทน ศึกษาธิการจึงตำหนิว่า *"ทำไมครูไม่มาตั้ง ๓ เดือนแล้วเด็กอยู่ยังไง"* นายยะเหล แก้ต่างให้ว่า *"ผมดูแลโรงเรียนแทนครูอยู่ ผมทำทุกอย่างแทนครูได้ แต่สมุดหมายเหตุของครูผมไปเขียนแทนไม่ได้"* ครูเพิ่มจึงไม่ถูกไล่ออกเพราะเหตุนี้

เท่าที่จำได้ที่โรงเรียนมีการแข่งขันร้องเพลง *"พวกเราเหล่ามาชุมนุม.....* " นายยะเหลก็ได้ขับร้องแข่งตอนอายุ ๙ ปี ด้วย หลังจากนั้น ๒ ปี ก็ออกจากโรงเรียน จบแค่ชั้น ป.๓

สมัยจอมพล ป. จะต้องเสียค่า**รัชชูปการ** ชาวบ้านเรียก**เสียแชร์หัว** ปีละ ๔ บาท และต้องเสียค่า **ศึกษาพลี** หรือเงินบำรุงการศึกษา ปีละ ๒ บาท ส่วนผู้ชายก็ต้องทำงานให้รัฐฟรีปีละ ๑๕ วันต่อคน สมัยนั้นเงินเป็นเหรียญมีแล้ว แต่ก่อนหน้านั้นเคยมีตังค์รู ตอนเด็กไปกว่านั้นอีกก็มี**เบี้ยผรัง** คนจีนเรียก **เบี้ยผ้าง** เป็นเงินที่มาจากปีนัง ที่ฝรั่งใช้กันนั่นเอง ตอนที่นายยะเหลโตมากแล้ว คนแถวเกาะบุโหลนก็ยังใช้เงินแบบนี้อยู่ (**ผรัง** คือ ฝรั่ง คนจีนพูดไม่ชัด ออกเสียงเป็น ผ้าง)

สมัยก่อนใช้เรือหากินทางน้ำเป็นอาชีพหลัก ทำเครื่องมือกับ**ฟาก** หรือใช้การทอดแหเป็นหลัก

สำรวจ ๔.๑ สัมภาษณ์ นายยะเหล ยูเด็น

ปู่ของนายยะเหล เล่ามาว่ามีคนเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ตั้งเมืองที่ควนธานีก่อน ที่กันตังเพิ่งตั้งทีหลัง น่าจะประมาณ พ.ศ.๒๔๓๖ แล้วย้ายไปตั้งที่ทับเที่ยง ปี พ.ศ.๒๔๕๘ ปู่นายยะเหล ชื่อ นายเส็น ยูเด็น เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนเมืองตั้งอยู่ที่ลิบง โดยเจ้านายสมัยก่อนไปที่ทุ่งค่าย เพราะเป็นตลาดใหญ่มาก โดยจะต้องผ่านเส้นทางที่เรียกว่า**นบยักษ์** หรือหนองเสม็ดในปัจจุบัน มีหินขวางคลองอยู่แต่ก็จะมีช่องที่สามารถเดินข้ามไปได้เมื่อถึงฤดูแล้ง เรือที่ไปที่ทุ่งค่ายเป็นเรือไม่ใหญ่มาก

เล่ากันอีกว่า มีนายพันคนหนึ่งชื่อ พันกี่ว็อด มีเรือใบสำหรับแล่นไปปีนัง บ้านนายพันคนนี้อยู่ที่หัวถนน ข้างโรงเรียนไปทุ่งค่าย (โรงเรียนตรังรังสฤษฎ์) ท่าที่จอดเรือนี้ เรียกว่า **ท่ากี่ว็อด**

เขาว่ากันมาว่า **ทุ่งค่าย** ที่ว่าเป็นจุดค้าขายและมีเรื่องเล่ามายาวนาน คือ พระยาลิบงได้รวย เพราะไปค้าขายที่ทุ่งค่ายแล้วมาแวะนอนที่**ท่าสาย**แถวกันตังใต้ ตอนนั้นพระยาลิบงมาสองคนกับภรรยา ขณะที่นอนหลับก็ฝันไปว่า มีคนมาบอกว่าอย่าเดินทางเลย ไปหาของในคลองเถอะ แล้วจะรวย พระยาลิบงขึ้นจากเรือก็ขึ้น**เขานุ้ย**ที่บ้านแตะหรำ แล้วเดินทางขึ้นเขาตามรอยเท้าเสือไป จึงไปพบรังนกนางแอ่นแล้วก็ร่ำรวยในที่สุด

สะพานช้างตรงวัดแจ้ง แต่เดิมทำจากไม้หลุมพอ ใช้ทอดให้ช้างจากนครข้ามไปท่าจีน บริเวณนั้นจึงเรียก **บ้านพานช้าง**

ที่**ควนทองสีห์**เป็นเพียงด่าน แต่มีการสร้างศาลเหมือนเป็นหลักเมืองเอาไว้ ตอนนายยะเหลอายุ ๑๔-๑๕ ปี เคยไปดูครั้งหนึ่ง จำได้ว่าตอนนั้นมีต้นมะพร้าวสูงราว ๓๐ เมตร แสดงว่าบริเวณนั้นตั้งบ้านเรือนมานานมากแล้ว

บริเวณใกล้ ๆ กันกับท่ากี่ว็อด เรียกว่า**บ้านท่าด่าน** เท่าที่นายยะเหลจำความได้ ที่นั่นอยู่ในเขตทุ่งกระบือ ตอนนายยะเหลอายุ ๙ ปี เข้าโรงเรียนแล้ว แต่ไม่ได้เข้าโรงเรียนแถวทุ่งกระบือ เพราะโรงเรียนบางหมากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีทั้งคนจากโต๊ะเมือง พรุใหญ่ บางหมาก มาเรียนหนังสือที่นี่

ก่อนเข้าตัวเมืองกันตังในปัจจุบันมีจุดที่เรียกว่า**หลาหลวงนา** เป็นที่ของกำนันคนหนึ่งชื่อหลวงนา ซึ่งเป็นพ่อของหลวงกาศปกครองอยู่ (หลวงประกาศกฤษฎีกา ผู้พิพากษาจังหวัดตรัง) คนสมัยก่อนถ้ามาจากทางทะเล หรือจะไปทะเล ใช้การเดินเท้า หลาแห่งนี้เป็นจุดแวะพักระหว่างทางจุดหนึ่ง

ที่กันตังแต่ก่อนตลาดอยู่ที่**คลองภาษี** เด็ก ๆ รุ่นนายยะเหลเรียกชื่อว่า **คลองกินควาย** ส่วนที่กันตังปัจจุบันคนเรียก**เมืองใหม่** คือจะบอกกันว่า *“ไปตลาดเมืองใหม่กัน”*

คำว่า**หยงหลิง** มาจาก **ตะหยง** แปลว่า แหลม และ **ขลิง** แปลว่า เทศหรือแขก มีเรื่องเล่าว่ามีเทศลอยมาตายที่แหลมนี้ แต่ต่อมาเสียงเสียงเพี้ยนเป็นหลิง ในที่สุด

คำว่า**หาดทรายขาว** มาจาก**สุไหงบาเกา** คือ สุไหง แปลว่า คลอง บาเกา แปลว่า ยาเส้น

บางหมาก ที่ชื่อนี้เพราะ เล่ากันว่าสมัยก่อนมีเจ้านายจากกรุงเทพฯ เดินทางผ่านมาแวะที่หลักเมือง เห็นว่าแถวนี้มีบางมากมาย ก็ออกเสียงว่า**บางมาก** แต่เทียบลิ้นคนใต้ฟังเสียงแล้วจึงเรียกเป็นบางหมาก

ชื่ออื่น ๆ แถวนี้ เช่น คลองด่าน บางไทรใหญ่ บางชัยโพรง

หลังโรงเรียนบางหมากเป็นคลองบางหมาก ถัดไปใกล้เมืองคือคลองหล่อ ชาวบ้านเรียก**พรุหล่อ**

ถนนที่แยกไปสนามบิน แต่ก่อนเรียก**บ้านค่าย** เพราะมีการตั้งค่ายโดยกำนันชื่อเพอ คนแถวนี้เรียก **โต๊ะเพอ** เป็นผู้ที่สามารถตัดสินคดีความได้โดยไม่ต้องไปในเมือง เล่ากันมาว่าคดีแต่ก่อนคือลักของคนอื่น โดยเฉพาะคนไทยที่มาลักของจีน พูดกันว่า *"คนจีนมาอยู่รักษาปลา แต่คนไทยมาลักของจีน"* สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์-คอซิมบี้

สำรวจ ๔.๒ สัมภาษณ์ นายยะเหล ยูเด็น

จำได้ว่าที่บางหมากมี**กำนัน**คนหนึ่งชื่อ **พันตาขาว** บ้านอยู่ตรงหัวโค้งเลยไปทางกันตัง เป็นกำนันที่ถือว่าทันสมัยเพราะมี**เกวียน ๔ ล้อ** ถ้ามีงานที่ไม่ใช่งานศพ คนในบ้านบางหมากก็จะไปช่วยด้วยการขนของใส่ล้อ เป็นของพวกข้าวสาร ผัก นายยะเหลเองก็เคยไปช่วยเพราะตอนนั้นยังเป็นเด็กนักเรียน และเด็กนักเรียนสมัยนั้นถือเป็นกำลังสำคัญของพื้นที่ แต่ต่อมาภายหลังการช่วยเหลือแบบนี้หายไปเพราะการยึดตามศาสนาห้ามคนอิสลามไปช่วยงานบุญ

กำนันที่ปกครองบ้านบางหมาก เรียงลำดับได้ดังนี้

๑. พันตาขาว

๒. พันอีด ทวารเวช

๓. พันแมะ ปรังพันธ์

๔. ลูกพันแมะ

๕. กำนันสะอ้าน

๖. กำนันฉาย

คนสำคัญแถวบางหมากจะมีชื่อที่เรียกคล้องจองกันจนติดปาก คือ *"ขุนศรี ขุนศักดิ์ หลวงรัก หลวงรงค์ หลวงแพ่ง หลวงนา นายสง"*

นายวร คีรีรักษ์ เป็นนายอำเภอกันตัง อยู่ได้ ๒-๓ ปี ก็เลื่อนตำแหน่งเป็นขุนอุปชลชนารักษ์ คนเรียกว่าเป็นรองอำมาตย์โท จากนั้นเปลี่ยนเป็น พระวรคีรีรักษ์ ตรงกับสมัยของรองอำมาตย์เอก หลวงศักดิ์พลราษฎร์ นายอำเภอปะเหลียน

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.บางหมาก)

ตำบลบางหมากตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอกันตัง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๒๖ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๓๓.๘๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๑,๑๗๕.๖๒ ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลควนธานี อำเภอกันตัง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านท่ายีตำบลคลองชีล้อม และตำบลบางเป้า อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลคลองชีล้อม อำเภอกันตัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำตรังและตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง

สภาพพื้นที่ตำบลบางหมากเป็นที่ราบ ที่ราบลุ่มค่อนข้างสูงเป็นลูกคลื่น ลำน้ำธรรมชาติที่สำคัญที่ไหลผ่านคือ แม่น้ำตรัง และมีคลองอื่น ๆ ได้แก่ คลองบางหมาก คลองมุตา คลองลำพู มีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดปี

ประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น ๕,๓๖๔ คน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๒๖๙ ครัวเรือน (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๐) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน ทำนา สวนผลไม้ และประกอบอาชีพรับจ้างในงานภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

การคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๓ เป็นเส้นทางหลัก โดยอาศัยรถประจำทางระยะทางประมาณ ๑๔ กิโลเมตร จากตัวเมือง

ศาสนสถาน มีมัสยิด ๔ แห่ง ได้แก่ มัสยิดบ้านบางหมาก มัสยิดบ้านพรุใหญ่ มัสยิดบ้านไร่ใหญ่ และมัสยิดบ้านโต๊ะเมือง ส่วนทางศาสนาพุทธมีสำนักสงฆ์ตะเคียนหลบฟ้า

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๒)

บางหมาก ได้ชื่อมาจากที่บริเวณนี้ปลูกต้นหมากไว้มาก

หมู่ที่ ๑ **บ้านบางหมาก** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบล

หมู่ที่ ๒ **บ้านพรุใหญ่** พื้นที่เป็นพรุขนาดใหญ่

หมู่ที่ ๓ **บ้านบางหมาก** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบล

หมู่ที่ ๔ **บ้านโต๊ะเมือง** คนอิสลามชื่อโต๊ะเมือง อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

หมู่ที่ ๕ **บ้านไร่ใหญ่** เดิมเป็นป่าขนาดใหญ่ มีชาวบ้านมาถางป่าทำไร่เป็นไร่

หมู่ที่ ๖ **บ้านตะเคียนหลบฟ้า** มีต้นตะเคียนขนาดใหญ่ซึ่งมียอดบิดงอไปตามทิศทางลม

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลโคกยาง

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นางเคี่ยน ชนารักษ์	๑๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง อายุ ๙๐ กว่าปี (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๒

 นายพุ่ม ชูกระชั้น	๔๖/๒ หมู่ ๒ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๖๗ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๓

 นายแย้ม หนูเรือง	หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง อายุ ๘๐ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๔

 นางลอบ เจือกโว้น	๔๖/๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๕๐๙ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕

 นางสมนึก ชูกระชั้น	๔๖ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๙๙ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๖

 นายเสน่ห์ เจี๊ยะทา	๑๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ. (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกยาง	๒๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกยาง อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ **บ้านฉาง** (ดู ▶ สำรวจ ๓ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๒ **บ้านโคกยาง** (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๔ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๓ **บ้านยะหรม** (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๓ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๔ **บ้านหนองยาว** (ดู ▶เอ กสาร ๒)
หมู่ที่ ๕ **บ้านหนองเหม้า** (ดู ▶ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๖ **บ้านสว่างคีรี** (ดู ▶ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๗ **บ้านพนมวัง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)
หมู่ที่ ๘ **บ้านทุ่งส้าน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองสว่าง (ดู ▶ สำรวจ ๒)

โคกยอม (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

พ่อท่านด้วน (ดู ▶ สำรวจ ๓, ๔)

นายใช่ ชนารักษ์ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

(ดู ▶ สำรวจ ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

เงินผัน โยกบัตร (ดู ▶ สำรวจ ๓)

น้ำท่วม (ดู ▶ สำรวจ ๒)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๕.๒ การละเล่น

ลิเกป่า (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๕.๓ ภูมิปัญญา

แทงหยวก (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๕.๔ ความเชื่อ

โค่นต้นยาง (ดู ▶สำรวจ ๒, ๔)

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ อ.กุลยา และฉันแวะที่บ้าน **นางเคี่ยน ชนารักษ์** อยู่หน้าอนามัย เพราะฉันได้รับคำแนะนำจากคนที่ อบต.โคกยางว่า นางเคี่ยนเป็นคนที่มีอายุมากในตำบล การ

ไปคุยครั้งนั้น ต้องให้ อ.กุลยาเป็นผู้สื่อสาร เพราะหูของยายเริ่มไม่ได้ยินแล้ว นางเคี่ยนเป็นหญิงชราที่มีเค้าความสวยจากวัยสาวหลงเหลืออยู่มาก ในบ้านมีรูปของนายใช่ ชนารักษ์ ซึ่งเป็นสามี ไว้ตั้งบูชา และยังมีรูปหญิงห่มสไบสีดำสมัย **จีนขายแพร** เป็นรูปป้าของนายใช่ ซึ่งอยู่ที่บ้านโคกหล่อ

นางเคี่ยนอายุ ๙๐ กว่าปีแล้ว แม้การฟังและความจำไม่ค่อยดี แต่ก็ยังสามารถเล่าเรื่องเก่า ๆ เป็นพื้นพอที่นำไปสืบค้นต่อได้

ที่บ้านนางเคี่ยนในวันนั้น มีลูกเขยซึ่งเป็นคนภาคกลางอยู่ที่บ้านด้วย ชื่อ **นายเสน่ห์ เจี๊ยะทา** นายเสน่ห์เป็นตำรวจย้ายมาประจำที่โคกยางและสร้างครอบครัวอยู่ที่นี่ นายเสน่ห์ได้ฟังเรื่องเล่าของบ้านโคกยางจากคนแก่ ๆ และจากที่ประสบมาเองก็พอจำความได้อยู่บ้าง

จากบ้านโคกยาง อ.กุลยา และฉัน เดินทางต่อไปคลองลุและบ่อน้ำร้อน ก่อนที่จะกลับมาที่บ้านโคกยางอีกครั้ง แม้ว่าเวลาผ่านไปจนใกล้ค่ำแล้ว แต่ด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับหลานสาวแหล่งข้อมูลทำให้ฉันไม่กล้าเลื่อนนัด

เด็กสาวที่พูดถึง ชื่อ **น้องสา-สุนิสา เจือกโว้น** เรียนอยู่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นหลานของ**นายพุ่ม ชูกระชั้น** คนบ้านโคกยาง ซึ่งมีศักดิ์เป็นตา น้องสาเล่าให้ฟังมาก่อนแล้วว่าตาสามารถเล่าเรื่องเก่า ๆ ได้หลายเรื่อง อยากให้เข้าไปคุยด้วยตัวเอง

เราเดินทางเข้าไปทางถนนซอยข้างอนามัย ตอนต้นซอยเป็นทางราดยาง แต่พอผ่านไปได้สักระยะ ก็ถึงทางลูกรัง เราผ่านสะพานแห่งหนึ่ง มีน้ำไหลผ่านไม่มากนัก มารู้ภายหลังว่าชื่อ**คลองย่าหรม** หรือ **ยะหรม**

ขณะที่จอดรถเพื่อเดินย้อนกลับไปถ่ายรูปสายคลองอยู่ มีหญิงวัยกลางคนคนหนึ่งผ่านมา และอาสาขับรถพาฉันย้อนกลับไปที่สะพานนั้น และเมื่อบอกถึงความประสงค์ในการเก็บข้อมูล หญิงคนนั้นก็นำทางไปบ้านนายพุ่ม ขับไปตามถนนลูกรังสายนี้ รู้สึกว่าถนนเริ่มลาดเอียงลงเล็กน้อย สร้างความกังวลอยู่บ้าง จนเข้าเขตสวนยางทางเริ่มแคบลงกว่าเดิม มีบ้านคนอยู่ห่างกันเป็นระยะ ๆ นำทางไปได้สักระยะ หญิงคนนั้นก็หายเข้าบ้านตัวเองไป

เราถามทางต่ออีกเล็กน้อย ก็พบบ้านที่มีบริเวณกว้าง อยู่ห่างจากถนนที่เราขับผ่านเข้ามาประมาณ ๓๐๐ เมตร น้องสาออกมาต้อนรับที่หน้าบ้าน พร้อมทั้งแนะนำแม่และตาให้รู้จัก ในบ้านหลังนี้มีเครื่องมือหาปลาอยู่หลายอย่าง ทราบว่าพ่อของน้องสายังใช้ประโยชน์จากเครื่องมือเหล่านี้ในการดำรงชีวิตอยู่

เรานั่งคุยกับนายพุ่มที่ลานหน้าบ้านซึ่งปูกระเบื้องไว้อย่างสวยงาม ที่น่าประทับใจคือ **นางลอบ เจือกโว้น** แม่ของน้องสาลับมีดกรีดยางอยู่ใกล้ ๆ ก็ช่วยตอบคำถามของทีมวิจัย คุยกันได้ไม่นานมีเด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกหลานของครอบครัวนี้มาฟังด้วย ก่อนกลับ **นางสมนึก ชูกระชั้น** ลูกสาวอีกคนหนึ่งของนายพุ่มก็มาร่วมวงบอกเล่าเรื่องราวด้วย ถือเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีความใกล้ชิดและเปิดเผยต่อกัน ซึ่งเป็นความทรงจำที่ดีมาก...

ตามข้อมูลที่พูดคุยกับนายพุ่ม ทราบว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการโค่นต้นยางที่มาของบ้านโคกยางยังมีชีวิตอยู่ และเป็นความโชคดีเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐ อ.กุลยาไปร่วมงานบุญที่นาท่ามใต้ และได้พบ **นายแย้ม หนูเรือง** ซึ่งได้บอกเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นประกอบให้ชัดเจนขึ้นด้วย

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์ นางเคี่ยน ชนารักษ์ นายเสน่ห์ เจี๊ยะทา

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางเคี่ยนเกิดหมู่ที่ ๒ บ้านโคกยาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดแม่น้ำตรัง คนส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมที่เกิดที่บ้านโคกยาง แต่ก่อนไม่ค่อยมีบ้านมากเท่าทุกวันนี้ สภาพในบ้านโคกยางมีแต่ป่าทั้งนั้น ที่จำได้คือมีป่าไผ่แซมในบางจุด

จุดสังเกตสำคัญในบ้าน**โคกยาง**ตอนแรกคือ มีต้นยางใหญ่อยู่ที่หมู่ที่ ๒ ซึ่งอยู่ต้นเดียว แต่ต่อมามีการทำสวน สงเคราะห์การปลูกสวนยาง ต้นยางต้นนี้จึงถูกโค่นไป ที่ดินเดิมที่ปลูกยางต้นนี้เป็นของนายเพื่อม หนูเรือง ซึ่งเป็นคนทำพิธีเซ่นไหว้ที่ต้นยางใหญ่ประจำหมู่บ้านนี้เป็นประจำ

ต้นยางต้นนี้ คนในบ้านโคกยางเชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะคนที่ไปบนให้ช่วยในเรื่องต่าง ๆ แล้วหาย อย่างเรื่องเจ็บไข้ ส่วนใหญ่จะบนขับหนังตะลุง ตอนนี้มีปีละครั้งที่ต้องเอาหนังไปขับ ได้แก่ หนังเหลื้อม หนังรุ่ง หนังตะลุงทั้งสองเป็นหนังมาจากนาโต๊ะหมิง

อาชีพของคนเมื่อก่อนทำไร่ทำนา ส่วนการหากินทางน้ำก็มีการลงไปหาปลา ส่วนใหญ่ไม่ได้หาเป็นอาชีพ หาไปกินไปเท่านั้น

ผู้นำหมู่บ้านตอนนางเคี่ยนเด็ก ๆ จำได้ว่าชื่อ พันจ้อง ตอนนั้นนางเคี่ยนอายุราว ๆ ๑๐ ขวบ

เด็กที่ไปเรียนหนังสือต้องไปเรียนในวัดโคกยาง สมัยก่อนโรงเรียนนี้มีครู ๒ คน เด็ก ๔๐-๕๐ คน ครูที่สอนเป็นคนแรกคือ ครูผ้อง เป็นสามีคนแรกของนางเคี่ยน แต่งงานเมื่ออายุประมาณ ๑๙ ปี แต่ไม่มีลูกด้วยกัน จนกระทั่งครูผ้องเสียชีวิต นายเสน่ห์ เจี๊ยะทา เสริมว่า ครูผ้องเคยเป็นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนวัดโคกยาง

ต่อมานางเคี่ยนมีครอบครัวครั้งที่สองกับ **นายใช่ ชนารักษ์** ซึ่งเคยเป็นกำนันบ้านโคกยาง มีลูกสาวด้วยกัน ๑ คน

นายใช่เป็นกำนัน เกิดเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๔๔๘ และตายเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๔ เป็นคนชอบเล่นวัวชน ซึ่งสมัยนั้นคนนำวัวไปแข่งที่สนามของตำบลควนธานี การเล่นวัวชนทำให้นายใช่มีสุขภาพไม่ค่อยดีเพราะโดนวัวชนบ่อย ต่อมานายใช่เสียชีวิต ฝังศพที่สุสานโคกหล่อ เพราะมีเชื้อสายจีนและต้นตระกูลก็อยู่ที่นั่นด้วย

นายเสน่ห์ บอกว่า ปัจจุบัน ลูกหลานของนางเคี่ยนย้ายไปอยู่ที่ย่านซื่อก็มาก เช่น นามสกุล สุนทรเต็ม และผลิผล

ตอนญี่ปุ่นขึ้นเมือง นางเคี่ยนอายุประมาณ ๓๐ กว่าปี แต่ยายไม่เคยเห็นเพราะญี่ปุ่นอยู่เฉพาะในเขตเมือง มีแต่เหตุการณ์**น้ำท่วม**หลายครั้งที่นางเคี่ยนประสบมาด้วยตัวเอง ครั้งหนึ่งน้ำท่วมใหญ่ราวปี พ.ศ.๒๕๑๘ ท่วมถึงหน้าอนามัยแต่ยังไม่ถึงบ้านนางเคี่ยนเพราะเป็นที่สูง สมัยนั้นบ้านนางเคี่ยนจึงเป็นที่พักของคนที่ถูกน้ำท่วม

ประเพณีที่บ้านโคกยาง นอกจากเคยมีการไหว้ที่ต้นยางใหญ่เป็นประจำทุกปีแล้ว อดีตยังเคยมีการ **แทงหยวก** หมายถึง การแกะหยวกกล้วยเพื่อประดับโลงศพ ช่างแทงหยวกประจำบ้านโคกยางเป็นคนดั้งเดิมบ้านโคกหล่อ มาแต่งงานอยู่ที่นี่ แต่เสียชีวิตแล้ว ตอนนี้คนที่ทำได้คือคนจากบ้านเหล (บ้านทำเล) ตำบลนาโต๊ะหมิง

นอกจากนี้ ยังมีการ**ลากพระ**ทางน้ำ จาก**คลองหว่าง** หรือคลองสว่าง ไปขึ้นที่ท่าหัวไทร ตำบลควนธานี ซึ่งแต่ก่อนมีท่าน้ำที่ศาลาของวัดโคกยางเป็นจุดจอดเรือด้วย คลองนี้ไปเชื่อมกับแม่น้ำตรัง

การแสดงในหมู่บ้านมี**ลิเกป่า**ซึ่งมีมานานแล้ว ลิเกที่มีชื่อเสียงชื่อลิเกส่วน **(หรือซ่วนหรือซ้วน)** อยู่บ้านท่าปาบ ส่วนโนราก็คือ โนราเมฆ ยังมีลูกหลานรำสืบต่อ ชื่อ โนราเทือน อยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลโคกยาง และยังมีลูกหลานขยายไปถึงนาโยงอีกด้วย

ลุงแดง เป็นคนที่ขับเพลงกล่อมเด็กเก่ง

นายเสน่ห์เล่าทิ้งท้ายก่อนกลับออกมาว่า มาเป็นตำรวจอยู่ที่บ้านโคกยาง พ.ศ.๒๕๑๘ คนแก่ ๆ เล่าว่าการเดินทางจากบ้านโคกยางไปเมืองแต่ก่อนจะต้องผ่านทางสะพานแก้มดำ ใช้เรือข้ามแม่น้ำบริเวณนั้นแล้วเดินต่อไปควนธานี การเดินทางสมัยที่มีรถแล้ว จำได้ว่าต้องเดินทางด้วย**รถคอกหมู** เป็นรถคันใหญ่ ที่มีตัวถังเป็นไม้

ตอนมาอยู่แรก ๆ เห็นแต่ต้นยางมากมาย มีคนเล่ากันมาว่าต้นยางใหญ่ที่ถูกโค่นไปแล้ว ใหญ่ประมาณ ๔-๕ คนโอบ ซึ่งจะมีการทำพิธีไหว้ต้นยางกันเมื่อถึงช่วงสงกรานต์

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายพุ่ม ชูกระชั้น นางลอบ เจือกโว้น นางสมนึก ชูกระชั้น

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ตอนแรกมาตั้งบ้านอยู่ในหย่อมนี้ นายพุ่มอายุ ๑๙ ปี มีบ้านตั้งอยู่สามหลัง เป็นคนในเครือเดียวกันทั้งนั้น ที่นี่อยู่ในเขตหมู่ที่ ๒ บ้านโคกยาง ติดต่อกับหมู่ที่ ๔ บ้านย่านซื่อ

น้องสา เสริมว่า แถวหน้าโรงเรียนทุ่งอิฐมาที่นี้ ขับรถเชื่อมต่อกันได้เป็นวงกลม ถ้าไม่รู้จักทางแล้วมาจากบ้านย่านซื่อ จะมาที่นี่ยาก

หย่อมบ้านที่นายพุ่มอยู่ เขาเรียกว่า **ยางนกออก** เพราะมีต้นยางอยู่ต้นหนึ่ง พอถึงฤดูนกออกนกจะมารองรังที่ปลายต้นยางนั้น (นกออกเป็นชื่อเหยี่ยวขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง หัวและลำตัวด้านล่างสีขาว ปีกสีเทา กินปลาและงูทะเลเป็นอาหาร)

นางลอบ บอกว่า ปัจจุบันตรงนี้เรียก **โคกยอม** หมายถึง ที่ที่มีไม้พะยอมมาก

คลองที่ผ่านมาก่อนถึงบ้านนายพุ่ม เรียกว่า **คลองย่าหรม** เชื่อมกับแม่น้ำตรัง เป็นบางเข้ามา แต่ก่อนเรียก **บางย่าหรม**เพราะเป็นบางเข้ามาจากแม่น้ำตรังจนไปสุดที่ภูเขาลูกหนึ่ง แต่ไม่รู้ว่าทำไมจึงเรียกคลองย่าหรม

น้องสา บอกว่า เวลาฝนตกจะไหลลงพื้นที่นาบริเวณที่ขับรถผ่านมา แล้วไหลเชื่อมต่อลงแถว ๆ หย่อมนี้ทั้งหมด

คลองย่าหรมเมื่อก่อนกว้างมากกว่านี้ ที่มาของชื่อนายพุ่มไม่ทราบ รู้แต่เป็นคลองที่ติดกับบ้านย่าหรม เป็นบ้านแขก ใครจะเข้ามาอยู่สมัยไหน ก็ไม่ทราบ

ที่บ้านย่าหรม ตอนนี้ไม่มีคนแขกแล้ว **ตายัง หนูเรือง** เคยเล่าให้นายพุ่มฟังว่า ตายังเห็นการฆ่า**โยกบัตร**ที่ควนธานี ซึ่งเท่ากับเป็นเจ้าเมืองในสมัยนั้น (ยกกระบัตร ตำแหน่งข้าราชการครั้งโบราณ มีหน้าที่เกี่ยวกับการชำระคดีความ) ตอนนั้นตรงนั้นมีแต่แขกเป็นกบฏ จึงใช้วิธีเพชฌฆาต เขาผูกผ้าขึงมือขึงเท้า มีคนรำอยู่หน้า คนฟันพิฆาตอยู่ด้านหลัง ตรงที่มีการฆ่ากบฏผู้นี้ เรียกว่า**ป่าขวาง** อยู่แถวข้างวัดควนธานี แต่ไม่รู้ตำแหน่งที่แน่นอน ตายัง เล่าอีกว่าตอนนั้นขึ้นไปดูการฆ่าบนปลายยอดต้นมะม่วงหิมพานต์ นอกจากนี้ยังมีคนมามุงดูกันมากมาย ตอนนั้นตายัง *"แก้เปลือยบ้าง นุ่งบ้าง"* ตายังบอกว่ายังไม่เข้าโรงเรียน น่าจะประมาณ ๗-๘ ปี

นายพุ่ม บอกว่า ฉะนั้น บ้านย่าหรมคนแขกก็หนีตั้งแต่นั้น เพราะนายหัวถูกฆ่าเสียแล้ว นายพุ่มยังจำได้ว่าตอนตายังเล่า นายพุ่มยังเด็ก แต่ตายังอายุ ๙๐ กว่าปีแล้ว (ประมาณสมัยสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ – ช่วง บุนนาค ซึ่งเริ่มตั้งแต่เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๑)

นายพุ่มบอกอีกว่า แถวบ้านย่าหรม นายพุ่มเคยเห็น**ไม้ตาหนา**เป็นหลักไม้ที่แสดงว่ามีหลุมฝังศพแขกอยู่ด้วย

นายพุ่มเล่าถึงที่มาของชื่อ**บ้านโคกยาง** ซึ่งตั้งชื่อตามต้นยางใหญ่ที่เคยมีอยู่ ต้นยางต้นนั้นอยู่ตรงถนนข้างอนามัย จุดที่สังเกตได้คือตรงนั้นเป็นรอยต่อของถนนลาดยางกับถนนลูกรัง ถ้าผ่าลำต้นให้เสมอ แล้วให้คนนั่ง**แบงเชิง** (ขัดสมาธิ) ๘ คนก็ยังนั่งได้ แต่ตอนนี้ถูกโค่นไปแล้ว จำได้ว่าตอนที่โค่นนายพุ่มอายุ ๑๗-๑๘ ปี ปัจจุบันมีการผูกผ้า สร้าง**หลา** (ศาล) เอาไว้ที่นั่น คนที่โค่นต้องเจ็บตาย

นางลอบ เสริมว่า ถ้าไม่ปลูกยางทดแทนทีหลัง คงต้องตายทั้งตระกูล

นายพุ่มยังจำได้ว่าตอนเอายางต้นนี้มาปลูกมีขนาดต้นเท่านิ้วก้อย ตอนแรกปลูกสองต้น แต่อีกต้นหนึ่งไม่ขึ้น

เขาเล่ากันมาว่า หย่อมบ้านโคกยาง แรกเข้ามาตั้งมี ๑๘ ครัว แถวหย่อมนี้น้ำท่วมมากก็มี ตรงที่ลุ่มหย่อมบ้านของนายพุ่มปัจจุบัน เคยท่วมสูงราวอาคารสองชั้น

ปี ๒๕๑๘ ท่วมทุกแห่งและท่วมมาก อย่างในตลาดกันตังเรือยังแล่นได้

น้องสา บอกว่า ที่บ้านนี้ เรือเครื่องเข้ามาถึง มาแจกข้าวสาร อาหารแห้ง

สมัยที่น้ำท่วมมาก ๆ นายพุ่มต้องใช้ไม้เรียบปูไปบนพื้นเพื่อเป็นทางเดินไปเรื่อย ๆ

นายพุ่ม เล่าถึงสัตว์ป่าที่ลงมาที่นี่เพื่อไปย่าหรม เขาเล่ากันมาว่า คนเฒ่า ๆ ปลูกขนำอยู่กลางนาพวกสัตว์ลงมาแล้วข้ามไปอีกเขาหนึ่ง ไม่ทราบมาจากไหน แต่มีจุดสังเกตคือ ตื่นเช้ามาจะเห็นมีรอยเท้าช้างเสมอ

ถนนสายหน้าวัดที่ผ่านหน้าโรงพัก เพิ่งสร้างสมัย**เจ้าคุณเทศา** (พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี–คอซิมบี๊) เป็นถนนเก่า เป็นทางเดินที่ยังไม่มีรถผ่าน นายพุ่มยังเคยเห็นเสาโทรเลขริมถนน ต่อมาโค่นทิ้งเสียบ้าง

นายพุ่มเล่าถึง **คลองหว่าง** หรือคลองสว่างคีรีว่าอยู่หลังวัดโคกยาง

ประเพณีในบ้านโคกยางก็เหมือนแบบเก่าที่ทำมา ช่วงเดือนสิบคนสนุกสนานมาก แต่ก่อนมีการทำ**จาด** ต่างคนต่างคนทำ พอจะเอาไปวัดก็มารวมกัน หาบแห่กันไป

เพลงที่ว่ารำเกี้ยวกันระหว่างหนุ่มสาว สมัยผมก็ไม่มีแล้ว

หญิงชายสมัยก่อน พ่อและแม่จะไปดูให้ ถ้าจะดูสาว ๆ ให้ถูกตาต้องใจ ให้ไปดูเวลาคนข้าว ว่าคนทั่วหรือไม่ โดยปูเสื่อ แล้วเทข้าวลงไปบนเสื่อนั้น จากนั้นก็ดูว่าคนทั่วหรือไม่ ป้าสะใภ้นายพุ่มเป็นคนไปดูภรรยาให้ เป็นหลานของป้าสะใภ้เอง

เวลาจะเลือกภรรยา อีกอย่างหนึ่งคนแต่ก่อนดูได้จากการตำเครื่อง ร่อนข้าวสาร ว่าทำได้เป็นจังหวะ และทั่วกันหรือไม่

อาชีพของคนแต่ก่อนคือต้องทำนากันทุกคน คนอยู่สวนไม่ค่อยมี

น้องสาบอกเพิ่มเติมว่า พอน้ำท่วมมาก คนก็เลิกทำนา

คนสมัยนี้จะหาคนช่วยเก็บ ช่วยทำนาก็ไม่มี ไปจ้างก็แพง ปีหนึ่งเป็นหมื่น ๆ เฉลี่ยแล้วเราซื้อข้าวสารดีกว่า ทำทุกอย่างให้ง่ายเข้า สภาพนาในบ้านโคกยางตอนนี้ยังมี แต่ไม่มีคนทำแล้ว นอกจากนี้การทำนาเมื่อก่อนใช้วัวควายทำนา ไม่มีควายเหล็กแบบนี้

สมนึก ชูกระชั้น บอกว่า แต่ก่อนมีการคดห่อข้าวไปกินในนาด้วย

แต่ก่อนดักไซกุ้ง ได้ตัวใหญ่เท่าข้อมือ คืนหนึ่ง ๔-๕ กิโลกรัม ไม่มีราคา กินกันอย่างเดียว แต่ก่อนคลองยังลึก ตอนนี้น้ำไปไม่ค่อยรอดแล้ว ตอนนั้นพอได้กุ้งมาบางครั้งก็เอามาปอกเปลือก แล้วสับให้เนียน (ละเอียด) ใส่เครื่องปรุงแล้วนึ่ง เปลี่ยนรูปแบบเพิ่มรสชาติเสียบ้าง

แต่ก่อนสมบูรณ์มาก จะหากินยังไงก็ได้ ถ้าที่นี่น้ำไม่ท่วม นายพุ่มวาดฝันว่า ขุดสระไว้เลี้ยงปลาก็จะดีมาก แต่ตอนนี้ประสบปัญหาน้ำท่วม ทำอย่างนั้นไม่ได้

ศิลปินพื้นเมืองอย่างหนังตะลุงตอนนี้เบาแล้ว แต่ก่อนมีมาก เป็นแบบหนังควายแท้ ๆ (เบา-เหลือน้อย)

น้องสา บอกว่า คืนนี้ในวัดเกาะเสือมีรองแง็ง รองแง็งไม่ค่อยมีนานแล้ว เป็นรองแง็งเกาะลันตา

นายพุ่มมีลูก ๑๐ คน ภรรยาเสียเพราะหมอบอกว่าเป็นมะเร็งที่ลิ้น ลักษณะคือเป็นตุ่มขึ้นที่กลางลิ้น เท่าปลายเม็ดข้าวสาร ทำอย่างไรก็ไม่หาย หมอบอกว่าให้ป้ายยาก็ไม่ยอมป้าย หมอเลยช่วยไม่ได้

นายพุ่มจึงต้องอยู่กับลูก ๆ และไม่ยอมแต่งงานใหม่ ทำให้ลูก ๆ ยังอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น นายพุ่มพูดชัดเจนว่า *"ไม่คิดมีใหม่ เพราะหามาคงลืมลูกแน่ ๆ เลยไม่หา และการหาใหม่ก็เท่ากับ* ***ก่อไฟบนหลังตัวเอง****"*

ใกล้ ๆ กันนั้นมีหลานของนายพุ่มคนหนึ่ง พ่อและแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ แต่ทุกคนก็ดูแลอย่างดี ไม่ทิ้งขว้าง เพราะถือเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน

นายพุ่ม บอกว่า *"เด็กเดี๋ยวนี้ชอบทำเฒ่าไม่รู้จักเด็ก ไม่รู้จักผู้ใหญ่"*

สมัย**เงินผัน**ชาวบ้านได้เงินกันคนละเล็กคนละน้อย ช่วงนั้นสะพานแก้มดำถูกพังเพื่อสร้างใหม่ นายพุ่ม เป็นผู้ใหญ่บ้านสมัยนั้น จึงไปขอสะพานไม้นั้นมาสร้างสะพานที่ย่าหรม ตอนนั้นที่โคกยางแบ่งเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ หย่อมบ้านหน้าวัด หมู่ที่ ๒ บ้านโคกยาง หมู่ที่ ๓ บ้านย่าหรม หมู่ที่ ๔ บ้านหนองยาว เดี๋ยวนี้มีมากถึง ๘ หมู่บ้านแล้ว **(ตรวจสอบ พ.ศ.สร้างสะพาน)**

ถนนหนทางเมื่อก่อนลำบากมาก แม่ของนายพุ่มเคยไปตลาด ออกตั้งแต่เช้า ตีสามตอนบ่ายจึงจะถึง ต้องข้ามเขาหนองยวนไปก่อนจะถึงตลาด

นางลอบ เล่าว่า ยังเคยทูนถังข้าวสารจากบ้านไปถึงอนามัย แต่ก่อนไม่มีถนน ลำบากมาก นางลอบพูดติดตลกว่า *"นั่นสิว่าทำไมสูงไม่ขึ้น"*

สมนึก ชูกระชั้น บอกว่า เวลามีน้ำท่วม ที่อนามัยจะมีการขึงลวดหนาม เพื่อกันเขตเอาไว้

การไปโรงเรียนสมัยก่อนต้องไปเรียนที่วัดโคกยาง มีครูผ้องสอน เป็นคนแขกชาวย่านซื่อ รู้สึกว่าทั้งพ่อและแม่เป็นคนแขก นายพุ่มคิดอยู่นานจึงบอกว่า ครูผ้อง นามสกุล**หมื่นพรหม** นามสกุลนี้แถวนี้ไม่มีแล้ว เพราะครูผ้องไม่มีลูกสืบสกุลด้วยกันกับนางเคี่ยน ซึ่งเป็นญาติกับนายพุ่มด้วย

ครูอีกคนของโรงเรียน ก็เป็นนักเรียนที่พอจบชั้น ๔ ครูผ้องก็เอามาช่วยสอน ครูผ้องเป็นคนตั้งโรงเรียน ดูแลโรงเรียนมาแต่แรก แต่ก่อนไปโรงเรียนเด็กใส่เสื้อสีขาว กางเกงดำ กางเกงสีกากีก็ไม่มีใครว่า ใส่อะไรไปก็ได้ **ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ทุกวันนี้ พ่อท่านด้วน เจ้าอาวาสวัดโคกยางหวงเอาไว้ บอกว่าขอให้ที่นี่เป็นโรงเรียนในวันหน้า**

นายพุ่มจำได้อีกว่าโรงเรียนที่หน้าโรงพักในปัจจุบัน ตอนอยู่ชั้น ๔ ครูใหญ่ให้พามีดพร้าไปคนละเล่ม ถางเขตตั้งโรงเรียน นายพุ่มจึงมีส่วนในการทำเขตบริเวณโรงเรียนโคกยางด้วย

นายพุ่มจบชั้น ป. ๔ ยังเคยไปสอบเรียนต่อที่โรงเรียนบ้านควนปริง อาคารหลังนั้นมีมานานมากแล้ว น่าจะเป็นร้อย ๆ ปี ตอนนั้นต้องไปนอนค้างที่บ้านยายฝ้าย ตอนนั้นยายไม่รู้จะให้อะไรและไม่มีอะไรให้ จึงมอบครกหินใบหนึ่งให้ ตอนนี้ยังมีอยู่

นอกจากนี้ แม่ย่าของนายพุ่มมีแพรอยู่ผืนหนึ่ง ท่านให้ไว้ห่ม นายพุ่มห่มจนขาดหมด เพราะนิ่มน่าห่มมาก ๆ

ตอนนายพุ่มบวชเณรอยู่กับ**พ่อท่านด้วน** ตรงถนนสายแก้มดำ พ่อท่านคดห่อข้าวทุกวัน ไปขุดดิน สะสมไปเรื่อย ๆ ท่านตั้งใจว่าจะให้ถนนสายนี้ได้มีรถวิ่ง ส่วนอนามัยโคกยางในปัจจุบัน แต่ก่อนเป็น

สุสานจีน ประมาณ ๔๐ กว่าปีก่อนก็ยังมี พ่อท่านด้วนบอกว่า *"แกวงเล็บไว้ว่า ขอให้เป็นอนามัย"* พ่อท่านด้วนเล่าให้นายพุ่มฟัง พอเที่ยงนายพุ่มก็ต้องเอาชั้น (ปิ่นโต) ตามไปให้พ่อท่านขณะขุดดินทำถนน

พ่อแม่นายพุ่มเสียตั้งแต่ยังไม่ได้เมีย นายพุ่มลาสิกขา ๒ ครั้ง พ่อท่านด้วนไม่ยอมให้สึก แกอยากให้อยู่ประจำวัดสักรูป ตอนไปลายังไม่ได้เอาผ้าสึกไปด้วย แต่นายพุ่มเอาผ้าไปแอบไว้ที่ท่าน้ำ เอาเชี่ยนหมากไปให้พ่อท่าน ท่านว่า *"ไม่เอา หมากกูเยอะแล้ว"* แต่ตอนนั้นนายพุ่มก็รอโอกาส แล้วก็ออกมาจากวัดทันที

นายพุ่ม ทิ้งท้ายว่า *"คนปัจจุบัน ตัวใครตัวมัน ไม่เอื้อเฟื้อกัน"*

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายแย้ม หนูเรือง

โดย กุลยา ศรภักดี ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายแย้มจบการศึกษาชั้นประถม ๔ โรงเรียนโคกยาง ซึ่งอยู่ในวัดโคกยาง

นายแย้มเล่าเรื่อง**โคกยาง** ว่า มีต้นยางใหญ่อยู่ในสวนยางของน้าชาย ชื่อ นายเพื่อม หนูเรือง ลักษณะพิเศษของต้นยางใหญ่นี้คือไม่มีเงาของต้นไม้ ซึ่งเป็นเรื่องแปลก

ต่อมามีการขอทุนสงเคราะห์สวนยางใหม่ มีความจำเป็นต้องโค่นต้นยางเดิม ถ้าไม่โค่นต้องเสียเงินให้กองทุน ๖๐๐ บาท นายเพื่อมจึงตัดต้นยางทิ้ง ทำให้ลูกสาวล้มป่วย อาการคือเป็นแผลซึ่งเป็นรูลึกที่สะเอว ลูกสาวนายเพื่อมตายในเวลาต่อมา นายแย้มเล่าต่อว่า อยู่มาไม่นาน นายเพื่อมก็ล้มป่วยลง หมอบอกว่าเป็นมะเร็งในเม็ดเลือด แต่นายแย้มเล่าว่าไม่เคยแสดงอาการมาก่อน ในที่สุดนายเพื่อมก็ตามลูกสาวไป

เหตุการณ์สำคัญตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ทวด มา น้ำไม่เคยท่วมมากเหมือนปี พ.ศ.๒๕๑๘

ลุงแย้มเล่าเรื่อง**พ่อท่านด้วน** วัดโคกยาง มีความพิเศษคือเมื่อมีการยิงปืนประลองกระสุน เมื่อยิงปืนกระสุนจะคด พ่อท่านด้วนจะทำผ้าประเจียด (ผ้ายันต์) ใครมีผ้าประเจียด เมื่อถูกยิง ลูกกระสุนจะไม่ปะทุ ลุงแย้มรู้เรื่องเหล่านี้จากน้าชายซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น

เมื่ออายุประมาณ ๙-๑๐ ปี หรือประมาณปี พ.ศ.๒๔๘๐ นายแย้มย้ายไปอยู่ที่นาท่ามใต้ เพราะแม่ยายยกสมบัติให้ส่วนหนึ่ง เป็นที่ทำกิน เลยไปอยู่บ้านเมียนับแต่นั้น

ลุงแย้มร้องเพลงให้ฟังหลายเพลง ดังนี้

ฮาเฮ้อ...เหอ *ต้นไคร * เหอ*
หาเมียอย่าหาไกล *หาริมหัวได* ต่อชายคา*
ได้พลูสักใบชวนกันฉีก *ได้หมากสักซีกชวนกันผ่า*
หาริมหัวไดต่อชายคา *ตากผ้าราวเดียวกัน เฮ้อ ...เหอ*

หมายเหตุ : ไคร * คือ ต้นตะไคร้

ได* คือ บันได

ฮาเฮ้อ...เหอ *ต้นถิน* เหอ*

ขึ้นกินลงกิน *ไม่รู้เสียเหลย* บังใจคด*

หลุด (โคลน) ติดตีนพอล้างสิ้น *ติดความมลทินล้างไม่หมด*

ไม่รู้เสียเลยว่าบังใจคด *ล้างไม่หมด ความมลทิน เฮ้อ...เหอ*

หมายเหตุ : ถิน * คือ ต้นกระถิน

เหลย * คือ เลย

ขึ้นเขาเหอ.... *ไปตัดหวายเดา* มาคล้องช้าง*

ทำบ่วงให้กว้างกว้าง *ขึ้นไปคล้องช้างบนภูเขาเขียว*

ช้างอื่นสักหมื่นร้อย *ไม่เหมือนพลายน้อยตัวเดียว*

ขึ้นไปคล้องช้างภูเขาเขียว *ตัวเดียวอ้ายลิงโลด เฮ้อ...เหอ*

หมายเหตุ : หวายเดา * คือ ไม้ที่มีลักษณะเหมือนต้นเต่าร้าง

ไก่ขาวเหอ... *นอนราวทอโหก**

*ขันหมากมา ตอโพรก** *โหกนี้จะคาเอาไว้ใคร*

คาไว้แม่ป้า แม่ย่า *แม่ยายก็อยู่ไกล*

โหกนี้จะคาเอาไว้ใคร *ใยไหมดอกคำอ่อน เฮ้อ...เหอ*

หมายเหตุ : โหก* คือ หูก ซึ่งเป็นเครื่องทอแบบพื้นเมือง

ตอโพรก* คือ วันพรุ่งนี้

ตันหยง ๆ หยงไหรละน้อง *หยงดอกลั่นทม*

บังรักที่แก้ม รักที่นม *ยังที่หนึ่งเหลย ยังไม่บอก*

น้ำข้นไว้ใน *น้ำใสไว้นอก*

ยังสิ่งหนึ่งเหลยบังไม่บอก *สาวหยอก น้องสาวนึกเอาเอง*

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.โคกยาง และเว็บไซต์ ไทย ตำบล ดอท คอม)

ตำบลโคกยาง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตังไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๑๗ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๔๓.๕๔ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น ๘ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลย่านซื่อและตำบลคลองลุ อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแม่น้ำตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา

สภาพพื้นที่มีหลายลักษณะอยู่ติดแม่น้ำและควนเขา มีพื้นที่ราบลุ่มและควนเขา มีพื้นที่ราบลุ่มและควนสูง ทุ่งนา ที่ราบสูงติดกับภูเขา บางส่วนที่ราบลุ่มและทุ่งนาติดแม่น้ำ เมื่อถึงฤดูฝนน้ำท่วมแบบเฉียบพลัน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการเกษตร

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำตรัง คลองสว่าง คลองมุด คลองยะหรม ห้วยน้ำฉา

ประชากร ทั้งสิ้น ๔,๑๘๑ คน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๑๗๔ ครัวเรือน (ข้อมูลเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๐) ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนยางพารา ผลไม้ พืชไร่ พืชผักสวนครัว การทำปศุสัตว์ การทำประมงชายฝั่งด้วย นอกจากนี้ยังมีอาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้าง

การคมนาคมเส้นทางหลวงชนบทได้สามทางคือ สายโคกยาง-บางสัก โคกยาง-นาเมืองเพชร และโคกยาง-กลิ้งกลอง

ศาสนสถาน มีวัดโคกยาง และศาลเจ้าอีก ๑ แห่ง

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๓ - ๖๔)

ตำบลโคกยาง พื้นที่เป็นที่สูง มีต้นยางใหญ่ขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๑ **บ้านฉาง** ทุกบ้านมียุ้งฉาง เพราะมีอาชีพทำนา **(มีฉางรวมหรือมีบริเวณไหนที่มีฉางที่เด่นเป็นพิเศษ)**

หมู่ที่ ๒ **บ้านโคกยาง** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบลโคกยาง

หมู่ที่ ๓ **บ้านยะหรม** ชาวมุสลิมชื่อยะหรม จากไทรบุรี เข้ามาอยู่เป็นคนแรก (มีคำภาษามลายู jarum - ยารม แปลว่าเข็ม)

หมู่ที่ ๔ **บ้านหนองยาว** มีหนองน้ำทอดยาวไปตามหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๕ **บ้านหนองเหม้า** มีต้นส้มเม่าอยู่ริมหนองน้ำ

หมู่ที่ ๖ **บ้านสว่างคีรี** หมู่บ้านตั้งอยู่บนเขาหวาง หรือเขาสว่าง ซึ่งอยู่ที่ปลายทางของคลองสว่าง ต่อมาจึงใช้ชื่อว่าบ้านสว่างคีรี **(ตรวจสอบหมู่บ้าน อยู่บนเขาหรือเชิงเขา)**

หมู่ที่ ๗ **บ้านพนมวัง** มีแอ่งน้ำขนาดใหญ่และลึก เดิมเรียกวังอิโส เพราะมีต้นอิโสขึ้นอยู่ **(แอ่งน้ำในสายห้วย หรือหนองน้ำ)**

หมู่ที่ ๘ **บ้านทุ่งส้าน** ในทุ่งมีต้นส้านขึ้นอยู่มาก **(ยังมีอยู่หรือไม่ อยู่ตรงไหน)**

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

ตำบลบางยารม
ตำบลโคกยาง
ตำบลบางหลวง
ตำบลบางหลวง
ตำบลบางหลว

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลควนธานี

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นางเจียน หนูโมระ	๘ หมู่ที่ ๕ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๖๗ (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๒

นางฉิ้ม รักจริง	๕๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๖๖ (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๓

 นายชอบ พุดจีน	๒๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๖๑ (ดู ▶ เวที)

๔

 นายประจวบ ทวิสุวรรณ	๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๐ (ดู ▶ เวที)

๕

 นายประดับ ศรีของ	๔๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๒๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๖๗ (ดู ▶ เวที)

๖

 นายประเสริฐ แก่นเมือง	๓๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๔๗๕ (ดู ▶ เวที)

๗

 นายเปรียม วรตันติ	๒๕/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๒ (ดู ▶ เวที)

๘

 นายยกไล่ เครือสุวรรณ	๑๙ หมู่ที่ ๔ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๒ (ดู ▶ เวที)

๙

 นายยงยุทธ วงศ์เทพบุตร	๓๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๙๐ (ดู ▶ เวที)

๑๐

 นายเลี่ยน โชติกมาศ	๘๔ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๖ (ดู ▶ เวที)

๑๑

 นายวิจิตร วรตันติ	๑๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๐ (ดู ▶ เวที)

๑๒

 นายสวัสดิ์ วรตันติ	๑๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด พ.ศ.๒๔๖๗ (ดู ▶ เวที)

๑๓

 นายอนุ สิงห์สังข์	๔๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง เกิด ๑๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๔ (ดู ▶ เวที)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลควนธานี	๑๒๑/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ **บ้านเกาะยาว** (ดู ▶ เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **ควนธานี** (ดู ▶ เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านบ่อหลาโอน** (ดู ▶ เวที ๒, ๙ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านทุ่งหลา** (ดู ▶ เวที ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านบินหยี** (ดู ▶ สำรวจ ๑ , ๔ , ๕ เวที ๒, ๗ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านบางหมากน้อย** (ดู ▶ เวที ๒, ๙ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองขุด (ดู ▶ สำรวจ ๒ เวที ๓)

ควนฝาละมี (ดู ▶ เวที ๓)

คูคุก คูหราง (ดู ▶ สำรวจ ๗ เวที ๓)

ท่าแก้มดำ สะพานแก้มดำ (ดู ▶ สำรวจ ๒ เวที ๙)

ท่าหัวไทร ศาลาหัวไทร (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๗ เวที ๓, ๙)

บางทำเนียบ บางบัวศรี บางไทร บางปุ้งปิ้ง คลองช้าง (ดู ▶ เวที ๙)

บางลงเรือ (ดู ▶ เวที ๓)

บ้านนาใน บางน้ำใส คลองขุดนาใน (ดู ▶ เวที ๘)

บ้านในสวน (ดู ▶ เวที ๙)

โรงโปลิศ หลุมอิฐ เตาเผาอิฐ (ดู ▶ เวที ๓)

วัดควนธานี (ดู ▶ เวที ๕)

ศาลเจ้า (ดู ▶ เวที ๓)

สวนพระตรัง (ดู ▶ เวที ๓)

หนองศรีเมือง (ดู ▶ เวที ๙)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

กำนันฟื้น (ดู ▶ สำรวจ ๖)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

(ดู ▶ สำรวจ ๖)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ญี่ปุ่นขึ้นเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๔, ๕)

ปืนใหญ่ (ดู ▶ เวที ๔)

เสียค่าหัว เงินรัชชูปการ (ดู ▶ สำรวจ ๔)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลอยกระทง (ดู ▶ สำรวจ ๗)

ลากพระน้ำ (ดู ▶ สำรวจ ๔ เวที ๔, ๖)

๕.๒ การละเล่น

อีหัวทอง (ดู ▶ เวที ๖)

๕.๓ ภูมิปัญญา

ยางแท่น (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๕.๔ ความเชื่อ

ศาลหลักเมือง แม่หลักเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๖)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

ตำบลควนธานีนอกจากจะเคยเป็นที่ตั้งเมืองแล้ว ยังมีตำบลที่อยู่ติดแม่น้ำตรังหลายหมู่บ้าน ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ สุทิน สีสุข นักวิจัยอีกคนหนึ่งร่วมสำรวจและช่วยถ่ายรูปด้วย จุดที่ลงไปสำรวจมี ๒ จุด คือ

บ้านบินหยี เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดริมน้ำ และอยู่ตรงช่วงคดโค้งของแม่น้ำ ถ้าใช้ถนนสายตรัง-กันตัง เมื่อเข้าเขตบ้านบางหมากน้อย ให้สังเกตด้านขวามือ จะเห็นป้ายบอกทางเข้า **กลุ่มเครื่องแกงตำมือบ้านบินหยี** ให้กลับรถและตรงเข้าไปทางที่มีศาลาหลังคาสีเหลืองอยู่ปากทาง เข้าไปจนสุดทางถนนคอนกรีตจะพบแม่น้ำตรัง แต่เนื่องจากมีน้ำกัดเซาะริมตลิ่งพังกว่าเดิมมาก ทำให้ถ่ายรูปได้ยาก ไม่สามารถมองเห็นเส้นทางน้ำได้มากนัก

คนบ้านบินหยีตกแต่งหน้าบ้านด้วยไม้ดอกไม้ประดับอย่างสวยงามเกือบทุกบ้าน **ยายเจียน หนูโมระ** ซึ่งตั้งบ้านอยู่ตรงสุดถนนบ้านบินหยี หลังศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน เล่าว่า ที่นี่ไม่เคยมีเรื่องลักขโมย อยู่กันอย่างสบายมาตลอด ในขณะที่นักวิจัยนั่งคุยกับยายเจียน **ยายฉิ้ม รักจริง** ผ่านมานั่งคุยด้วย ยายบอกว่ากำลังจะเอาของไปให้ที่ชมรมแม่บ้านทำเครื่องแกงตำมือบ้านบินหยี แต่แวะพูดคุยพักเหนื่อยก่อน วันนั้นจึงมีสีสันขึ้นเมื่อทำให้เพื่อนบ้านชราสองคนได้พูดคุยเรื่องเก่า ๆ ร่วมกันอีกครั้ง

สำรวจ ๒

สะพานแก้มดำ เป็นทางข้ามระหว่างตำบลควนธานีและตำบลโคกยาง บนถนนสายโคกยาง-บางสัก ในเขตตำบลควนธานีมีบ้านหลังใหญ่หลังหนึ่งอยู่ทางขวามือตรงตีนสะพานพอดี เป็นบ้านของกำนันฟื้น สุทธินนท์ อดีตกำนันตำบลควนธานี หน้าบ้านมีการจัดสวนไว้อย่างสวยงาม เจ้าของบ้านทั้งสามคนเป็นลูกสาวของกำนันฟื้น ทุกคนมีความเป็นมิตรอย่างมาก เตรียมผลไม้ให้กินมากมาย ได้แก่ ส้ม และขนุน ซึ่งปลูกในที่ดินของบ้านตัวเอง

ถัดไปทางด้านหลัง เป็นบ้านหลังเก่าทำด้วยไม้ มีเรือเก็บอยู่ใต้ถุน ลูกสาวกำนันซึ่งยังไม่แต่งงานทั้งสามคนช่วย ๆ กันเล่าให้ฟังว่า เวลาจะออกไปหากินก็ใช้เรือที่มีอยู่ในบ้าน บางลำก็ทำขึ้นเอง ถ้ามองจากบ้านหลังเก่า ทางด้านขวามือจะเห็นคลองลัดหรือ**คลองขุด** เป็นคลองที่ตัดเข้าไปเพื่อย่นระยะเวลาการเดินทางไปตัวเมืองของเจ้านายสมัยก่อน หลังจากนั้น ฉันและสุทิน ได้เดินไปดูหลุมฝังศพของกำนันฟื้นและถ่ายรูปไว้

ก่อนกลับเราถ่ายรูปภรรยาของกำนันฟื้น ซึ่งอายุเกือบร้อยปีแล้ว คุณยายยังมีรอยยิ้มที่สวยงามราวกับยังสาวและฟันไม่ร่วงโรยเท่าทุกวันนี้ ที่สำคัญลูกสาวทุกคนดูแลคุณยายดีมาก ดูได้จากชุดสวยที่คุณยายใส่ในวันนั้น

หลังจากนั้นไม่นานเราทั้งสามคนเดินทางกลับก่อนที่ฝนจะตกหนัก พร้อมกับนัดหมายกับลูกสาวกำนันฟื้นคนหนึ่งว่า จะรอเอาเอกสารงานศพกำนัน ซึ่งพี่สาวใจดีจะนำไปฝากไว้ที่บ้านฉันซึ่งอยู่ใกล้โรงเรียนบ้านควนปริงและเป็นทางบ้านกลับบ้านสุทธินนท์ถ้าไปจากในเมือง หลังจากวันนั้นไม่นานฉันได้รับเอกสารนั้น นึกขอบคุณในใจ แต่ก็ยังหาโอกาสแวะไปขอบคุณด้วยตัวเองไม่ได้

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ มีโอกาสเก็บภาพแม่น้ำตรังบริเวณท่าแก้มดำในวันที่อากาศดีในรอบหลายวันที่ผ่านมา มองเห็นคลองขุดซึ่งผ่านเรือนไม้หลังบ้านกำนันฟื้น

สำรวจ ๓ (๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๐)

ผ่านไปเกือบเดือน ฉันลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่ควนธานีอีกครั้ง คราวนี้ไม่ได้มีผู้ร่วมทางลงไปด้วยอย่างที่ผ่านมา นอกจากนี้ควนธานีอยู่ห่างจากบ้านของฉันซึ่งติดเขตตำบลควนปริงไม่เกิน ๓ กิโลเมตร การเดินทางไปคนเดียวก็คล่องตัวดี เพียงแต่ต้องระมัดระวังในการเก็บข้อมูลให้มาก อีกอย่างวันนี้ใช้กล้องฟิล์มในการลงสำรวจ ซึ่งฉันก็พบว่ามันยุ่งยากกว่าการใช้กล้องดิจิตอลและเหนื่อยกว่าการลงไปพร้อม ๆ กันหลายคนมาก อีกทั้งฉันไม่ได้นัดหมายก่อนล่วงหน้าจึงไม่แน่ใจว่าจะพบผู้ประสานงานหรือไม่

เมื่อไปถึง อบต.มีคนช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยโทรติดต่อกับรองนายกฯ **นายจรูญ ทวิสุวรรณ** ซึ่งเป็นผู้ประสานงาน นายจรูญแจ้งมาว่าให้ใครก็ได้จาก อบต.นำลงพื้นที่ก่อน แล้วรองนายกจะตามไปสมทบที่ **ท่าหัวไทร**

คนที่นำทางไปในวันนั้น ชื่อ **นายนิกร โชติช่วง** จุดแรกนำไปที่ **เครื่องสูบน้ำ** ซึ่งเป็นท่าที่ตรงกันข้ามกับสายน้ำที่มาจาก**คลองช้าง**

จากนั้นจึงไปที่ท่าหัวไทร โดยตัดออกไปทางหน้าวัดควนธานี เข้าถนนสายหัวไทร จนไปถึงท่าน้ำ

ผู้ประสานงานและผู้นำทางพาไปดูร่องรอยบ้านเจ้าเมืองตรังและคูคุกเก่า ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยขังนักโทษด้วย ดูความลึกในปัจจุบันแล้วคิดว่าแคบกว่าเก่าหลายช่วงตัว

หลังจากสำรวจบริเวณนี้แล้วก็เดินทางกลับเพราะต่างคนต่างก็ติดภารกิจ และถ้ามีโอกาสอยากให้ไปพูดคุยกับครูเปรียม และครูเลี่ยน (ข้อมูลเพิ่มเติมในเวทีตำบลควนธานี)

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นางเจียน หนูโมระ

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ชื่อ**บ้านบินหยี** นางเจียนก็ไม่รู้ว่ามีที่มาของชื่ออย่างไร เพราะเป็นคนควนธานี แต่แต่งงานมาอยู่ที่บ้านหลังนี้ตั้งแต่อายุ ๒๔ ปี แม่ของสามีเล่าให้ฟังว่า *“แต่แรก เขาว่าคนแขกมาอยู่ เพราะเป็นบ้านแขกมาก่อน เลยตั้งชื่อตามชื่อแขก”*

สามีของนางเจียนชื่อ นายเหล็ก หนูโมระ มีอาชีพหากุ้งหาปลา เสียไปเมื่อสี่ปีแล้ว หลังจากที่สามีเสีย อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการหากินทางน้ำก็ถูกขายไปหมด ส่วนคนที่เป็นที่รู้จักไปถึงบางหมาก คือ นายเหลก หนูโมระ พี่ชายของนายเหล็ก นายเหลกมีความสามารถในการแทงจระเข้ได้เก่งมาก ซึ่งทั้งนายเหล็กและนายเหลกเป็นคนดั้งเดิมอยู่ที่บ้านบินหยี

ตอน**ญี่ปุ่นขึ้นเมือง**นางเจียนยังอยู่ที่ควนธานี คนพวกนั้นหาคนไปถือดาบถือหอกอยู่ริมถนน ส่วนผู้หญิงก็อยู่บ้าน ขุดหลุมเอาของขนลงไปในหลุม เป็นการรักษาข้าวของเอาไว้ ตอนนั้นจำได้ว่า อายุ ๑๘ ปี ต้องเดินจากบ้านถึงทับเที่ยงเพื่อมาซื้อของ ซึ่งอาหารขาดแคลน พริกขาด เกลือขาด ทุกอย่างขาดหมด ตอนนั้นครั้นจะทำนา ทำสวน ทำยังไงก็ไม่ได้ราคา

นางเจียนเล่าถึงการทำ**ยางแท่น**สมัยก่อนเอาใบส้มมวงมาต้ม ฆ่าเชื้อ

คนที่แต่งงานสมัยก่อนต้องนุ่งโจงกระเบน คนที่ถ่ายรูปส่วนมากเป็นคนรวย

สมัยก่อนมีการ**เสียค่าหัว** ในราคา ๓ บาทบ้าง ๔ บาทบ้าง ใครไม่เสียจะถูกเรียกให้มาขุดดินทำถนน เพื่อเป็นการลงโทษเท่านั้น (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ คนไทยอายุ ๒๐-๖๐ ปี ต้องเสียเงินให้ราชการ เรียกว่าเงิน**รัชชูปการ** ซึ่งเลิกไปหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง)

บ้านในอดีตมีการทำรั้วที่เรียกว่า **ดม** ทำด้วยต้นระกำ เพื่อเป็นการป้องกันภัย

คลองบินหยี ตอนนางเจียนเด็ก ๆ ข้ามถึง แต่น้ำลึกและแคบกว่าตอนนี้ ลึกขนาดจมหัว เป็นวังอยู่ก็มาก ซึ่งตรงนี้น้ำทะเลหนุนขึ้นมาถึงประมาณเดือน ๕ ของทุกปี

ปี ๒๕๑๘ เป็นปีที่มีน้ำท่วมมากที่สุด ตอนน้ำท่วมเหนื่อยมาก ต้องขนของไปอยู่บนควน

ข้าง ๆ บ้านที่บินหยีเคยเป็นเรือนข้าว แต่ต่อมามีการจัดงานที่บ้านอยู่เรื่อย ๆ จึงต้องรื้อเรือนนั้นทิ้ง เครื่องมือตำข้าวก็เคยเก็บเอาไว้ แต่น้ำพัดเมื่อสมัยน้ำท่วมหมดแล้ว

ประเพณีมีการ**ลากพระน้ำ** ในอดีตเคยลากพระมาแถวบินหยีอยู่ปีหนึ่ง นอกนั้นลากจากหัวไทร

ทุกวันนี้มีพระมาฉันข้าวในหมู่บ้านเดือนละครั้ง โดยนิมนต์พระจากวัดควนธานีมาทุก ๆ วันที่ ๒๐ ของเดือน ทำอย่างนี้มานานหลายปีแล้ว เทียบได้กับการมีผู้ใหญ่มา ๒ สมัย ซึ่งมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว

ถนนในบ้านบินหยีไปสุดทางไม่ห่างจากหน้าบ้านนางเจียนมากนัก จากนั้นจะมีทางเดินด้านซ้ายต่อไปตามสายคลอง ซึ่ง อบต. กำลังจะทำถนนตลอดสายน้ำ

นางเจียนมีความสามารถในการร้องเพลงกล่อมเด็ก เพราะในขณะที่คนอื่น ๆ ไปทำไร่ทำนา นางเจียนก็รับเลี้ยงลูก ดูแลน้องคนนั้นคนนี้ให้ นางเจียนบอกว่า *“สมัยนั้นใฝ่ฝันหาตังค์”*

นางเจียนเล่าว่า พ่อเป็นหมอพราหมณ์ ชื่อ จอน ทวิสุวรรณ มีเมีย ๒๕ คน นางเจียนเสียใจที่แม่ตายเพราะโดนฝ่ายหญิงคนอื่นทำของใส่ และตัวเองไม่ทันได้ดูแลแม่อย่างเต็มที่ และจากการที่พ่อแม่ต้องแยกทางกันเพราะพ่อมีเมียมาก ทำให้นางเจียนไปอยู่กับน้าสาว มีน้าสาวคอยดูแล น้าสาวคนนี้สอนการร้องเพลงกล่อมเด็กให้อยู่เรื่อย ๆ ซึ่งเด็กที่โรงเรียนแถวนี้จะมาขอให้ยายเจียนร้องให้ฟังเพื่อเก็บเป็นข้อมูลบ่อยครั้ง

นางเจียนยังบอกอีกว่า เรื่องสมัยก่อน ๆ ที่จำได้จะเล่าให้ลูกและหลานฟังเสมอ เพื่อให้รู้ว่าแต่ก่อนอยู่กันลำบากอย่างไร

เพลงกล่อมเด็กจากยายเจียน ถอดไม่ครบเพราะมีเสียงไก่ขันข้างบ้าน แทรกมา ประกอบกับยายเจียนเสียงเบามาก

ฟ้าลั่นเหอ	*ลั่นมาครึกครึก*
พระศรีสุธนไปรบศึก	*รบที่เมืองพระยาจัน*
.....	*ฤาษีเขาเขียนสาส์นให้รบกัน....*
รบเมืองพระยาจัน	*พานางโนรา....*

บทต่อมาพูดถึง “นกเขาทั้งห้าร้อยกรง อดข้าวอดน้ำ” (ฟังไม่ชัด)

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นางฉิ้ม รักจริง

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางฉิ้มเล่าถึงที่มาของชื่อ **บ้านบินหยี** ว่าแต่ก่อนมีต้นหยีต้นใหญ่มากอยู่ในบ้านนี้ แต่ไม่ทราบว่าอยู่ตรงไหน และบริเวณนี้เคยเป็นท่าเรือ เป็นที่ตั้งของบ้านแขก เลยตั้งชื่อตามนั้น แต่ไม่รู้ว่าแขกเข้ามาทำไม ชื่อนี้มีมาตั้งแต่สมัยพ่อทวด สมัยใช้**เบี้ยผ้าง เบี้ยไพ** ส่วนสมัยยายใช้สตางค์ห้า สตางค์บาทแล้ว

นามสกุลดั้งเดิมของนางฉิ้ม คือ ศักดิรัตน์ เป็นของพ่อแก่ ตอนนี้ในญาติ ๆ กันเป็นผู้ใหญ่อยู่คนหนึ่ง แต่เปลี่ยนเป็น ศรีรัตน์ แล้ว ส่วนสามีของยายเป็นคนควนปริง เสียตอนยายอายุ ๔๒ ปี

จำได้ว่าสมัย**ญี่ปุ่นขึ้นเมือง**กำลังเก็บข้าวอยู่ในนา พอดีมีคนบอกว่าเรือบินลงที่กันตัง มีคนเล่าอย่างตลก ๆ ว่า ข้างบ้านนายพันช่วย เกาะยาว มีเรือบินลง แต่มีคนพูดขึ้นมาว่า *"ใครเอาวัวมาทิ้งในนาข้างบ้านนายพันช่วยก็ไม่รู้"* บางคนก็คิดว่าเรือบินคืออีแร้ง มารู้ทีหลังว่าเป็นเรือบินในสงคราม ตอนนั้นมีญี่ปุ่นล่องเรือผ่านมาด้วย เป็นเรือที่มุงทางจาก ไม่รู้ว่าอะไรอยู่ข้างใน เรือลำนี้ผ่านไปถึงท่าจีน

ที่บ้านนายพันช่วยมีการทำน้ำหอมจากดอกพิกุล มีกลิ่นหอมมาก

สำรวจ ๖ สัมภาษณ์ ลูกสาวของกำนันฟื้น สุทธินนท์

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สมัยที่พ่อเป็นกำนัน ตอนนั้นสนุกมาก เพราะพ่อไม่ได้ทำงานอยู่ที่บ้าน พวกเราลูกสาวก็ไปหาปลาเอง สนุกมาก ผู้หญิงอย่างเรา ๆ ต้องทำเอง ไปหาคล้ามาทำเสื่อ ทำนาก็เบิกดินกับจอบกับพร้า ทำนาจนได้กินได้ขาย สมัยนั้นการขายข้าวเปลือกจะขายเป็นเลียง บางปีถ้าได้ไม่มากก็กินอย่างเดียว นามีมาก ทำด้วยมือตัวเองมาทั้งนั้น

สมัย**กำนันฟื้น**มีชีวิตอยู่ เป็นคนดุมาก คนสองสามตำบลแถวนี้กลัวทั้งนั้น เรียกว่า คนยำเกรงไปทั่ว กำนันเล่าไว้ว่าสมัย นายอุดม ไพรัตน์ เป็นปลัด ให้นำจับเสือคนหนึ่ง พ่อนำจับได้แล้วเอามาแถวหมู่บ้านด้วย ซึ่งตอนนั้นลูกสาวยังจำภาพการจับเสือของพ่อได้อยู่บ้าง บางคนที่ไปลักวัวก็ต้องเอามาคืนไปคืนกลางชุมชน โจรต้องมาคืนด้วยตัวเอง แต่ก่อนเดินไปดูหนัง ไปไหนมาไหนก็สบาย ไม่ต้องกลัวอันตรายอะไร แต่เดี๋ยวนี้ พ้นบ้านไปหน่อยก็น่ากลัวแล้ว

ที่อำเภอกันตัง กำนันฟื้นก็ไปช่วยทำมาก แต่ก่อนที่บ้านเคยเป็นโรงเลื่อย พ่อเอาไม้ที่นี่ไปช่วยงานที่กันตังด้วยเสมอ

สมัยทำสระกระพัง ต้องมีการลอกคลอง กำนันฟื้นก็ไปช่วยด้วย เชื่อกันว่า**ศาลหลักเมือง** มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะตอนนั้นจะขุดสระ ก็ยังต้องมาเชิญ **แม่หลักเมือง** ไปขุดสระกระพัง โดยกำนันฟื้นเป็นคนมาเชิญหลักเมืองไป เพื่อให้การขุดสระสำเร็จ

สมัยก่อนมีช้างข้ามคลองนี้ ครั้งหนึ่งมีคณะหนึ่งพาช้างมา ช้างไม่ยอมข้ามน้ำ จนต้องมีคนทรงบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ช้างข้ามได้ บ้านหลังนี้ยังเคยเป็นที่พักของช้างตัวนั้น และคนที่พาช้างมา รวมถึงเป็นที่พักของคนอื่น ๆ ด้วย อย่างตำรวจก็มาพักที่นี่เหมือนกัน (**สงสัยว่าฟังมา หรือได้เห็นเอง**)

บริเวณท่าข้างบ้านมีไม้เคี่ยมเป็นตอ ๆ อยู่ เพราะสมัยก่อนมีคอกหมูที่ทำกับไม้เคี่ยมอยู่บริเวณริมน้ำข้างบ้าน พอน้ำลดจะเห็นตอไม้เคี่ยมมากมาย มีการขุดตะปูเหล็กเป็นลิ่ม ๆ รูปร่างสี่เหลี่ยมด้วย

ครั้งหนึ่ง น.ส.อนงค์ศรี บอกว่า เคยเอาไม้ขึ้นมาท่อนหนึ่ง แต่รุ่งขึ้นก็เอากลับลงไปในน้ำตามเดิม เพราะกลัวเจ้าของเดิมจะหวง ไม่กล้าเอา เท่าที่เห็นมา มีหลัก มีเสา มีแผ่นกระดานอยู่เต็มไปหมด

แต่ก่อน น.ส.ประหยัด ยังเคยรับข้ามเรือจ้าง คือพายเรือรับคนทั่วไปที่จะข้ามฟาก คนจากตำบลโคกยาง ตำบลคลองลุซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนนาเหนือ ก็เดินทางมาทางนี้ทั้งนั้น สมัยนั้น ถ้ามีการขายหมู คนขายหมูจะเรียกเรือ ลูกสาวกำนันก็จะก็ไปรับ พอข้ามได้ก็เดินต่อไปทับเที่ยง ไปขายหมูที่ตลาด เรือลำหนึ่งบรรทุกหมูได้แค่ตัวเดียว

เวลาลูกสาวกำนันจะไปสร้างสวน ต้องเดินไปโคกยางหลายกิโล พวกอยู่หลังเขาก็เดินไปไกล ลอดป่าไปนานกว่าจะถึงหมู่บ้าน ต่อมามีการทำถนนสมัยนายกทำเงินผัน

ต่อมาเป็นช่วงที่มีรถถีบ รถรุ่นก็เริ่มมี ตอนนั้นขนทำยางก็จะเอากิโลขึ้นรถ ขนยางขึ้นรถได้ก็ต้องรุ่นรถถีบนั้นไป เพราะยางหนักมาก ถีบรถไม่ได้

ต่อมามีการสร้างสะพานแก้มดำสมัยออก นส.๓ ให้ชาวบ้าน น่าจะประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๒

การบุกเบิกที่ดินแถวนี้ ลูกสาวกำนันยกตัวอย่าง ครูฉาย เป็นคนจีนอยู่สวนจันทน์ สมัยนั้นมีข่าวลงหนังสือว่าหลานของครูฉายถูกจับเรียกค่าไถ่ ครูฉายเดินจากรักษ์จันทน์ เอาของกิน เอาข้าวใส่ตะกร้าไม้ไผ่ใบใหญ่ หอบของขึ้นไปบนเขาสว่างคีรีในปัจจุบัน ต้องใช้เวลาเป็นวัน ไปอยู่เป็นเดือน บางครั้งถอนลูกต้นยางแล้วแบกไปทำบนนั้น เป็นคนที่บุกเบิกดินแถวนั้นคนแรก ๆ

บ้านหลังเดิมของตระกูลนี้ยังอยู่ในสภาพดี โดยอยู่ติดริมน้ำ ทางด้านหลังของบ้านในปัจจุบัน มีอุปกรณ์หาปลาครบ และยังมีเรือเก็บไว้ใต้ถุนบ้านด้วย แต่ก่อนข้างคลองมีต้นไทรใหญ่ ๆ บังน้ำได้ แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว และตลิ่งก็พังมากขึ้น

สำรวจ ๗ สัมภาษณ์ นายจรูญ ทวิสุวรรณ และ นายนิกร โชติช่วง

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๐

จุดแรกที่ไปถ่ายรูปคือ**เครื่องสูบน้ำ** อยู่ในเขตหมู่ที่ ๑ บ้านเกาะยาว ฝั่งตรงกันข้ามเป็นปากคลองช้าง เขตตำบลนาโต๊ะหมิง

จากหมู่ที่ ๑ เดินทางต่อไปที่หมู่ที่ ๓ ขับรถข้ามถนนหน้าวัดควนธานี ฝั่งวัดเป็นหมู่ที่ ๒ บ้านควนธานี หรือ**ท่าหัวไทร** แต่พอเข้าไปในถนนหัวไทร หมู่ที่ ๒ อยู่ฝั่งขวาของถนน ส่วนฝั่งซ้ายเป็นหมู่ที่ ๓ บ้านบ่อหลาโอน

คลองในปัจจุบันกว้างกว่าเดิมมาก จากท่าที่หัวไทร มองไปทางซ้ายมือจะไปเห็น**เกาะน้ำรอบ** ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะขวางอยู่ ทางขวามือไปสุดทางที่สะพานแก้มดำ ทางขวามือยังเป็นจุดจอดเรือเวลามีการแข่งเรือ

หัวโค้งทางด้านขวาฝั่งตรงกันข้ามกับท่าหัวไทร มีบางเข้าไปเรียกว่า**บางปุ้งปิ้ง** ไปทะลุหน้าสำนักงานประมงน้ำจืดที่นาโต๊ะหมิง ไม่ว่าน้ำจะแห้งอย่างไรเรือก็เข้าไปในบางนี้ได้ตลอด ระดับน้ำน่าจะมีความลึกประมาณ ๕-๗ เมตร

วัน**ลอยกระทง**มีการชักพระ แข่งเรือ ๑๕ ฝีพาย และมีการแข่งเรือมาราธอน ลำละ ๒ คน ประมาณ ๕ ถึง ๕ กิโลเมตรครึ่ง

นายจรูญ เสริมว่า จากท่าหัวไทร ด้านซ้ายมือจะมีคลองขุด ที่ขุดเข้าไปน่าจะประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว

นายนิกร เล่าต่อไปว่าคลองขุด เป็นทางลัด ตอนนี้ลักษณะคลองคือ ดินด้านนอกถมเข้ามา ส่วนทางท่าน้ำดันตลิ่งพังไปมากแล้ว (**ศึกษาเอกสาร จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ เกี่ยวกับคลองขุด**)

นายจรูญเล่าเรื่องคนจีนว่าที่ควนธานีมีน้อย ส่วนมากเป็นคนไทยดั้งเดิม

นายนิกรบอกว่า ตอนที่มีการดูดทราย ประมาณ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว เคยพบถ้วยชามบริเวณที่ดูดทรายขึ้นมา

นายจรูญเล่าถึงเรื่อง**คูหราง** ว่าบริเวณนั้นมีการเล่ากันมาว่า เคยเป็น**ที่พักเจ้าเมืองตรัง** เคยพบเจดีย์เก่าแก่สมัยตั้งเมืองด้วย คูหรางมีเนื้อที่ประมาณ ๓ ไร่ อยู่ในหมู่ที่ ๒ สมัยนี้เรียกง่าย ๆ ว่าเป็น**คุก**นั่นเอง สมัยนั้นเล่ากันมาว่ามีการทำฟากด้วยไม้ไผ่เป็นแนวตลอดคูเพื่อป้องกันนักโทษหนีด้วย

นายนิกรเดินสำรวจและบอกว่า คูนี้มีความลึกมาก ปัจจุบันประมาณ ๒ เมตร กว้าง ๓ เมตร แต่ก่อนอาจจะกว้างถึง ๗ เมตร ดูจากพื้นที่ที่เป็นแนวป่ารกร้าง

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที ห้องประชุม อบต.ควนธานี

ผู้บันทึก ธิดารัตน์ ธนานันท์ พรพิมล รัตนกุล

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์

ผู้ร่วมเวที

๑. นายยงยุทธ วงศ์เทพบุตร	บ้านหัวไทร ทางเข้าบ้านหัวไทร
๒. นายเลี่ยน โชติกมาศ	บ้านในสวน ซอยหน้าเมือง
๓. นายประดับ ศรีของ	บ้านควนธานี
๔. นายประจวบ ทวิสุวรรณ	บ้านบินหยี
๕. นางเจียน หนูโมระ	บ้านบินหยี
๖. นายวิจิตร วรตันติ	ควนธานี
๗. นายชอบ พุดจีน	บ้านเกาะยาว อายุ ๙๐ ปี
๘. นายสวัสดิ์ วรตันติ	หมู่ ๓ บ้านบ่อหลาโอน
๙. นายยกไล่ เครือสุวรรณ	บ้านควนธานี
๑๐.นายอนุ สิงห์สังข์	หมู่ ๒ บ้านบ่อวัด
๑๑. นายประเสริฐ แก่นเมือง	บ้านเกิด บ้านบินหยี ปัจจุบัน บ้านบางหมากน้อย
๑๒. นายจรูญ ทวิสุวรรณ	บ้านบางหมากน้อย รองนายกฯ อบต.
๑๓. นายเจตพล ศรมณี	ปลัด อบต. ควนธานี
๑๔. นายวิรัช กุ้งแก้ว	หัวหน้าส่วนโยธา อยู่การเคหะ หมู่ ๑
๑๕. นายเปรียม วรตันติ	ข้าราชการบำนาญ หมู่ ๒ บ้านควนธานี

ทีมวิจัยและผู้สังเกตการณ์อีก ๖ คน

เวที ๑

๑๓.๐๐ น.ผู้เข้าร่วมวงเสวนาทยอยเดินทางเข้ามาในห้องประชุมที่ทางทีมวิจัยได้จัดเตรียม แผนที่โบราณ แผนที่ อบต.ควนธานี ติดเตรียมไว้ ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมช่วยชี้แจง เรื่องเส้นทางและแม่น้ำ โดยตรวจสอบกับพื้นที่จริงที่เป็นอยู่ บรรยากาศเริ่มคึกคักเมื่ออาจารย์สุนทรี และ สกว. เดินทางมาถึง และช่วยอธิบายแผนที่โบราณให้กับคนในพื้นที่ที่ยังสงสัยถึงความถูกต้องของแผนที่

เวที ๒

นายวิรัช กุ้งแก้ว หัวหน้าส่วนโยธาของ อบต.แนะนำพื้นที่ และลักษณะภูมิประเทศ อบต.ควนธานี โดยใช้แผนที่ประกอบ

ตำบลควนธานีอยู่ห่างจากตัวจังหวัด ๖ กิโลเมตร ห่างจากกันตัง ๑๘ กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ ๖๐๐๐ กว่าไร่ แบ่งเป็น ๖ หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ **บ้านเกาะยาว** มีแม่น้ำตรังไหลผ่าน สิ่งก่อสร้างคือ การเคหะแห่งชาติ สร้างปี ๒๕๔๒ และ ๒๕๔๖ ก่อสร้างสองครั้ง มีครัวเรือน ๕๐๕ หลัง เป็นที่ดอน พอน้ำท่วมจะเห็นเป็นเกาะ เป็นที่มาของชื่อบ้าน

หมู่ที่ ๒ **บ้านควนธานี** มีแม่น้ำตรังไหลผ่าน สถานที่สำคัญคือ ศาลหลักเมือง ทางหลวงแผ่นดิน เริ่มจากหมู่ที่ ๒ จนถึงหมู่ที่ ๖

หมู่ที่ ๓ **บ้านบ่อหลาโอน** มีพื้นที่น้อยที่สุด ตรงข้ามกับหมู่ที่ ๒ ซึ่งที่มีพื้นที่มากที่สุด แม่น้ำตรังไหลผ่าน สถานที่สำคัญไม่มี มีถนนหมู่บ้านเชื่อมระหว่างหมู่ ๑ กับหมู่ที่ ๓

หมู่ที่ ๔ **บ้านนาใน** แม่น้ำตรังไหลผ่าน ถนน ๔๐๓ ผ่าน

หมู่ที่ ๕ **บ้านบินหยี** แม่น้ำตรังไหลผ่าน

หมู่ที่ ๖ **บ้านบางหมากน้อย** ไม่ติดแม่น้ำตรัง แต่มีเหมืองนามวน และเหมืองบางหมากน้อย สภาพโดยรวมเป็นที่ราบลุ่มและเป็นที่ดอน เคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่าชื่อควนธานี

เวที ๓

อาจารย์เปรียม เล่าถึงเรื่องเมืองเก่าว่าหลักฐานหลายอย่างไม่ตรงกัน อ่านแล้วหลักฐานเดิมที่ชัดที่สุดคือ ควนธานี เรียก**ควนฝาละมี** ตั้งเมื่อ ๒๓๕๔ จากเมืองนักษัตร ๑๒ เมืองขึ้นกับเมืองนครฯ ตั้งเมืองครั้งแรก การสร้างหลักเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ ประวัติเรื่องเล่ายาว เท่าที่ทันเห็น หลังคาเป็นสังกะสี ทรงจัตุรมุข แต่มีผู้เห็นเป็นหลังคาจาก สมัย ร.๕ เสด็จ ปรากฏว่าเป็นมุงจากทั้งหมด สร้างมา ๒-๓ สมัย ผู้ว่าภิญโญ เริ่มบูรณะ

คุกลึกและกว้างมาก ลงไปแล้วยื่นมือเหนือหัวสุดแขนยังไม่เห็น เดิมเรียกที่พัสดี

บางลงเรือ ชื่อเดิม บางโรงเรือ

ศาลารัฐบาล (Government House) ปัจจุบันมีร่องรอยเป็นหินก้อนใหญ่ ๆ ให้เห็นอยู่

สวนพระยาตรัง มีมะพร้าว หมาก จำปาดะ ในสมัย ร.๕ จะอธิบายไว้อย่างละเอียด

ศาลเจ้า ยังมีอยู่ ยังมีหลักฐานอย่างชัดเจน เป็นที่ขุดพบปืนใหญ่ ร.๕ เคยเสด็จมา เห็นปืนใหญ่ท่านว่าริบมาจากไทรบุรี

คลองขุด จากแก้มดำมาที่**หัวไทร** จากแก้มดำ ตัดขึ้นมามี**โรงโปลิศ** กับ**หลุมอิฐ** แถวท่าเรือพบเรือเก่า ฝั่งตรงข้ามเป็น**เตาเผาอิฐ**

เวที ๔

นายอนุ เล่าว่า เดิมอยู่ติดกับโรงพระเก่า ปัจจุบันเป็นบ้านครูแนบ ได้ยินมาว่าตอนพระยาไทรบุรีกบฏ ยกทัพมาตีเมืองตรัง ควนธานีเป็นที่เก็บ**ปืนใหญ่** ต่อมากรมศิลป์ฯ พาไปไว้ที่ตรังสองกระบอก

ทีมวิจัยเสริมว่า ปืนใหญ่มีที่หน้าศาลากลาง หน้าจวน ส่วนที่สถานีตำรวจภูธร อ.เมืองตรัง มีสองกระบอก อยู่ตรงบันได เป็นปืนทองเหลือง และมีอีก ๒ กระบอก ซึ่งมีที่มาแปลกกว่าที่อื่น คือมาจากปะเหลียนใน ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองปะเหลียน คนที่พบคือ อาจารย์สุพรรณ วังกุลางกูร สมัยเป็นเลขาฯ ศูนย์วัฒนธรรมที่โรงเรียนสภาราชินี อาจารย์บังเอิญพบรถกระบะบรรทุกปืนมาสองกระบอกจะไปขายเศษเหล็ก อาจารย์ ซื้อไว้แล้วนำไปฝากที่วัดกะพังสุรินทร์ (ที่กล่าวว่าพระยาไทรบุรีกบฏยกมาตีเมืองตรังนั้นไม่มีในเอกสาร มีเพียงว่าเมื่อคราวพระยาไทรบุรีกบฏ ทางนครฯ ปราบได้ ขนปืนใหญ่มาหมด)

ครูเลี่ยนบอกว่าปืนที่ควนธานีมีถึงยี่สิบสี่กระบอก

ผู้ใหญ่ยงยุทธ เสนอว่าต้องให้สื่อมวลชนเข้ามาร่วม หากต้องการปืนใหญ่กลับมาไว้ที่ควนธานี

เวที ๕

นายชอบ เล่าประสบการณ์ว่า เกิดที่ตำบลทุ่งค่าย มาอยู่**วัดควนธานี**ตอนอายุ ๑๗ ปี ประวัติโบสถ์มุงกระเบื้อง พอไฟไหม้ ทำใหม่ แต่ก่อนไม่มีโรงเรียน ตอนที่เป็นเณร สอนกันที่มุมโบสถ์

ที่ตั้งศพเป็นที่กุฏิพระ พ่อท่านครูวิศาล ครั้วก่อนหลังนี้ เป็นไม้เคี่ยม มีโรงธรรม ตอนเป็นเณรได้ช่วยทำเสาที่แกะเป็นลาย แกะด้วยมีดตัดยาง มีพระองค์ใหญ่ พระปางห้ามญาติ สองข้างพระประธานตอนรื้อโบสถ์ เดิมพังหมดแล้ว

นายวิจิตรพูดถึงส้วมวัดว่าแปลก อยู่ที่สูงประมาณ ๓ เมตร กั้นฝา ด้านล่างหมู หมาเข้ามากินไม่ได้ขุดเป็นหลุม ในเวทีพูดถึงเรื่องส้วมจากที่มีประสบการณ์ไปในทิศทางเดียวกัน

นายเปรียมบอกว่า วัดนี้สร้างคู่กับเมืองตรัง โบสถ์ มุงเบื้อง ทำด้วยฝาซีเมนต์

เวที ๖

นายเปรียมเล่าว่า ที่หัวไทร พอมี**ลากพระ**ก็ได้ยินเสียงประชุมประโคม อย่างน้อยสิบวัด ตั้งแต่วัดแจ้งถึงวัดย่านซื่อ เขาลากมาเฉพาะที่หัวไทร มีที่เดียว มาตั้งแต่เช้า ตีสี่ตีห้า บ่ายแบบนี้บางวัดยังมาไม่ถึง มีแข่งเรือเรือสี่เรือห้า เรือใหญ่มีที่วัดแจ้ง เรือเจ็ด การหาอุปกรณ์ยาก การแข่งเรือเลยลดน้อยลง

นายชอบบอกว่างานลากพระเลิกไปนาน เพิ่งมาฟื้นฟูขึ้นใหม่ เมื่อก่อนชุมนุมที่หัวไทร เจริญมาก แข่งเรือจากบางหมาก ควนธานีมีอยู่หนึ่งลำ เขาเรียก **อีหัวทอง**

ผู้ใหญ่ยงยุทธเล่าว่าตอนปี ๒๕๓๖ เป็นผู้ใหญ่บ้าน บนควนเป็นหมู่สอง ตอนทำถนนหัวไทร เมื่อก่อนเป็นป่า ขอที่ดินวิทยาลัยมาทำถนน ไม่พอ เชื่อมไม่สำเร็จ ไปขอใช้ที่การเคหะ ทำถนนเสร็จ มาคุยกับพระครูวัดควนธานี จะให้มี**ลากพระ** ท่านเห็นด้วย ปรึกษาผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นสภาตำบล เรียกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เห็นด้วยสองสามหมู่บ้าน เริ่ม ปี ๓๘ สมัยผมเด็ก ๆ ลากเป็นสิบ ๆ วัด ฝั่งโน้นมีอยู่สองบ้านเป็นป่ายางมาก ฝั่งสูง ถึงปี ๔๐ ผมออก อบต.สืบต่อ

เวที ๗

เรื่องชื่อ**บ้านบินหยี** นายประจวบได้ยินว่า แต่แรกมีแขกมาอยู่ครัวเรือนหนึ่ง แขกนี้ตั้งชื่อบ้านไม่รู้ว่าแปลว่าอย่างไร เป็นบ้านตลิ่งสูง คือความหมายของบ้านบินหยี เท่าที่จำได้ปัจจุบันมีผู้ใหญ่สี่คน ผู้ใหญ่จบ ยิ่ง นิ่ง

นายประเสริฐ เกิดที่บินหยี ตอนเด็กมีบ้านไม่ถึงสิบครัว มีน้าชายเคยเป็นตำรวจ พูดภาษายาวีได้ เล่าว่าสมัยพระยาไทรบุรียกไปตีนคร เคลื่อนทัพทางเรือ เดินทางหลายวัน ทหารล้าหาที่พัก เป็นที่ตลิ่งสูง พักได้ ชี้ว่า **ติงหะกี้** แปลภาษาไทยว่าบ้านตลิ่งสูง เพราะ กำนันสมัยพ่อเป็นผู้ใหญ่ ช่วงสมัย ๒๐๐ ปี ได้ ผมได้พบมาที่บ้านบ่อย เล่าว่ามีหงส์อยู่ตัวหนึ่งบินว่อน อยากจะยิง ตามมาจนถึงบ้านบางหมาก จะยิง ข้ามฝั่งคลอง กลับไปบอกที่บ้านว่าหงส์บินหนีไปแล้ว เพี้ยนเป็นบ้านบินหยี

ทีมวิจัยเพิ่มเติมว่า เรื่องเล่ามีสองแบบ คือ แบบตำนานหรือเรื่องแต่งซึ่งอาจมีข้อเท็จจริงอยู่บ้าง อีกแบบหนึ่งคือมาจากข้อเท็จจริงโดยตรง ชื่อบ้านของกันตังเป็นภาษามลายูมาก เป็นไปได้ ส่วนเรื่องแขกที่เป็นโจรสลัดมาตีเมืองตรัง ตอน พ.ศ.๒๓๘๑ เป็นข้อเท็จจริงตามประวัติศาสตร์ เจ้าพระยานครฯ ยกทัพไปตีไทรบุรีเป็นเรื่องจริง มีหลักฐานเอกสาร แต่เรื่องพระยาไทรบุรียกทัพมาตีเมืองตรังตามที่เล่ากันนั้นไม่พบเอกสารที่จะยืนยันได้

นางเจียนเล่าถึงสภาพในอดีตว่า**บินหยี**เป็นหน้าท่าใหญ่ หลายตำบลมาขึ้นที่ท่านี้ นาเหนือโคกยาง มาขึ้น เพื่อไปตลาดทับเที่ยง มีรถมารับ

ก่อนมีรถก็เดิน ถ้ามียางก็หาบ ที่หัวท่ามีร้านขายของ ขายโกปี้ น้ำมันก๊าด ข้าวสาร เอาขนุน จำปาดะ ยาง มาขาย หยุดไปประมาณสิบกว่าปีหลังจากมีรถ

นายประจวบ เสริมว่า ท่าบินหยีวายไปหลังจากสร้างสะพานท่าแก้มดำ

เวที ๘

นายยกไล่เล่าว่า เกิดที่**บ้านนาใน** สมัยจำความได้มีสี่ห้าหลัง เตี่ยนายยกไล่ ป้าซุม ตาสีนา บ่าวรุ่ง ตอนนี้อายุ ๘๐ กว่า บ้านที่อยู่นั้นเตี่ยจ้างคนพัทลุงขุดถนนสองคน เมื่อก่อนเป็นถนนดิน สมัยนี้ บ้านนาในมีสายน้ำต่อจากคลองใหญ่เข้าไปริมบ้านนาในเรียก**บางน้ำใส**

ความหมายบ้านนาใน เนื่องจากเมื่อข้ามบางน้ำใสเป็นที่นาขนาดใหญ่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ในนาบ้านนาในมีนาอยู่ ๑๐ กว่าเจ้า มีบ้านอยู่ในนา ๓ ครัว อยู่เข้าไปข้างใน เลยเรียกบ้านนาใน

นายประดับเล่าว่า ตอนที่อยู่บ้านนาในประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐ ไปเบิกนาประมาณสิบปีได้ ยกครอบครัวไปอยู่ประมาณสิบปี ลูกโตมาอยู่หมู่ ๒ ตามเดิม คนที่อยู่ในนามีอยู่สามบ้าน คือ ผม นายฉ้าย และนายเคลื่อน มีเจ้าของสิบกว่าเจ้า ของผมประมาณสิบห้าไร่ แต่แรกเป็นป่า เรียกป่าโกงกาง ไม้ที่มากที่สุดคือ ไม้จิก ไม้ไทร

นายประเสริฐ เสริมว่า บ้านนาในติดถนนใหญ่เป็นที่ทำสวนได้ เข้าไปข้างในทำนาได้อย่างเดียว ต่อจากนาเป็นริมคลอง สมัยยังเด็กก็เคยเข้าไป

เกี่ยวกับ**คลองขุด**ระหว่างบ้านนาในกับบ้านบินหยี เรียก**คลองขุดนาใน** นายประจวบกล่าวว่าเกิดมาก็มีคลองขุดอยู่แล้ว ส่วนนายยกไล่บอกว่ามีมาประมาณยี่สิบสามสิบปี สมัยเด็กไปขุดกับมือยังจำได้ดี

เวที ๙

เกาะยาวพอน้ำท่วมก็มีอยู่เกาะเดียว ปี ๑๘ น้ำไหลเข้ามาทางถนนฝั่ง อบต. เกาะยาว ความหมายคือ ๒ เกาะ ๑ โคก คือ เกาะยาว เกาะเคี่ยม โคกกุน เกาะยาวเป็นที่ที่ทำการเกษตรจนได้รับรางวัลระดับจังหวัด พันช่วยสร้างถนนเข้าไปที่เกาะยาว คนเรียกหัวโค้งพันช่วย

บ่อหลาโอน มีไม้หลาโอนมีอยู่ ขุดบ่อตรงนั้น เลยเรียกเกาะหลาโอน สมัยก่อนน้ำที่นี่ไม่แห้ง บ่อใกล้เคียงแห้งหมด เข้าไปไม่ถึงกิโลเมตร บ่อลึกประมาณ ๒ เมตร ใช้ต้อหมากและติหมาตักน้ำ

นายประเสริฐ เล่าเรื่องบ้านบางหมากว่า บางหมายถึงลำธารต่อจากคลองใหญ่ เริ่มต้นมาจากบางหมาก เดิมเรียกบางหมากใหญ่ แม่เล่าว่าคนมาอยู่ริมลำธารปลูกหมากมาก ด้านหนึ่งคนอยู่มากเรียก**บางหมากใหญ่** อีกส่วนมีคนอยู่น้อยเลยเรียก**บางหมากน้อย**

นายอนุ พูดถึงบ่อน้ำข้างวัดว่าเป็นร่องรอยประวัติศาสตร์ที่เกิดมาคู่กับควนธานี กินอาบแถวนั้น สมัยก่อนคนมาใช้กันมาก ก่อนเกิดประปาหมู่บ้าน เป็นบ่อหลัก แต่ก่อนมีบ่อเดียว เขามาบูรณะใหม่ เป็นสองบ่อ ปัจจุบันมีซาก บริเวณหลังบ้านตาผม

ผู้ใหญ่ยงยุทธกล่าวว่า ที่เรียกหัวไทร เพราะว่า หัวถนนไปจบตรงที่มีต้นไทรต้นใหญ่ ผมเกิด ๙๐ ไม่เห็นแล้ว นอกจากนั้นยังมี **คลองขุด บางทำเนียบ บางบัวศรี บางไทร บางปุ้งปิ้ง**

หลายคนช่วยกันอธิบายลักษณะของ**หอยปุ้งปิ้ง** เป็นหอยขนาดใหญ่ ซึ่งสูญพันธุ์ไปแล้ว

อาจารย์เปรียม พูดถึงศาลา ว่า มี**ศาลาหัวไทร** เป็นศาลารับเสด็จ ส่วน**ทำเนียบ** สันนิษฐานว่าเป็นที่พักของข้าราชการผู้ใหญ่ **(ศึกษาเพิ่มเติม ใช้เอกสารการเสด็จ ร.๕ ประกอบคำอธิบาย)**

นายเลี่ยนบอกว่า อยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลควนธานี เขาเรียก**บ้านในสวน** ที่เขาทำเมืองเก่าแต่แรก มีสวน สมัยที่เขาตั้งเมือง ปัจจุบันมีต้นทุเรียนบ้านอยู่ เรื่องเรือนจำยังมีเสาอยู่

นายชอบ อยู่เกาะยาว เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่หมู่ที่ ๑ บอกว่า เกาะยาวทำสวนมาก ทำนาไม่พอกิน ปลูกผักมากกว่าที่อื่น ปลูกริมน้ำแต่น้ำมากปลูกไม่ได้น้ำท่วม ตนเองยกที่ดินให้ ๓ ไร่ ทำชลประทาน

อาจารย์เปรียมเสริม ที่เกาะยาวมี**หนองศรีเมือง** มีบ่อขุด สำหรับเอาไว้รดน้ำผัก

นายยกไล่ ลุกขึ้นพูดเสียงดังว่า **บ้านท่าแก้มดำ** ความจริงเป็นท่าแคมดำ เป็นเรือใหญ่ สมัยไม่มีสะพาน ผมอาบน้ำ เห็นโครงเรือแคมที่เขาทาเป็นสีดำ ยังมีโครงเรืออยู่ถึงปัจจุบัน ไปดูได้ คลองท่าแก้มดำไปโคกยาง ข้ามบ้านพันฟื้น เขามีเรือข้ามฟาก คนโคกยาง มีนัดที่ทับเที่ยง หาบของมา เคยซื้อหวายลูกใหญ่ตอนหลังเขาทำถนนทางโคกยางมาแก้มดำ มีสะพานไม้ข้าม เตี่ยขายของอยู่โคกยาง ทีหลังนายอำเภอไสวมาทำสะพานปูน แต่น่ากลัว ข้างใต้มีสะพานเหล็ก เขาวางระเบิดปลา

ผู้ใหญ่ยงยุทธว่า**คลองช้าง**อยู่คนละท่าคลองของหมู่ ๑ ซึ่งฝั่งเกาะยาวไม่มีท่า อยู่ที่บ้านหัวเครื่อง

อาจารย์เปรียมเสริมด้วยว่า คลองช้างไม่ได้เป็นทางสัญจร คนที่ผ่านก็มีธุระส่วนตัวหรือมาบ่อนวัว ส่วน**คลองปุ้งปิ้ง**เป็นที่หาปลา คนนาป้อมาเป็นร้อย ๆ คน ผู้ชายมาหาปลา ผู้หญิงมาตัดคล้าไปทำเสื่อ

เวที ๑๐

นายจรูญ รองนายก อบต. กล่าวในนามตัวแทนของคนในพื้นที่ว่า ดีใจเป็นอย่างมาก เคยไปร่วมประชุมที่หอจดหมายเหตุฯ อยากได้ประวัติหมู่บ้านทั้งหมด เต็มใจให้ความร่วมมือ เลยเชิญคนมาเล่าเรื่อง ให้เราได้ประวัติที่แท้จริง ถ้าสมบูรณ์แล้วจะได้บรรจุให้อยู่ในแผนการเรียนการสอนทั้งสองโรง

ให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ประวัติศาสตร์ของควนธานี การเล่าต่ออาจจะเพี้ยน อยากขอความอนุเคราะห์อยากทำเป็นเอกสารเก็บไว้ วันนี้ได้นั่งฟังนั่งเล่า เต็มใจ ผมรู้ว่าทุกคนยินดีเล่าความหลัง เต็มใจมาก

นายอนุ เพิ่มเติมว่า อยากให้มีเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ลูกหลานสมัยนี้ไม่ได้เห็น เช่น อีหยุด สาดคล้า

ทีมวิจัยสรุปว่า การพบกันครั้งนี้ เป็นหนึ่งในสิบสองตำบลที่ทำเวที บวกกับเอกสาร สถานที่จริง คำบอกเล่า เมื่อได้แล้วเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ แต่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะว่าเราได้ข้อมูลบางส่วน ยังมีคำถามที่สงสัย ถ้าลงไปโรงเรียนต้องช่วยกันตั้งคำถาม เพื่อกลับมาถามผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กน่าจะสนใจมากขึ้น ต่อจากนี้จะมีการประชุมร่วมกันอีกครั้ง พื้นที่ไหนอยากทำอะไรต่อให้เป็นรูปธรรม แล้วแต่การต่อยอด ส่วนหนึ่งหอจดหมายเหตุ ทำร่วมกับ สกว. ทำพอเป็นฐาน ให้คนพื้นที่ทำต่อ เราทำให้แล้ว ๖๐ เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือ อบต.คิดต่อ เรื่องกระบวนการ วิธีการทำที่รวมกลุ่ม ระดมความคิด หรือการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม สกว. จะสนับสนุน เดือนกันยายนนี้จะเชิญผู้สนใจไปร่วมเวทีอีกครั้งหนึ่ง มีอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนมาช่วยให้ความคิดเห็นด้วย

อาจารย์เปรียมกล่าวปิดเวทีว่า มีความรู้สึกว่าดีใจที่มีการเริ่มทำเรื่องนี้ ความรู้สึกส่วนตัว บางจังหวัดที่เสาหลักเมือง ที่เราถามว่ามีอะไรเป็นสัญลักษณ์ การจะทำให้รุ่นหลังรับรู้ เราต้องค้นไปเรื่อย ๆ สิ่งที่จำเป็นคือความร่วมมือ สังเกตว่าเราพร้อม ถูกใจว่าทำแล้วมันหนุ่มขึ้น อยากให้ของที่เป็นวัฒนธรรมของควนธานี ปรากฏขึ้นเป็นการต่อยอด งานประวัติศาสตร์เป็นงานจำเป็น สังคม ชุมชนที่รู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ จะทำให้เกิดความรักชุมชน เกิดการมีส่วนร่วม

ขอบคุณทางฝ่าย หอจดหมายเหตุ อบต. และสกว. ทุก ๆ คน อย่าหยุดแค่นี้ ยินดีให้ความร่วมมือหากมีการประชุมอีก

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารบรรยายสรุป ๒๕๕๐ อบต.ควนธานี)

ตำบลควนธานี ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกันตัง ไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ ๑๘ กิโลเมตร ปัจจุบันแบ่งเขตปกครองเป็น ๖ หมู่บ้าน และมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลโคกยางและตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง

พื้นที่ติดแม่น้ำตรัง ได้แก่ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ และยังมีแหล่งน้ำอื่น ๆ ได้แก่ คลองบางหมากน้อย คลองบางไทร ครองหัวเครื่อง คลองขุดบ่อหลาโอน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม ๆ ดอน ๆ คล้ายลูกคลื่น ซึ่งกระจายไปทั่วทั้งตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่จึงใช้เพื่อทำการเกษตร

ประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๔,๔๑๖ คน แยกเป็นชาย ๒,๐๘๘ คน หญิง ๒,๓๒๘ คน (ข้อมูล ณ เดือน เมษายน ๒๕๕๐)

อาชีพของคนในตำบลคือเกษตรกรรม เช่น การทำสวนยางพารา การปลูกผัก ทำสวนผลไม้ อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้างในภาคงานอุตสาหกรรมและการเกษตร ประชากรบางส่วนประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพคือรับจ้างและเกษตรกรรม

ศาสนสถานและสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดควนธานี สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำผึ้ง มัสยิดบ้านบางหมากน้อย ศาลหลักเมืองตรัง มัสยิดบางหมากน้อย นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้า ได้แก่ ศาลเจ้าแก้มดำ ศาลเจ้าบ้านบินหยี และสำนักทวดเขาสว่าง

เส้นทางคมนาคม มีทางหลวงหมายเลข ๔๐๓ เป็นถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองและอำเภอใกล้เคียง และยังมีถนนในตำบลอีกหลายสาย

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๖๓)

ตำบลควนธานี เป็นพื้นที่สูง เคยเป็นที่ตั้งเมืองตรังก่อนจะย้ายมาที่ทับเที่ยงในปัจจุบัน

หมู่ที่ ๑ **บ้านเกาะยาว** บริเวณนี้น้ำท่วมไม่ถึง ลักษณะเหมือนเกาะ รูปร่างเป็นแนวยาว

หมู่ที่ ๒ **ควนธานี** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบล

หมู่ที่ ๓ **บ้านบ่อหลาโอน** ข้างบ่อน้ำมีต้นหลาโอนหรือหลาวชะโอนขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๔ **บ้านทุ่งหลา** มีต้นหลา (หลาโอน หลาวชะโอน) ขึ้นอยู่ในทุ่ง (ข้อมูล อบต.ชื่อ นาใน)

หมู่ที่ ๕ **บ้านบินหยี** สำนวนที่ ๑ มีหมอชาวบ้านชื่อโต๊ะหยีอาศัยอยู่ก่อน สำนวนที่ ๒ บินหยี เป็นภาษามลายู แปลว่า ตลิ่งสูง เนื่องจากชาวเรือเดินเรือผ่านมาพบว่าตลิ่งบริเวณนี้สูงชัน

หมู่ที่ ๖ **บ้านบางหมากน้อย** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบลบางหมาก

เอกสาร ๓ (แผนที่ อบต.ควนธานี)

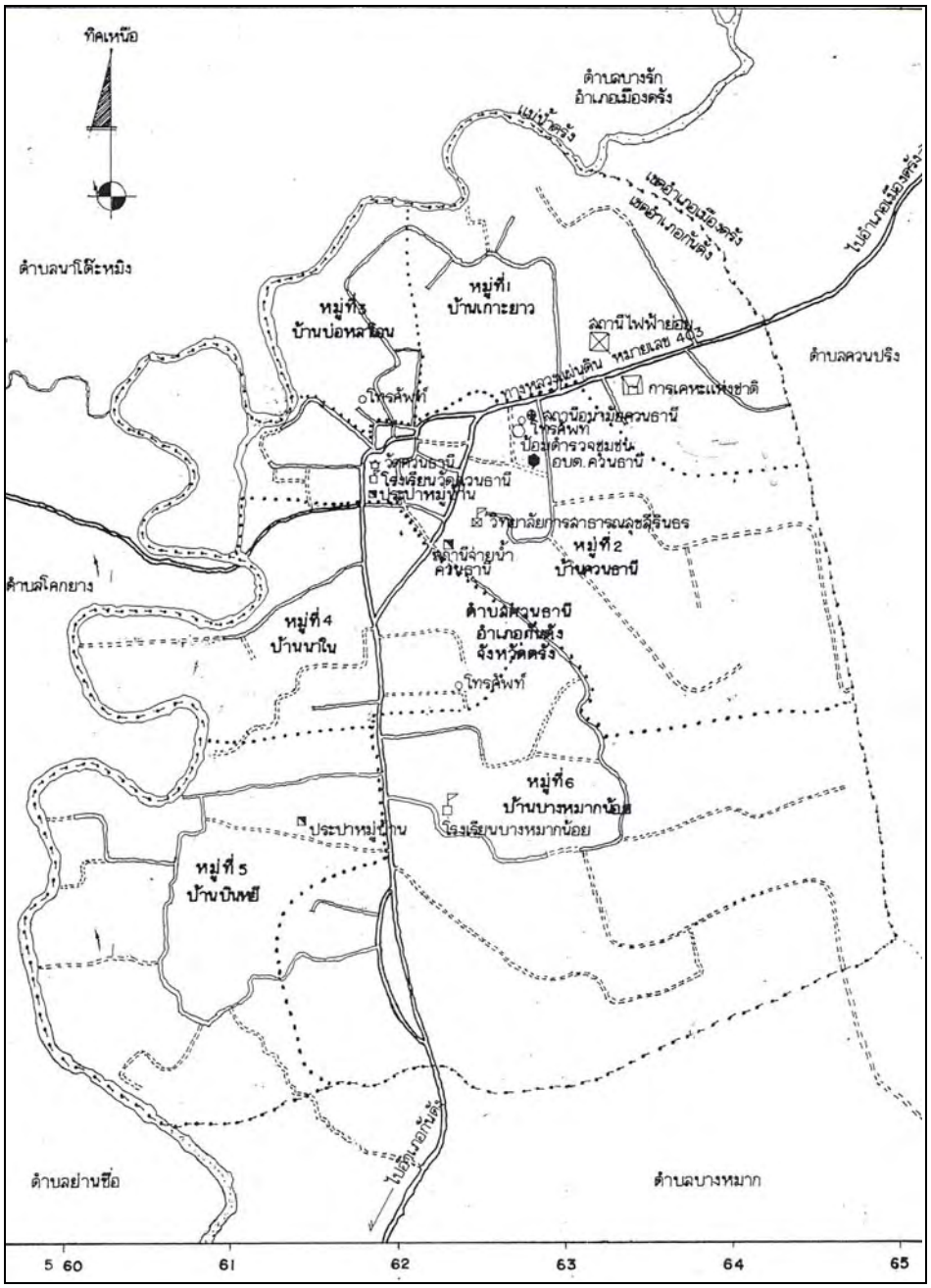

ตัวอย่างการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ ๑ ชื่อสถานที่

บินหยี เป็นชื่อหมู่บ้านที่อยู่ติดแม่น้ำตรังช่วงที่มีความคดโค้งมาก จนมีการขุดให้ส่วนโค้งเชื่อมต่อกันเป็นคลองลัดขึ้น ชื่อบินหยีมีที่มา ๔ ลักษณะ ได้แก่

ที่มาแรกมาจากสภาพแวดล้อมที่เป็นพรรณไม้ เล่ากันว่าสมัยก่อนมีต้นหยีต้นใหญ่มากอยู่ริมแม่น้ำ จึงนำมาใช้เป็นชื่อเรียกหมู่บ้าน

ที่มาที่สองมีผู้เล่าว่าบริเวณบินหยีเคยเป็นท่าเรือที่มีคนแขกมาตั้งบ้าน จึงเรียกตามชื่อแขกนั้น

ที่มาที่สาม บินหยีหมายถึงบ้านตลิ่งสูง นายประเสริฐ แก่นเมือง อ้างถึงน้าชายที่เป็นนายตำรวจพูดภาษายาวีได้ เล่าว่า สมัยพระยาไทรบุรียกไปตีเมืองนคร มีการเคลื่อนทัพทางเรือ เดินทางอยู่หลายวัน จนทหารเริ่มเหนื่อยล้า จึงต้องหาที่พัก โดยยึดฐานที่เป็นตลิ่งสูง สามารถพักได้ เมื่อเห็นท่าที่บินหยีปัจจุบันจึงชี้ไปบริเวณนั้นและพูดว่า *"ติงหะกี้"* แปลเป็นภาษาไทยว่าบ้านตลิ่งสูง แต่หลักฐานจากเอกสารพระยาไทรบุรีไม่ได้ยกทัพมาตีเมืองตรัง มีแต่ที่หลานเจ้าพระยาไทรบุรี ๒ คน และสลัดแขกจากเกาะยาวมาตีเมืองตรัง พ.ศ.๒๓๘๑ ส่วนเรื่องที่เจ้าพระยานครยกทัพไปตีเมืองไทรบุรีนั้นมีหลักฐานอยู่จริง

(tebing - ตลิ่ง tinggi – สูง พจนานุกรมไทย-มลายู Dr. Mohammad A.Kardir)

ที่มาที่สี่ นายประเสริฐอ้างถึงกำนันสมัยพ่อนายประเสริฐเป็นผู้ใหญ่บ้าน เล่าว่ามีหงส์อยู่ตัวหนึ่งบินว่อน คิดอยากจะยิง จึงตามมาจนถึงบ้านบางหมาก จะยิงก็ยิงไม่ได้ ตามจนหงส์บินข้ามฝั่งคลองไป จากนั้นจึงกลับมาบอกที่บ้านว่าหงส์บินหนี ต่อมาเสียงเพี้ยนเป็นบินหยี

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลควนปริง

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายณรงค์ รักราวี	๔๑/๑ หมู่ ๒ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง อายุ ๕๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๗)

๒

 นางเลี่ยน พรหมมี	๔๑/๑ หมู่ ๒ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง อายุ ๕๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๖)

๓

 นายอ้น พรหมมี	๔๑/๑ หมู่ ๒ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง อายุ ๕๙ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๔

นางอารมย์ สังข์อยุทธ์	๙ ถนนไทรงาม ซอย ๑ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๑ (ดู ▶ สำรวจ ๘)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลควนปริง	๑๐๙/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลควนปริง (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓, ๔, ๕)

หมู่ที่ ๑ **บ้านเกาะปริง** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๕)

หมู่ที่ ๒ **บ้านโคกสะท้อน** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๕)

หมู่ที่ ๔ **บ้านหลวนช้าง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านควนปริง** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓, ๔, ๕)

หมู่ที่ ๖ **บ้านควนปริง** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๓, ๔, ๕)

หมู่ที่ ๗ **บ้านทุ่งหวัง** (ดู ▶ เอกสาร ๒, ๕)

หมู่ที่ ๘ **บ้านนาป้อ** (ดู ▶ เอกสาร ๑, ๒, ๕)

หมู่ที่ ๙ **บ้านกลาง** (ดู ▶ เอกสาร ๑, ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองควนปริง ห้วยโคลน (ดู ▶ เอกสาร ๑)

คลองเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๗)

โคกพลับพลา (ดู ▶ สำรวจ ๗)

วัดโคกมะม่วง (ดู ▶ สำรวจ ๕, ๗)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

โนราดุก โนราแป้น (ดู ▶ สำรวจ ๕, ๘)

ทวดขุนไพ (ดู ▶ สำรวจ ๕)

รักราวี รักไทย (ดู ▶ สำรวจ ๘)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ปลาทรวง (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

สงคราม (ดู ▶ สำรวจ ๕)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ข้าวหาบข้าวขอน (ดู ▶ สำรวจ ๒, ๖)

ฉลองทราย (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๕.๒ การละเล่น

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๓ ภูมิปัญญา

ขวาก (ดู ▶ สำรวจ ๕)

ป้อง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕.๔ ความเชื่อ

หิ้งครูหมอตายาย (ดู ▶ สำรวจ ๕)

กลุ่มข้อมูล

การสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

ตำบลควนปริงอยู่ในเขตอำเภอเมืองที่ติดต่อกับอำเภอกันตัง หมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำตรังคือหมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๖ บ้านควนปริง ส่วนหมู่ที่ ๒ บ้านโคกสะท้อน หมู่ที่ ๔ บ้านหลวนช้าง และหมู่ที่ ๘ บ้านนาป้อบางส่วน มีคลองเมืองไหลผ่าน คลองควนปริงไหลผ่านถนนตรัง-กันตัง แล้วแยกเป็น ๒ สาย ก่อนลงแม่น้ำตรังที่บริเวณใกล้กับโรงงานอาหารทะเล

วันที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้ประสานงานพื้นที่คือ **นายณรงค์ รักราวี** เป็นสมาชิก อบต.ควนปริง ผู้ประสานงานแนะนำให้ฉัน อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ไปพบที่บ้าน วันนี้ อ.กุลยา ศรภักดี นักวิจัยอีกคนหนึ่งไม่ได้ไปด้วยเพราะติดธุระ บ้านนายณรงค์เข้าทางซอยกันตัง ๑๓ อยู่หน้าร้านข้าวแกงเจ๊แดง โกฟ่องอยู่ห่างจากหัวโค้งเวทินไปประมาณ ๓๐๐ เมตร

สำรวจ ๒

เข้าไปไม่กี่ร้อยเมตรจะพบทางแยก ตรงทางแยกมีสะพานเหล็กทางรถไฟซึ่งมีสายน้ำไหลผ่าน คือ **คลองนางน้อย** ฉันต้องเลี้ยวซ้ายตามคำบอกทางเพื่อเข้าหมู่บ้านโคกสะท้อน เมื่อเข้าหมู่บ้านเห็นความแตกต่างกับถนนกันตังด้านหน้าได้อย่างชัดเจน เพราะที่นี่บ้านตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร และยังมีการทำนาหลงเหลืออยู่มาก ตรงไปตามทางเรื่อย ๆ ประมาณ ๕๐๐ เมตร ก็ยังเห็นทุ่งนาและที่ราบลุ่มอยู่ทั้งซ้ายและขวา อาจเป็นไปได้ว่าหมู่บ้านนี้เคยเป็นแหล่งปลูกข้าวขนาดใหญ่ จนถึงทางแยกอีกครั้ง ผู้ประสานงานยืนรออยู่แล้ว จากนั้นเราสองคนเดินทางไปด้วยกัน นายณรงค์บอกให้เลี้ยวซ้ายตรงจุดที่เราพบกันเพื่อไปพบคนในหมู่บ้าน ชื่อ **นายอ้น พรหมมี**

นายอ้น อยู่กับภรรยาชื่อ**นางเลี่ยน พรหมมี** บ้านของทั้งสองเป็นจุดที่เปิดรับลม อากาศเย็นสบาย มองไปรอบข้างเห็นทุ่งนาโล่งอยู่เป็นหย่อม ๆ เช่นเดียวกับที่เห็นระหว่างทางเข้าหมู่บ้าน

นั่งคุยได้ไม่นานนัก เพราะทั้งสองคนตอบสิ่งที่ต้องการทราบได้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่การพูดคุยในวันนั้นก็ได้ข้อมูลในมุมที่ไม่เคยคิดว่าจะมีกลับมาด้วย คือเรื่อง การทำ **ข้าวหาบข้าวขอน** ในการระลึกถึงบรรพบุรุษที่เป็นมโนห์รา ซึ่งยังไม่มีผู้ให้ข้อมูลในตำบลใดพูดถึง

สำรวจ ๓

หลังจากนั้น ฉันและผู้ประสานงานออกจากบ้านนายอ้นแล้วตรงต่อไปทางซ้าย ซึ่งเข้าหมู่บ้านไปลึกขึ้น ผู้ประสานงานนำทางไปตามเส้นทางจนไปถึงคลองชลประทานในหมู่บ้าน แล้วตรงเข้าไปในทางแคบ ๆ ซึ่งอยู่คนละแยกกับถนนสายชลประทาน ผ่านป่ารกเรื้อริมทางและป่าไผ่ จึงถึงจุดที่ผู้ประสานงานบอกให้จอดรถถ่ายรูป โดยอธิบายเพิ่มเติมว่าถนนลูกรังดินแดงที่เราผ่านมา ถูกทำขึ้นให้มีหน้าที่เป็น**ป้อง**

(คันกั้นน้ำ) ที่คอยป้องกันการกัดเซาะของน้ำ ถ้ามองไปทางด้านขวามือจะมองเห็นห้องแถวห้องแถวหนึ่งเป็นห้องแถวบ้านเช่าที่อยู่ในปั๊ม PT ถนนกันตัง ซึ่งถ้าขับตรงไปตามถนนด้านหน้าร้านข้าวแกงโกฟ่องประมาณ ๕๐๐ เมตร เข้าซอยไปเล็กน้อยก็จะถึงริมน้ำสายนี้ **(คลองอะไร)**

จากมุมเดียวกันมองทางซ้ายมือ สภาพคลองแคบกว่าเดิม พี่ไก่บอกว่าคลองสายนี้ ไปบรรจบกับคลองนางน้อยที่มาจากคลองน้ำเจ็ด **(ตรวจสอบ)**

เดินทางออกกลับไปทางถนนสายเดิมแล้วเลี้ยวขวาต่อไปจนถึงสามแยกทางแยกรูปตัวที ทางซ้ายเห็นถนนข้ามทางรถไฟ เราใช้เส้นทางด้านขวาเพื่อตามรอยสายคลอง จากตรงนี้ไปเรื่อย ๆ ไปจนถึงสามแยกรูปตัวทีอีกครั้ง ก็จะถึงถนนบายพาสที่มาจากสี่แยกควนปริง เราเลี้ยวขวาเพื่อไปที่สี่แยกไฟแดง

ผู้ประสานงานเล่าต่อไปว่า สายน้ำที่เห็นเมื่อครู่จะคดโค้งเข้าไปในป่า ผ่านทุ่งนาที่มองเห็นจากถนนบายพาสทางขวามือแล้วลัดเลาะอยู่ด้านในซึ่งมองไม่เห็น

สำรวจ ๔

เมื่อผ่านสี่แยก**ควนปริง** ตรงไปอีกสักระยะ ถึงสะพาน เราหยุดรถบริเวณนั้นเพื่อถ่ายรูปตามคำบอกเล่า ผู้ประสานงานเล่าว่าคลองควนปริงมาออกที่คลองใหญ่

ถ้ามองจากริมถนนจะเห็นว่าก่อนถึงชุมชนเกาะยาวบ้านควนธานี จะเห็นแต่ป่า แต่เมื่อถึงชุมชนก็จะเห็นหย่อมบ้านอยู่มาก ซึ่งต้องลงไปตามทางลูกรังนั้นจึงจะเห็น ฉันมองด้วยสายตาแล้ว พบว่าคลองใหญ่ตรงที่ต่อแดนกับควนธานีบริเวณนี้ค่อนข้างจะแคบเข้ากว่าทางต้นน้ำ

เราตรงต่อไปจนถึงเขตบางรักที่ถนนสายตรัง-สิเกา ผ่านสะพานแรก ที่สะพานถัดไป ปัจจุบันเป็นคลองตาย ส่วนสะพานที่สามบนถนนสายนี้ เป็นสะพานข้ามคลองนางน้อย ซึ่งเป็นสายน้ำมาจากสะพานข้างหน้าโรงงานอาหารทะเล ก่อนจะไหลมาที่นี่แล้วไหลต่อไปถึงบ้านท่าจีน

การเดินทางวันนั้นเก็บรายละเอียดไม่ค่อยได้มากนัก เพราะฉันต้องขับรถและต้องตั้งใจฟังคำอธิบายของผู้ประสานงานไปพร้อม ๆ กันด้วย ที่สำคัญคือความไม่รู้ในสภาพพื้นที่มาก่อน ทำให้เกิดปัญหาในการเชื่อมต่อเรื่องราว ซึ่งเป็นข้อเสียที่ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง

เราสองคนเดินทางย้อนกลับไปทางเดิม ผ่านถนนตรัง-กันตัง เพื่อไปส่งผู้ประสานงานที่บ้าน ก่อนแยกกันได้รับข้อเสนอว่าถ้ามีโอกาสให้เข้าไปเอาแผนที่ที่ อบต.ควนปริง มาใช้ประกอบการทำวิจัยด้วยจะดีมาก

หลังจากนี้ยังมีข้อมูลสัมภาษณ์แม่อาจารย์สุนทรีซึ่งเป็นลูกหลานของโนราดุก บ้านโคกสะท้อน โดยอาจารย์เป็นผู้สัมภาษณ์เอง เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๑

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นายอ้น พรหมมี

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายอ้น เล่าว่า ทวดขุนไพ ฤทธิ์ศรี เป็นพ่อแก่แม่แก่ของนายอ้น อดีตเป็นผู้ที่เคยจับโจรผู้ร้ายที่ปล้นชาวบ้านด้วยการใช้คาถาอาคมดัก**ขวาก** ที่ทำด้วยไม้ไผ่เหลาปลายให้แหลมแล้วปักให้สูงขึ้นมาจากดินราวหนึ่งฝ่ามือ เพื่อเป็นกับดักไม่ให้โจรหนีไปได้

ตระกูลดั้งเดิมของที่นี่มี ฤทธิ์ศรี จันทร์ไกร

ในอดีต การทำนาเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน นอกจากนั้นก็มีการหาปลาในคลอง แต่เป็นการนำมากิน ไม่ได้เพื่อการขาย แต่ก่อนมี**ปลาทรวง**มาก แต่ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้ว เท่าที่สังเกตราวเดือนมิถุนายน ปลาทรวงจะขึ้นจากคลองใหญ่มาวางไข่มาก ส่วนกุ้งปัจจุบันก็แทบจะไม่มีแล้วเช่นกัน ส่วนอาชีพทำนาก็หมดไปเหลือเพียงอาชีพทำสวนเท่านั้น โดยสวนยางนั้นมีการปลูกอยู่ตามที่สูงที่มีลักษณะเป็นควนในบริเวณหมู่บ้าน

ที่บ้านของนายอ้นมีหิ้ง**ครูหมอตายาย** มีการทำพิธีไหว้ครูหมอตายายทุกปี และจะทำกันในสายญาติ ๆ เพราะคนในหมู่บ้านโคกสะท้อนส่วนใหญ่จะแต่งงานกันในสายตระกูลเดียวกันเสียมาก

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีการ**ฉลองทราย** ซึ่งจะต้องนำมโนห์รามารำถวายด้วย ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านนี้จะเป็นญาติ ๆ กันทั้งนั้น

ในอดีตเล่ากันมาว่าคนที่เป็นหนังหรือมโนห์รา เมื่อเดินทางผ่านมาในหมู่บ้านนี้จะต้องมีการตีกลองบอกว่าเดินทางมาถึง ซึ่งจุดที่มีการตีกลองบอกคือด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ที่ผ่านมาเคยมีคนปวดท้องเนื่องจากไม่ได้ส่งสัญญาณบอก

สมัย**สงคราม**มีการขุดหลุมหลบภัย ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านและมีเพียงแห่งเดียวในหมู่บ้าน ทุกคนต้องไปหลบภัยที่นั่น

สมัยเด็ก ๆ นายอ้นเรียนหนังสือที่โรงเรียน**วัดโคกมะม่วง** ซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งเดียวของหมู่บ้าน

นายอ้น สันนิษฐานว่า แต่ก่อนลำคลองน่าจะกว้างกว่านี้มาก เพราะเรือสามารถแล่นได้ เพราะในหมู่บ้านจะมีการขนอ้อยที่ปลูกในหมู่บ้านไปขายที่กันตัง

เพลงกล่อมเด็ก จาก นายอ้น

ฝนตกเหอ *ตกมาสุมสุม*
ไม้ไผ่ต้นหนุ่ม *แตกพุมกลางกอ*
ถ้าพี่เป็นช้าง *จะง้างสักหน่อ*
แตกพุมกลางกอ เหอ... *เทียมเทียม...กัน*
ฝนตกเหอ... *ตกมาฉาฉา*
เจ็บใจแม่แมงดา *บินมาแล้วพ้นไป*
ตรงนี้ไม่ใช่หนอง *แม่แมงดาดอกทองไม่ไข่*
บินมาแล้วพ้นไป *เจ็บใจแม่แมง เหอ....ดา*

หมายเหตุ : แมงดามีมากในเดือนหก ส่วนใหญ่จะมีในนา

ลำดับสายตระกูลของนายอ้น พรหมมี (พอสังเขป)

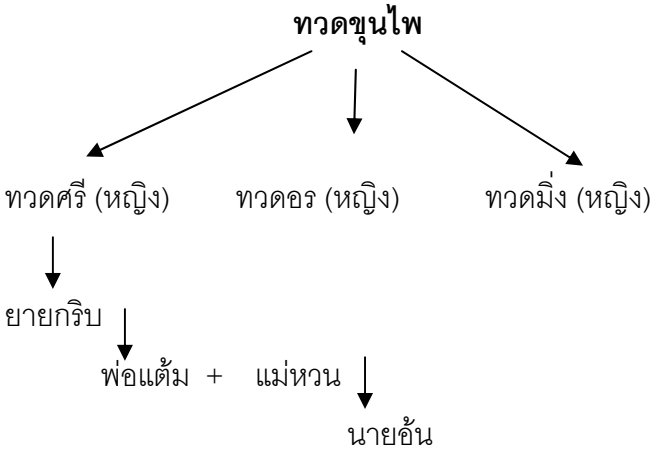

นายอ้นบอกว่า **ทวดขุนไพ** น่าจะมีชีวิตก่อนสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์(คอซิมบี๊) ส่วนลำดับการเกิดลูกนั้นไม่แน่ใจว่าทวดคนใดเป็นพี่หรือคนใดเป็นน้อง รู้แต่สายของตัวเองที่มาทางผู้หญิงทั้งหมด

สำรวจ ๖ สัมภาษณ์ นางเลี่ยน พรหมมี

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

นางเลี่ยน เล่าว่า **โนราดุก** เป็นโนราที่มีชื่อเสียงในบ้านโคกสะท้อน เป็นทวดของนางเลี่ยน และเป็นพ่อแก่ของ **โนราแป้น** รักราวี ซึ่งเกิดที่บ้านโคกสะท้อน

ในสายตระกูล มีการเล่าสืบต่อกันมาว่า ถ้าทวดมีลูกสาวเป็นผู้หญิงจะไม่เอามารำโนราเด็ดขาด เพราะหวงลูกสาวและอยากให้อยู่บ้าน ซึ่งในสายพี่น้องเดียวกับนางเลี่ยนมีแต่พี่น้องผู้หญิงทั้ง ๗ คน จึงไม่มีใครรับการรำโนรา ต่อมาปู่มีลูกเป็นชาย คือโนราแป้น จึงต้องรับรำโนราต่อมา และถือเป็นศิษย์เอกของโนราดุก ส่วนโนราจุกนั้นเป็นหลานของโนราแป้น

พ่อแก่ของนางเลี่ยน (ตาเอียด) เป็นคนมีความสามารถหลายด้าน สามารถยกยอได้ปลาตัวใหญ่เท่าศอกบ่อยครั้ง จำได้ว่าบางตัวไข่ปลาใหญ่กว่ากำมือเสียอีก นอกจากนี้ ตาเอียดยังสามารถรักษาโรคด้วยการใช้ผ้าเช็ดหน้ารักษาเอ็นจมได้ด้วย

ความเป็นมาของตระกูลของตาเอียด คือ มีแม่เป็นคนมาจากเมืองจีนโดยตรง ตอนนี้ญาติ ๆ กระจัดกระจายอยู่ตามบ้านต่าง ๆ เช่น จิจิก เป็นต้น

นางเลี่ยนเล่าว่าในพิธีไหว้ครูหมอตายายโนราของหมู่บ้าน จะต้องทำ**ข้าวหาบข้าวขอน** ขึ้นมา โดยทำเป็นคานเล็ก ๆ สองข้าง จากนั้นจะใส่เครื่องครัวครบชนิดไว้ในใบตอง เช่น กะปิ เกลือ พริก ข้าวสาร หัวหอม กระเทียม ไม้ขีดไฟหนึ่งราง เป็นต้น การทำคานใส่ของเช่นนี้ ทุกบ้านจะต้องขึ้นเอง แล้วนำไปแขวนไว้ที่ปางคาคบไม้ซึ่งอยู่บริเวณที่ทำพิธี จากนั้นจะทำพิธีส่งเครื่องไหว้นี้ไปให้บรรพบุรุษ โดยต้องทิ้งไปเมื่อเสร็จพิธี และต้องทำขึ้นใหม่ในทุกปี นอกจากนี้จะมีการเตรียมเครื่องครัวแบบเดียวกันนี้ แต่ทำให้ห่อใหญ่ขึ้นมา แล้วนำถวายพระที่มาประกอบพิธี

ลำดับสายตระกูลของนางเลี่ยน พรหมมี (พอสังเขป)

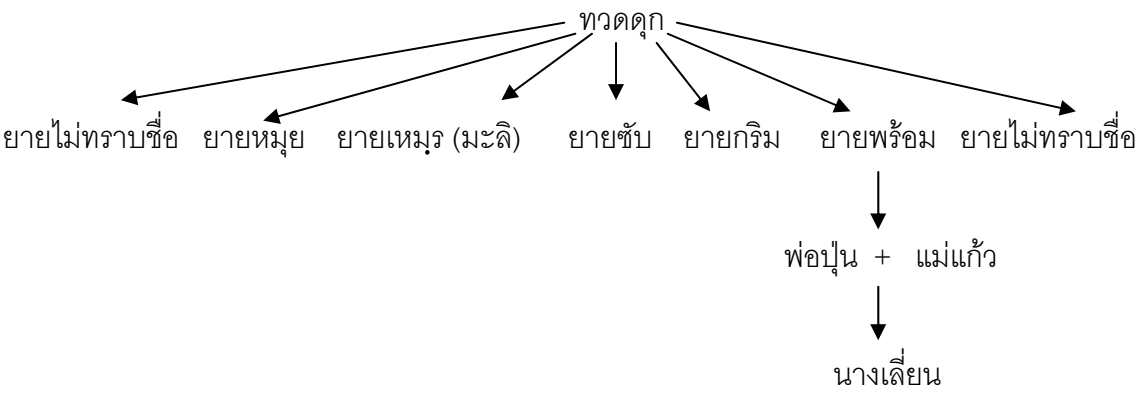

ในบรรดาลูกสาวทั้ง ๗ คน ของทวดดุก เป็นที่มาของการ “หวงลูกสาว” ไม่ให้มีการรำโนราถ้าได้ลูกเป็นหญิง นางเลี่ยนบอกว่า ทวดดุก เป็นพ่อแก่ของปู่ของนายณรงค์ **(สืบสายขึ้นไปดังนี้ใช่หรือไม่ ณรงค์-พ่อ-ปู่-ทวดหญิง-โนราดุก นับได้ ๕ ชั่วคน)**

สำรวจ ๗ สัมภาษณ์ นายณรงค์ รักราวี

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

คลองเมืองมีท่าเรือ เป็นท่าเรือสินค้า เรียกว่า**โคกพลับพลา** บริเวณนั้นเคยพบซากเรือ ตอนแรกได้มาเต็มลำ แต่พังไปประมาณ ๑๐ กว่าปีมาแล้ว คลองเมืองนี้ไหลไปลงทางทิศใต้ของหมู่บ้านโคกสะท้อน

ตาบุด เป็นตำรวจอยู่ที่กันตัง เล่าให้นายณรงค์ฟังว่า พลับพลาเป็นสถานที่ที่ผู้ว่ากันตังเคยมาพักอยู่ (ตาบุดเสียชีวิตเมื่อ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งตอนนั้นอายุประมาณ ๙๐ ปี)

ในหมู่บ้านโคกสะท้อนมีความพิเศษคือ ชื่อบ้านเรียก**โคกสะท้อน** แต่ชื่อวัดเรียก**โคกมะม่วง** ที่โคกมะม่วงเคยมีต้นมะม่วงต้นใหญ่ไม่รู้อายุกี่ชั่วคนอยู่ ต่อมาคนในหมู่บ้านคิดว่าต้นไม้ต้นนี้อายุมากแล้วจึงตัดทิ้ง ต้นกระท้อนเมื่อก่อนมีทุกบ้านแต่ปัจจุบันไม่มี

ทุกปีจะมีการเลี้ยงพระ ส่งพระ เพื่อระลึกถึง**ครูหมอโนรา** ตั้งแต่ทำมาไม่เคยมีโรคระบาด

นอกจากนี้ ที่นี่มีน้ำท่วม ปัจจุบันน้อยลง

สำรวจ ๘ สัมภาษณ์ นางอารมย์ สังข์อยุทธ์

โดย สุนทรี สังข์อยุทธ์ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๑

นางอารมย์ เกิด พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นหลานย่าของ นางทรัพย์ ซึ่งเป็นลูกสาวของ**โนราดุก** ย่าทรัพย์เล่าว่ามี ๖ คนพี่น้อง ชื่อ กริม จีด หมุย ซ้อน ทรัพย์ คนสุดท้องชื่อพร้อมมีชื่อเล่นว่าเอียด (เมื่อมีคำถามว่า ย่าทรัพย์มีพี่น้อง ๖ คนหรือ ๗ คนกันแน่ ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่าไม่แน่ใจ)

ย่าทรัพย์เป็นลูกสาวคนเดียวที่ได้รำโนรา เป็นคนผิวดำจัด ผมหยิก รูปร่างเล็กบาง หน้าตาคมขำ โนราดุกให้เป็นนางเอก ย่าทรัพย์เล่าว่า สมัยเจ้าคุณเทศา (พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี – คอซิมบี๊) เคยพาไปรำถึงเกาะหมาก ไปกับเรือลำใหญ่มาก มีต้นมะพร้าวอยู่ในเรือ มีโรงโนราให้รำในเรือด้วย

ย่าทรัพย์เป็นคนตั้งนามสกุล**รักราวี**ให้พี่น้องที่โคกสะท้อน ต่อมาบางพวกบอกว่าความหมายไม่ดี จะรบกัน จึงเปลี่ยนใหม่เป็น **รักไทย** แต่พวกที่ใช้รักราวีก็มีอยู่

ยายซ้อน มีลูกสาวคนเดียวชื่อ ผล็อย แต่งงานกับพวกนามสกุลเพชรประสิทธิ์ บ้านอยู่ที่หัวสะพานควนปริง

ยายพร้อม มีลูกชายชื่อ ครื่น แต่งงานแล้วไปอยู่นาโยง แล้วถูกคอมมิวนิสต์ยิงตายทั้งครอบครัว ลูกยายพร้อมอีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิงชื่อน้าแจ้ว ยังอยู่ที่โคกสะท้อน นอกนั้นจำไม่ได้แล้ว

ที่บ้านใกล้ ๆ บ้านน้าแจ้ว ชื่อพี่แดง เป็นหลานยายจีด

สมัยนางอารมย์ยังเด็ก ๆ อายุไม่ถึง ๑๐ ปี ย่าทรัพย์พาหลาน ๆ มาเที่ยวบ้านเดิม นั่งรถยนต์ เป็นรถตัวถังไม้ มาลงที่บางรัก เดินข้ามทุ่งนาไปทางวัดโคกมะม่วง บ้านแรกที่ไปถึงคือบ้านน้าแจ้วปัจจุบัน เดิมเป็นที่บ้านของโนราดุก ทวดดุกอยู่ที่บ้านนั้น ทวดหญิงเมียทวดดุกชื่อคล้าย รูปร่างเล็กมาก หลังโกง

ยายกริมมีลูกเป็นชาย ที่จำได้มีลุงแป้น ลุงเลข ทวดดุกจับหลานชายหัดโนราหมด ตอนนั้นพวกผู้หญิงไม่ได้รำแล้ว ย่าทรัพย์ที่แต่งงานแล้วไปรำอยู่พักหนึ่งก็เลิก กลับมาอยู่กับครอบครัวที่โคกเมรุ กันตัง นางเอกจึงใช้ผู้ชายต่อมา คือลุงเลข น้องลุงแป้น พี่เศียรลูกลุงแป้นเป็นพระเอก อาหลานเกิดไล่ ๆ กัน ลูกยายหมุยเป็นพราน รู้สึกว่าจะชื่อครบ พอทวดดุกตาย ลุงแป้นพาโรงเป็น**โนราแป้น**ต่อมา ตอนที่บ้านโคกเมรุมีงาน ก็รับโนราลุงแป้นมารำ ลูกลุงแป้นไม่มีใครสืบทอดโรงโนรา พี่เศียรก็ตายไปก่อน ได้โนราจุกรับช่วง ไม่แน่ว่าเป็นหลานหรือลูกศิษย์

สำรวจ ๘ นายกมล รักราวี

นายกมล อายุ ๖๒ ปี เป็นที่ปรึกษาอาวุโสร้านเค้กสายใจ สาขานาโยง เล่าว่า **ทวดกริม**แต่งงานกับ**ทวดรัก** มีลูก ๘ คน คนที่ ๑ ชื่อ เหลื้อม มีลูกหลานใช้**นามสกุลพรหมทอง** คนที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในสายคือ **สมพร เพชรเมืองตรัง** คนที่ ๒ ชื่อแป้น เป็นพระเอกโรงมโนราห์ มีลูกชื่อเศียร หลานชื่อคล่อง อยู่ที่นาปด แต่งงานกับนางจำรัส ไกรสุทธิ์ ประมาณ ๓-๔ ปีที่แล้ว เกิดอาเพศมีทั้งอุบัติเหตุและถูกปล้น จนต้องทำพิธี **รำแก้บนโนรา** คนที่ ๕ ชื่อเปี้ยน คนที่ ๖ ชื่อ เลียบ ในสายนี้ลูกหลานใช้**นามสกุลเกิดศร** ปัจจุบันตั้งบ้านเรือนอยู่แถวชลประทานนาโยงและอนามัยจอมไตร คนที่ ๗ ชื่อ น้อม คนที่ ๘ ชื่อ เลข มีลูก ๓ คน ชื่อนายจำรูญ อยู่คลองน้ำเจ็ด บ้านเดียวกับนายเลข แต่ปัจจุบันนายเลขแก่มากแล้ว ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวใด ๆ ได้ คนที่สองนายชำนาญ เป็นพ่อของนายณรงค์ (ไก่) สมาชิก อบต.ควนปริงหมู่ที่ ๒ คนสุดท้องชื่ออำพรรณ เสียชีวิต

ตาแป้นกับตาเลขเป็นโนรา ซึ่งการรำโนราของสายตระกูลรักราวี เป็นแบบรำแก้บน และเน้นเฉพาะในสายตระกูลเท่านั้น ไม่ได้รำแสดงในงานทั่วไป

น้องของทวดรัก ชื่อ**ทวดจุ้ย** แต่งงานกับ**ทวดกิ้ม** มีลูก ๖ คน หนึ่งในนั้นคือ ปู่จวน แต่งงานกับนางเหมือน หรือทั่วไปเรียกหมา นายกมลบอกว่าตัวเองเป็นหลานชายคนโต ปู่จวนจึงพาไปกับโรงโนราเสมอ สมัยนั้น ย่าหมาแสดงเป็นพราน และแสดงร่วมกับตาแป้นและตาเลข ต่อมาภายหลังมีพรานรุ่นใหม่อีกคนชื่อ นายเชื้อ นิลตะ อยู่บ้านลำพิกุล

นายจวนมีลูก ๗ คน คนโตคือพ่อหวน คนที่ ๒ ชื่อเหียน เป็นผู้หญิงคนเดียว คนที่ ๓ ชื่อ ชื่น คนที่ ๔ ชื่อ รื่น คนที่ ๕ **โนราจุก** คนที่ ๖ ชื่อปาน คนที่ ๗ ชื่อจิต ปัจจุบันนางเหียน โนราจุก และนายปานยังมีชีวิตอยู่

ในสายตระกูลรักราวีสืบทอดการรำโนรากันมา สมัยก่อนไม่นิยมให้ผู้หญิงรำโนรา แต่ปัจจุบันมีผู้หญิงรำอยู่บ้าง ที่จำได้ชื่ออุไร เป็นหลานของทวดกิ้ม **หิ้งโนราใหญ่**ของตระกูลอยู่ที่บ้านนายวิโรจน์ ลูกชายโนราจุก ทุก ๆ ปีจะมีการพบญาติสายเดียวกัน ซึ่งลูกหลานให้ความสำคัญมาตลอด ครั้งหนึ่งลูกชายคนโตของนายกมล จู่ ๆ ก็ร้องแบบโนราออกมาได้โดยไม่มีพื้นมาก่อน นางหมาจึงเอาหมากเป๋าแล้วให้หลานกิน อาการจึงหายไป มาทราบทีหลังว่าที่บ้านนายเลขมีการรำโนราแทงเข้ แต่ไม่ได้ไป นายกมลบอกว่าเหมือนตายายมาเตือนให้รู้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ

นอกจากนี้นายกมลยังเล่าถึง **ข้าวสามหาบสามขอน** เป็นการทำบุญในช่วงวันสงกรานต์ สมัยก่อนจะนำของในครัว เช่น ข้าวสาร กะปิ หอม กระเทียม ไม้ขีดไฟ มาห่อด้วยใบตองขนาดเล็ก ๆ ก่อนเอาไปใส่หาบไหว้ ต่อมาใช้กระดาษห่อแทนใบตอง ปัจจุบันไม่เคยเห็นประเพณีนี้แล้ว จำได้ว่าเมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้า ก็ต้องตามไต้ ใช้ขี้ชัน เอาเปลือกเสม็ดมาชุบน้ำมันยาง จุดให้เกิดไฟ การใช้น้ำก็ลำบาก ไม่มีขันต้องตักกับต้อหมาก

ข้อมูลเกี่ยวกับสายตระกูลรักราวี นายกมลถามตรวจทานกับนายจำรูญ และนายตรีจักร เป็นครูและเป็นนายหนังตะลุงอยู่ที่ควนทองสีห์

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.ควนปริง)

ตำบลควนปริงเป็น ๑ ใน ๑๔ ตำบลของอำเภอเมืองตรัง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองไปทางทิศใต้ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๙,๓๗๕ ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๙ หมู่บ้านและมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลทับเที่ยงและตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลควนธานี อำเภอกันตัง

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลควนปริงเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมเกือบทุกปีในบริเวณหมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่อยู่ติดแม่น้ำตรัง ได้แก่ หมู่ที่ ๕ กับหมู่ที่ ๖ ส่วนที่ราบลุ่มตอนบนของหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๘ และหมู่ที่ ๙ ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินตื้นปานกลาง มีการระบายน้ำออกได้เร็ว เป็นดินเนื้อละเอียดที่มีก้อนกรวดหรือศิลาแลงปะปน บางแห่งจะมีก้อนศิลาแลงขนาดใหญ่ พบในสภาพพื้นที่ราบ นอกจากนี้ยังมีสายน้ำไหลผ่าน ได้แก่

คลองควนปริง ไหลผ่านหมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๖ ลงแม่น้ำตรัง

คลองเมือง ไหลผ่านหมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๘ บางส่วน ไหลลงคลองควนปริง

ห้วยโคลน เป็นห้วยที่แยกมาจากคลองพรุขามของตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง ไหลผ่านหมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๗ บางส่วน มีน้ำใช้ตลอดปี

ประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๗,๓๙๒ คน มีจำนวนครัวเรือน ๒,๐๖๐ ครัวเรือน (ข้อมูล พ.ศ.๒๕๕๐)

อาชีพส่วนใหญ่ของคนในตำบลคือ การทำสวนยางพารา รับจ้าง ทำการเกษตรและตีเหล็กประเภทเครื่องใช้จากโลหะ

การคมนาคมในตำบลควนปริงใช้ทางบกเป็นสำคัญ ได้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๐๓ เป็นถนนสายหลัก และทางหลวงชนบทหมายเลข ๒๒๐๕๑

ศาสนสถานมี วัด ๒ แห่ง มัสยิด ๔ แห่ง และสำนักสงฆ์ ๑ แห่ง ได้แก่ วัดนาป้อ และวัดโคกมะม่วง มัสยิดบ้านเกาะปริง มัสยิดบ้านไซหนุนอิสลาม มัสยิดบ้านห้วยโคลน มัสยิดสุเหร่าบ้านกลาง สำนักสงฆ์สันติวัน

หมู่บ้านที่เพิ่มขึ้นใหม่ ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๘ **บ้านนาป้อ** ซึ่งแยกออกมาจากหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๙ **บ้านกลาง** แยกออกมาจากหมู่ที่ ๑

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๔๕)

ควนปริง บนควนมีต้นมะปริงใหญ่ขึ้นอยู่ **(อยู่ตรงไหน ยังมีอีกหรือไม่ เป็นที่เดียวหรือคนละที่กับบ้านเกาะปริง หมู่ที่หนึ่ง)**

หมู่ที่ ๑ **บ้านเกาะปริง** มีต้นมะปริงขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ลักษณะคล้ายเกาะ **(ยังมีอีกหรือไม่)**

หมู่ที่ ๒ **บ้านโคกสะท้อน** บนโคกมีต้นกระท้อนขึ้นอยู่ **(อยู่ตรงไหน ยังมีอีกหรือไม่)**

หมู่ที่ ๓ **บ้านนาป้อ** เดิมเรียกว่าบ้านนาฉ้อ เพราะสมัยก่อนมีการซื้อขายที่นากัน ผู้ซื้อและผู้ขายฉ้อโกงกัน จึงเรียกนาบริเวณนี้ว่านาฉ้อ (ข้อมูล อบต.ควนปริง ชื่อบ้านไซหนุน) **(ศึกษาคำว่า ป้อ ว่ามีความหมายอื่น ๆ อีกหรือไม่ อย่างไร)**

หมู่ที่ ๔ **บ้านหลวนช้าง** เจ้าเมืองเดินทางด้วยช้างเดินทางผ่านทางนี้ ต่อมาชาวบ้านใช้เป็นทางเดินของวัวควาย ปัจจุบันยังมีร่องรอยของหลวนช้าง หรือทางเดินของช้างอยู่ (หลวน หมายถึงทางเดินสาธารณะระหว่างท้องนาท้องทุ่ง) **(ปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไร)**

หมู่ที่ ๕ **บ้านควนปริง** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบลควนปริง

หมู่ที่ ๖ **บ้านควนปริง** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบลควนปริง

หมู่ที่ ๗ **บ้านทุ่งหวัง** กองทัพของเจ้าเมืองเดินทางผ่านมาถึงทุ่งแห่งนี้ พบผู้หญิงคนหนึ่งชื่อนางหวัง จึงเรียกบ้านในหย่อมนี้ว่าบ้านทุ่งนางหวัง แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นทุ่งหวัง **(พื้นที่ติดต่อกับทุ่งหวังตำบลโคกหล่อหรือไม่)**

(**หมายเหตุ** ในช่วงงานวิจัยเรื่อง**ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดตรัง** ตำบลควนปริงมี ๗ หมู่บ้าน)

เอกสาร ๓ (นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. ๒๕๔๐ : ๒๖)

อังคาร ๒๗ พ.ค.๑๒๑

.....๔.๐๐ ถึงบ้านบางเตียว ภูมิสถานอย่างเดียวกับบางเป้า มีทางแยกไปโคกท้อน..... ..... เที่ยง ๑๕ ถึงบ้านควนมะปริง หยุดพักที่ศาลากำนัน กำนันนี้ที ๗๐ หลังคาเรือน ทำนา เที่ยง ๓๐ ไปข้ามคลองเมือง มีตพานยาวประมาณ ๑๒ วา นามีมากในตำบลนี้ เที่ยง ๓๕ ถึงบ้านบางรัก...

เอกสาร ๔ (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ๒๕๐๖.: ๑๕๗)

วันที่ ๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๘

.....มีแห่งหนึ่งที่จำได้ถนัดชื่อบ้านควนมะปริง นายกำนันตำบลนี้เป็น “แขก” ชื่อเจ๊ะคง ได้ถามว่าพูดแขกได้หรือไม่ ตอบตรง ๆ ว่า “หม่าย” แขกชนิดเจ๊ะคงนี้มีอยู่กันเป็นหมู่ ๆ หลายตำบลตามทางที่ไป.....

เอกสาร ๕ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

หมายเหตุ ในเขตตำบลควนปริงปัจจุบัน รวมเอาตำบลนาป้อและบางส่วนของตำบลโคกพลาเดิมเข้ามาด้วย

ฐานข้อมูลชุมชนลุ่มคลองนางน้อย

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายเหลือม เพชรบุญ	๕๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลนาโยงเหนือ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อายุ ๙๒ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๑)

๒

นายอื้น เดชเหมือน	๒๖ หมู่ที่ ๖ บ้านหัวถนน ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๘๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๒)

๓

นางช่วย พิทักษ์	๓ หมู่ที่ ๔ บ้านนางน้อย ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๙๑ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๔

 นายสัมพรรณ พิทักษ์	๓ หมู่ที่ ๔ บ้านนางน้อย ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๕๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๓)

๕

 นายสุวรรณ ศรีนคร	๒๖ ถนนพระงาม ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๘๐ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๖

 นายชัยพร จันทร์หอม	๔๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลนาโยงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๕๑ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๗

 นายเขียน เตียวย่อง	๓๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๖๘ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๖)

๘

 นายวิง แสงดำ	๓๑/๑ ถนนคลองน้ำเจ็ด ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๘๑ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๗)

๙

นายเฉวียง กลับใจ	๙๕ ถนนบ้านโพธิ์ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๘๔ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๘)

๑๐

 นายเชือน สงชู	..... หมู่ ๗ ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๖๔ ปี (ดู ➢ เวที)

๑๑

 นายปรีชา เดชเหมือน	..... หมู่ ๑ ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง อายุ ๔๓ ปี (ดู ➢ เวที)

๑๒

 นายพิน ห่าสัง	๑๓๐ หมู่ ๕ ตำบลนาโยงเหนือ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อายุ ๗๔ ปี (ดู ➢ เวที)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบลนาพละ	หมู่ที่ ๘ ตำบลนาพละ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

บ้านโคกหล่อ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๖, ๗)

บ้านโคกหล่อ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๖, ๗)

บ้านนาหมื่นราษฎร์ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๖)

บ้านโคกหล่อ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๖, ๗)

บ้านโคกพลา (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๗)

นาพละ (ดู ▶ เอกสาร ๒ เวที ๑)

บ้านหนองช้าง (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านใสหยี (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านนางน้อย (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

บ้านยางงาม(ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านหัวถนน (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๒.๑, ๒.๒)

บ้านหนักตอ (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านหนองเรี้ย (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านหนองนนท์ (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านหนองแสง (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านโพธิ์ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๘)

บ้านนาทองหลาง (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๘)

บ้านท่าปาบ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๘)

นาหมื่นศรี (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านนาจิก (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๑ เวที ๒)

บ้านหัวเขา (ดู ▶ เอกสาร ๒)

บ้านนางาม (ดู ▶ สำรวจ ๘)

บ้านหน้าวัดหึงค์ (ดู ▶ สำรวจ ๑)

บ้านกลาง (ดู ▶ สำรวจ ๑ เวที ๒)

บ้านตากแดด (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑)

บ้านคลองเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๖)

บ้านควนขัน (ดู ▶ สำรวจ ๔)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

คลองนางน้อย (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑ เวที ๑)

คลองน้ำเจ็ด (ดู ▶ เวที ๑)

คลองเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑, ๖)

ห้วยไม่ไผ่ (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑, ๘)

เหมืองเมรุ (ดู ▶ สำรวจ ๔ เวที ๔)

โคกโพธิ์ (ดู ▶ สำรวจ ๘)

ทุ่งใหญ่ ทุ่งนาพละ ทุ่งนาหว้า ทุ่งนางาม ทุ่งไสแค (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑)

ทุ่งนาหลวง (ดู ▶ เวที ๔)

หนองบ่อ หนองนาพละ หนองตรุด หนองนาหล่อ หนองชายลาย (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑)

หนองแฝก นานางสวย หนองกุ่ม (ดู ▶ สำรวจ ๖.๒)

วัดแจ้ง (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

วัดคลองน้ำเจ็ด (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

วัดสาริการาม (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๖, ๗)

วัดนิคมประทีป (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๖)

วัดควนขัน (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๔)

วัดพระงาม (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๔)

วัดคงคาวดี (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๓.๓)

วัดโพธาราม (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๘)

วัดโคกพิกุล (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑, ๓.๓)

วัดหัวถนน (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๒.๒, ๓.๑)

วัดหัวเขา (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๒.๓, ๓.๑)

วัดพระพุทธสิหิงค์ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑ เวที ๑)

วัดรัตนาภิมุข (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

วัดมงคลสถาน (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

วัดกะช่องเปี่ยมราษฎร์ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓.๑)

วัดออกหรือวัดนาหมื่นราษฎร์ (ดู ▶ สำรวจ ๖)

วัดกลาง (ดู ▶ สำรวจ ๑ เวที ๒)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

ตรังคชสาร (ดู ▶ สำรวจ ๓.๒)

ศรีนคร (ดู ▶ สำรวจ ๔)

พระตรังควิษยาณุรักษ์พิทักษ์รัฐเสมา (ดู ▶ สำรวจ ๒.๑)

ขุนศรีขันเศรษฐี (ดู ▶ สำรวจ ๔)

กำนันคล้าย ทวิสุวรรณ (ดู ▶ สำรวจ ๗)

เทียนคุ้ย ตั้งปอง (ดู ▶ สำรวจ ๔ เวที ๔)

หลวงศรีจันทร์ (ดู ▶ สำรวจ ๒.๒ เวที ๓)

พระเชี้ยง (ดู ▶ เวที ๓)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ต้นไคร้ (ดู ▶ สำรวจ ๖ เวที ๔)

ต้นสาคู (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑, ๖)

ทำนา (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑ เวที ๓)

ทำจาก จักสานเสื่อสาด (ดู ▶ สำรวจ ๓.๑)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

การขุดคลองครั้งแรก (ดู ▶ สำรวจ ๖, เวที ๔)

พระพุทธสิหิงค์สูญหาย (ดู ▶ สำรวจ ๒.๒)

น้ำท่วมหนัก (ดู ▶ เวที ๔)

การฟื้นฟูศึกษาพระพุทธสิหิงค์โดยหนังสือพิมพ์แม่น้ำ (ดู ▶ สำรวจ ๕.๒)

การสร้างป้องคลอง (ดู ▶ เวที ๔)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

การแย่งพระ (ดู ▶ เวที ๕)

๕.๒ การละเล่น

การเล่นขี้พร้าน้ำเต้า การเล่นงม และเล่นดำฝัง (ดู ▶ สำรวจ ๒.๔)

บทร้องมโนราห์ (ดู ▶ สำรวจ ๗)

๕.๓ ภูมิปัญญา

นา น้ำ วัด วิถีที่พึ่งพากัน (ดู ▶ เวที ๓)

ลงไม้แน่ (ดู ▶ เวที ๓)

เพลงกล่อมเด็ก (ดู ▶ สำรวจ ๒.๔)

คาถาบูชาพระหึงค์ (ดู ▶ สำรวจ ๒.๔)

๕.๔ ความเชื่อ

ท่านจังโหลน (ดู ▶ สำรวจ ๒.๓)

๕.๕ อื่น ๆ

พระพุทธสิหิงค์ (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๑,๒, ๒, ๕.๑ เวที ๒)

นางเลือดขาว (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๒.๒ เวที ๒)

พ่อแก้วบัวเพชร (ดู ▶ สำรวจ ๓.๓)

หลวงพ่อกาแก้วการาม (ดู ▶ สำรวจ ๗)

ประเด็นการศึกษาต่อ (ดู ▶ เวที ๖)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

สำรวจ ๑ สัมภาษณ์ นายเหลือม เพชรบุญ

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

บ้านหน้าวัดหึงค์ อยู่ใกล้บ้านกลาง เมื่อก่อนมีคนอาศัยอยู่มาก อยู่ติดคลองนางน้อยฝั่งซ้าย เดิมคลองกว้าง น้ำใส ลึก เชี่ยว ต้นไม้ริมคลองมาก ปลาก็มาก มีหน้าท่าอยู่ข้างวัด

คนเฒ่าคนแก่เล่าว่ามีท่อนไม้ลอยทวนน้ำมา มีเสียงดังหึง... หึง... ชาวบ้านจึงนำมาเป็นไม้แก่นหล่อพระหึงค์ที่อยู่ในโบสถ์ พระหึงค์มีความศักดิ์สิทธิ์มากเป็นที่นับถือของคนในบ้าน เดิมมีต้นพิกุลอยู่ ๔ ต้น อยู่ ๔ มุมโบสถ์ มีมานานมากแล้ว เมื่อเกิดมาก็เห็นต้นพิกุลใหญ่มาก ตอนนี้เหลือเพียงต้นเดียว มีต้นหว้างอกแทนต้นพิกุลอีกต้นสมัยที่ยังไม่เกิด ต้นพิกุลฝั่งหัวนอนโบสถ์ถูกตัดออกไป

ต้นพิกุลที่ยังเหลืออยู่เพียง ๑ ต้น อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบสถ์

เดิมมี**วัดกลาง**อยู่แถวโรงเรียนป่ายางซึ่งยุบไปแล้ว วัดกลางเป็นวัดดั้งเดิม อยู่ต่อกับบ้านนาจิก พระหึงค์เคยอยู่อยู่ที่นี่ ต่อมาวัดกลางร้าง จึงได้ย้ายวัดพระพุทธสิหิงค์มาอยู่ในที่ปัจจุบัน

ต้นหว้าที่งอกขึ้นมาแทนต้นพิกุลที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโบสถ์

สำรวจ ๒.๑ สัมภาษณ์ นายอื้น เดชเหมือน

โดย นายสำราญ สมาธิ นางสุวณี สมาธิ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สมัยก่อนพื้นที่หัวถนนทั้งสองข้างเป็นทางพลี มีการลากพระจากวัดหัวถนนไปยังวัดพระงาม ชาวกันตังได้ขึ้นมาค้าขาย หัวถนนเป็นเพียงชื่อสมมติเท่านั้น จริง ๆ แล้ว ไม่ได้เป็นถนนแต่อย่างใด ทุกคนต่างมาซื้อของที่นั้น ก็เลยเรียกติดปากว่า**หัวถนน** เป็นจุดศูนย์กลางในการค้าขาย ขายจาก ขายปลา และน้ำตาล แม่ค้าล่องเรือขึ้นมาจากกันตัง

นายอื้น เดชเหมือน มาจากอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ซึ่งเป็นบ้านของภรรยา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พ่อตาของนายอื้น เป็นแพทย์ประจำตำบล ชื่อ แพทย์เอียด ยิ้มสง เล่าว่าในสมัยที่เจ้าเมืองตรังเป็นคนแถวนี้ (**พระตรังควิษยาณุรักษ์พิทักษ์รัฐเสมา** พ.ศ. ๒๓๙๖) ได้สร้างวัดหัวถนน เกิดชุมชนขึ้นเรียกว่า **บ้านตากแดด** และกลายมาเป็นบ้านหัวถนนในที่สุด

สำรวจ ๒.๒ สัมภาษณ์ นายอื้น เดชเหมือน

วัดหัวถนน ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๖ ตำบลนาพละ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีการเล่าประวัติต่อกันมาว่าสร้างโดยพระยาตรังฯ ผู้เป็นเจ้าเมืองตรัง วัดหัวถนนมีความเจริญกว่าวัดอื่น ๆ ในสมัยนั้น พระยาตรัง ฯ ได้อัญเชิญ**พระพุทธสิหิงค์** ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่เรียกกันว่า พระหึงค์ มาไว้ที่วัดหัวถนน แล้วสร้างโต๊ะตั้งพระบูชาบนกุฏิโดยใช้ไผ่สีสุกแทนตะปู **พระพุทธสิหิงค์ที่มาอยู่วัดหัวถนนได้สูญหายไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖** ตอนนี้กล่าวกันว่าไปตกอยู่กับนักการเมืองระดับชาติคนหนึ่ง ส่วนทางวัดพระพุทธสิหิงค์ก็ได้หล่อพระจำลองไว้ในโบสถ์แทน

ความเป็นมาของพระพุทธสิหิงค์ตามที่กล่าวกันในท้องถิ่น ความว่า **นางเลือดขาว**อัญเชิญมาจากลังกาแล้วสร้างวัดไว้ ส่วนพระพุทธสิหิงค์องค์ที่หล่อใหม่ก็มีตำนานว่า มีแก่นไม้ลอยทวนน้ำมาติดที่หน้าท่าวัด และมีเสียงดังหึง...หึง...ชาวบ้านจึงเอาแกนไม้นั้นมาเป็นแกนในการหล่อองค์พระ

พระพุทธสิหิงค์มีความสำคัญต่อผู้คนในท้องถิ่น เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีเรื่องอะไรร้อนใจจะบนพระพุทธสิหิงค์ การบนบานศาลกล่าวและได้ดังหวัง เช่น เมื่อฝนมาบนว่าอย่าให้ฝนตก ฝนก็ไม่ตกจริง แก้บนด้วยการจุดเทียนถวาย ช่วงเดือนห้าของทุกปีจะมีการอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์ไปสรงน้ำที่ศาลากลาง โดยอุ้มผ่านไปทางบ้านโคกขี้เหล็ก **ท่านหลวงศรีจันทร์**ชาวจังหวัดพิษณุโลกมาอยู่วัดหัวถนนยืนยันว่าพระพุทธสิหิงค์องค์นี้เป็นของแท้

สำรวจ ๒.๓ สัมภาษณ์ นายอื้น เดชเหมือน

ท่านจังโหลนเป็นทวดศักดิ์สิทธิ์อยู่ที่หน้าถ้ำใน**วัดหัวเขา** ชาวบ้านจะบนบานเมื่อสัตว์เลี้ยงหายบนแล้วจะได้กลับคืน การแก้บนใช้ข้าวเปียก ๓ หาบ เดิมไม่มีรูปปั้น เพิ่งสร้างขึ้นไม่เกิน ๕๐ ปี

สำรวจ ๒.๔ สัมภาษณ์ นายอื้น เดชเหมือน

มีการละเล่นในน้ำ แถวคลองนางน้อย ได้แก่ **การเล่นขี้พร้าน้ำเต้า การเล่นงม และเล่นดำฝัง** มีการปักหลักไว้ในกลางคลองและดำน้ำหา

นายอื้น เดชเหมือน ร้อง**บทเพลงกล่อมเด็ก**ที่น่าสนใจ ได้แก่

“อาเอ้อ.....นกเอย...นกเขา...ขันแต่เช้าหลายวันไปจนเที่ยง...สามกุกแก้มทำสำเนียง...เสนาะเสียงทำเงียบ...รีบระงับ อันมารดารักบุตรสุดถนอม สู้ขับกล่อมไกวเปลเวให้หลับ พระคุณท่านปลาบปลื้มอย่าลืมลับ หมั่นคำนับค่ำเช้าทุกเช้าเอย

หวันขึ้นเออ....มันขึ้นมาทรงกลด...ยกน้องขึ้นใส่รถ แล้วจูบพลางชมพลาง...จูบแก้มไปหอมหมาก...จูบปากแม่หอมแจกเทียนราง...จูบพลางชมพลาง...หวางลูกอี...เออ....นอน

ไปเขาเออ...ไปตัดหวายเดามาคล้องช้าง...ทำห่วงให้กว้าง ๆ ...คล้องช้างที่ภูเขาเขียว...คล้องได้ตัวเดียวได้พลายเออ...ดำ...เรียกช้างเออ...เขาเรียกมาจังจัง ได้พลายงาดำ...พลัดพ่อ...พลัดแม่แต่น้อง...กินแต่น้ำอ้อย...ไอ้พลาย...เออ...ดำ

ไปคร...เอย...เข้าไปแลพระนอนและพระนั่ง...พระพิงเสาดั้ง...พระนั่งแบงเชิงเออ...กลม

ไก่เออ...ไก่แจ้...ว่ายน้ำไปต่อแต้...ไปขอเมีย...ขันหมากลอยน้ำเสีย...เอาไหรขอเมียละไก่แจ้...นั่งเรินพี่...เรินน้อง...ขอเงิน...ของทอง...สองสามแคร่...เอาเงินมาแต่ไหนละไก่แจ้...เงินแม่...มึงยังเออ...โข

ลูกสาวเหอ...ชาวบ้านตีน...เทียมได้ผัวจีน ได้นอนสาดเจ็ดชั้น...ได้ผัวไทย...ชั้นไหน...ชั้นนั้นนอนสาดเจ็ดชั้น...ลูกสาวเริน...เออ...ตีน

ฝนตกเออ...มันตกลงสุม ๆ ไม้ไผ่กอหนุ่ม...แตกพุ่มที่กลางกอ...ถ้าพี่เป็นช้าง จะขอเข้าไปง้างออกสักหน่อ...ไม้ไผ่หนุ่มแตกพุ่มที่กลางกอ...สองหน่อเทียมเทียมเออ...กัน”

คาถาบูชาพระหึงค์นี้ได้มาจากหนังสือมนต์พิธีชาวพุทธ ใช้สวดทุกคืนก่อนเข้านอน

หันทะ มะยัง พุทธะปะสังสา คาถาโย พุทธสิหิงโค นามะ ภะณามะ เส ฯ

อิติ ปะวะระสิหิงโค อุตตะมะยะโสปิ เตโช
ยัตถะ กัตถะ จิตโตโส สักกาโร อุปาโท
สกาละพุทธะสาสะนัง โชตะยันโตวะ ทีโป
สุระนะเรหิ มะหิโต ธะระมาโนวะ พุทโธติ ฯ
พุทธสิหิงคา อุบัติมา ณ แดนใด
ประเสริฐ ธ เกริกไกร ดุจกายพระศาสดา
เป็นที่เคารพน้อม มนุษย์พร้อมทั้งเทวา
เปรียบเช่นชวาลา ศาสนาที่ยืนยง
เหมือนหนึ่งพระสัมพุทธ สุวิสุทธิ์พระชนม์คง
แดนใดพระดำรง พระศาสน์คงก็จำรูญ
ด้วยเดชสิทธิศักดิ์ ธ พิทักษ์อนุกูล
พระศาสน์บ่มิสูญ พระเพิ่มพูนมหิทธา
ข้า ฯ ขอเคารพน้อม วจีค้อมขึ้นบูชา
พิทักษ์ ธ รักษา พระศาสน์มาตลอดกาล
ปวงข้า ฯ จะประกาศ พุทธศาสน์ให้ไพศาล

ขอพระอภิบาล ชินมารนิรันดร์ เทอญ ฯ

สำรวจ ๓.๑ สัมภาษณ์ นางช่วย พิทักษ์ นายสัมพรรณ พิทักษ์

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ในสมัยก่อนชุมชนริม**คลองนางน้อย**ที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่น คือ **บ้านนางน้อย** คนสมัยก่อนถือว่าอยู่ริมคลอง ใกล้แม่น้ำ ใกล้นาก็สามารถอยู่ได้ หลังทำนาเสร็จ ก็ตัดทาง**สาคู**มา**ทำจากทำสาด (เสื่อ)** ขายเป็นรายได้ เดิมสาคูมีมากที่**คลองเมือง** เพิ่งนำมาปลูกที่คลองนางน้อยตอนสมัยนางช่วย พิทักษ์ยังเป็นเด็ก ๆ ต้นคลองเมืองเรียกว่า แม่น้ำผุด มีน้ำผุดขึ้นมาเอง ข้างใต้เป็นคลองอยู่ตรงทิศใต้วัดโคกยาง อาชีพส่วนใหญ่ของคนที่นี่คือ**ทำนา**

ในลุ่มน้ำคลองนางน้อย มีวัดที่มีความสำคัญมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน อยู่หลายวัดแต่ละวัดอยู่ใกล้กันมาก แสดงว่ามีชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่นี้อยู่มาก วัดในลุ่มน้ำนี้ ได้แก่ **วัดแจ้ง วัดสาริการาม วัดคลองน้ำเจ็ด วัดโคกหล่อ วัดควนขัน วัดพระงาม วัดโพธาราม วัดคงคาวดี วัดโคกพิกุล (วัดโคกยาง) วัดหัวถนน วัดหัวเขา วัดพระพุทธสิหิงค์ วัดรัตนาภิมุข วัดมงคลสถาน วัดกะช่อง เปี่ยมราษฎร์** โดยวัดส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้ ๆ กับทุ่งใหญ่

ทุ่งนาในพื้นที่นาพละและใกล้เคียงเป็นทุ่งนาที่อยู่ระหว่างและริมฝั่งคลองนางน้อยและคลองน้ำเจ็ด นายสัมพรรณ พิทักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านนางน้อย บอกว่า ทุ่งนี้มีชื่อว่า **ทุ่งใหญ่** มีอาณาบริเวณจากริมชายเขาช้างหายไปทางฝั่งตะวันตกริมฝั่งคลองนางน้อยและคลองน้ำเจ็ด จนไปถึงริมวัดกะพังสุรินทร์ และริมวัดพระงาม ของพื้นที่บ้านโพธิ์ ในทุ่งใหญ่มีทุ่งเล็ก ๆ อีก ๔ ทุ่ง ได้แก่

ทุ่งนาพละ อยู่ทางทิศเหนือของนบหานโพธิ์ หรือนบนาหว้า **ทุ่งนาหว้า** อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดโพธาราม **ทุ่งนางาม** อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดพระงาม **ทุ่งไสแค** อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดคงคาวดี ส่วนทางตะวันตกของวัดหัวถนนเรียกรวมกันเป็นทุ่งใหญ่

ในทุ่งใหญ่มีหนอง ที่สำคัญ ดังนี้

หนองบ่อ อยู่ทางใต้ของนบนาหว้า **หนองนาพละ** อยู่ในทุ่งนาพละ **หนองตรุด** อยู่ทิศตะวันออกของบ้านยางงาม **หนองนาหล่อ** อยู่ทางทิศตะวันตกของวัดหัวถนน **หนองชายลาย** อยู่ในทุ่งไสแค

มีห้วยอยู่ ๑ สาย คือ **ห้วยไม้ไผ่** เริ่มจากหนองชายลาย ไหลผ่านหลังโรงเรียนตรังวิทยาในปัจจุบัน ลงคลองไฟและคลองน้ำเจ็ด

สำรวจ ๓.๒ สัมภาษณ์ นางช่วย พิทักษ์ นายสัมพรรณ พิทักษ์

มีตระกูลที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ ตระกูล**ตรังคชสาร** นายไข่ พิทักษ์ (อายุ ๗๐ ปีเสียชีวิตในปี พ.ศ. ๒๕๓๕) ได้เล่าให้นายสัมพันธ์ พิทักษ์ ว่ามีความใกล้ชิดกับบ้านของหลวงเมือง เพราะตนเองเป็นหมอมีความรู้เรื่องยาได้เข้าไปดูแลรักษาลูกทาสในบ้านของหลวงเมือง ซึ่งมีลูกทาสอยู่กว่า ๒๐ ครัวเรือน สำหรับเป็นแรงงานในการทำนา ลูกหลวงเมืองชาวบ้านเรียก แม่เขต แต่งงานกับนายรุ่ม เป็นต้นตระกูลตรังคชสาร **(ตรวจสอบ)**

สำรวจ ๓.๓ สัมภาษณ์ นางช่วย พิทักษ์

ยังมีวัดที่มีความสำคัญในแถบนี้อีก คือ **วัดคงคา และวัดโคกพิกุล** (วัดโคกยาง) วัดคงคาอยู่ติดคลอง เมื่อก่อนเจริญมาก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือกัน คือ **พ่อแก้วบัวเพชร** เป็นพระองค์กลางของพระประธาน ส่วนวัดโคกยางเมื่อก่อนมีเพียงกุฏิ ๑ หลัง มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือกัน คือ พ่อท่านพุ่ม สมัยก่อนทำบุญกันที่วัดคงคา มีพระมาก ตั้งแต่เกิดมาก็ไปทำบุญที่วัดคงคาตลอด พ่อทวดอยู่วัดคงคา วัดโคกยางกับวัดคงคามีความเจริญไม่เท่ากัน แข่งกัน เมื่อโคกยางขึ้น วัดคงคาก็ลง วัดคงคาได้สร้างขึ้นมาก่อนอยู่ริมคลองมีงานและพิธีต่าง ๆ มากมาย มีการระดมแรงงานภายในหมู่บ้าน ต้องเตรียมงานล่วงหน้า นวดข้าว ออกปาก(ลงแขก)ซ้อมข้าวสาร โรงธรรมของวัดคงคามีขนาดใหญ่หลังคามุงด้วยจากสาคู

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ศรีนคร

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๐

บ้านควนขัน เดิมเป็นที่สูงน้ำไม่ท่วม มีต้นขันงอกตลอดมาจากวัดโคกหล่อจึงเรียกว่า ควนขัน มีคนอยู่อาศัยแถวควนขันมายาวนาน ปู่ชื่อ**ขุนศรีขันเศรษฐ์** เป็นอดีตกำนันและต้นตระกูล**ศรีนคร** สมัยเถ้าแก่**เทียนคุ้ย ตั้งปอง** มีการขุดคลองผันน้ำจากคลองนางน้อย ผ่านหน้าวัดพระงาม เรียกว่า **เหมืองเมรุ** น้ำที่ผันมานั้นนำมาใช้ทำนาแถวนาหลวง

สถานที่ที่สำคัญของควนขันมี **วัดพระงาม** สร้างแต่สมัย**นางเลือดขาว** มาก่อนวัดควนขัน เดิมเป็นสำนักสงฆ์ไม่ได้ฝังลูกนิมิต เป็นที่ชุมนุมกันในการลากพระ เมื่อคราวเดือน ๕ แรมค่ำ มีเรือพระจากวัดในเขตข้างเคียงมารวมกัน เช่น วัดควน วัดโคกหล่อ วัดคลองน้ำเจ็ด วัดไสหนุน วัดโพธิ์(วัดโพธาราม) วัดคงคา วัดโคกงับ เป็นต้น ตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ เรือพระมาชุมนุมกันที่ทิศตะวันออกเหมืองเมรุ มีการแย่งพระ ทำบุญ ชัดต้ม แข่งหนัง ยิงบ้า สนุกมาก

ต้นโพธิ์ หน้าวัดเป็นที่เผาผี มีเหตุการณ์ฟ้าผ่าเณรที่ใต้โคนเดือย ทำให้การลากพระซาลงไป

พระที่มีความสำคัญ คือ พระงาม มีความศักดิ์สิทธิ์ถ้าหนังโนรามาแสดงโดยไม่ได้ออกชื่อก็จะเจ็บพุง(ปวดท้อง)แสดงไม่ได้ และถ้าคนมาวุ่นวายในวัด คนคนนั้นก็อยู่ไม่ได้ด้วย คนแก่เล่าให้ฟังว่าเมื่อก่อนมีข้าหลวง ไม่รู้ว่าเป็นใคร มาลักทุบเอาก้อนทองที่อาสน์พระไป

สำรวจ ๕.๑ สัมภาษณ์ นายชัยพร จันทร์หอม

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๐

ประวัติศาสตร์ช่วงก่อน ๑๐๐ ปี ของชาวนาโยง คือ **พระพุทธสิหิงค์** ชุมชนที่อยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกวัดพระพุทธสิหิงค์ เรียกว่า ชุมชนวัดกลาง เป็นเพียงชื่อชุมชน แต่ไม่มีวัดอยู่จริง ที่มาของชื่อวัดกลางนี้น่าจะมีการสืบค้นว่าเป็นเพราะเหตุใดมีชื่อชุมชนว่าวัดกลางแต่กลับไม่มีวัด (มีคนบอกว่าวัดกลางร้างแล้วสร้างวัดพระพุทธสิหิงค์แทน) และอยากสืบเชื่อมโยงไปให้ถึงกลุ่มผ้าทอนาหมื่นศรีด้วย

พระพุทธสิหิงค์เป็นพระที่ผู้คนให้ความเคารพศรัทธา กราบไหว้บูชา คือ พระในโบสถ์วัดพระพุทธสิหิงค์ ได้มีปาฏิหาริย์ มีการปัดเป่าทุกข์โศกโรคภัย เช่น การบนบานศาลกล่าวเรื่องป้องกันเภทภัยต่าง ๆ มีการเคารพนับถือและยังคงเลื่อมใสศรัทธาอยู่จนถึงปัจจุบัน มีการไปปิดทองพระพุทธสิหิงค์หรือห่มผ้าพระ สมัยก่อนมีการจัดทำรูปพระประจำตัวของแต่ละคนแล้วนำไปฝากไว้กับวัด เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ จำได้ดีแม่หรือพ่อแก่ให้ทำรูปปั้นพระขึ้นมาแทนตัวเรา นำมาถวายพระ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ได้แก่ การจัดประเพณีขนทรายเข้าวัด การเวียนเทียน วันขึ้นแปดค่ำจะมีการไปนอนที่วัด

ต้นพิกุลเท่าที่จำความได้มีอยู่ ๓ ต้น ด้านทิศใต้ของโบสถ์จะมีอยู่ ๑ คู่ และด้านหลังโบสถ์ ๑ คู่ อีกต้นหนึ่ง ต้นหว้าขึ้นมาแทน และอาจจะเป็นไปได้ว่ามีการปลูกต้นพิกุลรอบโบสถ์

การไหว้พระพุทธสิหิงค์และการอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น จะเป็นบทสวดที่แตกต่างจากวัดทั่วไป พระพุทธสิหิงค์องค์เล็กจะอยู่ที่วัดหัวถนน หากพูดถึงด้านความลึกซึ้ง ผูกพัน ศรัทธานั้นจะไม่เหมือนกัน พระพุทธสิหิงค์วัดหัวถนนจะมีการแห่ในวันขึ้นปีใหม่ไทยหรือวันสงกรานต์มายังหน้าศาลากลาง เพื่อสรงน้ำพระ สำหรับความศรัทธาในพระพุทธสิหิงค์ของพุทธบริษัทแถบวัดพระพุทธสิหิงค์นั้นจะศรัทธาต่อพระพุทธสิหิงค์ในโบสถ์มากกว่า

สำรวจ ๕.๒ สัมภาษณ์ นายชัยพร จันทร์หอม

องค์กรหรือกลุ่มที่เข้ามาศึกษาเรื่องประวัติของพระพุทธสิหิงค์ที่ผ่านมาเคยมีการฟื้นตัวครั้งหนึ่งร่วมกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๒ **หนังสือพิมพ์แม่น้ำ** ได้ค้นหาประเด็นเรื่องพระพุทธสิหิงค์ขึ้น โดยกลุ่มคนที่สนใจ เริ่มจากกรณีพระพุทธสิหิงค์หายไปจากวัดหัวถนน ต่อมาได้มีคนกลุ่มหนึ่งติดตามเรื่องราว มีการเตรียมการรับพระพุทธสิหิงค์กลับคืนมาแล้วแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ

ผลกระทบจากการเคลื่อนเรื่องดังกล่าว ในที่สุดจังหวัดก็มีการหล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองขึ้นมา เรื่องการติดตามถามไถ่ก็เริ่มเงียบไป ในการสืบค้นเรื่องดังกล่าวโดยรวมแล้วคิดว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

ปกติเป็นคนที่มีความสนใจเรื่องราวของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชุมชน วิถีท้องถิ่น เรื่องเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่ก็ไม่แน่ใจว่าจะมีผู้คนที่มีความสนใจเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด การเรียนรู้เรื่องพระพุทธสิหิงค์เป็นสิ่งที่ดี เป็นการเรียนรู้คุณค่าและวิถีชีวิตความผูกพันดั้งเดิม เช่น หากลูกสาวโตขึ้นจะให้บวชชีกับพระประธานกับพระพุทธสิหิงค์ ทุกวันนี้คิดว่ายังคงมีความศรัทธาเหมือนเดิม เวลามีความสำคัญ เช่น วันพระ จะมีพุทธบริษัทเข้าร่วมทำบุญไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน ยังคงเข้าทำบุญกันเหนียวแน่น แม้เป็นเพียงวัดเล็ก ๆ แต่มีความกลมเกลียว ช่วงเวลา ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมาได้มีการอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มายังวัดหัวถนน ซึ่งในระยะทางกว่า ๑๐๐ ปีนี้ จะมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับวัดหัวถนนและชุมชนแถบนาพละ การอัญเชิญพระเมื่อมีการขึ้นบ้านใหม่และพิธีกรรมต่าง ๆ เห็นว่าชุมชนนางน้อยยังมีความผูกพันอยู่

ปัจจุบันบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น น้าหวง เอียดสีทอง อายุ ๖๗ ปี จะเข้าใจพอสมควรในเรื่องพระพุทธสิหิงค์ ในเรื่องความเชื่อครั้งสมัยตั้งแต่รุ่นทวด รุ่นยาย หรืออย่างป้าคล่อง เดิมพ่อเป็นคนนำในการกราบไหว้พระในวัดพระพุทธสิหิงค์ ตอนนี้ป้าคล่องอายุ ๗๐ ปี ได้รับการถ่ายทอดพอสมควร ทั้งในเรื่องของชุมชนวัดกลาง ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาก่อนสร้างวัดพระพุทธสิหิงค์

คิดว่าควรศึกษาในเชิงลึกในเรื่องประวัติและข้อมูลความผูกพันต่อชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่น หรืออาจจะมีเวทีการเรียนรู้เพื่อการศึกษาต่อไป หากไม่ศึกษาในเชิงลึกถึงระดับรากลงไป คงเห็นคุณค่าในอดีต ความดำรงอยู่ของพระพุทธสิหิงค์ในจังหวัดตรัง เพื่อนำไปสู่แค่การสร้างวัตถุมงคล พระองค์หนึ่งที่กราบไหว้บูชา ไม่ใช่ธรรมะอย่างแท้จริง และรู้สึกห่วงใยในส่วนนี้พอสมควร ปัจจุบันกระแสวัตถุมงคลมาแรง สวนกระแสแห่งธรรม ในภาวะแห่งความสับสนวุ่นวาย กระแสสังคมที่พุ่งเข้าหาโลกาภิวัตน์ หรือตามกระแสความโลภ โกรธ หลง ในทุกระดับ แสดงให้เห็นว่ายุคนี้คนห่างไกลจากธรรมะของพระพุทธเจ้า

มองว่าเรื่องของพระพุทธสิหิงค์เชื่อมร้อยความศรัทธาได้ ขยายตัวกิจกรรมเชิงปัญญาได้ เช่น พื้นที่วัดร้าง เปลวร้าง สามารถปรับให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ในทางพุทธปัญญา เพื่อเชื่อมโยงอดีตที่ต่างพยายามอธิบายพลังศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ศรัทธาต่อปัญญาในพุทธศาสนา เจ้าอาวาสวัดพระพุทธสิหิงค์ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเน้นความสมถะ มีความรู้ในการช่วยเหลือคน สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยผลักดันต่อปรัชญาพระพุทธสิหิงค์ที่มุ่งการขยายความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาสืบไป

สำรวจ ๖ สัมภาษณ์ นายเขียน เตียวย่อง

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

บ้านโคกหล่อ มีคลองนางน้อยเป็นสายหลักที่สำคัญ ปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปมาก จากเดิมจะมีไม้อยู่แนวทิวสองฝั่งคลอง หลากพืชพรรณ มี**ต้นไคร้**มากกว่าพืชชนิดอื่น ๆ ไม้จำพวกนี้มีประโยชน์ต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ในฤดูทำนาไม่ต้องไปหาไม้จากแหล่งอื่นมาทำนบ ตลอดสองฝั่งคลองนางน้อยจึงมีต้นไคร้ตลอด มี**การขุดคลอง**ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ – ๒๕๑๙ โดยให้เหตุผลว่าคลองตื้นเขิน แต่ก็มีการขุดลอกคลองบางส่วนไปก่อนหน้านี้ และคงคิดว่าหากขุดลอกแล้วน้ำคงมากกว่าเดิม มีการใช้รถมาขุด แต่ภายหลังจากขุดแล้วปรากฏว่าผู้ที่มีอาชีพทำนาต้องหยุดทำนาหมด ไม่สามารถทำนบกั้นน้ำขึ้นนาได้ สาเหตุเพราะคลองมีความลึกลงไปประมาณ ๒ เมตร สมัยก่อนมีต้นไม้มากขุดลงไปเล็กน้อยก็สามารถนำน้ำเข้านาได้ หลังจากขุดคลองแล้วทุกอย่างก็จบสิ้น ในพื้นที่ไม่สามารถทำนาได้อีก แต่ก่อนมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ มีปลาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ความกว้างคลองประมาณ ๑๐ – ๑๕ เมตร พ่อเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนทำนาได้เจอกงเรือขนาดเรือแจวที่นาหมื่นราษฎร์ฝังอยู่ในดิน เท่าที่รู้มาเมื่อก่อนสามารถล่องเรือได้ มีท่าน้ำท่าคลองสำหรับเล่นน้ำ อาบน้ำ และมีท่าคลองที่เชื่อมไปยังหนองใหญ่

ร่องรอยประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำคลองนางน้อยแถวโคกหล่อ ในเขตใกล้เคียงมีพื้นที่**นาหมื่นราษฎร์** สมัยก่อนเป็นวัด เรียกว่า**วัดออกหรือวัดนาหมื่นราษฎร์** ตอนนี้ไม่มีแล้ว มี**วัดโคกหล่อ วัดสาริการาม** แถวต้นน้ำ**คลองเมือง**มีหมู่บ้านที่**บ้านคลองเมือง** มีผู้คนเป็นหลักเป็นฐานมีฐานะอยู่ ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่เป็นคนใหญ่โต สมัยก่อนชอบอยู่กลางทุ่งนา แต่เมื่อความเจริญเข้ามาชาวบ้านจึงเปลี่ยนแปลงเลิกบ้านคลองเมืองตก ยังคงเหลือแต่บ้านคลองเมืองออก ตอนนี้มีถนนเข้าถึงหมู่บ้าน นอกจากคลองเมืองแล้วยังมี**หนองแฝก นานางสวย หนองกุ่ม**ที่อยู่ติดกัน หนองแฝกมีน้ำลึกเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาได้ตลอดทั้งปี เก็บข้าวเสร็จแล้วก็ยังน้ำอยู่ในนา ในแถบพื้นที่นี้เป็นที่ราบทั้งหมด ได้สอบถามพื้นที่วัดคงคาว่าสมัยก่อนได้นำ**ต้นสาคู**จากคลองเมืองไปปลูกในคลองนางน้อย

สำรวจ ๗ สัมภาษณ์ นายวิง แสงดำ

โดย สำราญ สมาธิ สุวณี สมาธิ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

บ้านโคกหล่อ ที่ได้เรียกว่า โคกหล่อ เพราะ มีต้นหล่องอกอยู่มากแถววัดโคกหล่อและบริเวณข้าง ๆ น้ำท่วมไม่ถึง จึงเรียกว่า บ้านโคกหล่อ ต่อ ๆ กันมา เมื่อก่อนมีการอยู่อาศัยกันแถว ๆ ข้างวัดโคกหล่อ แถว**โคกพลา** กันมาก เดี๋ยวนี้ชุมชนขยายตัวไปตามริมถนน แถวหมู่บ้านศรีตรังเมื่อก่อนเป็นนา คนจะไปอยู่มากอีกที่หนึ่ง คือ แถว ๆ คลองเมืองส่วนบน เขาว่าเป็นบ้านของผู้มีฐานะในสมัยก่อน

สถานที่สำคัญในแถวโคกหล่อ มี **วัดไส้กา**(วัดสาริกา) วัดโคกหล่อ วัดคลองน้ำเจ็ด นาหมื่นราษฎร์ มีพระศักดิ์สิทธิ์ คือ **หลวงพ่อกาแก้วการาม** วัดไส้กาเป็นที่นับถือของชาวบ้านทั่วไป มีการลงรักปิดทองครั้งใหญ่ ๑ ครั้ง ประมาณ เมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว โดยเถ้าแก่ชาวจีนที่ล่องเรือแล้วเรือล่มแถวกันตัง เถ้าแก่คนนี้เห็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งมาช่วยให้รอด ก็สืบหาจนทราบว่าเป็นพระกาแก้วการาม จึงบูรณะจนสวยงาม เมื่อก่อนมีการเล่าว่าหลวงพ่อกาแก้วการามเป็นพระทองคำทั้งองค์

นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่ควรศึกษาถึงประวัติการทำงาน ก็คือ **กำนันคล้าย ทวิสุวรรณ** กำนันคล้ายเป็นนักพัฒนา เก็บรักษาพื้นที่สนามบิน โรงเรียนวิเชียรมาตุ และหน่วยงานราชการเอาไว้ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเลย

มี**บทกลอนโนราห์**ที่กล่าวถึงวัดในแถบนี้น่าสนใจว่า *"วัดโพธิ์ วัดงาม วัดน้ำเจ็ด แหละพ่อมอบให้แหม้ด (หมด) วัดไส้กา"*

สำรวจ ๘ สัมภาษณ์ นายเฉวียง กลับใจ

โดย นายสำราญ สมาธิ นางสุวณี สมาธิ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๑

นายเฉวียง กลับใจ บ้านเดิมอยู่ที่บ้านนาทองหลาง ตำบลบ้านโพธิ์ เล่าเรื่องประวัติการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ ว่า เมื่อก่อนมีคนอาศัยอยู่ที่**บ้านนาทองหลาง**มาก เป็นชุมชนขนาดใหญ่ บริเวณที่คนอาศัยอยู่มากได้แก่ ริม**ห้วยไม้ไผ่** (หลังโรงเรียนตรังวิทยาในปัจจุบัน) **โคกโพธิ์**ที่หน้าวัดโพธาราม เดี๋ยวนี้ก็ยังมีต้นโพธิ์อยู่โคกโพธิ์เป็นเปลวของวัดโพธาราม สังเกตได้ว่าคนจะอยู่รอบ ๆ วัด ช่วงที่โรคห่า(อหิวาห์ตกโรค)ระบาด ผู้คนเลยอพยพไปอยู่แถวบ้านโพธิ์ในปัจจุบัน เมื่อก่อนบ้านโพธิ์ไม่ค่อยมีคน

วัดโพธารามเป็นวัดโบราณ เกี่ยวข้องกันกับประวัติวัดพระงาม ในสมัยเด็กได้เรียนหนังสือที่นี่ โดยมีอาคารเรียนอยู่หน้าโบสถ์ มีต้นมะปริงขนาดใหญ่อยู่ใกล้อาคารเรียน สอนถึงชั้น ป.๔ มีครูสอน ๔-๕ คน วัดโพธิ์เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์ หนังตะลุงหรือมโนราห์ถ้าเดินทางผ่านวัดจะต้องแสดงทุกคณะ ถ้าคณะใดไม่แสดงก็จะต้องเจ็บป่วยทุกราย

พื้นที่ใกล้กับนาทองหลาง มีชื่อบ้านที่สำคัญ ได้แก่ **บ้านนางาม** เดิมหมู่บ้านนี้ชื่อ บ้านนางงาม เพราะมีหญิงสาวที่สวยงามมาก เป็นหมู่บ้านริมคลองนางน้อย และมีวัดพระงามเป็นวัดที่มีความสำคัญอยู่ **บ้านท่าปาบ** เดิมเป็นท่าน้ำที่มีต้นปาบ (มีลักษณะต้นคล้ายต้นมะม่วง ต้นใหญ่ ใบเรียวกว่า มีลูกกลมแบน มีให้เห็นอยู่มากริมฝั่งคลอง เดี๋ยวนี้ไม่เห็นแล้ว) ผู้คนเดินทางข้ามได้ จึงเรียกกันว่าท่าปาบ

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที วัดพระพุทธสิหิงค์ ตำบลนาโยงเหนือ อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ผู้บันทึก อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ สุวณี สมาธิ

ผู้เรียบเรียง สำราญ สมาธิ

ผู้ร่วมเวที

นายเชือน สงชู	นายสัมพรรณ พิทักษ์
นายวิง แสงดำ	นายเขียน เตียวย่อง
นายวิน คงบัน	นายปรีชา เดชเหมือน
นายพิน ห่าสัง	นายชัยพร จันทร์หอม
ด.ต.ชัยวัฒน์ เส้งนุ้ย	อ.สมเจตนา มุนีโมไนย

เวที ๑

ตำบลนาพละ

ตำบลนาพละมีชื่อบ้านที่อยู่ติดกับ**คลองนางน้อย** อยู่ ๒ หมู่บ้าน คือ บ้านนางน้อย และบ้านหัวถนน พื้นที่ลุ่มคลองนางน้อยมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ ต้นน้ำคลองนางน้อยมาจากช่องและละมอ บริเวณเทือกเขาบรรทัด อำเภอนาโยง ไหลผ่านพื้นที่ตำบลช่อง ตำบลละมอ ตำบลนาหมื่นศรี ตำบลนาโยงเหนือ ตำบลนาโยงใต้ ตำบลนาพละ ตำบลบ้านโพธิ์ ตำบลโคกหล่อ เทศบาลนครตรัง ตำบลบางรัก มีคลองสาขาอีกสายหนึ่ง คือ **คลองน้ำเจ็ด** ไหลผ่านพื้นที่ตำบลบ้านโพธิ์ ผ่านเทศบาลนครตรังและไหลมารวมกับคลองนางน้อยบริเวณหลังวัดคลองน้ำเจ็ด

เวที ๒

วัดพระพุทธสิหิงค์และพระพุทธสิหิงค์

ในสมัยก่อนเลยจากที่วัดนี้ไปทางทิศเหนือประมาณ ๑ กิโลเมตร มี **"วัดกลาง"** วัดกลางร้างมาแล้วกว่า ๑๐๐ ปี บริเวณวัดกลางที่เล่าต่อๆ กันมา คือ โรงเรียนบ้านป่ายาง (ยุบไปแล้ว) ไปจนถึงทุ่งนาทางทิศเหนือ ทิศตะวันตกจดกับ**บ้านนาจิก** วัดพระพุทธสิหิงค์เดิมเป็นสำนักสงฆ์ เมื่อวัดกลางร้างก็มาสร้างวัดพระพุทธสิหิงค์ เดิมพระพุทธสิหิงค์ประดิษฐานอยู่ที่นี่ ได้อัญเชิญมาที่วัดหัวถนนในสมัยพระตรังฯ คนบ้านนางน้อย เป็นเจ้าเมืองตรัง ส่วนประวัติความเป็นมาของวัดนั้นมีมามากกว่า ๑,๐๐๐ ปี แล้ว โดยเกี่ยวข้องกับตำนาน**นางเลือดขาว**

พระพุทธสิหิงค์มีลักษณะเด่น เป็นที่จดจำได้ คือ ข้างหน้าที่ฐานองค์พระมีรูและข้างหลังมีห่วงที่ใส่ฉัตร หนักประมาณ ๑๑ – ๑๒ กิโลกรัม หน้าตักกว้างประมาณ ๘ นิ้ว สูง ๑๒ นิ้ว จมูกโด่ง นิ้วเหมือนกับนิ้วของคน ไม่เหมือนกับพระพุทธรูปทั่วไป

เวที ๓

นา น้ำ วัด วิถีที่พึ่งพากัน

ในพื้นที่ทุ่งใหญ่ที่ มีคลองขนาบอยู่ ๒ ข้าง คือ คลองนางน้อยฝั่งใต้ และคลองน้ำเจ็ดฝั่งเหนือ รอบ ๆ ทุ่ง มีวัดที่สำคัญ คือ วัดหัวถนน ในตำบลนาพละ วัดโพธาราม วัดพระงามและวัดคงคาวดี ในตำบลบ้านโพธิ์ และวัดกระพังสุรินทร์ คลองนางน้อยมีต้นน้ำมาจากช่องและละมอในแถบเทือกเขาบรรทัด มีน้ำไหลตลอดปี ส่วนคลองน้ำเจ็ดเป็นคลองสายสั้น ต้นน้ำอยู่แถบพื้นที่บ้านโพธิ์และน้ำผุด มีจุดรวมน้ำจากต้นน้ำสายย่อย ๆ ที่เขาช้างหายและที่หานโพธิ์ คนในตำบลนาพละและบ้านโพธิ์จึงได้นำภูมิปัญญาทำนบมาใช้กั้นน้ำมาใช้ประโยชน์ในการ**ทำนา** โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมในการจัดการดังกล่าว พระที่มีบทบาทในการพัฒนาการทำนบ คือ **หลวงศรีจันทร์** เจ้าอาวาสวัดหัวถน และ**พระเชี้ยง** เจ้าอาวาสวัดโพธาราม พระเชี้ยงนำต้นตาลโตนดมาสร้างทำนบที่คลองน้ำเจ็ดแถวหานโพธิ์ และคลองนางน้อย ก่อนหน้านั้นมีการทำ**ซั้ง**โดยการใช้ไม้ไผ่ เรียกว่า **ลงไม้แน่** นบที่สร้างขึ้นมามีประโยชน์ต่อการทำนาในทุ่งใหญ่ทั้งหมด เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ มีชลประทานที่ผ่านกลางทุ่งใหญ่ ทำนบที่ชุมชนสร้างขึ้นมาได้ลดบทบาทลง

เวที ๔

การเปลี่ยนแปลงของคลองนางน้อย

ในสมัยก่อน (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐) คลองนางน้อยกว้างมาก ประมาณ ๑๐ - ๑๕ เมตร มีวังหาดทรายเป็นช่วง ๆ ในวังน้ำใสและลึกมาก มีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์น้ำมาก มีจระเข้ขึ้นมาจากแม่น้ำสายกันตัง มีไม้อยู่แนวทิวสองฝั่งคลอง หลากพืชพรรณ มี**ต้นไคร้** (ตะไคร้น้ำ) มากกว่าพืชชนิดอื่น ๆ ตลอดสองฝั่งคลอง ไม้จำพวกนี้มีประโยชน์ต่อมาก ในฤดูทำนาไม่ต้องไปหาไม้จากแหล่งอื่นมาทำนบ

ช่วงเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เป็นช่วงน้ำนอง สมัยก่อนชาวบ้านสร้างบ้านชั้นสูง เตรียมตัวอย่างดี เก็บไม้ฟืนไว้ใช้ เตรียมอาหารไว้ล่วงหน้า เมื่อเกิดน้ำท่วมมีอาหารสำรองไว้บ้างแล้ว เช่น ข้าวสาร ปลาแห้ง ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเหมือนคนสมัยนี้ ในหน้าแล้งสมัยก่อนมีการขุดบ่อทรายในคลองนางน้อยแล้วนำน้ำมากิน

คลองนางน้อยได้รับการพัฒนาจากนโยบายของภาครัฐ คือ นโยบายเงินผันสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี นายเขียน เตียวย่อง ผู้ที่ผูกพันกับคลองนางน้อย ในส่วนพื้นที่ตำบลบ้านโพธิ์และตำบลโคกหล่อ เล่าตรงกับคนในนางน้อย ว่า มีการ**ขุดคลองครั้งแรก**ขึ้น ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๘ – ๒๕๑๙ โดยทางการให้เหตุผลว่าคลองตื้นเขิน แต่ก็มีการขุดลอกคลองบางส่วนไปก่อนหน้านี้ และคงคิดว่าหากขุดลอกแล้วน้ำคงมากกว่าเดิม มีการใช้รถมาขุด แต่ภายหลังจากขุดแล้วปรากฏว่าผู้ที่มีอาชีพทำนาต้องหยุดทำนาหมด ไม่สามารถทำนบกั้นน้ำขึ้นนาได้ เพราะคลองลึกกว่านาลงไปประมาณ

๒ เมตร สมัยก่อนมีต้นไม้มากขุดลงไปเล็กน้อยก็สามารถนำน้ำเข้านาได้ หลังจากขุดคลองแล้วทุกอย่างก็จบสิ้น ในพื้นที่ไม่สามารถทำนาได้อีก

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘ เกิด**น้ำท่วมหนัก** ภูเขาบริเวณกะช่องพัง ดินถล่ม ส่งผลให้คลองนางน้อยเปลี่ยนแปลงไปด้วย

สมัยเถ้าแก่**เทียนคุ้ย ตั้งปอง** ชาวกันตัง มาทำนาที่**ทุ่งนาหลวง** (ข้างสนามชนโคปัจจุบัน) มีการขุดคลองผันน้ำจากคลองนางน้อย ผ่านหน้าวัดพระงาม เรียกว่า **เหมืองเมรุ** นำมาใช้ทำนาแถวนาหลวง เหมืองเมรุที่ขุดไปต่อเชื่อมกับคลองไฟแล้วไหลลงสู่คลองน้ำเจ็ด คลองนางน้อยส่วนล่างจึงแคบลง

ผลกระทบจากการพัฒนาคลองที่เห็นได้ชัด คือ บ้านนาโยงใต้ติดกับคลองนางน้อย เมื่อก่อนคลองมีความอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาทั้งคลองและถนนสายนาโยงทำให้สภาพพื้นที่เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง คันคลองชาวบ้านเรียกว่า **ป้องคลอง** มีความสูงชัน หากน้ำชะให้คันคลองพังตรงไหนน้ำจะท่วมแรงมากบริเวณนั้น นอกจากนี้การสร้างคันคลองสูงก็ทำให้น้ำท่วมนานขึ้นเพราะน้ำขังไม่สามารถระบายอย่างรวดเร็วเหมือนเมื่อก่อน คลองก็แคบลงมาก มีน้ำเสียจากการเจริญเติบโตของตัวเมืองนาโยงและความขาดจิตสำนึกอนุรักษ์ของคนผู้ใช้ประโยชน์จากคลองและคนทั่วไปด้วย ส่งผลน้ำในคลองเสีย อาบและกินไม่ได้อีกแล้ว

เวที ๕

การแย่งพระ

ในตำบลนาพละมีประเพณีที่น่าสนใจ คือ การแย่งพระ (ชาวบ้านไม่เรียกว่า การชักพระเหมือนที่อื่น) นายปรีชา เดชเหมือน และนายเชือน สงชู เล่าถึงการแย่งพระระหว่างวัดหัวถนนและวัดโพธาราม บริเวณทุ่งใหญ่แถวทุ่งนาพละ การแย่งพระระหว่างชุมชนมีการแข่งขันกัน มีเรือพระที่ใช้ลากไม่มีล้อ ผูกหวายกำพวนฟั่นยาว ๒ ข้าง ให้พี่น้อง ๒ วัดเข้าแย่งพระกัน สมัยนั้นคนจะไปอยู่กันเต็มทุ่งใหญ่

เวที ๖

ประเด็นสำหรับการศึกษาต่อ

๑ ชุมชนคลองนางน้อยกับพระพุทธสิหิงค์

๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มคลองนางน้อย

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.นาพละ)

ตำบลนาพละเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองตรัง มีประวัติความเป็นมายาวนานพอ ๆ กับตำบลอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองตรังไปทางทิศตะวันออก เป็นระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๖ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการทำนา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลน้ำผุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนาโยงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

ตำบลนาพละแบ่งเขตหมู่บ้านออกเป็น ๑๐ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านนาพละ	หมู่ที่ ๒ บ้านหนองช้าง
หมู่ที่ ๓ บ้านใสหยี	หมู่ที่ ๔ บ้านนางน้อย
หมู่ที่ ๕ บ้านยางงาม	หมู่ที่ ๖ บ้านหัวถนน
หมู่ที่ ๗ บ้านหนักตอ	หมู่ที่ ๘ บ้านหนองเรี้ย
หมู่ที่ ๙ บ้านหนองนนท์	หมู่ที่ ๑๐ บ้านหนองแสง

ประชากรและอาชีพ มีจำนวนครัวเรือง ๖๙๔ หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๓,๔๒๒ คน นับถือศาสนาพุทธ อาชีพหลัก ทำนา รับจ้าง อาชีพเสริม หัตถกรรม

เส้นทางการคมนาคม มีถนนสายหลักที่ผ่านเขตตำบล คือ ทางหลวงแผ่นดินสาย ๔๑๒๔ และ ๔๑๒๓

สถานศึกษามี โรงเรียนบ้านหนองเรี้ย ศาสนสถานมี วัดหัวถนน

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๔๕-๔๙, ๘๗)

โคกหล่อ พื้นที่เป็นเนินสูงมีต้นหล่อขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๔ **บ้านโคกหล่อ** ที่มาของชื่อเหมือนชื่อตำบล

หมู่ที่ ๕ **บ้านโคกหล่อ** ที่มาของชื่อเหมือนชื่อตำบล

หมู่ที่ ๖ **บ้านนาหมื่นราษฎร์** พื้นที่นาแห่งนี้เป็นของหมื่นราชภักดี

หมู่ที่ ๗ **บ้านโคกหล่อ** ที่มาของชื่อเหมือนชื่อตำบล

หมู่ที่ ๙ **บ้านโคกพลา** สำนวนที่ ๑ สมัยก่อนมีเจ้าเมืองเดินทัพมาทางนี้และมาหยุดทัพตั้งพลับพลาข้างคลองนางน้อยต่อมาชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านโคกพลา สำนวนที่ ๒ บริเวณเนินสูงมีต้นพลาขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๑๐ **บ้านโคกพลา** ที่มาของชื่อเหมือนกับหมู่ที่ ๙ บ้านโคกพลา

นาพละ พระมาอยู่ใกล้ที่นาแห่งนี้ จึงเรียกว่า "นาพระ" ต่อมาเพี้ยนเสียงเป็น "นาพละ"

หมู่ที่ ๑ **บ้านนาพละ** ที่มาของชื่อเหมือนชื่อตำบล

หมู่ที่ ๒ **บ้านหนองช้าง** เดิมเรียกหนองลูกช้าง เพราะมีลูกช้างมาเกิดข้าง ๆ หนองน้ำแห่งนี้

หมู่ที่ ๓ **บ้านใสหยี** พื้นที่เป็นป่าไส มีลูกหยีขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๔ **บ้านนางน้อย** เรียกชื่อตามคลอง คือ คลองนางน้อย

หมู่ที่ ๕ **บ้านยางงาม** มีต้นยางสูงใหญ่ลักษณะสวยงามขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๖ **บ้านหัวถนน** ตั้งชื่อตามชื่อวัดหัวถนน ซึ่งตั้งอยู่ต้นทางเข้าหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๗ **บ้านหนักตอ** ในบริเวณนี้มีต้นสะตอขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๘ **บ้านหนองเรี้ย** ข้างหนองน้ำมีต้นเรี้ยขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๙ **บ้านหนองนนท์** ริมหนองน้ำมีต้นนนขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๑๐ **บ้านหนองแสง** ริมหนองน้ำมีต้นชุมแสงขึ้นอยู่

บ้านโพธิ์ มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๔ **บ้านนาทองหลาง** ในทุ่งนามีต้นทองหลางใหญ่ขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๗ **บ้านท่าปาบ** บริเวณท่าเรือมีต้นปาบขึ้นอยู่

นาหมื่นศรี คนดูแลนาหลวงชื่อหมื่นศรี

หมู่ที่๕ **บ้านนาจิก** ในนามีต้นจิกขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๖ **บ้านหัวเขา** หมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณตอนต้นของเขา

เอกสาร ๓ (การศาสนา, กรม, ๒๕๒๗ : ๕๓-๑๘๔)

วัดแจ้ง สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๕๐ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง

วัดคลองน้ำเจ็ด สร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ.๒๓๒๐ สมัยกรุงธนบุรี โดยมีพระขาวเป็นผู้มาอยู่นำสร้างและปกครองวัดเป็นรูปแรก

วัดสาริการาม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๒๔๐ เดิมมีนามว่า "วัดไส้กา" ตามสภาพสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้น

วัดนิคมประทีป สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๓ เดิมมีชื่อว่า "วัดโคกหล่อ" เพราะวัดตั้งอยู่บนที่ดินแหลมยื่นออกไปจากที่ดินของชาวบ้านเป็นโคกมีป่าไม้หล่อมากมาย

วัดควนขัน สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๒๕๕

วัดพระงาม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๒๒๔ ตามที่เล่าสืบกันมาว่า นางเลือดขาวมาจากจังหวัดปัตตานีจะเดินทางไปร่วมสร้างพระธาตุที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แวะพักที่นี้เห็นว่าเป็นที่เหมาะสมจึงได้สร้างวัดขึ้นไว้ แต่ก่อนที่วัดนี้จะเป็นที่ชุมนุมเรือพระจากวัดต่าง ๆ ที่จัดงานชักพระในเดือนห้า

วัดคงคาวดี เดิมมีนามว่า “วัดบ้านนางน้อย” สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ.๒๓๙๐ แต่เดิมเริ่มสร้างวัด มีท่านบัวแก้วและท่านบัวเพชรมาจากจังหวัดพัทลุงได้มาอยู่ ต่อมาท่านบัวเพชรได้ย้ายไปสร้างวัดโคกพิกุล กาลล่วงเลยมาวัดบ้านนางน้อยขาดการทำนุบำรุงกลายเป็นวัดร้าง พ.ศ.๒๕๐๙ เมื่อพระปลิว รามธมฺโม มาจำพรรษาอยู่ ชาวบ้านได้ร่วมกันพัฒนาเป็นวัดเจริญขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการไดประกาศยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๐ ให้มีนามว่า “วัดคงคาวดี”

วัดโพธาราม สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๑๕๕ เดิมมีนามว่า “วัดโพธิ์”

วัดโคกพิกุล สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๙๕ ชาวบ้านเรียกว่า “วัดโคกยาง” หรือ “วัดนาคะ” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “วัดโคกพิกุล” เพราะมีต้นพิกุลใหญ่เป็นสัญลักษณ์ การสร้างวัดเริ่มจากท่านบัวเพชร ซึ่งจาริกมาจากจังหวัดพัทลุงพร้อมกับท่านบัวแก้ว มาอยู่วัดคงคาวดีและได้ย้ายมาจัดสร้างที่พักสงฆ์ขึ้น

วัดหัวถนน สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๔๘ ตามที่เล่าสืบกันมาว่า พระยาตรังเป็นผู้สร้าง

วัดหัวเขา สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๐๐ ไม่ทราบนามผู้สร้าง โดยที่วัดตั้งอยู่บนริมภูเขาจึงได้มีนามว่า “วัดหัวเขา”

วัดพระพุทธสิหิงค์ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๒๐๐ ตามที่บอกเล่าสืบต่อกันมาว่าพระนางเลือดขาวเป็นผู้สร้าง ก่อนเคยมีพระพุทธสิหิงค์ลอยน้ำมาติดอยู่ที่ริมฝั่งตรงบริเวณท่าน้ำคลองนางน้อย ชาวบ้านเรียกอีกนามหนึ่งสั้น ๆ ว่า “วัดหิง”

วัดรัตนาภิมุข สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๒๙๘ โดยมีหลวงพ่อทองเป็นผู้นำชาวบ้านสร้างขึ้น เดิมมีนามว่า “วัดปากเหมือง”

วัดมงคลสถาน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๙ เดิมมีนามว่าวัดละมอ

วัดกะช่องเปี่ยมราษฎร์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ ไม่มีประวัติเกี่ยวกับผู้สร้างวัดว่าเป็นใคร

เอกสาร ๔ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙** และแผนที่กรมแผนที่ทหาร)

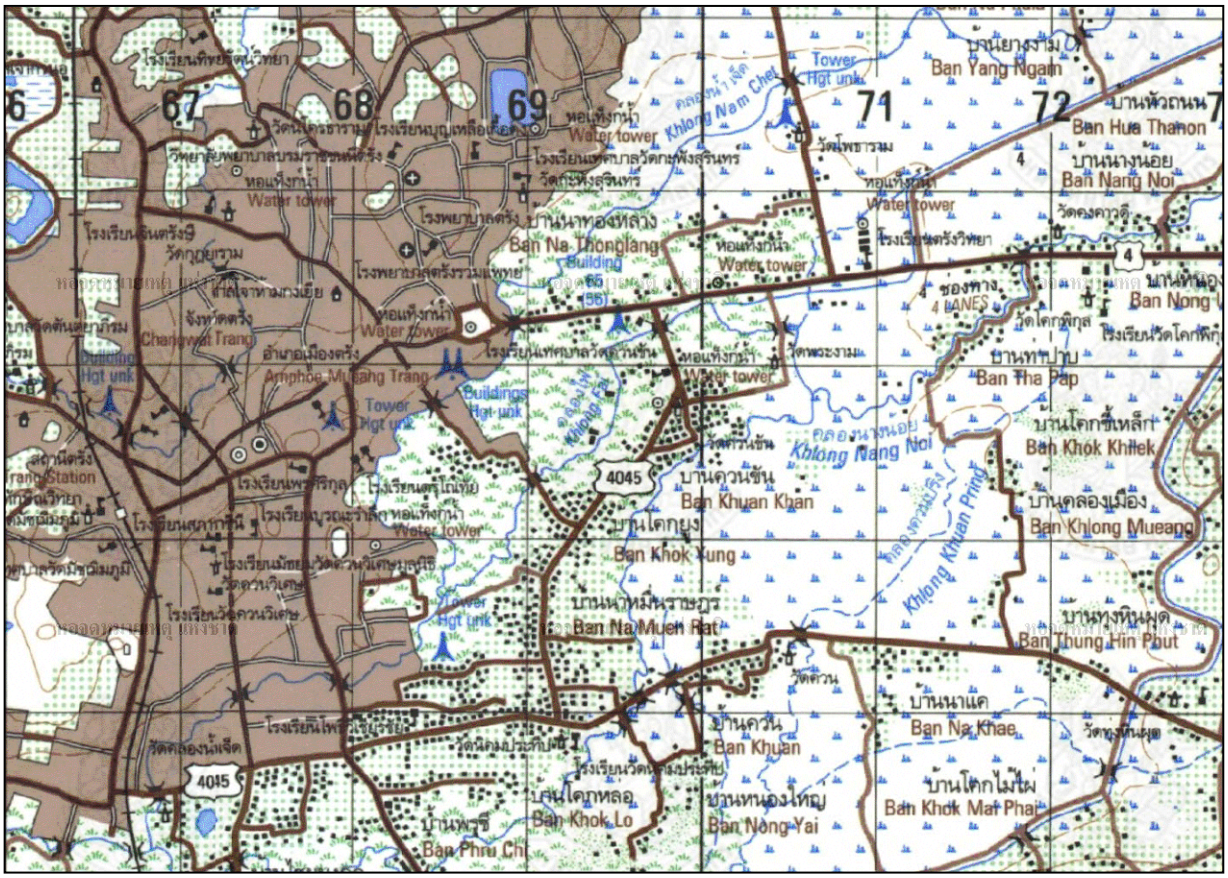

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลบางรัก

ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายขอม คงเพชร	๓๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ..... (ดู ➢ เวที)

๒

 นายจัด มะนะโส	๑๔๒ หมู่ที่ ๖ บ้านควนเปลว ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ.... (ดู ➢ เวที)

๓

 นายนิพล มะนะโส	..... หมู่ที่ ..... ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ.. (ดู ➢ สำรวจ ๑)

๔

นายบัญญัติ อนันตรัตน์	.....หมู่ที่ ..... ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง อายุ ๔๗ ปี เคยเป็นสมาชิก อบต. สมัยที่มีการเลือกตั้งครั้งแรก (ดู ➢ สำรวจ ๗)

๕

 นายบัณฑิต วิจารณ์	๕๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ.๒๔๗๗ เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๔)

๖

 นายพิณ โรจน์พิทักษ์	๖๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ. (ดู ▶ เวที)

๗

 นายมนัส พิทักษ์	๔๐/๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ. (ดู ▶ เวที)

๘

 นายวสันต์ วังกุลางกูร	๔๘ ถนนบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ. (ดู ▶ เวที)

๙

 นายวิรัตน์ แก้วลาย	.....หมู่ที่ ๖ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง เกิด พ.ศ. (ดู ▶ สำรวจ ๑, ๖)

๑๐

 นางโห้ย ขูทก	..... หมู่ที่ ๕ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง อายุ ๗๐ ปี (ดู ▶ สำรวจ ๕)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลบางรัก	๒๐๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง โทรศัพท์ ๐๗๕-๒๓๐-๙๔๗

๒

สภาเด็กและเยาวชนตำบลบางรัก	๒๐๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางรัก อำเภอเมืองตรัง นายวิรัตน์ แก้วลาย ประธานสภาฯ โทรศัพท์ ๐๗๕-๒๓๐-๙๔๗

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

บางรัก (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๔)

หมู่ที่ ๑ **บ้านหนองปรือ** (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๓ เวที ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านน้ำผุด** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านใต้** (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๔, ๖)

หมู่ที่ ๔ **บ้านท่าจีน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านสะพานช้าง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านควนยอดทอง** (ดู ▶ เอกสาร ๒ สำรวจ ๒ เวที ๓)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

ไกรโละหะ คดหิด คดหิน คดหอย (ดู ▶ เวที ๓)

คลองช้าง คลองตรุด น้ำขาด หนองตรุด หนองแฟบ หนองจิก (ดู ▶ เวที ๓)

คลองปอน ทุ่งปอน หนองปอน ทุ่งน้ำผุด (ดู ▶ สำรวจ ๔ เวที ๒, ๔)

คลองนางน้อย

คลองบางรัก เซ่งอ๋อง แป๊ะกง (ดู ▶ เวที ๒)

ควนเปลว ควนเปลี่ยว (ดู ▶ สำรวจ ๔ เวที ๓)

ท่าไทร (ดู ▶ สำรวจ ๔.๙)

ทุ่งแจ้ง ไสลาว (ดู ▶ สำรวจ ๖ เวที ๒)

บ้านเหนือ (ดู ▶ สำรวจ ๒)

มาบแฟบ (ดู ▶ สำรวจ ๖)

วัดแจ้ง วัดใหม่ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๙, ๖ เวที ๒, ๓)

วัดปอน วัดประสิทธิชัย (ดู ▶ สำรวจ ๖)

สะพานช้าง (ดู ▶ สำรวจ ๖ เวที ๒)

สะพานท่าจีน (ดู ▶ เวที ๔)

หลาโกฉู อู่เรือ ต่อเรือ (ดู ▶ เวที ๔)

หัวถนน ตลาดกลาง (ดู ▶ สำรวจ ๔)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

ขุนเทียนจู้ ท่าจีน ขุนครุฑ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๓ เวที ๔)

ชูดรุ่ง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

เถ้าแก่ตุด เถ้าแก่ตั้งล่าย เถ้าแก่จ้อง เถ้าแก่ฮวด เถ้าแก่กี่ แป๊ะโด่ง ช่องประเสริฐ ขักต้อง (ดู ▶ สำรวจ ๔.๓)

ท่าห้อง ท่าจีน ขี้มัน (ดู ▶ สำรวจ ๔.๓)

พ่อท่านวัน (ดู ▶ สำรวจ ๔.๒)

หมอบัคค์ลี่ย์ (ดู ▶ เวที ๔)

หลวงประเทศชำนาญพฤกษา (ดู ▶ เวที ๔)

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ปลา ไอ้โต้ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๕)

สวนพริกไทย (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

ญี่ปุ่นขึ้นเมือง (ดู ▶ เวที ๔)

ไฟไหม้ (ดู ▶ เวที ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระน้ำ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๔)

๕.๒ การละเล่น

พายทะ พายเรือแข่ง (ดู ▶ สำรวจ ๔.๔)

๕.๓ ภูมิปัญญา

ไซผี ยุด เหลีย หฺมฺรำ (ดู ▶ สำรวจ ๔.๕, ๕)

ลากล้อ (ดู ▶ สำรวจ ๔, ๔.๑ เวที ๔)

ลูกอ้น (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

หมอทาน ยายประทาน (ดู ▶ สำรวจ ๔.๖)

เหล็กไฟ เหล็กไฟตี หม้อดิน แกงดิน ตะเกียงฟู (ดู ▶ สำรวจ ๔.๑)

๕.๔ ความเชื่อ

ยังไม่มีข้อมูล

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๘ พฤศจิกายน และ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

การเก็บข้อมูลที่ตำบลบางรัก เราสองคน อ.กุลยา และฉัน ต้องไปสัมภาษณ์ซ้ำกับแหล่งข้อมูลเดิม เนื่องจากการเก็บข้อมูลวันแรกฉันลืมนำเครื่องอัดเทปไปด้วยทำให้ข้อมูลที่ได้มามีความบกพร่องสูง ซึ่งทั้งผู้ให้ข้อมูลและผู้ประสานงานต่างก็เต็มใจที่จะเป็นสื่อกลางให้ทีมวิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม) เป็นผู้ให้ข้อมูลที่อารมณ์ดีมาก ๆ และยังยินดีให้ข้อมูลโดยไม่เหน็ดเหนื่อย มีผู้ประสานงานพื้นที่สองคนคือ **นายวิรัตน์ แก้วลาย** และ**นายนิพล มะนะโส** เป็นทั้งผู้อำนวยความสะดวกและยังเป็นผู้เติมเต็มข้อมูลด้วยการซักถามผู้ให้ข้อมูลต่อสิ่งที่สงสัยและตอบคำถามสิ่งที่รู้แล้วให้กับทีมวิจัยอยู่ตลอดเวลาการพูดคุย

ผู้ประสานงานนัดหมายเราทั้งสองคนตรงข้ามร้านกาแฟหน้าวัดประสิทธิชัย หรือวัดท่าจีน ก่อนที่จะเข้าไปที่ปากคลองนางน้อยซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านของโกซิ้ม เดินไม่ไกลก็ถึงปากคลองแล้ว ถ้าเทียบระยะน่าจะพอ ๆ กับเดินไปหลังบ้าน และถ้าเทียบความห่างไกลกับตัวเมืองตรัง ก็อยู่ห่างประมาณ ๒ กิโลเมตรกว่า ๆ เท่านั้น

โกซิ้มมีปัญหาเกี่ยวกับหูทำให้ต้องพูดเสียงดังมาก โชคดีที่นายวิรัตน์เป็นล่ามคอยพูดเชื่อมต่อการสื่อสารให้พวกเรา ในการเก็บข้อมูลวันที่สอง โกซิ้มให้นายนิพลไปซื้อขนม น้ำชา กาแฟ มานั่งกินกัน โกซิ้มบอกว่ายังไงก็ต้องกินขนมที่ซื้อมา เพราะรู้สึกอิ่มเอมใจที่มีคนนอกพื้นที่บางรักสนใจจะศึกษาสิ่งที่มีอยู่ในอดีต น่าเสียดายอยู่อย่างหนึ่งที่วันนี้แม่บ้านไม่อยู่ ไม่อย่างนั้นคงได้ชิมฝีมือ**ชั้งน้ำดัง** ที่อร่อยที่สุดในท่าจีนควบคู่ไปกับการพูดคุยอย่างออกรสชาติ (ชั้งน้ำดัง หมายถึง ขนมจ้างไม่มีไส้ น้ำดัง หรือน้ำด่างสมัยก่อนทำจากการเผาเปลือกมะพร้าว แล้วเอาขี้เถ้ามาแช่น้ำให้ตกตะกอนจนเป็นน้ำใส)

ในการสำรวจพื้นที่นอกจากจะได้เห็นปากคลองนางน้อยที่ไปเชื่อมต่อกับแม่น้ำตรังที่บ้านท่าจีนตำบลบางรักแล้ว ยังได้ไปดูซากเรือที่เก็บไว้ใกล้ศาลเจ้าแป๊ะกงด้วย การเก็บข้อมูลที่บางรักมีความพิเศษ

คือ พบคนที่สนใจอย่างจริงจังและอยากสืบสานเรื่องราวในชุมชนต่ออย่างชัดเจน แต่การลงพื้นที่ดูสภาพจริง ๆ ยังมีน้อย เพราะใช้เวลาไปกับการพูดคุยเก็บข้อมูลมากกว่า

หลังจากการสำรวจพื้นที่และค้นหาข้อมูลในระยะต้น โครงการวิจัยมีเหตุให้ต้องเลื่อนเวลาออกไป ทีมวิจัยมีโอกาสลงไปในพื้นที่อีกครั้ง โดยครั้งนี้ยังมีผู้ประสานงานทั้งคู่อย่างเดิม เรานัดหมายกันที่ร้านกาแฟเช่นเดิม แต่วันนี้ฉันมีเพื่อนร่วมทางเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ช่วยไปถ่ายรูปให้ด้วย ตอนแรกน้องรินบอกว่าถ่ายรูปไม่ค่อยเป็น แต่รูปที่ถ่ายออกมาก็เข้าท่าดี แถมทีมวิจัยยังนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นที่น่าสังเกตว่า วัยรุ่นนอกจากจะเป็นวัยแห่งการแสวงหาแล้วยังสามารถทำความเข้าใจกับเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าไม่ยากนัก

สำรวจ ๒

ก่อนเดินทางนายวิรัตน์ อธิบายเรื่องที่ตั้งของหมู่บ้านในตำบลบางรักให้ฟังคร่าว ๆ ตำบลนี้แบ่งเป็น ๖ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ บ้านหนองปรือ หมู่ที่ ๒ บ้านน้ำผุด หมู่ที่ ๓ บ้านใต้ หมู่ที่ ๔ บ้านสะพานช้าง หมู่ที่ ๕ บ้านวัดแจ้ง หมู่ที่ ๖ บ้านควนยอดทอง

สมัยก่อนสะพานข้ามแม่น้ำตรังที่ท่าจีนหรือที่คนทั่วไปเรียกแม่น้ำท่าจีน แบ่งหย่อมบ้านเป็นสองหย่อม เรียกว่า บ้านเหนือกับบ้านใต้ เมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีก่อนมีการเลือกตั้ง บ้าน**ควนยอดทอง**ยังเรียก**บ้านเหนือ** ที่เรียกควนยอดทอง นายวสันต์ วังกุลางกูร เคยเล่าให้นายวิรัตน์ฟังว่าที่นั่นมีต้นพะยอมมาก พอหน้าแล้งใบจะกลายเป็นสีทอง เลยมีคนพูดว่า **ควนยอมทอง** ต่อมาเสียงก็เพี้ยนไปเป็นควนยอดทอง

การแบ่งเขตการปกครอง ถ้ายึดตามสถานที่สำคัญจะเห็นว่า ท่าจีนวิลเลจ อยู่ในหมู่ที่ ๖ อบต. ติดหมู่ที่ ๔ หลังร้านกาแฟที่นัดหมายกันติดเขตหมู่ที่ ๓ หลังวัดท่าจีนไป ๕๐ เมตร เป็นหมู่ที่ ๓ ส่วนถนนสายตรัง-สิเกา ถัดลงไปจากถนน ๕๐ เมตร ติดเขตเทศบาล

สำรวจ ๓

จากนั้นผู้ประสานงานนำทางไปที่**บ้านหนองปรือ** นายนิพลอธิบายสภาพพื้นที่ด้วยตัวเอง เพราะอยู่ใกล้บ้าน นายนิพลเล่าว่าหนองปรือเป็นต้นกำเนิดของน้ำที่มาจากควนบางรักต่อกับควนหนองยวน ปัจจุบันไม่มีทางน้ำแล้ว แต่ยังสามารถเห็นเป็นร่องน้ำเล็ก ๆ อยู่ การขุดลอกคันดินเพื่อทำเขตแดนหมู่บ้านให้แยกออกจากหนองปรือซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะเริ่มทำสมัย**โกจิ้ว (คือใคร)**

หนองปรือปัจจุบันลดความสำคัญลงไปเพราะมีถนนตัดผ่านในหมู่บ้าน ความสะดวกสบายเริ่มมากขึ้น ทางน้ำเดิมจึงหายไป มีเพียงคนรุ่นแรก ๆ เท่านั้นที่เห็นชัดเจนว่าพื้นที่ที่เป็นหนองทุกวันนี้เคยเป็นอย่างไร หลังจากนั้นเราเดินทางไปหา **นางโห้ย ขูทก** พูดคุยเรื่องการหากินทางน้ำ นางโห้ยเล่าให้ฟังว่าเรือลำที่อยู่ใต้ถุนบ้านเป็นลำที่ซื้อมาจากคนลำภูรา สมัยก่อนนั้นมีคนพายเรือมาจากลำภูรา เอามาขายที่นี่ คนบางรักซื้อไว้ใช้งาน ๑๐ กว่าลำ เพราะจำเป็นต้องใช้เวลาน้ำท่วม ปัจจุบันเรือดูจะหมดความหมายลงไปกว่าเมื่อก่อนมาก

พวกเราใช้เส้นทางที่ชาวบ้านเรียกว่า**สายใน** ของบ้านหนองปรือ ไปตามเส้นทางเรื่อย ๆ ผ่านเส้นทางที่น้ำจากหนองปรือไหลผ่านในอดีตคาดว่าคงมีน้ำมากกว่านี้จนเรือสามารถแล่นได้ ไปจนถึงหลังวัดแจ้ง หมู่ที่ ๕ เมื่อเข้าเขตหมู่บ้านจะเห็นสวนปาล์มเป็นแนวข้างทางอยู่หลายสวน แวะดูสุสานหลังวัด ถ่ายรูปหลุมศพที่มีทั้งจีนและไทยอยู่ร่วมกัน สุดท้ายเราแวะไปคุยกันที่วัดแจ้ง พบคนในสายตระกูล**ชูดรุ่ง** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบูรณะวัดแจ้งมาตั้งแต่อดีต

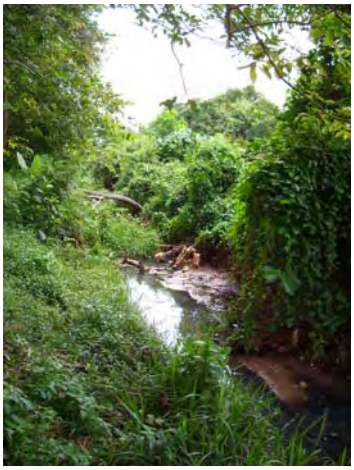

พูดคุยกันได้เล็กน้อย ฝนตกลงมาจึงต้องหลบฝนที่ศาลาก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้าน แต่ก็ทิ้งท้ายกันไว้ว่าอย่างไรก็จะต้องพบกันอีกครั้ง

สำรวจ ๔ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๘ พฤศจิกายน และ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๐

นายบัณฑิต วิจารณ์ หรือโกซิ้ม เป็นลูกของนางกิ้มและนายหุ่ย วิจารณ์ นายหุ่ยเคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีพี่ชายชื่อนายฮุ้ง วิจารณ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านเช่นกัน

นายหุ่ย เคยเล่าว่า ข้างบ้านเป็นปากน้ำคลองนางน้อย แต่เดิมมีบ้านไม้สองแถวเรียงกันไปตามชายคลอง

หมู่ที่ ๓ ของตำบลบางรักเรียก **บ้านใต้** เป็นคลังสินค้าอยู่คนละฝั่งคลองนางน้อย อยู่ตรงข้ามกับร้านอาหารริเวอร์ไซด์ในปัจจุบัน

คลองบางรักมาจาก โรงยางศรีตรัง ซึ่งเป็นควนสูงเรียกว่า **ควนบางรัก** และมีสายน้ำเชื่อมต่อกับ**หนองปรือ** ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่มีเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางรัก

ทางด้านเหนือของวัดท่าจีนขึ้นไปเป็นที่ดินของบ่าวช่วง เรียกว่า**หัวถนน** เพราะมีการสร้างถนนในภายหลัง

ส่วนมากที่เจริญมากต้องอยู่ริมน้ำ แต่ก่อนตรงปากคลองนางน้อยนี้เรียกว่า**ตลาดกลาง** ก็น่าจะถูกเพราะมีการแลกเปลี่ยนสินค้า ทางเหนือก็ลงมาปล่อยสินค้าที่นี่

บริเวณนี้มีคลองย่อยคลองเล็กมาก คือ คลองนางน้อย คลองปอน คลองควนปริง คลองช้าง คลองไม้ฟาด สำหรับคลองช้าง และคลองนา อยู่ในตำบลนาโต๊ะหมิง คลองสว่าง ลงในแม่น้ำตรัง พ้นจากตรงนี้ไป คือ คลองหมัน ปากคม คลองชี คลองลำภูรา คลองกะปาง คนแถวนี้จะไปบ้านอื่น ๆ ก็ไปตามคลอง ไปตามสายน้ำ

ท่าโด ท่าพร้าว ท่าเชี่ยน เป็นที่จอดเรือในอดีตทั้งนั้น (หมายถึงท่าเรือทางเหนือขึ้นไป)

คลองนางน้อย และคลองควนปริง เป็นบางที่เรือยนต์สมัยก่อนเข้าได้ ไว้บรรทุกสินค้า ขนส่งสินค้า เรือเล็กเข้าได้อย่างคลองปอน คลองบางรัก ซึ่ง**คลองปอน**ขึ้นไปถึง**ทุ่งน้ำผุด** แต่ก่อนเป็นป่าพรุ คนทั่วไปเรียกว่า**ทุ่งปอน** เพราะเสียงเพี้ยนมาจากต้นบอน เป็นบอนท่าหรือบอนคันซึ่งธรรมชาติของมันคือขึ้นตามฤดูกาลเพราะมีหัวอยู่ใต้ดิน สูญพันธุ์ไปประมาณ ๒๐ กว่าปีมาแล้ว

สายน้ำตอนนี้ตื้นเขินกว่าแต่ก่อน สภาพที่เปลี่ยนไปไม่แน่นอน บางช่วงก็แคบ บางตอนก็ตื้นไป ตอนที่แร่มีราคาดีแถวห้วยยอด ท่างิ้ว คือไม่น้อยกว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมา สายน้ำเปลี่ยนเพราะขี้ดินขี้ทรายที่เกิดจากการล้างแร่จะมาทับถมตลิ่ง

ที่บ้านนายนิพล คนจีนเรียก **ควนเปลี่ยว** เพราะมีเสือ พ่อเวลากลับตีสองต้องโหนเชือกขึ้นไปชั้นสอง ตอนหลังมาเพี้ยนเป็น**ควนเปลว**

สำรวจ ๔.๑ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

อาชีพของคนท่าจีนสมัยก่อน นอกจากค้าขายแล้วมีการทำ**ลูกอ้น**

ลูกอ้นมีลักษณะเหมือนกับไต้ ใช้วัสดุแบบเดียวกัน คือนำเปลือกเสม็ดมาฉีกเป็นฝอยแล้วผสมกับน้ำมันยาง จากนั้นเอามาห่อกับเปลือกเสม็ดให้มิด ใช้เชือกผูก ห่อเป็นลูก ๆ ขนาดราว ๕-๖ นิ้ว แล้วลงเรือที่หน้าท่า วัดท่าจีน นำไปขายที่ปีนัง คนสมัยนั้นเรียกว่าเกาะหมาก เขาเอาไปทำเป็นเชื้อเพลิง อาชีพนี้หมดไปก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เล็กน้อย

วัตถุดิบไปเอาจากบ้านทำเล หรือบ้านเหล (ทำเล) ที่นาโต๊ะหมิง

ลูกอ้น ๑๐๐ ลูก ๕ สตางค์ บ้านเถ้าแก่ฮวด กับเถ้าแก่หลุย เป็นที่ใช้แรงงานทำลูกอ้นโดยเฉพาะ บ้านหนึ่งใช้แรงงานประมาณ ๕ คน เมื่อได้แล้วก็เอาซ้อน ๆ แล้วส่งขาย

ตระกูลรัตตมณี เป็นตระกูลดั้งเดิมของที่ทำลูกอ้น

นายนิพลเสริมว่า โจรสมัยก่อนจะตามไฟลูกอ้น และจะไปบอกก่อนว่าจะปล้น

การค้าขายที่ท่าจีนเริ่มซบเซาลงเมื่อรถไฟมาถึงตรัง จำเอาไว้ว่า *"ไฟกินท่าจีนตรงกับรถไฟมา"*

คนจีนแต่ก่อนเข้ามาค้าขายและทำสวน เป็น**สวนพริกไทย**มากที่สุด ตอนนั้นในตำบลทับเที่ยง ปลูกพริกไทยมากกว่าที่อื่น ทับเที่ยงพื้นที่มากและอยู่บนควน ขนส่งไปค้าขายก็สะดวก แต่ครอบครัวไหนที่ปลูกมากนั้นไม่ทราบ พ่อของ สมคิด นาคพล ชื่อพันเลี่ยม กำนันตำบลทับเที่ยง เป็นรุ่นน้องของขุนเทียน ต้องลองไปถามดูว่ารู้เรื่องพริกไทยไหม

คนท่าจีนซื้อของจากข้างนอก อย่างพวกฟองเต้าหู้ ตังหุน (วุ้นเส้น) หมี่หุน หมี่เหลือง ต้องซื้อทั้งนั้น อย่างหมี่แห้ง น้ำปลา น้ำเต้าหยิว (ซีอิ๊วดำ) ก็มาจากต่างประเทศทั้งนั้น

นัดสามวันเราถึงได้กินของที่ต้องการสักครั้ง ตอนที่ผมจำความได้แล้ว มีถนนอยู่เส้นหนึ่งทางไปทับเที่ยง ชื่อ**นัดทับเที่ยง** นัด ๓ วันต่อหนึ่งครั้ง

แป๊ะติน เอาตะกร้าไปใบหนึ่งซื้อปลามาตัวหนึ่งกินได้ ๑ อาทิตย์

หมูก็ต้องซื้อที่นัด ซื้อมาเป็นตัวมาขังไว้ก่อน ซึ่งตอนนั้นมีสามล้อถีบที่นั่งเป็นหวาย จากท่าจีนไปทับเที่ยงราคา ๕ สตางค์ ส่วน **ลากล้อ**พอเริ่มมีถนนก็เริ่มใช้การลากล้อแล้ว ซึ่งจะใช้ก็ต่อเมื่อขนของหนัก

คนแต่ก่อนยามตีสี่ก็มาที่วัดท่าจีนแล้ว เพื่อรอวันนัดตอนเช้า รอตลาดเปิด ถ้าขายของไม่หมดก็ต้องทิ้งไปเพราะกว่าจะถึงนัดอีกครั้งก็นาน

เงินแต่ก่อนมี เบี้ยอัฐ เบี้ยไพ เงินเฟื้อง

โกอยู่ แป๊ะบี เถ้าแก่ทก เป็นคนมี**ลากล้อ** ส่วนตระกูลรัตตมณี เป็นตระกูลที่มีการใช้ลากล้อพวกแรกในอำเภอสิเกา

คำว่า**เหล็กไฟ** ในสมัยก่อน ไม่ใช่ไม้ขีด แต่หมายถึงการเอาเหล็กมาตีกับไฟ โดยเอาเต่าร้างมาทำให้ยุ่ยเป็นขุยเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิง

เหล็กไฟตี หมายถึง การเอาหินที่มีเชื้อเพลิงมาตีกับเหล็ก (ให้เกิดประกายไฟ) โดยมากจะไปเอาหินมาจากเขาน้ำพราย

หม้อดิน แกงดิน หมายถึง เครื่องมือในการหุงหาอาหาร โดยต้องใช้หม้อดินเผาเป็นภาชนะ มีลักษณะเตี้ยกลมและปากแบนออก

ตะเกียงฟูใช้ทำงานบัดกรี

แม่บ้านโกซิ้มทำ**ขนมชั้ง**เก่ง เป็นทั้งชั้งใส่ไส้และแบบจิ้มน้ำตาล หรือ**ชั้งน้ำดัง**

สำรวจ ๔.๒ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

พ่อท่านวันเป็นพระหมอ พระยา ใต้กุฏิของท่านจะมียาอยู่มาก

นายนิพลเสริมว่า เมื่อตนเองยังเด็กๆ มี คุณบัว เป็นคนต้มยาให้พ่อท่านวัน

พ่อท่านวันมีวาจาสิทธิ์มาก ท่านเป็นคนรักวัวชน วันหนึ่ง บ่าวเลี่ยม ขโมยวัวของท่านเอาไปขาย ท่านเลยว่า *"ไอ้เลี่ยม พันนั้นมันอีบ้าแล"* ต่อมาบ่าวเลี่ยมก็กลายเป็นคนบ้า

มีอีกคนหนึ่งขโมยของวัด พ่อท่านวันว่า *"คนบ้านเหนือ มาลักของวัด มึงจินั่งกินนอนกิน"* คนนั้นก็กลายเป็นอัมพาตไป

คนหนองปรือชื่อนายเหียม ยังจำความได้บ้าง สามารถสอบถามเรื่องในอดีตเกี่ยวกับพ่อท่านวันได้ ครั้งหนึ่งนายเหียม ทะเลาะกับนายกิ้ม แต่นายเหียมมาขอคืนคำกับพ่อท่านวันเลยไม่เป็นบ้า

คนแต่ก่อนจะสร้างบ้านสร้างเรือนต้องดูก่อนว่าจะอยู่ได้ดี สมัยแม่ของโกซิ้มมาตั้งบ้านอยู่ริมท่าคลองนางน้อย พ่อท่านวันบอกว่า อยู่ทับที่สุสานและที่ของคนดั้งเดิม วันหนึ่งท่านมาเดินบาตร ๓ รอบทั่วบริเวณบ้าน เพื่อขอเจ้าที่เจ้าทางให้ หลังจากนั้นก็อยู่ในพื้นที่นั้นได้อย่างปกติ

พ่อท่านวันตายช่วง พ.ศ.๒๕๐๓

สำรวจ ๔.๓ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

แถวบ้านโกซิ้ม แรก ๆ มีบ้านอยู่สองแถว เป็นบ้านไม้ สกุลแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งคือ **เถ้าแก่ตุด** ตระกูลบ้านนายชาลี กางอิ่ม **เถ้าแก่ตั้งล่าย** ร้านเล็ก นานาภัณฑ์ **เถ้าแก่จ้อง** ร้านสกุลมอเตอร์ ลูกเถ้าแก่ฮวด ตระกูลพานิช ต้นตระกูลของคนเหล่านี้อยู่บางรัก

นายหัวตุด และ เถ้าแก่ตั้งล่าย มีเรือขนาดใหญ่ บรรทุกสินค้าไปเกาะหมาก

เถ้าแก่ฮวด พานิช รับซื้อหวายและน้ำมันยาง บ้านอยู่ในตรอกข้างสกุลมอเตอร์

นอกจากนี้ยังมี**เถ้าแก่กี่** ค้าไม้ เป็นพ่อของ มนัส ธรรมารักษ์หรือโกหมั่นหิ้น ธนาคารนครหลวงไทย หอฉันในวัดท่าจีนปัจจุบัน นายมนัสเป็นคนสร้าง ส่วนบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ ตรงนี้ คือ บ้านแม่ร้านโจม ทองศิลา เจ้าของร้านลลิตาเภสัชที่ควนปริง เป็นลูกหลานเถ้าแก่กี่ พ่อและแม่เป็นคนท่าจีน

เถ้าแก่กี่ แต่งงานกับ ป้าฮกกิ้ม เป็นคนรวยในบางรัก แต่ขี้เหนียว วันหนึ่งแกพาลูกน้องไปทำสวนที่ห้วยยอด เถ้าแก่กี่กินกาแฟกับขนมทองม้วน แต่ลูกน้องกินชาใส่นม แกเลยให้จ่ายเงินเพิ่มเองเพราะกินของที่ใส่นม และกล่าวว่า *"มึงกินเซล้อง (ชาร้อน) ใส่นม มึงต้องจ่ายมากกว่า"*

แป๊ะโด่ง เป็นต้นตระกูล**ข๊กต้อง** อยู่ที่ควนเปลว เป็นจงเป้า (คนทำอาหารในเรือ) ไปถึงมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโด พอมาถึงบ้านท่าจีน มาได้กับป้าเถี้ยง ตอนนั้นแป๊ะโด่งเห็นว่าสวนยางน่าจะมีราคา ไม่ยอมไปเรือ แม่ของป้าเถี้ยงโกรธ ไม่ให้เอาข้าวน้ำไปให้เพราะโกรธว่าทำสวนจะอด แต่ป้าเถี้ยง

ชื่อสัตย์ต่อสามีเลยเอาข้าว ขนมไปให้ ต่อมาแป๊ะโด่งมีสวนมากมาย นอกจากนี้มีสวนของ ป้าฉิวคิ่น แม่ของแป๊ะติ่น ตระกูลวังกุลางกูร ก๋งย่อง ราว ๕ ครอบครัว

คนจากท่าจีนขยับขยายไปอยู่ไกล ๆ เช่น ท่าโด ญาติของโกซิ้มตระกูล**ช่องประเสริฐ** ก็ยังมีอยู่ไปจากบ้านท่าจีนทางเรือ ที่นาวงก็มีมาก ไม่น้อยกว่าร้อย ๆ ชีวิต ไปอยู่ที่นั่น ที่ย่านซื่อก็มี จากท่าจีนไปกันตังมาก ย้ายไปก่อนไฟไหม้ และช่วงไฟไหม้แล้วก็มาก

นามสกุลศุภศรี เดิมอยู่ที่หัวสะพานท่าจีนไปอยู่บางหมาก

ต้นตระกูล **ท่าห้อง ท่าจีน ขี้มัน** หรือ กี่หมัน ดั้งเดิมอยู่ที่ท่าจีน ผู้ว่าฯ กาญจนาภา เป็นผู้ว่าฯ ระนอง แฟนคือ คุณเวช กี่หมัน เป็นคนนาโต๊ะหมิง เป็น ผอ. ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการของกรมการพัฒนาชุมชน เขต ๑๒

เราแซวกันว่า นามสกุลตั้งเยอะ ไปเอา ขี้มัน นอกจากนี้มีสกุล วิจารณ์ เสี่ยมกั้ง ของโกหยิว (วิจิตร) กังสุ่น

ที่บ้านโกซิ้มมีรูป **ผู้ใหญ่นุ่ม หนูสม** แต่งเครื่องแบบราชการสีกากี เป็นผู้ใหญ่เก่าของบางรัก นายบัณฑิตเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันลูกชายชื่อนายธีระพล วิจารณ์ เป็นสมาชิก อบต.หมู่ที่ ๓ ของบางรัก นายฮุ้ง วิจารณ์ เป็นพี่ชายของพ่อโกซิ้ม เป็นผู้ใหญ่คนแรกของตำบลทับเที่ยง หลานนายฮุ้งเคยเป็นนายอำเภอ ชื่อ ประเสริฐ วิจารณ์ เป็นปลัดอำเภอบางรัก เป็นนายอำเภอที่นครศรีฯ แล้วไปเป็นไข้ตายที่เคียนซา สุราษฎร์

สมัยก่อนผู้นำนุ่งผ้ายาว สวมเสื้อราชปะแตน

ถ้าใครติดกระดุมเสมอคอ แต่ก่อนเขาจะแซวกันว่า *“แต่งตัวเหมือนกัปตันเชียวนะ”*

การปกครองสมัยก่อนมี **ขุนเทียนจู้ ท่าจีน** เป็นกำนันคนแรก พ่อมาจากจีนแท้ ๆ คนสมัยนั้นเรียก *“ขุนเทียน”* ขุนเทียนเป็นน้าชายของแม่โกซิ้ม

นายวิรัตน์ บอกว่าแม่เคยเล่าเป็นสำนวนว่า *“ขุนเทียนพวงขี้ หอมเหมือนดอกดีปลีที่ชายเว็จ”*

ขุนครุฑ เป็นกรรมการชนวัว ตัดสินการชนวัว น่าจะเป็นกำนันของทับเที่ยงมาก่อน เรื่องขุนครุฑเขาเคยพูดเป็นกลอนกันว่า วัวคู่พระเอกสองตัวชนกัน คือไอ้คล้องกับไอ้มิด ไอ้คล้องชอบคล้อง มันคล้องได้จริง แต่ไอ้มิดดิ้นไม่หลุด คือถ้าคล้องติดวัวตัวไหนก็ตามต้องตาย อย่างไอ้มิดก็ชนไม่ได้

“ไอ้คล้องคล้องติด ไอ้มิดบิดไม่หลุด ขุนครุฑตีม้อง ป้าเอียดลั่นร้อง แพ้สองสามตังค์”

สำรวจ ๔.๔ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

สมัยพ่อท่านวัน มะนะโส มีกีฬาชนิดหนึ่งเรียก **พายทะ** หรือพายกระทะ คู่แข่งขันที่คนในชุมชนบางรักรู้จักดีคือ บ่าวผ้อง กับแป๊ะสุ่น

การแข่งพายทะใช้กระทะหุงข้าวใบใหญ่ ให้คนลงไปนั่งในกระทะแล้วใช้ยางรองท้ายกระทะก่อนลงนั่ง ใช้ไม้พายเรือธรรมดา โดย คือจะพายวนอยู่ข้างหน้าเราอย่างเดียว ไม่ไปทางอื่น คนต้องมีกำลังไม่มีกำลังจะพายไม่ได้ แต่ละครั้งแข่งกันราว ๓๐๐-๔๐๐ เมตร เริ่มจากหน้าท่าวัดแล้วลงมาที่ปากคลองปอนใกล้ ๆ บ้านของโกชิ้ม พายครั้งละ ๒ คนเท่านั้น การพายมีแต่ผู้ชายไม่มีผู้หญิง

การแข่งพายทะเลิกไปประมาณ ๔๐ ปี เพราะไม่มีคนส่งเสริม คนที่คิดค้นคือหลวงพ่อวัน แข่งแล้วท่านมอบรางวัลให้ รางวัลที่ให้ เช่น ผ้า เครื่องรางของขลัง เป็นต้น

การ**พายเรือแข่ง**เป็นเรือเพรียว มาจากหลายที่ เช่น นาตาล่วง คลองขุด ท่าจีน ควนธานี ควนทองสีห์ ย่านซื่อ คลองลุ โคกยาง ที่บ้านห้วยเหรียง นาเมืองเพชร ก็มี ส่วนที่บ้านเหล ที่บางหมาก มีหลายทีมเพราะมีน้ำมาก บินหยี เกาะเสือ โคกสะท้อนก็มี ๑ ทีม

ตอนจัดงานวัด มีกิจกรรมหลายอย่างที่เกี่ยวกับทางน้ำร่วมกัน เช่น ที่ท่าจีนมีคนหนึ่งที่มีความสามารถลอยน้ำ ได้ ชื่อ พิด อ้วนประมาณ ๗๐-๘๐ กิโลกรัม ทำเป็นนอนพองเหมือนตายลอยมา สมัยนั้นไม่มีการบันทึกภาพเอาไว้ พ่อท่านวันจะเรียกนายพิดมาลอยตัวให้คนดู แล้วก็ได้เงินจากคนดู

นายนิพล เสริมว่า นายพิดดูดบุหรี่ดำน้ำไปด้วยก็ได้

กลางคืนมีหนังตะลุง มโนห์รา ส่วนทอยลูกสะบ้าเล่นเป็นการพนัน ไม่เอามาเล่นในวัด

ลากพระน้ำ สมัยก่อน ลากไปที่ท่าหัวไทร ที่ควนธานี ซึ่งอยู่เลยท่าแก้มดำไปทางเหนือ

ในเรือพระมีพระจำลองเป็นพระไม้หรือปูนอยู่กลางลำเรือ ในเรือมีอาหารการกิน เพราะออกจากที่นี่เช้าจะไปฉันเพลที่หัวไทร จึงต้องเตรียมของไปด้วย เรือที่บ้านท่าจีน จะใช้เรือครัว คนท่าจีนใช้วิธีพาย หรือ แจว หรือถ่อ ขนาดสิบคนนั่งต้องแจว

เดี๋ยวนี้เวลาจัดลากพระ อบจ.ให้เงินทำเรือพระ ๒๕,๐๐๐ เหมือนกันเลย ไม่มีการแบ่งแยก

คนวัดแจ้งเคยน้อยใจว่าเวลามีงานคนก็ไปแต่ที่ท่าจีน ไม่ยอมไปที่วัดแจ้งเลย

สำรวจ ๔.๕ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกชิ้ม)

ปลาที่สูญพันธุ์ไปแล้วจากแม่น้ำตรังที่ท่าจีนมีมาก เช่น ปลาทรวง หรือนวลจันทร์ จะมีเส็ด (ครีบ)แดง แต่นวลจันทร์ภาคกลางไม่แดง ปลาแก้มช้ำ ปลาหลังโกง ปลากดดอกเลา ลูกเลียหิน คล้ายปลาซิว แต่มีสองสีข้างตัวเป็นสีขาว พื้นตัวสีคล้ำ ๆ ออกดำ ปลานี้จะพรางตัวอยู่ที่หิน และกินตะไคร่น้ำ ถ้าปลาทรวงยังมี กิโลกรัมละ ๒๐๐ ก็ขายได้

นายวิรัตน์ เสริมว่า ที่ประจวบยังมีปลาทรวงเพราะน้ำใสสะอาด ขนาดใสแจ๋ว

แห ไซ เบ็ด เป็นเครื่องมือหาปลาดั้งเดิม ที่หายไปแล้วคือ**ไซ <u>ยุด</u>** (เครื่องมือจับปลา ทำด้วยหวายสานโปร่ง เป็นรูปทรงกระบอก ผูกปากรูดได้ เอาไปดักไว้ตามสายน้ำให้ปลาเข้าไปเอง) เมื่อก่อน

ปลามีมาก นอกจากนี้ยังมี **เหลีย** (เครื่องมือจับปลา ยังไม่ทราบลักษณะ) สมัยก่อนเราไม่มีการบังคับให้ปลาตาย แต่ตอนนี้เราไปบังคับให้ปลาตายเท่านั้นเท่านี้ ปลาเลยหมด

แต่ก่อนพ่อของนายนิพลเคยทำ**หฺมฺรำ** ปลาดักก็สูญพันธุ์ไปแล้ว เพราะมีคนดักด้วยการใช้เครื่องหอมล่อปลา **(ศึกษา หฺมฺรำ)**

โกซิ้มหากินด้วยการทอดแห ดักไซ ธงเบ็ด หากินไม่บังคับด้วยการพาเรือออกไป พายเรือไปถึงควนธานี ข้างเหนือก็ไปถึงวัดป่าหมาก ค่ำไหนก็นอนนั่น เมื่อก่อนถ้าเราจะกินกุ้งหน้าแล้ง เราก็ไปหาตามขอนไม้ หินบางก้อน เราก็ไปจับแม่กุ้ง ถ้าตัวใหญ่มากเราเรียก**ไอ้โต้**

สำรวจ ๔.๖ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

หมอไข่ เพชรคง เป็นหมอประจำตำบลคนแรกของบางรัก บ้านอยู่ควนยอดทอง และในสมัยก่อนใช้หมากพลูเป็นของมอบให้หมอ ต่อมามีหมอเฉี้ยง มะนะโส และหมอหุ้ย กิ้มเฉี้ยง

หมอตำแย เรียกว่า**ยายประทาน** อยู่ที่หัวควนบ้านนาโต๊ะหมิง เป็นแม่ของผู้ใหญ่หมา แกเป็นคนมีความสามารถมาก แม่นายวิรัตน์เคยบอกว่า **หมอทาน** คือหมอตำแย คือคนที่ทานเวลาเด็กออกมา หรือรับเด็กเอาไว้ **(ศึกษา ทาน หมายความว่าอย่างไรกันแน่)**

ก่อนจะคลอด ๒ เดือน หมอตำแยจะต้องไปแต่งท้อง และดูแลแม่ของเด็กอยู่เรื่อย ๆ เพื่อดูว่าหัวเด็กเท้าเด็กอยู่อย่างไร จะได้คลอดง่าย

อยู่ไฟคือ การนอนข้างกองไฟ ใช้ไม้แฟบ มากองไว้ทำกองไฟ โดยสามีจะเป็นผู้ไปหาไม้ ต้องนอนตากไฟ ผิงไฟครบสามวัน

พอครบสามวันก็เชิญแม่ซื้อ มารักษาเด็ก

เครื่องไหว้ มีขนมแดง ขนมขาว ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า และสอบราช ทำด้วยใบเตยเป็นกระสอบใบเล็ก ๆ ใส่ข้าวสารไว้ ๓ กระสอบ พอครบสามวันก็จ่ายค่าราชให้ยายประทาน พอถึงวันก็คว่ำราช คนเกิดให้ค่าราชสัก ๓ บาทก็มากแล้ว พอครบ ๗ วันก็ออกไฟ

นอกจากนี้ มีการเอาก้อนเส้ามาประคบให้เลือดสกปรกออกไป การดูแลเด็กยังมีการเอาใบยอมาต้มน้ำให้อาบด้วย

ตอนเกิดมาแล้วต้องเอาเด็กใส่กระด้งและใช้ผ้าถุงเก่า ๆ เพราะไม่มีถาดกับผ้าใหม่มาใช้

สำรวจ ๔.๗ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

แต่ก่อนมี**ไข้ห่า** คืออหิวาต์ และไข้ทรพิษ ต้องหาพระมาช่วยป้องกัน การสร้างโรงพระจีนจึงเกิดขึ้น การเป็นไข้แบบนี้ห้ามถูกฝน ห้ามถูกมะนาว เชื่อว่าจะทำให้จะตาย และห้ามกินน้ำเต้าหยิวด้วย

ศาลเจ้าที่นี่มีเซ่งอ๋อง คนจีนที่บ้านท่าจีนเป็นผู้เชิญมา ซึ่งเกิดจากแต่ก่อนไม่มีหมอ ก็เลยมีพระที่ศาลเป็นที่พึ่งให้คน เตี่ยนเนี้ยว **(หาข้อมูลเพิ่มเติม)** เป็นคนทรงคนแรก จากนั้นก็มีโรงพระแป๊ะกง ถ้าเป็นของคนไทยก็เปรียบเหมือนเจ้าที่ของชุมชน

วัดท่าจีนก็เกิดก่อนศาลเจ้าบางรัก มีศาลเจ้า อยู่ ๓ แห่ง คือ เซ่งอ๋อง แป๊ะกง บุนเถ้ากง

ศาลเจ้าเซ่งอ๋อง เคยเป็นโกดังเก็บของ สมัยก่อน พ่อของโกซิ้ม บอกว่า *"มึงทำให้ดีนะ กูไปแบกของที่ศาล แลกนมมาได้กระป๋องหนึ่ง ให้มึงกิน"* สมัยนั้นเป็นนมตราแหม่มทูนหัว

สำรวจ ๔.๘ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

คนหมู่ ๓ หมู่ ๔ หมู่ ๖ ต้องมาเรียนที่ท่าจีน

แต่ก่อนการเขียนหนังสือต้องไล่อักษรไปเรื่อย ๆ รุ่นนั้นเรียนหนังสือวัด พอรู้ การเรียนเป็นแบบถ่ายทอด ผมว่าถ้าเรามีเวลา **วัดใหม่**ตรงนี้ถ้า อบต. มีเวลาน่าจะปรับปรุง ตรงนี้คือวัดพ่อท่านสง ท่านพัฒนามาก สอนแป๊ะแบน เป็นต้น แต่ตอนนี้วัดใหม่หรือวัดแจ้งก็ติดเขตเมืองไปแล้ว**สุสานวัดแจ้ง**

คนเมื่อก่อนเตือนว่าโตขึ้นอย่าเป็นผู้ใหญ่ กำนัน เด็ดขาด เพราะแค่ยกเว้นว่าไม่ต้องเสียค่า**ศึกษาพลี**เท่านั้น ไม่ได้อะไร มีแต่เสียกับเสีย **(อธิบายเพิ่มเติม ศึกษาพลี)**

สำรวจ ๔.๙ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

สุสานของ**วัดแจ้ง** ไม่ใช่ของวัด ไปถามกับหลวงนวลก็ได้ ตรงนี้เป็นของคนท่าจีนโดยเฉพาะ คือคนจีนแต่ก่อนเขาไม่นิยมเผา เขาใส่ โลงหีบ เป็นโลงสี่เหลี่ยม แล้วฝัง มีทำ**เชงเม้ง** เปลววัดแจ้งคนท่าจีนเป็นคนบุกเบิก แต่ว่าไม่ได้บันทึกไว้ ตอนผมอายุ ๗-๘ ปี ก็ไปเชงเม้ง มีไม่เกิน ๒๐ หลุม พอเขา**ล้างป่าช้า**ที่ไสลาว เมื่อไม่รู้จะเอาไปไหน อย่างฮกเกี้ยน แถวหนองยวนบังคับตระกูลฮกเกี้ยนเท่านั้น

คนท่าจีนสมัยก่อนไปทางคลองน้อยขึ้นบางรัก ผมยังชี้ได้ว่าขึ้นท่าที่ต้นไทรใหญ่คือถึงเปลวพอดี เรียกว่า**หน้าท่าไทร**มีแต่กอไทรทั้งนั้น ตอนนี้ก็ยังมี เป็นเปลวบ้านท่าจีน แต่ก่อนคนท่าจีนเป็นผู้บุกเบิก

หลุมของคนจีนปนกับบัวของคนไทย เปลวกับบัวอยู่ด้วยกันเพราะประหยัดเนื้อที่

สมัยผมเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่ ผมเคยคุยกับกำนัน ผู้ใหญ่ว่า ทำยังไงเราจะพัฒนาให้ผลประโยชน์ของคนตายได้กับคนเป็นด้วย ตอนนี้ค่าใช้จ่ายเป็นหมื่น ๆ พวกนี้เก็บค่าถางป่า ๒ ค่าแต่งหลุม เป็นค่าใช้จ่ายทั้งนั้น อบต.เราน่าจะเข้าไปจัดเก็บเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้ทำงาน แล้วรายได้ก็เข้าตำบล

เขาไม่ค่อยร่วมกับเราเพราะกลัวคนท่าจีนจะเอามาเป็นของเรา

สมัยกำนันละม่อม (กำนันหิ้น) ผมคิดร่วมกันมาไม่นานนี้เอง ตอนนี้ที่ดินยังเป็นที่สาธารณะ

สำรวจ ๔.๑๐ สัมภาษณ์ นายบัณฑิต วิจารณ์ (โกซิ้ม)

บางรักขึ้นชื่อเกี่ยวกับการพนัน ติดอันดับต้น ๆ จนมีสำนวนพูดกันว่า

"น้ำนอง ๆ เฮ้อ อยู่ว่าง ๆ ไม่ที่อยู่ทำอะไร ไปเล่นไพ่ที่ท่าจีนดีกว่า อย่าเอานะเมียคนท่าจีน ไม่ใช่ทำอะไร เล่นแต่ไพ่อย่างเดียว"

นายนิพลเสริมว่า ที่หนองบัว เล่นไพ่มาก บางคนมีลูก ผัว แล้ว แต่พอนั่งติด ๆ กัน ก็ไปด้วยกันได้หมด

บทส่งท้ายจากโกซิ้ม

ผมเล่าให้ลูกผมฟังว่า เวลาไปสวนพายเรือเป็นชั่วโมงนะ ฉะนั้น อย่าง่ายกันนักแรง แต่ก่อนหัวนาแต่ละหัว เขาขุดกันกี่วันจึงจะเป็นนาขึ้นมา

"คนรุ่นก่อนลำบากสักเพียงใด เสดสาสักเพียงใด ไม้ต้นหนึ่งโค่นเป็นสามสี่วัน ถึงจะล้มได้ ถึงจะสำเร็จ ผมเลยบอกว่าใครมีที่สักผืนก็ให้รักษาไว้ให้ได้ ไม่ใช่ว่าง่ายกันนักแรง"

ถ้าผมยังเล่าได้ แหลงเป็นก็มาเลย ยินดีให้ความสะดวก

เหมือนคุณสองคนผมไม่เคยรู้จัก ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ก็ดีที่ได้มาพบ มารู้จักกัน ผมเองไม่มีอะไรจะให้เป็นของขวัญ ของฝากจากหัวใจผม ผมก็ขออ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในบ้านท่าจีน ไม่ว่าจะเป็นหลวงพ่อวัน ศาลเจ้าทั้งสองแห่ง ขอให้จงดลบันดาลให้คุณ (เอ่ยชื่อ อ.กุลยา ปิ๊ก วิรัตน์ นิพล) สมหวังในสิ่งที่ปรารถนาละ ให้ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บทุกประการ และอย่าให้ภัยพาลเกิดขึ้นมาได้ในคุณทั้งสี่ชีวิต และขอให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา ขอให้สดชื่น มีความสุข ขอให้ได้รับเกียรติ ยศ ลาภ สรรเสริญจากบารมีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

ไม่รู้จะให้อะไร ก็ให้ถือว่าคนแก่ ๆ ให้พรเด็ก ๆ ก็แล้วกัน

สำรวจ ๕ สัมภาษณ์ นางโห้ย ขูทก

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

นางโห้ยเล่าว่า เรือที่อยู่ใต้ถุนบ้านเป็นเรือที่ซื้อมาจากคนลำภูราประมาณ ๔๐ กว่าปีแล้ว สมัยนั้นคนพายเรือมาทางแม่น้ำตรังแล้วเข้ามาทางคลองนางน้อย เรือยาวประมาณ ๕ เมตร กว้าง ๑ เมตร นั่งได้ ๕ คน ลำละ ๓๐๐ บาท มีทั้งหมด ๑๓ ลำ

สมัยก่อนปลาทะเลหาง่าย ปลาดอนหายาก ปลาทะเลใช้ **อวน ๒-๓ ตีน** บางครั้งใช้**ไซผี**ก็ได้ ไม่ต้องใส่เหยื่อ เครื่องมือหาปลาสมัยก่อนมี **ไอ้ยุด** เอาไว้เก็บลูกเด หรือปลากระดี่ที่เป็นสินค้า OTOP ของท่าจีน ประมาณ ๔๗ ปีที่ผ่านมา ปลากดหนัก ๗ กิโลกรัม ราคา ๖-๗ บาท ปลาไหลกิโลกรัมละ ๓ บาท ตอนนั้นข้าวสารกิโลกรัมละ ๑๐ สตางค์ ยางพารากิโลกรัมละ ๓ บาท นางโห้ยหยุดหาปลามาแล้ว ๓ ปี

สำรวจ ๖ สัมภาษณ์ นายวิรัตน์ แก้วลาย

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๘ พฤศจิกายน และ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๐

ที่มาของชื่อ**บ้านใต้** น่าจะมาจากการสร้างสะพานท่าจีน แต่เดิมหมู่บ้านนี้ชื่อว่า **บ้านใหญ่** แต่เมื่อสร้างสะพานแล้วทำให้บ้านที่ตั้งอยู่ริมน้ำอยู่ทางทิศใต้ของสะพาน จึงเรียกกันว่าบ้านใต้

เรือที่ขุดพบปี ๒๕๔๐ มีขนาดกว้าง .... เมตร ๒๐ เซนติเมตร ยาว ๑๑ เมตร ๓๕ เซนติเมตร

ข้างโรงเรียนจุฬาภรณ์เป็นป่าแฟบอยู่มาก มีในพรุมาก ครั้งหนึ่ง อาจารย์ให้เด็กไปหามาว่า **มาบแฟบ**เป็นอย่างไร ที่ข้างโรงเรียนจะมีไม้แฟบหรือไม้โสนอยู่มาก ตรงนั้นปัจจุบันชื่อ **มาบโสน**

บ้านบางรัก ที่**สะพานช้าง** มีโครงสำหรับเป็นอู่เรือไว้ให้เรือจอดหรือซ่อม หมู่ที่ ๕ บริเวณวัดแจ้ง ของบางรัก มีเขตติดต่อกับตำบลควนปริง น้ำที่ลงมาจากเขาหนองยวนไหลมาลงบางรักทั้งนั้น

ปี พ.ศ.๒๔๙๘ ยังมี ๘ หมู่บ้าน ที่ดินส่วนใหญ่มี สค.๑ แล้ว ที่ร้านต้นปริง ด้านซ้ายทางรถไฟใกล้สวนสาธารณะทุ่งน้ำผุด ติดเขตบางรัก ต่อจากเขตนั้นเป็นนาตาล่วง และต่อไปนาท่ามเหนือ

สมัยผมแต่งงานมาอยู่ที่นี่ใหม่ ๆ วัดท่าจีน ยังเรียกกันว่า **วัดปอน** เขาว่ากันมาว่าแต่ก่อนที่ริมน้ำท่าวัดมีบอนท่าอยู่ในที่ลุ่มมีน้ำขัง บอนท่าคนจะเอาไปให้หมูกิน ชื่อวัดปอนน่าจะมาจากบอน แต่พอนาน ๆ เข้าเสียงก็เพี้ยนไป

บ่าวจัด มียาพ่อท่านวัน เป็นยาแก้ไข้ทับระดู แต่ต้องถามอีกครั้งว่าเป็นอย่างไร ใช้ตัวยาอะไรบ้าง

นายวิรัตน์ จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนตำบลบางรัก เรื่องศิลปวัฒนธรรมก็มีการฝึกกลองยาว ล่าสุดได้โชว์ในงานวันลอยกระทง โครงการทำดีให้พ่อดู จัดกิจกรรมขออนุเคราะห์จากกรรมการวัดท่าจีน มีการเข้าค่ายเด็กเยาวชนหลาย ๆ ชั้น ไปร่วมกันทำกิจกรรม ต่อมาก็ได้ไปร่วมกิจกรรมที่ลานกิจกรรมทุ่งแจ้ง งานมรดกไทย งานที่ศาลากลางก็ไป ตอนนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลาย ๆ ส่วนในชุมชน กลุ่มกลองยาวตอนนี้ออกงานเรื่อย ๆ เดือนสิบก็ไป นอกจากนี้เด็กยังมีรายได้เล็กน้อยไว้สำหรับกินขนมด้วย

สำรวจ ๗ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ อนันตรัตน์

โดย อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๑

นายบัญญัติเล่าว่าแม่แก่(ยาย) ชื่อแม่หริ้ง สมัยก่อนเคยไว้ผมหัวจุก ตายเมื่ออายุ ๘๗ ปี ส่วนนายเฟ็ด ชูดรุ่ง เป็นพ่อแก่(ตา) ตายตอนอายุ ๗๖ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ นายเฟ็ด เป็นคนสร้าง**วัดแจ้ง** พ่อท่านหนูเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ๆ

คนที่เข้ามารุ่นแรก ๆ ของตระกูลเป็นคนกวางหู ชื่อ ก๋งหวั่ง วิชิ้น มาทางกันตัง ก่อนเข้าเมืองต้องกระโดดลงน้ำก่อนขึ้นฝั่งที่กันตัง แต่งงานมีลูก ๑๐ คน มาอยู่ที่**หัวสะพานจิก (ที่ไหน)** แล้วก็แยกตระกูลออกไป ปัจจุบันมี เจือกโว้น จริงจิตร วุฒิธรรม

เมื่อก่อนมีเรื่องเล่าว่าเรือที่ใช้ในประเพณีลากพระ ห้ามผู้หญิงเดินผ่านหน้า แต่ก่อนในวัดแจ้งเรียกบางรัก

ร้านช่างไกว่ เป็นคนตำบลบางรัก มีลูกชื่อ โกหมั่ง มีดาบประหารคนในสมัยก่อนอยู่ที่บ้าน ลูกสาวโกหมั่งเปิดร้านซ่อมแอร์อยู่หน้าโรงเรียนตรังคริสเตียน

ไสลาว มาจากชื่อสถานที่ที่เคยเป็นที่ประหารคนจีน ไม่ให้เข้าเมือง แต่ไม่ทราบว่าทำไมจึงกลายเป็นไสลาว

ทุ่งแจ้ง มาจากสภาพทุ่งโล่งแจ้งที่มีความสว่างมากในคืนเดือนเพ็ญ

ข้อมูลจากเวทีตรวจสอบ

๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๑

สถานที่จัดเวที ห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วัดประสิทธิชัย

ผู้บันทึก ธิดารัตน์ ธนานันท์

ผู้เรียบเรียง สุนทรี สังข์อยุทธ์

ผู้ร่วมเวที

นายวิรัตน์ แก้วลาย	นายบัณฑิต วิจารณ์
นายจัด มะนะโส	นายขอม คงเพชร
นายมนัส พิทักษ์	นายพิณ โรจนพิทักษ์
นายวสันต์ วังกุลางกูร	

ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ผู้สังเกตการณ์ ๑๒ คน

เยาวชนจากสภาเด็กและเยาวชน ๕ คน

เวที ๑

ที่มาของโครงการโดยทีมวิจัย เริ่มจากผู้ใช้บริการค้นคว้าที่หอจดหมายเหตุ มักมาถามหาประวัติชุมชน ซึ่งไม่ค่อยมีข้อมูล เพราะเรามีหน้าที่เกี่ยวกับการเก็บรักษาและให้บริการเอกสารราชการพอดีมี สกว. ที่สนับสนุนให้คนทำวิจัย จึงทำโครงการให้ สกว.สนับสนุน เริ่มต้น ประวัติศาสตร์ของจังหวัดตรังจากสายน้ำ เพื่อดูว่าหมู่บ้านตามแนวแม่น้ำตรังมีอะไรอยู่บ้าง ทำ ๓๓ ตำบล ตามแผนที่

วิธีการ คือให้นักวิจัยไปตามพื้นที่ ถามคนเฒ่าคนแก่ ดูว่ามีอะไรบ้าง ใครสนใจอยากรู้เรื่องมากกว่านี้ เราเลือกพื้นที่จากตำบลที่มีคนสนใจมาก ๑๒ ตำบล แล้วทำเวทีแบบวันนี้ เพื่อมานั่งคุยกัน ตรวจสอบเรื่องที่เล่ากันมาแล้ว และช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรต่อไป ซึ่งบางรักเป็นเวทีแรก

เวที ๒

กิจกรรมแรกคือดูแผนที่แล้วช่วยกันบอกพื้นที่ ตำบลบางรักแบ่งเป็นสองฝั่ง แม่น้ำตรัง ทางฝั่งตะวันออกมี **หนองปรือ** หมู่ ๑ **วัดแจ้ง** หมู่ ๕ จากคลองนางน้อยยาวไปตามคลองจนถึงหัวโค้งเวทิน วนไปออกสมาคมฮกเกี้ยน คลองนี้อยู่ในเขตตำบลบางรัก ตั้งแต่โค้งเวทินลงจากถนนกันตังประมาณ ๕๐ เมตร เป็นเขตเทศบาล จากนั้นชุมชนริมคลองทั้งหมดเป็นหมู่ ๕

ทุ่งปอนกับ**ทุ่งน้ำผุด**อยู่ติดกัน ปัจจุบันมีถนนสายเลี่ยงเมืองเป็นเส้นแบ่ง ฝั่งตะวันออกเป็น หมู่ที่ ๑ **ทุ่งแจ้ง** ปัจจุบันเป็นสนามกีฬา ตอนทำถนนซอย วัดแจ้งอยู่ที่หัวเลี้ยว ติดกุฏิเจ้าอาวาส ถนนจึงต้องคดเลี่ยงไป

หนองปอน ขอบหนองอยู่ในเขตเทศบาล *"<u>การศึกษาประวัติศาสตร์ต้องยกเลิกเขตปกครอง ไม่งั้นทำไม่ถูก</u>"* นายวสันต์พูดก่อนจะอธิบายแผนที่ต่อว่า ห้วยมาบ**โหุน** ภาษากลางว่า**มาบโสน** หลังรีสอร์ทเป็น**ห้วยหนองคล้า** เป็นทางน้ำที่เปลี่ยนไป ที่เกี่ยวข้องเป็นคลองช้าง

ทุ่งเจ้าเหมียน อยู่ในเขตหมู่ ๔ เมื่อก่อนเรียก**มาบแฟบ** รูปร่างเหมือนแผนที่ประเทศไทย

ปากคลองนางน้อย ฝั่งทิศใต้ปัจจุบันเป็นบ้านโกซิ้ม มีอยู่ห้าหกหลัง แต่ก่อนหลังบ้านหันเข้าหากัน มีไม่น้อยกว่าห้าสิบครัวเรือน หน้าบ้านแถวหนึ่งหันหน้าเข้าคลองน้อย อีกฝั่งหันด้านใต้ ไม่มีถนน มีชานหน้าบ้านเดินถึงกันได้หมด ต้องยกพื้นทั้งหมด เพราะเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง อีกฝั่งหนึ่งของคลองนางน้อยมีเรือนเดี่ยว ไม่ติดกัน เป็นสถานที่เก็บของที่มาจากทางเหนือหรือขึ้นมาจากกันตัง เป็นจุดศูนย์กลางเก็บของ

ฝั่งตะวันตกของคลองท่าจีน มีวัดและมีชุมชน นายประเทือง บอกว่าเกิดที่**วัดคลองตาย**

แถวคลองนางน้อยมีโรงพระชื่อโรงพระ**เซ่งอ๋อง** ใช้เป็นโกดังเก็บของ

ที่น้ำประปาใกล้บ้านโกซิ้ม เป็นโรงพระ**แป๊ะกง**

คลองปอน คลองนางน้อยไม่ได้ชนกัน เป็นคนละสาย

คลองบางรักมากจากควนบางรัก มารวมกับคลองนางน้อยที่สะพานที่ถนนเลี่ยงเมือง

นายวิรัตน์ไปสำรวจคลองบางรัก พบว่าต้นน้ำมาจากควนบางรัก กับศาลตาขุนเมือง เหมือนมีหนองน้ำ สายน้ำผ่านถนนบางรัก ผ่านเปลวแต้จิ๋ว น้ำเปลี่ยนสายตามเทศบาล ตามสายน้ำไปพบเจ้าของสวน เป็นอดีตนายตำรวจ สายน้ำเข้าไปในสวนยาง ไปที่กำแพงของโรงยางทวีทรัพย์ ที่บ่อน้ำเสีย ปนกับน้ำเสียไปออกทุ่งแจ้ง

คลองนางน้อยแต่ก่อนเป็นเหมือนถนนเส้นหนึ่ง เพราะถนนยังไม่มี ใช้เรือกับทางน้ำ คนจะไปวัดแจ้งต้องไปขึ้นที่ท่าไทร แล้วเดินต่อไปวัดแจ้ง

สะพานช้าง ตรงสี่แยก ตอนนี้ทำเป็นห้องอาหารและเป็นที่ทำการของชุมชนบางรัก แต่ก่อนตรงต้นโพเป็นท่าเรือ ของคลองนางน้อย เป็นที่ขนของไปมา

คลองหลักคือแม่น้ำตรัง คลองนางน้อยมาจากเขาช่อง เป็นเส้นทางวัฒนธรรมมีเรื่องเล่าตำนานมากมาย บ้านนางามก็เกี่ยวข้องกับท่าจีน ต้นตระกูลนายมนัส เข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔

ชื่อ**คลองปอน** วัดท่าจีน หรือวัดปอน น่าจะมาจากคำว่าแบ่ง น้ำจากแม่น้ำตรังไหลไปถึงทุ่งปอน อาจจะไหลจากหนองบัวจากคลองบางรักไปลงคลองท่าจีน อีกหนึ่งสายเป็นคลองปอนแบ่งน้ำซึ่งกันและกัน เลยทุ่งปอนหน้าโรงเรียนสภาราชินีสอง มีคลองอีกเส้น เรียกคลองห้วยยาง เชื่อมเข้าไปเทศบาล

เวที ๓

คลองห้วยยางยังใช้ประโยชน์ เดิมเป็นเส้นทางหลักที่นำวัฒนธรรมเข้าสู่ทับเที่ยง ยืนยันได้ว่าจากท่าจีนไปตั้งหลักในเมือง **นายฝอง ไทรงาม** อยู่ที่โรงพยาบาลตรังชาตะ ใช้เป็นที่พักหมู ก่อนเอาลงเรือเล็กไปออกท่าจีน (ตระกูลไทรงาม เลี้ยงหมูและรับซื้อหมูส่งขายปีนังมาตั้งแต่สมัยต้นรัชกาลที่ ๕)

การย้ายถิ่นฐานออกจากท่าจีนครั้งใหญ่ สาเหตุมาจาก**ไฟไหม้**บ้านชุมชนท่าจีน ตรงปากคลองนางน้อย ตรงกับช่วงรถไฟลงมาสายใต้ (รถไฟเริ่มเปิดใช้ พ.ศ.๒๔๕๖) คนอพยพออกมาก ไปยึดอาชีพค้าขาย ทำสวน ห้วยยอด นาวง ย่านตาขาว ไปอยู่ทุกอำเภอก็ว่าได้ ที่นาวง นามสกุล ช่องประเสริฐ ที่กันตัง นามสกุล ท่าห้อง หลายสกุล

คลองปอนนำคนจากท่าจีนไปในตัวเมืองทับเที่ยง เข้าไปคลองห้วยยาง ถนนเจริญขึ้น ความจำเป็นใช้คลองลดลง การค้าทางเรือเริ่มหมดบทบาท มีรถไฟมีบทบาทมากกว่า การส่งสินค้าลงเรือท่าจีนในละแวกนี้ บรรพบุรุษ เดินเรือไปเกาะหมาก คนที่ประกอบค้าขายมาอยู่ทับเที่ยง

มีชุมชนตั้งบ้านอยู่บริเวณ**คลองช้าง** แถวโรงเรียนจุฬาภรณ์ แรกเริ่มอยู่ระหว่างบ้านกำนันกับโรงยางสมัยนี้ เคยมีช้างลงเล่นน้ำในทุ่งใหญ่ มีทางขึ้นทางลง ที่โรงงานยูไนเต็ดติดนาโต๊ะหมิง เป็นที่ช้างลงเล่นน้ำ คนที่อยู่แถวนั้นเริ่มจากมาหาปลา จนได้ตั้งบ้านเรือน เพราะปลามาก พ่อนายขอมมาจากพัทลุง ย่าจากควนขัน ย้ายมาอยู่ ตรงไหนก็หาแต่ปลาเป็นอาชีพ คลองช้างไหลไปออกแม่น้ำตรัง อีกฝั่งของสะพานไม่ได้เรียกคลองช้าง เรียกหนอง มีคลองทะลุหากัน เรียก**คลองตรุด** ที่หลัง**น้ำขาด**เหนือบ้านนายขอมมี**หนองตรุด หนองแฟบ หนองจิก**

นายจัด บ้านอยู่**ควนเปลว** เล่าว่า หาปลา ลงมาหนองเด จนถึงคลองช้าง เป็นแหล่งหาปลา หลังบ้านเป็นหนองน้ำทั้งหมด หน้าแล้งก็วิดสองคืนสามคืนนั่งวิดกัน สมัยเมื่อก่อนย้อนได้เกือบร้อยกว่าปี มีบ้านคดหิน คดหอย ติดเขตบางรัก

มีคำถามถึง บ้าน**ไกรโละหะ** และบ้าน**คดหิด** จากแผนที่โบราณ โกซิ้มเป็นผู้ตอบ ไม่มีคดหิด มีแต่**คดหิน** นายวิรัตน์บอกว่ามีคดหินและ**คดหอย** ปัจจุบันเรียก**ควนขวาง** แต่ก่อนมีวัด**กอแหลม** อยู่ที่คดหิน ทำเป็นศาลพระภูมิ วัดกอแหลมก่อนวัดประสิทธิชัย เลิกจากโน้นมาอยู่ตรงนี้เป็น**วัดใหม่** คนละวัดกับวัดปอนมีศาลาอยู่ ต้นสกุลพานิชเป็นคนสร้าง ย่าของเถ้าแก่ซ้องเป็นคนสร้างวัดใหม่

แต่ก่อนที่ท่าจีนมีคนหนาแน่น คนตายก็มาก พอน้ำท่วมเผาศพไม่ได้ต้องฝัง ต้องไปทางเรือ ไปขึ้นที่ท่าเหรียง ฝังที่**ควนเปลว** ปัจจุบันเป็นที่สวนของชลอม เหตุการณ์ประมาณ รัชกาลที่ ๕ และ ๖ การไปตั้งชุมชนเกิดหลังจากท่าจีนมีน้ำท่วมเรื่อย ๆ

ต้นบรรพบุรุษนายวสันต์คิดทำสวน ตอนพระยารัษฎา เข้ามาส่งเสริม สวนพริก สวนยาง ตัดสินใจหาพื้นที่ทำสวนยาง เห็นบนควนเปลวน้ำไม่ท่วมเหมาะกับการทำสวนยาง กิ่งโด่ง เป็นจีนชุดแรกมีครอบครัวจีนอยู่สองครอบครัว ถางทำสวนยาง หลังจากนั้นพ่อแก่ของนายจัดเข้าไปอยู่ พื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ในเชื้อสายของบ้านนายวสันต์

ควนยอดทอง เดิมที่ดินควนไม่มีใครอยากไปอยู่ ควนยอดทองเกิดจากบทบาทของขุมชนท่าจีนลดลง คนเริ่มหาที่ดินทำการเกษตร กลุ่มคนแรก ๆ ที่เข้าไปควนยอดทองคือ สกุลซุ่นสั้น เป็นตระกูลต่อเรือ ชื่อ **ฉิ้งหวาด**เป็นคนต่อเรือคนแรก เป็นอาจารย์ของ**โกเทียน** ซึ่งเป็นคนต่อเรือคนสุดท้ายของควนยอดทอง ส่วนสายของทางฝ่ายแม่บ้านนายพิณอพยพไปจากท่าจีน เรือเริ่มมีปัญหาจึงหาที่ดินบนควน ควนยอดทองเป็นหินทำอะไรไม่ได้

หลวงประเทศชำนาญพฤกษา บรรพบุรุษของนายวสันต์ เป็นนายด่านภาษีอากร มีบ้านอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำตรัง เป็นบ้านไม้เคี่ยมหลังใหญ่มาก กรรมกรจีนอยู่ได้เป็นร้อยคน หลวงประเทศฯ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการตัดถนนสายตรังสิเกาตามที่พระยารัษฎาฯ หมอบหมาย ที่บ้านมีเครื่องมือทำถนนมากมาย ป่านนี้คงกลายเป็นเศษเหล็กหมดแล้ว หลังจากหลวงประเทศฯ ตาย ก็รื้อบ้าน ทรัพย์สินแบ่งกัน ส่วนหนึ่งเป็น โรงเรียนกาญจนวิทย์ แบ่งไม้ไป ไม้สร้างบ้านที่บนควนเปลว ยังตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน อุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องครัวที่ท่าจีนเหลืออยู่สักชิ้น

เวที ๔

คำถาม ตำบลบางรักเกิดขึ้น พ.ศ.อะไร

ทีมวิจัย เป็นเรื่องที่ต้องค้นคว้าต่อไป ถ้าดูตามแผนที่เก่าที่เอามาวันนี้ ตรงนี้แต่ก่อนเป็นตำบลท่าจีน ส่วนบางรักก็อยู่ที่บางรักปัจจุบัน ตรงบ้านน้ำผุดก็เป็นตำบลน้ำผุด เปลี่ยนแปลงกันเรื่อย ถ้าถามเป็น พ.ศ.ก็ต้องไปค้นคว้าเพิ่มจากหลักฐานทางฝ่ายปกครอง จะมีประกาศจัดตั้งหมู่บ้าน ตำบล

คำถาม ตระกูลในตำบลบางรักที่มากที่สุดคือตระกูลอะไร

โกซิ้ม มีแซ่ลิ้ม (ทก) **แซ่เจียะ** เปลี่ยนเป็น**ท่าจีน** มีพรรคพวกมาก (**ขอฟังเทป**)

คำถาม จากตำบลบางรักมีแปดหมู่บ้านทำไมเหลือหกหมู่บ้าน

โกซิ้ม นาตาล่วงแบ่งไป

คำถาม กำนันคนแรกเป็นใคร

โกซิ้ม ขุนเทียนจู้ ท่าจีน

ทีมวิจัย มีเอกสารราชการ กล่าวว่า นายเทียนจู้ ท่าจีน เป็นกำนัน

คำถาม ตำบลบางรักที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงใด

โกซิ้ม ตอนรุ่นผมไม่เจริญแล้ว ผมเกิดมาอายุ ๗๕ ปีแล้ว จากท่าจีนไปถึงทุ่งสงใช้เวลาหลายวัน ฤดูน้ำแรงไม่น้อยกว่าสิบวัน ด้วยการพาย ถ่อ ค้ำ วันหนึ่ง ๆ ได้ราวสามคดคลอง พูดถึงสินค้าทางเหนือส่งไปเกาะหมาก พวกหวาย หมู ไก่ น้ำมันยาง เป็นสินค้าหลักที่คนทางเหนือส่งมาท่าจีน แล้วท่าจีนส่งไปเกาะหมาก การไปเกาะหมากไม่ใช่ว่าไปวันสองวัน ไม่เข้าจังหวะไปวิ่งโค้ง ต้องอาศัยลม เรือใบหน้านี้จากเกาะหมากเข้ามาไม่เกินสามวัน

คำถาม ช่วงที่ย้ายจากท่าจีนไป ทับเที่ยงเป็นเมืองแล้วหรือยัง

โกซิ้ม พอเริ่มเป็นชุมชนขึ้นมาแล้ว แต่ก่อนทับเที่ยงเป็นสวนพริกไทย มีเรื่องคนมาถึงพอดีถึงเวลาจะกินเที่ยงแล้ว คนนำทางถามว่า *"เดี๋ยวเราจะไปกินข้าวที่ไหน"* ตอบกันว่า *"ก็ที่ทับลุงเที่ยง"* ทับหมายถึงขนำ สถานที่พักชั่วคราว ตั้งเป็นบ้านทับเที่ยง

คำถามจากโกซิ้ม เขาเล่าไว้ว่าพระยารัษฎาฯ ทายปัญหา ฟังให้ดี *"เรากินข้าวกินกับอะไรให้เรากินได้ดีกินได้มาก"* ตอบถูกมีรางวัล ตอบกินกับแกงนั้นแกงโน้นผิดทั้งหมด ถึงที่แล้วต้องตอบให้ถูก

เด็ก ๆ ตอบ กินกับความสุข กินกับความสบายใจ

โก้ซิ้ม *"กินกับอยาก ถ้าไม่อยากกินกับอะไรก็ไม่อยากกิน"* ที่นี่การเอาลูกยางมาปลูก พ่อเล่าว่า แจกให้กำนัน ผู้ใหญ่ สัญญาภายใน ๗ วันไปตรวจ ถ้าไม่ปลูกหมาต้องขบหัว หมาของพระยารัษฎาคนกลัวทั้งเมือง หมาคือไม้เท้า หัวเป็นรูปหมา ถ้าใครถูกไม้ของพระยารัษฎา เสื่อม เพราะหมาขบหัว ยางรุ่นพระยารัษฎาไม่ได้เป็นแถว ปลูกเพราะความกลัว ไม่รู้ไม่เห็น ทิ่มไว้ตรงนั้นกอ ตรงนี้กอ ของผมยังมีเว้นไว้ ปีที่แล้ว รองปลัดกระทรวงเกษตรมาดู ย้ำไม่ให้โค่น ไว้ให้เด็กได้ดู ต้นใหญ่มาก

คำถาม สมัยก่อนคนเจ็บไข้ป่วยเป็นเพราะโรคอะไร รักษาที่ไหน โรงพยาบาลที่ไหน

นายวสันต์ ถามได้ดีมาก การแพทย์สมัยใหม่ที่เรารักษาที่ฉีดยากินยาเป็นเม็ดเพิ่งมีในรัชกาลที่ ๕ ก่อนหน้านั้นใช้ยาต้ม สมุนไพรทั้งนั้น แทบจะทุกโรคเป็นเรื่องน่ากลัว การคลอดลูกเป็นเรื่องอันตราย ปัจจุบันกลายเป็นเรื่องง่าย อหิวาต์ อาการขี้รั่วไม่หยุด เกิดจากกินของมีเชื้อ ขี้จนตาย ไม่มียารักษา หายบ้าง ตายมาก โรคที่น่ากลัวคือวัณโรค เป็นโรคทางเดินหายใจ แผลติดเชื้อที่ปอด สมัยก่อนตายลูกเดียว ไทฟอยด์ บาดทะยัก ตายทุกโรค ยกเว้นไข้หวัด ท่าจีนเป็นชุมชนแออัด ตายกันมาก ต่อมามีแพทย์คณะมิชชั่นนารี เข้ามาตั้ง**โรงพยาบาล**ที่ทับเที่ยง ชื่อ**หมอบัลค์ลี่ย์** บ้านเราเรียกหมอบักหลี่ ปัจจุบันห้องแถวหน้าปศุสัตว์จังหวัดเดิมเป็นที่ตั้งโรงพยาบาล พอสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นขึ้นเมือง ๒๔๘๔ ฝรั่ง

ต้องออกไปหมด ในขณะเดียวกัน แม่จีน ซินแส เป็นเพียงผู้ช่วยหมอคนจีนที่เคยอยู่กับหมอบัลค์ลี่ย์ ได้ดำเนินกิจการต่อ ได้กิจการโรงพยาบาลทับเที่ยงมาเป็นของตัวเอง พอมาถึงรุ่นลูก จีกิ้ว เมียแป๊ะฝอง จดทะเบียนเป็นโรงพยาบาลตรังซาตะ สร้างที่เป็นโรงหมูเดิม รวมทั้งที่โรงพยาบาลทับเที่ยงเดิมด้วย ส่วนที่ราชพัสดุสร้างบ้านจัดสรร พื้นที่เหลือเป็นสำนักงานปศุสัตว์ ตอนนั้นโรงพยาบาลตรังซาตะสงเคราะห์เป็นที่คนยุคเก่า ๆ ที่เจ็บไข้ไปรักษามากที่สุด นอกนั้นมีแต่แพทย์สมุนไพรเท่านั้น แพทย์ประจำตำบลมีตั้งแต่สมัยโน้น

โกซิ้ม โรคร้ายแต่ก่อนมีไข้ทรพิษด้วย **แพทย์ประจำตำบล**ที่ขึ้นชื่อคือแพทย์ไข่ รักษาไม่ใช่ว่าจะตำบลบางรักตำบลเดียว ทั่วไปหมด รักษาดี รักษาหาย ตรวจถึงบ้านแล้วมาเก็บรากไม้สมุนไพรเมื่อก่อนหาหมอพาหมากไปคำหนึ่ง หมอไปหาคนไข้ถึงบ้านเอง หมออื่น ๆ ก็มี คุณเกี้ยง แพทย์ลุ้ย

นายจัด หมอผิน แล้วก็หมอผัน

คำถาม ตอน**ญี่ปุ่นขึ้นเมือง**ขึ้นทางไหน ตั้งค่ายที่ไหน

โกซิ้ม ขึ้นมาทางท่าจีน ตั้งค่ายที่สวนสาธารณะ คนบ้านเราตัดหญ้าที่ทุ่งปอนขายให้ญี่ปุ่น มีเรื่องเล่าว่าญี่ปุ่นซื้อพลูไปผัด มันเผ็ด เลยอาฆาตคนไทย เบี้ยเป็นใบ(ธนบัตร) เกิดตอนญี่ปุ่นขึ้นเมือง

นายวสันต์ ญี่ปุ่นไม่ค่อยรู้จักหญ้า ตัดหญ้าหวาย มันแข็ง แทงเหงือก ม้าไม่กิน ต้องเอาแว่นมาใส่ให้ม้า

คำถาม ที่ท่าจีนมี**การต่อเรือ**หรือไม่

โกซิ้ม มีอยู่ที่การประปา เมื่อก่อนแม่น้ำกว้าง

นายวสันต์ อาชีพการต่อเรือหลังอาคารที่เรานั่ง ตอนผมเด็ก ๆ ยังเรียก**อู่เรือ** สกุลซุ่นสั้น เป็นตระกูลต่อเรือ คนสุดท้ายคือ โกเทียน โดนรถชนตาย ช่างที่มีเป็นช่างโบราณ ช่างตามไม่ทันจำเป็นต้องเลิก ก่อนเสียชีวิตก็ยังรับซ่อมเรืออยู่

คำถาม ที่พูดกันว่า**หลาโกฉู** คืออะไร สำคัญอย่างไร

โกซิ้ม เป็นศาลาไม่ได้อยู่หน้าวัด อยู่หน้า สวท.ตรัง สมัยถนนยังเป็นถนนดินแดง เวลาที่ยืมเงินไปมักพูดกันว่าให้ไปเอาที่หลาโกฉู โกฉูพ่อของ..... เห็นคนมาจากไกล ๆ ไม่รู้จะพักที่ไหน ก็สร้างศาลาให้พอได้หยุดพัก คนสิเกา นาเมืองเพชร สามวันนัดครั้ง ก่อนวันนัดตอนเย็นต้องมาพักที่นี่ ถ้าวันพรุ่งจะมีนัด ต้องไปให้เช้า ถ้าเที่ยงแล้วขายไม่หมดต้องทิ้ง

คำถาม สะพานท่าจีนสร้างเมื่อไหร่

โกซิ้ม ผมโตแล้วจึงจะมีสะพาน จบโรงเรียนแล้ว เมื่อก่อนน้ำท่วมสะพานก็จมน้ำ เป็นสะพานคนเดินแล้ว ตอนแรกพวกลากล้อยังผ่านไม่ได้

นายขอม อายุราวสิบเอ็ดปีตอนที่เขาสร้างสะพาน เถ้าแก่ขี้หลีเป็นคนสร้าง คนลากรถต้องหยุดอีกฝั่งแล้วขน มีสามล้อถีบบ้างแล้ว ท่าฝั่งตลาดเป็นรถของเถ้าแก่ทก ฝั่งนี้(ตะวันตก) รถลุงคลิ้ง

คำถาม ถามลากล้อคืออะไร

นายขอม เกวียน ล้อวัว ควาย สิเกาล้อควาย ทางนี้ล้อวัว

คำถาม ช้างอาบน้ำที่คลองช้างมาจากไหน

นายขอม ช้างป่า ช้างจากพัทลุง หรือพวกนครมาจับช้าง หุ้นกันทำคอกแล้วไปไล่ช้างมาต้อนมาเรื่อย ๆ ใช้ปืนบ้าง ปืนแก๊บ ปืนคาบศิลา

คำถาม ช่วยเล่าเรื่องสาเหตุของคลองปอนกับที่ตั้งวัด

โก้ซิ้ม เมื่อก่อนมีป่าบอนมาก เลยเรียกเป็น**คลองปอน**

นายวิรัตน์ แต่เอกสารของทางวัด เขียน *"คลองปอร์น"*

ทีมวิจัย ก่อนทำพจนานุกรม พ.ศ.๒๔๘๔ การเขียนเป็นไปตามที่นึก บางทีลากเข้าหาภาษาฝรั่งหรือหาวัด เพราะไม่รู้ความหมาย

เวที ๕

กุลยา ข้อมูลจากวันนี้อาจจะเหมือนซ้ำ เพื่อเป็นการยืนยัน แต่มีคำถามที่เกิดขึ้นมาใหม่จากเด็ก ๆ และจากคุณวสันต์ ตอนหาข้อมูลไม่ได้พบกับคุณวสันต์ วันนี้มีคุณวสันต์จึงได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นและหลายอย่างขยายความจากเรื่องเดิม

สุนทรี จากคำถามที่เด็กถามและเรื่องที่เราเล่ากัน ทำให้ง่าย ๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ มีสองเรื่องใหญ่ **หนึ่ง เรื่องแผ่นดิน** เรื่องท่าจีนมีป่าเขา เรื่องแม่น้ำด้วย สภาพที่มีอยู่เดิมเป็นอย่างไร **สองเรื่องของคน** คนที่มาอยู่ในแผ่นดิน เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงไหน ทำมาหากินอะไร ต้องใช้ธรรมชาติจากแผ่นดินอะไรบ้าง สร้างอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา เปลี่ยนแปลงอะไร หรือธรรมชาติเปลี่ยนแปลงอย่างไร เช่นจากน้ำท่วมทำให้เกิดอะไร เรื่องเหล่านี้เป็นประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์ของเรา ไม่ได้หมายถึง สุโขทัย อยุธยา แต่หมายถึง พวกเราปู่ย่าตาทวด มาอยู่เมื่อใด เราจะได้ประวัติศาสตร์ของเราเอง อาจจะเริ่มด้วยการทำเป็นแผนที่ภูมิศาสตร์ชุมชน ตรงไหนเป็นควน โคก เขา ห้วย หนอง ทางเดิน คลองใหญ่ คลองนางน้อย ฯลฯ ใส่ชื่อ แล้วเปรียบเทียบ ตอนนี้เป็นแบบนี้ แต่ที่ผู้ใหญ่บอกไม่ใช่แบบนี้ เรามาเปรียบเทียบแต่ละส่วน ซึ่งเด็กก็ทำได้ ดูตัวอย่างคุณวสันต์ ไม่ว่าในเวทีเอ่ยถึงตรงไหน รู้จักหมด ถ้าเราเป็นได้เหมือนคุณวสันต์เราจะเก่งมาก และให้รู้ว่า พวกเรามาอยู่เมื่อใด ก่อนถามคนอื่นให้ถามในครอบครัวของเรา ถามพ่อแม่ปู่ย่าตาทวด มาอยู่ใหม่ หรืออยู่มาตั้งแต่เกิด ใครมาอยู่เป็นคนแรก แล้วเรานับชั้นอายุ ตายตอนไหน ตามไปดูที่เปลวก็ได้ คนจีนเอาศพไปฝังมีเขียนไว้ด้วยว่าตายเมื่อใด ถ้าทุกตระกูลทำได้ เราจะได้ประวัติศาสตร์ชุมชนของเรา การศึกษาประวัติศาสตร์มีเพียงสองเรื่องเท่านั้น คือ เรื่องคน และเรื่องแผ่นดิน

ภิญโญ หนังเกาหลีเข้ามามาก เขามีประวัติ จดกันมากมาย จดในไม้ไผ่ คนไทยไม่ค่อยมีนิสัยในการจด ลูกหลานไม่ค่อยรู้ วันนี้เห็นคนที่เล่ามีความสุข เพราะมีคนฟัง ทุกทีหาคนฟังยาก เราน่าจะดีใจมีเด็ก คนที่มีความรู้ ผู้อาวุโส ทำอย่างไร จัดเวทีให้เด็กมาฟัง โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี มีคุณค่าไม่เฉพาะคนที่ทำอย่างน้อย ๆ ถ้าไปตั้งเวทีในพื้นที่ เด็ก คนแก่ อย่างน้อยภูมิใจ ดีใจ เรื่องเก่า ๆ ก็มีคุณค่า จะทำอย่างไรต่อ อย่างน้อยก็รู้ตั้งหลายเรื่อง เช่น หลาโกฉู แต่ก่อนไม่รู้ว่าอะไร เป็นเรื่องที่ดีที่เราจะทำต่อไป

มานพ ที่ผ่านมาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเราไม่ได้เขียนเอง ราชการเขียนผิดก็มาโทษเรา เราเรียนประวัติศาสตร์ แม่น้ำเจ้าพระยา ปิง วัง ยม น่าน แต่ไม่รู้จักบ้านตัวเองเลย เรื่องสำนึกรักบ้านเกิด จะเห็นความสำคัญหรือความหมายได้อย่างไร อย่างน้อยรู้จักกำพืดของตัวเอง เรื่องราวของตัวเอง เป็นเรื่องที่น่าสนใจ โดยเฉพาะ อาจารย์สุนทรี อยู่หอจดหมายเหตุมาทำเรื่องนี้ หาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ แม้พื้นที่ยังไม่ค่อยปะติดปะต่อ ส่วนของ สกว.ที่สนับสนุน ทำอย่างไรให้คนรู้จักบ้านของตัวเอง ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ ลูกหลาน ปัจจุบันไม่ค่อยได้คุยกับใคร เมื่อได้มาคุย ก็มีความสุข คึกคัก เป็นสิ่งที่มีคุณค่า สกว. พร้อมจะหนุน แต่ต้องมีคนในชุมชนมาช่วยกันทำ จะทำอย่างไรก็ค่อยคุยกันในโอกาสต่อไป

วสันต์ โครงการที่เห็นในแผนที่เราเป็นเรื่องก้าวหน้า เป็นเรื่องที่ผมใฝ่ฝัน พอมาเห็นโครงการรู้สึกตื่นเต้นมาก แม่น้ำตรังมีความสำคัญมานมนานมาก ก่อนเกิดประเทศไทย ดีใจมาก ๆ

สุวณี แนะนำตัวเองว่าเป็นผู้ประสานงานของเครือข่ายความร่วมมือฯ ทำงานร่วมกับเครือข่ายแม่น้ำตรัง ในการล่องแม่น้ำตรังมีคำถามว่าทำไมมันร้อนไม่มีความสุข แผ่นดินไม่มีต้นไม้ น้ำเหม็นเน่า ชายคลองพัง อยากรู้ว่าเมื่อก่อนคลองสภาพของต้นไม้ข้างคลองสวยงามอย่างไร

นายขอม ลูก ๆหลาน ๆ สมัยนี้ความเป็นอยู่สบายมาก เมื่อก่อนต้องเดินจากจุฬาภรณ์มารอเรือกว่าจะได้ข้าม ขากลับ ก็ต้องมารอเรือ กลับถึงบ้านต้องไปหาไม้ฟืน ตักน้ำช่วยพ่อแม่หุงข้าวทุกวัน เด็กเดี๋ยวนี้สบายมากข้าวไม่ต้องหุงก็ได้กิน กลับถึงบ้านทำการบ้าน สมัยก่อนต้องช่วยพ่อแม่ให้เสร็จก่อนที่โรงเรียนก็ครูตีจริง ทำผิดพ่อแม่สั่งไม่ต้องกลัวตีไปเลย สมัยนี้ถูกครูตี เด็กไปฟ้อง ครูสมัยก่อนตีด้วยไม้หวาย พ่อแม่ไม่โกรธ ตีได้เลยไม่สนใจ การไปมาก็สะดวก ฝากนิด *“รักเรียน อย่าเรียนรัก”*

นายมนัส อยากฝากความฝันให้น้องๆ เด็กๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับพื้นเพของบางรัก เพื่อถ่ายทอดให้น้อง ๆ เพื่อน ๆ ต่อไปว่าตำบลเรามีจุดสำคัญตรงไหนบ้าง โดยเฉพาะคุณวิรัตน์ อยู่ใน อบต. ดูแลในส่วนนี้ จัดโครงการที่สอดแทรกให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องนี้

ทีมวิจัย เรื่องศึกษาประวัติศาสตร์ยังต้องทำต่อ ต่อไปเป็นการจัดทำข้อมูล ต้องกลั่นกรอง ไม่เฉพาะในเวที ยังมีเอกสารที่ต้องมาตรวจสอบกัน แต่จะให้ความสำคัญของข้อมูลในพื้นที่ วันนี้ได้ข้อมูลพอสมควร ต่อไปจะจัดเวที เชิญนักวิชาการที่มีความรู้มาช่วยกันดู ลองทำเป็นร่าง ๆ จัดประชุมใหญ่สักรอบ เจ้าอาวาสท่านบอกว่ามาใช้ที่นี่ได้ ห้องประชุมใหญ่จุเป็นร้อย ห้องแอร์ด้วย ถ้าอยากรู้ให้ครบถ้วน คนที่นี่ต้องมานั่งร่วมกัน เรายินดีที่จะร่วมวงกัน

พระครูศรีปัญญาภรณ์ กล่าวปิดเวที และว่า ทางวัดยินดีสนับสนุน ที่วัดมีของอยู่มาก อยากจะรวบรวมทำภูมิปัญญาของท้องถิ่น พออาจารย์สุนทรีมาดูสถานที่เมื่อเช้าก็จัดโต๊ะไว้ ให้เณรมาช่วยยก อะไรที่เกี่ยวข้องการศึกษาสืบสาวเรื่องราวของแม่น้ำตรัง ยินดีให้สถานที่ ให้คำปรึกษาหารือขอให้บอกก่อนล่วงหน้า

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (เอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.บางรัก)

ตำบลบางรักอยู่ห่างจากตัวเมืองตรังไปประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นตำบลเก่าแก่ตำบลหนึ่งของจังหวัดตรัง ในอดีตมีชาวจีนเข้ามาเทียบท่าและติดต่อค้าขายที่บ้านท่าจีน ปัจจุบันตำบลบางรักมี ๖ หมู่บ้าน และมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองตรุด และตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลควนปริง อำเภอเมืองตรัง และอำเภอกันตัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาตาล่วง และ ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง

ลักษณะพื้นที่ของตำบลบางรักเป็นที่ราบริมแม่น้ำตรัง ซึ่งไหลผ่าน หมู่ที่ ๓ บ้านใต้ หมู่ที่ ๔ บ้านท่าจีน หมู่ที่ ๕ บ้านสะพานช้าง และหมู่ที่ ๖ บ้านควนยอดทอง

จำนวนประชากรในเขต อบต.บางรัก มีทั้งสิ้น ๓,๙๒๔ คน ๑,๒๙๗ หลังคาเรือน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำนา ทำสวน และรับจ้าง ส่วนอาชีพเสริมคือ ค้าขาย

ศาสนสถาน มี วัดแจ้ง วัดประสิทธิชัย (วัดท่าจีน) และศาลเจ้าเซ่งอ๋อง บุนเถ้ากง และแป๊ะกง

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๔๕)

บางรัก บริเวณนี้มีต้นรักขึ้นอยู่มาก

หมู่ที่ ๑ **บ้านหนองปรือ** ข้างหนองน้ำมีต้นปรือขึ้นอยู่ **(ข้างหนองหรือในหนอง)**

หมู่ที่ ๒ **บ้านน้ำผุด** มีน้ำผุดขึ้นมาจากทางน้ำรอบเขาแป๊ะซ้อย

หมู่ที่ ๓ **บ้านใต้** หมู่บ้านตั้งอยู่ทางทิศใต้

หมู่ที่ ๔ **บ้านท่าจีน** มีชาวจีนอพยพมาตั้งรกรากอยู่บริเวณท่าเรือ

หมู่ที่ ๕ **บ้านสะพานช้าง** เดิมมีสะพานสำหรับให้ช้างข้ามไปเพื่อส่งขาย

หมู่ที่ ๖ **บ้านท่าจีนเหนือ** ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านท่าจีน (ข้อมูล อบต.ชื่อบ้านควนยอดทอง)

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙** และแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศจากอบต.บางรัก)

หมายเหตุ บริเวณบ้านท่าจีนเดิมเป็นตำบลท่าจีน เพิ่งรวมกับตำบลบางรักในภายหลัง

ฐานข้อมูลชุมชนตำบลนาตาล่วง

	ตัวชี้

ชุดที่ ๑ แหล่งข้อมูล

๑.๑ บุคคล

๑

 นายณัฐพงษ์ เนียมสม	๙๑ ม.๑ ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง รองนายก อบต.นาตาล่วง อายุ ๔๕ ปี (ดู ▶สำรวจ ๒)

๒

 นายสมบูรณ์ เมียนโอ	๖๒ หมู่ ๔ ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง อายุ ๘๐ ปี (ดู ▶สำรวจ ๓)

๑.๒ กลุ่ม องค์กร

๑

องค์การบริหารส่วนตำบลนาตาล่วง	หมู่ที่ ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง โทรศัพท์ ๐๗๕ ๒๑๖ ๕๓๔

๒

กลุ่มสนทนาสามัคคี	หมู่ที่ ๔ บ้านป่าหมาก ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมืองตรัง โทรศัพท์

ชุดที่ ๒ เอกสารอ้างอิง .....ดูท้ายบท.....

ชุดที่ ๓ สถานที่

๓.๑ ชื่อตำบล หมู่บ้าน

ตำบลนาตาล่วง (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๑ **บ้านทุ่งตำเสา** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๒ **บ้านนาขา** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๓ **บ้านนาตาล่วง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๔ **บ้านป่าหมาก** (ดู ▶ สำรวจ ๒ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๕ **บ้านทุ่งควน** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

หมู่ที่ ๖ **บ้านในแขวง** (ดู ▶ เอกสาร ๒)

๓.๒ ชื่ออื่น ๆ

อู่ตะเภา อู่ยายซ้วน อู่ลุงกุน อู่ปักใช้ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

วัดไพรสณฑ์ (ดู ▶ สำรวจ ๓)

เขาสามบาตร (ดู ▶ สำรวจ ๓ เอกสาร ๔)

คูเมือง (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ทุ่งตำเสา ทุ่งนาวา นานอน (ดู ▶ สำรวจ ๓)

วังยายจัน (ดู ▶ สำรวจ ๓ เอกสาร ๔)

วัดไทรงาม (ดู ▶ สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๔ การตั้งถิ่นฐาน

๔.๑ กลุ่มตระกูลและบุคคล

ยังไม่มีข้อมูล

๔.๒ ทรัพยากร การทำมาหากิน

ปลา (ดู ▶สำรวจ ๓)

๔.๓ เหตุการณ์สำคัญ

น้ำท่วม (ดู ▶สำรวจ ๓)

ชุดที่ ๕ วัฒนธรรม

๕.๑ ประเพณี

ลากพระ (ดู ▶สำรวจ ๓)

๕.๒ การละเล่น

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๓ ภูมิปัญญา

ยังไม่มีข้อมูล

๕.๔ ความเชื่อ

ควนยายจัน (ดู ▶สำรวจ ๓)

กลุ่มข้อมูล

ข้อมูลสำรวจและสัมภาษณ์

ผู้เก็บข้อมูล อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ กุลยา ศรภักดี ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๐

สำรวจ ๑

การสำรวจพื้นที่ตำบลนาตาล่วง ยังไม่ค่อยสมบูรณ์นัก เพราะนักวิจัยยังไม่ได้เดินสำรวจพร้อม ๆ กับคนในพื้นที่ การเดินทางเข้าพื้นที่ให้ออกจากตัวเมืองตรัง แล้วเลี้ยวขวาตรงสี่แยก อตก. ตรงไปจนถึงสี่แยกแรก ปัจจุบันยังไม่มีไฟแดง ถ้าเลี้ยวขวาจะเข้าไปใน อบต.นาตาล่วง แต่ถ้าเลี้ยวซ้ายจะเข้าบ้านทุ่งตำเสา ครัวทับเที่ยงอยู่ทางขวามือห่างจากแยกไม่เกิน ๒ กิโลเมตร ขับตรงไปตามทางจะถึงวัดป่าหมาก หรือวัดไพรสณฑ์ เลยเขตวัดไปเล็กน้อยจะมีสะพานข้ามแม่น้ำ เมื่อสุดสะพานจะเข้าเขตตำบลหนองตรุด

ที่วัดไพรสณฑ์นี้ มีคำอ้างจากชาวบ้านหลาย ๆ พื้นที่ ว่า แต่ก่อนเป็นตลาดใหญ่ มีการเอาสินค้ามาขาย ส่วนบริเวณใกล้ ๆ กับวัด มีทางเข้าไปที่**เขาสามบาตร**แหล่งโบราณสถานเก่าแก่

การเก็บข้อมูลที่นาตาล่วงมีปัญหามาก เพราะ อ.กุลยา และฉันต้องไปที่นี่หลายครั้ง แต่ก็ยังไม่ได้ข้อมูลที่ต้องการเต็มที่ เพราะติดปัญหาเรื่องการติดต่อประสานงาน วันแรกที่ไปคือวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๐ ไปแบบไม่ได้นัดหมายอย่างเป็นทางการ จุดเริ่มต้นของการค้นหาข้อมูลจึงเหมือนทุกครั้ง คือเริ่มต้นที่ อบต. นายก อบต. แนะนำให้พูดคุยกับ นภาพร พูลจิตร เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและวิเคราะห์แผน เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้น หลังจากนั้นเราได้พูดคุยกับรองนายก อบต. **นายณัฐพงษ์ เนียมสม** คุยกันได้เล็กน้อย เพราะต่างก็ติดธุระ แต่ก็นัดหมายว่าครั้งหน้าจะลงสำรวจอย่างจริงจัง

วันที่ ๑๙ ตุลาคม ซึ่งมีการนัดหมายอย่างดิบดีแล้ว รองนายก อบต.โทรมาเลื่อนนัดเพราะติดธุระจนกระทั่งวันที่ ๒๒ ตุลาคม เราสองคนไปที่นาตาล่วงอีกครั้ง แต่ก็ไม่พบผู้ประสานงานเลยขับรถไปดูพื้นที่ในตำบลเอง รวมถึงเข้าไปในเขาสามบาตรด้วย

วันที่ไปสำรวจถนนค่อนข้างแฉะเพราะช่วงนี้มีฝนตกบ่อย และระหว่างทางก่อนถึงเขาสามบาตรก็มีน้ำปริ่มสองข้างทาง เมื่อไปถึงตั้งใจจะถ่ายรูปแต่ฝนตกทำให้ไม่สามารถเก็บภาพกลับมาได้

ส่วนวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ทีมวิจัยลงไปสำรวจได้ไปสัมภาษณ์ **นายสมบูรณ์ เมียนโอ** ซึ่งเป็นคนเก่าแก่ที่รู้เรื่องในตำบล แม้จะพูดคุยกันได้ไม่นาน แต่ในเบื้องต้นก็ได้รับข้อมูลที่น่าสนใจหลายอย่าง นอกจากนี้นายสมบูรณ์ยังมีภรรยาที่ให้ความสนใจกับเรื่องเก่า ๆ และนั่งฟังอยู่ไม่ห่าง พร้อมยืนยันอย่างหนักแน่นว่า หากจะลงพื้นที่ เดินไกลแค่ไหน นายสมบูรณ์ก็ยังนำทางได้ เรียกได้ว่าอายุไม่เป็นอุปสรรคใด ๆ เลย

นักวิจัยตั้งใจว่าจะไปนัดหมายกับ อบต.ก่อนจะลงพื้นที่ครั้งต่อไป เพื่อจะให้กระบวนการเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุด อีกอย่างหนึ่งวันนี้ฉันจำเป็นต้องไปทำธุระที่นาท่ามใต้ต่อ จึงไม่สามารถเข้าไปที่เขาสามบาตรอีกครั้งหนึ่งได้ แต่ก็แอบดีใจล่วงหน้าว่าคงได้เห็นพื้นที่ที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์อยู่มากกว่าตำบลอื่น ๆ และคงถ่ายทอดเป็นข้อมูลเพื่อส่งต่อให้ชุมชนได้

แต่หลังจากวันนั้น เราก็ไม่ได้รับการติดต่อกลับจาก อบต. และไม่ได้ลงพื้นที่สำรวจอีกเลย ข้อมูลที่ได้มาจึงไม่ชัดเจนทั้งข้อมูลบุคคลและข้อมูลภาพ

หมายเหตุ : บุคคลและกลุ่มที่น่าสนใจ แต่ยังประสบปัญหาการติดต่อประสานงาน มีดังนี้

๑. นายณัฐพงษ์ เนียมสม รองนายก อบต.นาตาล่วง

๒. นางสาวนภาพร พูลจิตร เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผน อบต.นาตาล่วง

๓. นายยุทธพงษ์ บัวศรี สมาชิก อบต. หมู่ที่ ๔ ต.นาตาล่วง

๔. กลุ่มสนทนาสามัคคี ตั้งกลุ่มอยู่ตรงข้ามวัดไพรสณฑ์ ทำงานเรื่องออมทรัพย์ของตำบลให้สมาชิกผู้สนใจ ทางกลุ่มเคยร่วมทำงานวัฒนธรรมในพื้นที่เรื่องเขาสามบาตรร่วมกับโรงเรียนสภาราชินี

สำรวจ ๒ สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๐

หลังจาก**น้ำท่วม** ปี พ.ศ.๒๕๑๘ ไม้ยางแถบนาตาล่วงถูกโค่นไปแล้วครั้งหนึ่ง

มี**กลุ่มอนุรักษ์เขาสามบาตร** เกิดจากการรวมกลุ่มของคนในนาตาล่วงโดยเฉพาะบริเวณเขาสามบาตร และคนหนองตรุด เพื่อร่วมกันรักษาโบราณสถานเขาสามบาตร ซึ่งตรงกับสมัย สจ.ชาญยุทธ หรือ หยอง และ รองผู้ว่าราชการจังหวัด ธวัช สุวุฒิกุล ให้งบ ก่อนจะย้ายไปเป็นผู้ว่าที่ชัยภูมิ

ขั้นตอนคือให้ช่างโยธา ๔ คน และช่างออกแบบ ๑ คน ดูบริเวณถ้ำเขาสามบาตรทั้งหมด เพื่อปรับปรุงพื้นที่เขาสามบาตร โดยปรับให้มีท่าน้ำลงบริเวณเขาสามบาตร นอกจากนี้ยังรวมกลุ่มกับคนในเขต บางดี ท่าสะบ้า และนาตาล่วง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สายน้ำร่วมกัน

อู่ตะเภาเคยเป็นที่พักสินค้าและเรือ นอกจากนี้ยังเป็นจุดซ่อมเรือด้วย

ถัดจากสี่แยกนาตาล่วงและหนองตรุด ปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๑ บ้านทุ่งตำเสา โดยสภาพตอนนี้มีต้นตำเสาและศาลาแห่งหนึ่งเป็นจุดสังเกต แต่จริง ๆ ชาวบ้านเรียกว่า**บ้านป่าหมาก**

บ้านทุ่งตำเสาติดคลองปอน จนไปถึงบ่อบำบัดน้ำเสียที่โรงเรียนสภาราชินี ๒ ปัจจุบัน คลองปอนต่อกับคลองห้วยยางในเขตเทศบาล **(บ่อบำบัดน้ำเสียอยู่ตรงไหนกันแน่ ไม่ใช่ตรงเลย อตก.ไปหรือ)**

หมู่ที่ติดแม่น้ำตรัง ได้แก่ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๔

มีคนเก็บภาพสะพานไม้ระหว่างตำบลนาตาล่วงและตำบลหนองตรุดเอาไว้ แต่ยังหาไม่พบว่าอยู่ที่ใคร คงต้องช่วยกันสืบหาต่อไป

สำรวจ ๓ สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ เมียนโอ

โดย กุลยา ศรภักดี อุษามาศ เฉลิมวรรณ์ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

บ้านเดิมของ นายสมบูรณ์อยู่ริมคลอง (แม่น้ำตรัง) จุดที่เรียกว่า**อู่ตะเภา** เป็นคลองที่กว้างมาก เหมือนทะเล แต่ก่อนเคยพบซากเชือกพด (ขด) วางอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งเชือกนี้ในอดีตน่าจะใช้ในการทอดสมอเรือ

อู่ตะเภา คือ ชื่อตอนแรกของท่าน้ำในเขตตำบลนาตาล่วง อู่เรือในตำบลนาตาล่วงมี ๓ อู่ คราวยายจัน ยายจา ได้แก่ **อู่ยายซ้วน** อยู่ทางทิศตะวันตก **อู่ลุงกุน** และ**อู่ปักใช้** อู่ที่ ๒ และ ๓ อยู่ใกล้กัน และระหว่างอู่ที่ ๑ กับ อู่ที่ ๒ คืออู่ตะเภา ซึ่งเป็นจุดพักสินค้าและเรือ

บริเวณ**เขาสามบาตร** มีการเขียนจารึกแต่แก้ไม่ออก ต่อมามีคนมาแก้คำจารึกได้

ปริศนา เขาเขียนไว้ว่า *"ขึ้นต้นขาม ข้ามต้นทึง ถึงต้นข่อย คอยลงมา ไม้ค่าวาคัดออก (ออก) ถ้าใครคิดตก กินไม่รู้สิ้น"* ในสมัยก่อนไม่มีใครขึ้นไปบนเขาได้ มาสมัยหลังขึ้นได้ ขึ้นไปเอาขี้ค้างคาวภายในถ้ำ ขี้ค้างคาวในสมัยนั้นใช้สำหรับใส่สวนผัก ทำเป็นปุ๋ย

บริเวณรอบเขามี**คูเมือง** ปัจจุบันยังมีซากอยู่ทั้ง ๔ ด้าน ลักษณะเป็นคู สภาพคูยังอยู่เหมือนเดิม แต่มีเจ้าของหมดแล้ว คูเมืองมีวัด ชื่อวัดนาขา **(ศึกษาเพิ่มเติม)** ต่อมายกเลิก มาตั้งวัด**ป่าหมาก** ควรเปลี่ยนเป็นคงคาเลียบจะดีกว่า เจ้าอาวาสมาจากวัดควนนิมิต

วังยายจัน ยายจา อยู่ห่างเขาสามบาตร สมัยก่อนมีต้นหยีต้นใหญ่ ต่อมาทำเป็นสวนยาง มีเจ้าของเสียแล้ว **ควนยายจัน**มีต้นไม้ ๓ ต้น คือต้นพะยอม เป็นบริเวณที่คนใช้อยู่ ต้นพะยอมนี้ใครจะแตะต้องไม่ได้ ถ้าแตะต้องก็จะมีอันเป็นไป

ตำนานเกี่ยวกับวังยายจัน เรื่องยายจันยายจา เล่ากันว่ามีอาชีพค้าขาย เป็นคนร่ำรวย มีผัวน้อย ผัวหลวง ถ้าผัวทางเหนือมาจะยิงปืนเป็นการให้สัญญาณ

ของโบราณที่ได้จากการทอดแหในแม่น้ำ เขามอบให้ครูโรงเรียนสภาราชินี

เรือค้าขายจากกันตัง หรือชาวบ้านที่จะเอาของไปขายที่กันตังจะไปทางเรือ

บริเวณครัวทับเที่ยงแต่ก่อนเป็นนา เรียกว่า**ทุ่งตำเสา**

นาข่า มีคนแก่ ๆ เล่ากันมา เรียกว่า **ทุ่งนาวา** ส่วน**นานอน** เรียกกันว่า **นางนอน**

ลุงบูรณ์มีอาชีพหา**ปลา** บอกว่าสมัยก่อนไปหาปลาหาได้ง่ายกว่าตอนนี้ คลองสมัยก่อนจะกว้างและลึกมาก มีหอยตาก มีมากในทราย ในฤดูแล้งน้ำทะเลจะขึ้นถึง ปลาแถบนี้จะเป็นปลาสองน้ำ สมัยนี้ปลามีน้อยเพราะยาฉีดหญ้าไหลลงคลอง

ปัจจุบัน**น้ำท่วม**มากเพราะทางระบายน้ำสมัยก่อนมี ๓ ทาง **(อยู่ตรงไหนบ้าง)** ปัจจุบันเหลือเพียงทางเดียว

ประเพณีเดือน ๑๑ แรมค่ำ ซึ่งเป็นวันออกพรรษาจะมีการ**ลากพระ**ไปที่ท่าหัวไทร โดยลากไปจากนาท่าม และบ้านย่านซื่อจะลากขึ้นมา ท่าจีนก็จะมารวมกัน แรม ๘ ค่ำ จะมาพบกันที่วัดไพรสณฑ์ วัดนี้ชื่อผิด ที่ตั้งวัดเดิมเป็นของชาวบ้าน แต่มีปัญหาก็เลยถวายที่ให้วัด ๖๐ กว่าไร่ ปัจจุบันเหลือน้อยแล้ว

วัดทุ่งไทร เป็น **วัดไทรงาม** วัดนาแขก คือ **วัดเชี่ยวชาญกิจ** คนแต่งแขกโชว์กัน **(เมื่อไหร่ อย่างไร)**

ตอนญี่ปุ่นขึ้นลุงบูรณ์อายุ ๑๗ ปี ตอนนั้นย้ายไปอยู่ที่กระบี่ เดินทางโดยเรือไฟออกจากกันตัง ๖ โมงเช้า ถึงสะพานเจ้าฟ้า ๖ โมงเย็น

ตัวอย่างข้อมูลจากเอกสาร

เอกสาร ๑ (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อบต.นาตาล่วง)

ตำบลนาตาล่วง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองตรังไปทางทิศเหนือประมาณ ๔ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๑๔.๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๙,๒๓๐ ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนาท่ามเหนือ อำเภอเมืองตรัง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางรักและเทศบาลนครตรัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองตรัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหนองตรุดจดแม่น้ำตรัง

สภาพพื้นที่ของตำบลนาตาล่วงเป็นที่ราบลุ่มติดริมฝั่งแม่น้ำตรัง มีแม่น้ำตรังเป็นแหล่งน้ำหลักและแหล่งน้ำอื่น ๆ ได้แก่ ห้วยจีนขุด ห้วยตาด้วง ห้วยชวด ห้วยหลัง ห้วยย่านบ้า ห้วยมันเทศ ห้วยยาง ห้วยยูง ห้วยบ่อพร้าว คลองห้วยยาง หนองไม้ตับ

ประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น ๕,๘๐๔ คน มีจำนวนครัวเรือน ๒,๒๕๗ ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ การทำสวนยาง การรับจ้าง การค้าขาย เลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูก

การคมนาคมในตำบลนาตาล่วงใช้ทางบกเป็นสำคัญ ได้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ เป็นถนนสายหลัก ส่วนถนนสายนาตาล่วง-หลังเขา และถนนสายหนองเถีย-เกาะบก เป็นถนนสายรอง นอกจากนี้ในตำบลยังมีถนนโครงข่ายซึ่งใช้ได้ทุกฤดูกาล แยกจากถนนสายหลักเข้าสู่ทุกหมู่บ้าน

ศาสนสถาน ได้แก่ วัดไพรสณฑ์ วัดน้ำผุดใต้ และวัดไทรงาม

เอกสาร ๒ (วรรณา นาวิกมูล, ๒๕๔๗ : ๔๙)

นาตาล่วง เป็นพี่น้องสองคนชื่อตาล่วงกับตาด้วงมาทำนาอยู่ในบริเวณนี้ **(ยังมีเชื้อสายของตาล่วงตาด้วงอยู่ที่ไหนหรือไม่)**

หมู่ที่ ๑ **บ้านทุ่งตำเสา** ในทุ่งมีต้นตำเสาขึ้นอยู่

หมู่ที่ ๒ **บ้านนาขา** ในนามีต้นข่าขึ้นอยู่มาก **(ควรเขียน นาข่า)**

หมู่ที่ ๓ **บ้านนาตาล่วง** ที่มาของชื่อเหมือนกับชื่อตำบล

หมู่ที่ ๔ **บ้านป่าหมาก** มีต้นหมากขึ้นอยู่มาก **(ตรงไหน ยังมีอีกหรือไม่)**

หมู่ที่ ๕ **บ้านทุ่งควน** ทุ่งนาอยู่บนที่สูง **(ตรวจสอบ)**

หมู่ที่ ๖ **บ้านในแขวง** หมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้กับสำนักงานแขวงการทางจังหวัดตรัง

เอกสาร ๓ (ส่วนหนึ่งของแผนที่ **ภก ๑.๒๓/๑๙**)

หมายเหตุ ในแผนที่ชื่อ ตำบลนาตาหลวง
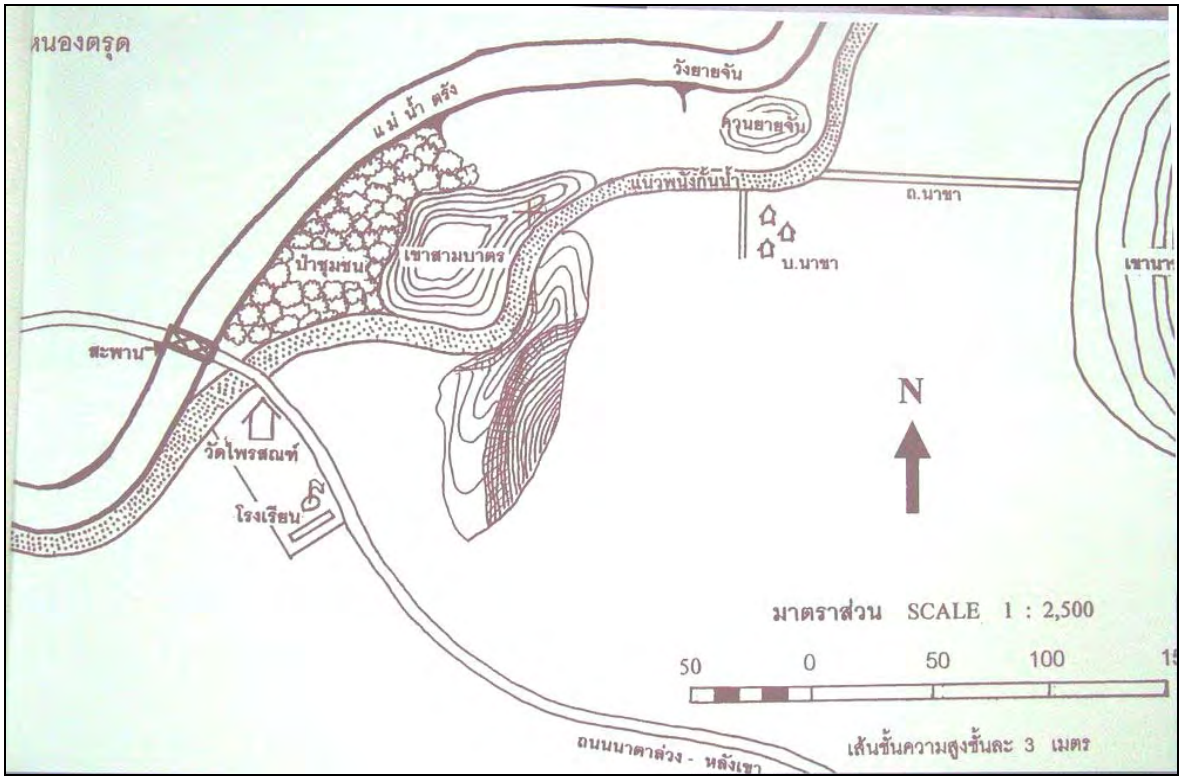
เอกสาร ๔ (โครงการศึกษาเพื่ออนุรักษ์.....เขาสามบาตร, ๒๕๔๙ : ๒๙)